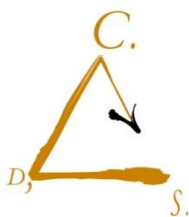

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Centrum Doradztwa Strategicznego

Centrum Doradztwa Strategicznego

Raport powstał w ramach projektu „Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE” realizowanego przez Centrum Doradztwa Strategicznego s.c.

D. Bieńkowska, C. Ułasiński, J. Szymańska w Krakowie na zlecenie Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE w okresie maj – wrzesień 2014.

Kraków, maj – wrzesień 2014

Zespół realizacyjny:

Dagmara Bieńkowska

Paulina Lizak

Ewelina Romuzga

Magdalena Gołba

Agnieszka Ślaska

Spis treści

1.	Charakterystyka obszaru badań.....	6
1.1.	Uwarunkowania przyrodnicze.....	9
1.1.1.	Położenie fizycznogeograficzne	10
1.1.2.	Ukształtowanie terenu	14
1.1.3.	Budowa geologiczna.....	14
1.1.4.	Warunki klimatyczne.....	15
1.1.5.	Zasoby wodne	15
1.1.6.	Warunki glebowe	17
1.1.7.	Lesistość obszaru	18
1.1.8.	Formy ochrony przyrody.....	19
1.1.9.	Uwarunkowania przyrodnicze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski	30
1.2.	Uwarunkowania społeczne	36
1.2.1.	Struktura demograficzna.....	36
1.2.2.	Wykształcenie i szkolnictwo	43
1.2.3.	Aktywność społeczna	48
1.2.3.1.	Stowarzyszenia i zrzeszenia	48
1.2.3.2.	Media lokalne	50
1.2.3.3.	Współpraca międzygminna	51
1.2.3.4.	Działalność kulturalna.....	52
1.2.4.	Bezpieczeństwo i ochrona zdrowia	55
1.2.5.	Uwarunkowania społeczne – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski	57
1.3.	Uwarunkowania gospodarcze.....	60
1.3.1.	Struktura zatrudnienia ludności	60
1.3.2.	Poziom bezrobocia.....	62
1.3.3.	Rolnictwo.....	68
1.3.4.	Podmioty gospodarcze	71
1.3.5.	Infrastruktura techniczna	76
1.3.5.1.	Infrastruktura komunikacyjno-transportowa.....	76
1.3.5.2.	Gospodarka wodno-ściekowa	80
1.3.5.3.	Gospodarka energetyczna i gazowa	81

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

1.3.5.4.	Gospodarka odpadami.....	82
1.3.6.	Uwarunkowania gospodarcze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski	83
2.	Analiza i ocena instytucji otoczenia gospodarczego w zakresie ich oddziaływania na rozwój turystyki	86
2.1.	Instytucje otoczenia gospodarczego	86
2.2.	Analiza oferty instytucji otoczenia gospodarczego	88
2.2.1.	Instytucje samorządu gospodarczego.....	89
2.2.2.	Agencje rozwoju regionalnego i lokalnego	89
2.2.3.	Fundacje i stowarzyszenia	89
2.2.4.	Ośrodki szkoleniowo-doradcze	91
2.2.5.	Instytucje zrzeszające przedsiębiorców	91
2.2.6.	Inne instytucje ważne dla organizacji zrzeszających przedsiębiorców.....	92
3.	Zasoby turystyczne	93
3.1.	Walory turystyczne.....	95
3.1.1.	Walory przyrodnicze	95
3.1.2.	Walory pozaprzyrodnicze	99
3.1.3.	Analiza miejscowości turystycznych Ponidzia	109
3.1.4.	Wstęp do analizy produktów turystycznych	110
3.2.	Dostępność komunikacyjna	112
3.3.	Zagospodarowanie turystyczne	114
3.3.1.	Infrastruktura turystyczna	117
3.3.1.1.	Baza gastronomiczna.....	117
3.3.1.2.	Baza noclegowa	123
3.3.1.3.	Baza towarzysząca.....	137
3.3.2.	Infrastruktura paraturystyczna	158
3.3.3.	Infrastruktura społeczna	164
4.	4. Analiza wiodących form turystyki wraz z analizą ruchu turystycznego.....	166
4.1.	Analiza ruchu turystycznego.....	166
4.2.	Atrakcyjność turystyczna obszaru w opinii turystów odwiedzających region	174
4.3.	Potencjalne kierunki rozwoju turystyki na badanym obszarze – rekomendacje wraz z wnioskami.....	178
4.4.	Strategiczna analiza zasobów i otoczenia obszaru LGD PONIDZIE wykonana techniką SWOT wraz z wnioskami.....	181

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

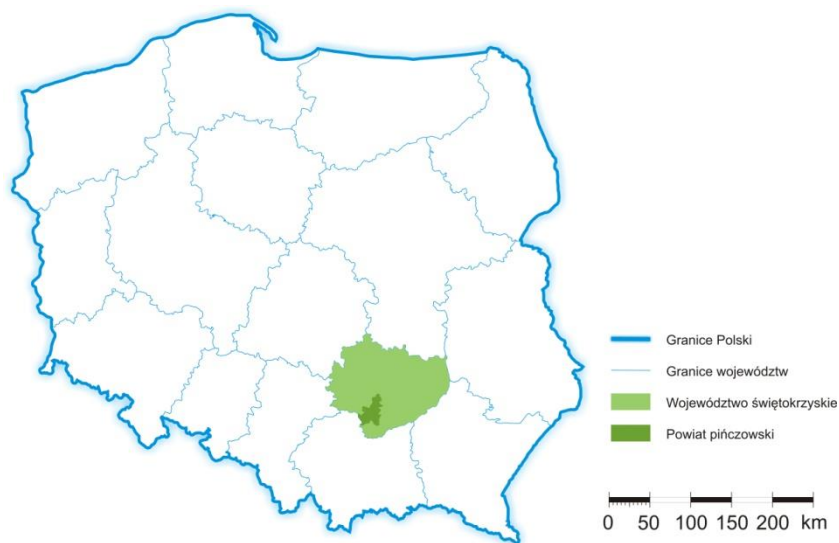
5. Rekomendacje dotyczące rozwoju turystyki na obszarze Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE
184

1. Charakterystyka obszaru badań

Obszar Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE (LGD PONIDZIE) jest spójny z granicami administracyjnymi powiatu pińczowskiego, położonego w południowej części województwa świętokrzyskiego (Mapa 1). Powiat pińczowski graniczy z powiatami:

- województwa świętokrzyskiego: z powiatem kazimierskim, z powiatem buskim, z powiatem jędrzejowskim, z powiatem kieleckim;
- województwa małopolskiego: z powiatem miechowskim.

Mapa 1. Położenie powiatu pińczowskiego na tle województwa i kraju

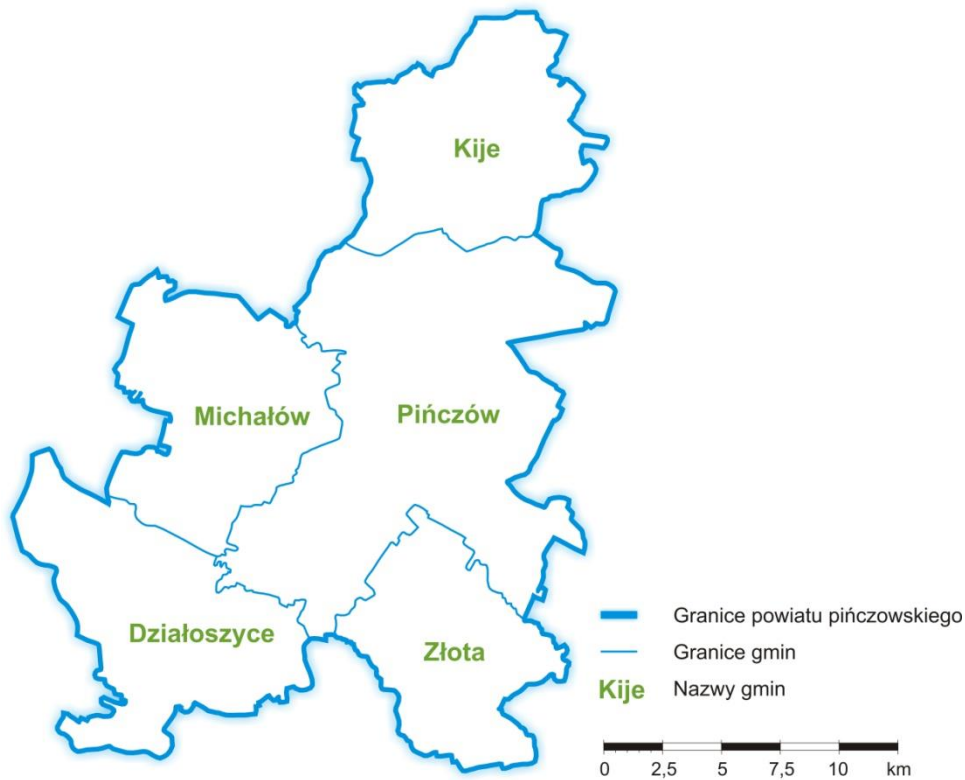
Źródło: opracowanie własne na podstawie map pozyskanych ze stron internetowych www.mapakonturowa.pl i www.geodezja.kielce.pl, data dostępu: 15.07.2014r.

Powiat pińczowski, a tym samym obszar terytorialny LGD PONIDZIE, to powierzchnia 613 km² obejmująca pięć gmin: Działoszyce, Kije, Michałów, Pińczów oraz Złota (Mapa 2).

W granicach powiatu pińczowskiego znajdują się 131 sołectw i 2 miasta – Pińczów oraz Działoszyce¹.

¹ Na podstawie danych BDL GUS 2014r. Data dostępu: 15.07.2014r.

Mapa 2. Podział administracyjny powiatu pińczowskiego – obszaru LGD PONIDZIE

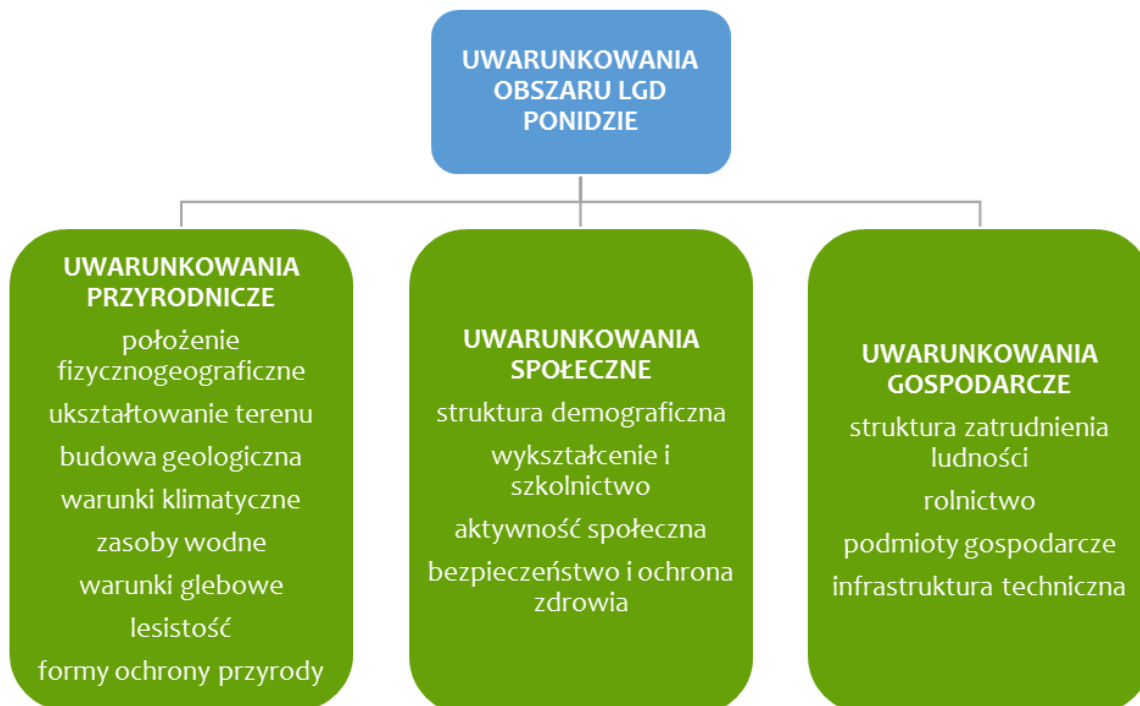

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy turystycznej „Kajakiem PoNidzie”, LGD PONIDZIE.

Na potrzeby Analizy potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE, przygotowano charakterystyki podstawowych uwarunkowań przyrodniczych, społecznych i gospodarczych (Mapa 3) mających wpływ na rozwój turystyki na terenie analizowanego obszaru.

Warto mieć na uwadze, iż potencjał turystyczny, zwany (często zamiennie) atrakcyjnością turystyczną, zawsze powinien być rozpatrywany kompleksowo. Decydują o nim zarówno uwarunkowania przyrodnicze, społeczne i pośrednio gospodarcze, jak też typowe walory turystyczne (przyrodnicze i pozaprzyrodnicze: baza gastronomiczna, noclegowa, tzw. baza towarzysząca, czy produkty turystyczne), dostępność komunikacyjna oraz podaż usług związanych z zagospodarowaniem obszarów odwiedzanych. Jest więc on pojęciem integrującym elementy, które stanowią podstawę rozwoju ruchu turystycznego, tzw. walory turystyczne, z warunkami zaspokajania potrzeb tego ruchu w postaci odpowiednio wykształconej infrastruktury turystycznej (zarówno technicznej, jak i społecznej).

Rycina 1. Typologia uwarunkowań obszaru LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z powyższą typologią prowadzona jest dalsza analiza zagadnienia. Dodatkowo w opracowaniu zastosowano metodę porównawczą polegającą na prezentacji wybranych wskaźników, wyników czy zjawisk „w porównaniu do”, czyli uwzględniając poziomy wskaźników, wyników czy zjawisk dla poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD PONIDZIE, średniej dla powiatu pińczowskiego, średniej dla regionu świętokrzyskiego czy średniej dla kraju. Ponadto dokonano wyboru innych obszarów – Lokalnych Grup Działania (LGD) z Polski – w celu pogłębienia wniosków. Doboru LGD dokonano na podstawie istniejących między nimi podobieństw w zakresie:

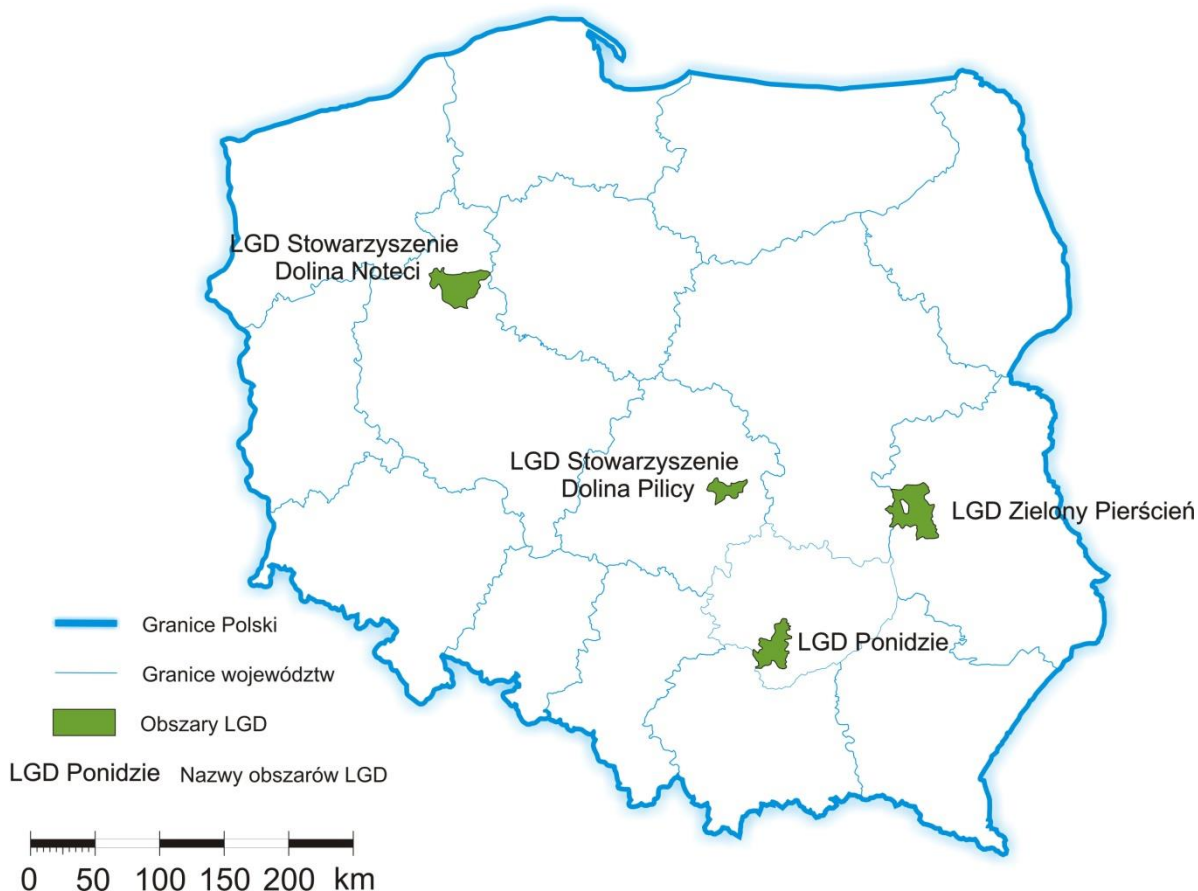
- obecności rzeki jako dominanty krajobrazu,
- wielkości obszaru,
- ukształtowania powierzchni terenu,
- przedziału wysokości względnych lub bezwzględnych,
- podobnych kierunków rozwoju turystyki (w szczególności kajakarstwa).

Walory (zarówno przyrodnicze, jak i gospodarcze czy społeczne), które posiadają obszary LGD, determinują możliwości rozwoju turystyki na tych obszarach, dlatego ważne jest, aby charakter ujętych w analizie jednostek był do siebie zbliżony. Na poniższej mapie (Mapa 3) zaprezentowano położenie wybranych do porównań obszarów LGD:

- LGD Stowarzyszenie Dolina Noteci (woj. wielkopolskie),
- LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy (woj. łódzkie),
- LGD Zielony Pierścień (woj. lubelskie).

Mapa 3. Lokalizacja obszarów LGD wybranych do analizy

Źródło: opracowanie własne na podstawie Mapa Polski z Podziałem na Lokalne Grupy Działania ze strony internetowej www.polskasielgd.pl, data dostępu: 24.07.2014r.

1.1. Uwarunkowania przyrodnicze

Ukształtowanie terenu, budowa geologiczna, klimat, zasoby wodne oraz warunki glebowe to podstawowe elementy charakterystyczne dla obszaru, wskazujące na jego położenie w danej jednostce fizycznogeograficznej. Wymienione elementy przyrodnicze stanowią także podstawę możliwości rozwojowych obszaru pod kątem turystyki. Usytuowanie w obrębie Niziny Nidziańskiej – jednostki fizycznogeograficznej rozciągającej się pomiędzy Górami Świętokrzyskimi na wschodzie, a Wyżyną Krakowsko-Częstochowską na zachodzie – jest wyznacznikiem dla potencjału przyrodniczego obszaru LGD PONIDZIE.

Na badanym terenie dominantą przyrodniczą i krajobrazową jest rzeka Nida. Wzrost ten umożliwia rozwój turystyki i rekreacji m.in. ściśle związanej z rzeką – przykładowo: organizowanie spływów kajakowych, uprawianie innych sportów wodnych czy wędkarstwo. Rzeka Nida, ze względu na swą malowniczość, liczne meandry, zakola, starorzecza, to także unikatowy walor dla rozwoju sportów lotniczych, wsparty przez wyjątkowo korzystne w skali Polski warunki aerodynamiczne. Uwarunkowane przez budowę geologiczną krajobrazu, pełne formy krasu gipsowego i malowniczych wąwozów lessowych, są podstawą dla tworzenia ścieżek edukacyjno-przyrodniczych czy geologicznych oraz rozwoju w ogóle sieci ścieżek pieszych

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

i rowerowych pozwalających na bezpieczną i zorganizowaną eksplorację terenu. Natomiast dobre warunki glebowe umożliwiają funkcjonowanie rolnictwa, które z powodzeniem może być wzbogacone o dodatkowe formy gospodarcze, takie jak agroturystyka.

Różnorodność fauny i flory, rozwijającej się dzięki istnieniu rzeki, odpowiedniemu ukształtowaniu terenu oraz warunkom klimatycznym, zainicjowała wyznaczenie terenów objętych ochroną przyrodniczą. Obszary parków krajobrazowych wraz z rezerwatami przyrodniczymi mają znaczący wpływ na ruch turystyczny na danym obszarze.

W tej części opracowania przedstawione zostały następujące uwarunkowania przyrodnicze obszaru LGD PONIDZIE:

- położenie fizycznogeograficzne,
- ukształtowanie terenu,
- budowa geologiczna,
- klimat,
- zasoby wodne,
- warunki glebowe,
- lesistość obszaru,
- formy ochrony przyrody.

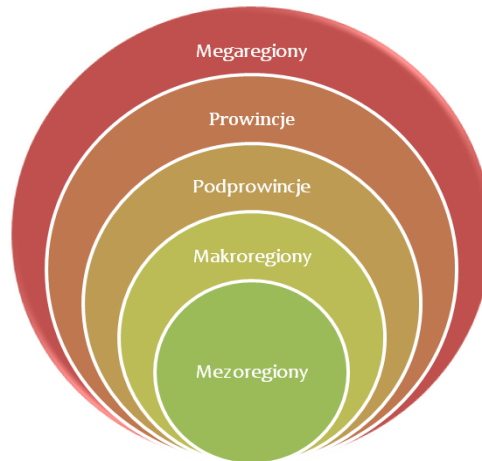
1.1.1. Położenie fizycznogeograficzne

Operując terminem „położenie fizycznogeograficzne”, autorzy odwołują się do opracowania *Geografia regionalna Polski* J. Kondrackiego. Przedstawiona w nim regionalizacja fizycznogeograficzna Polski stworzona została na podstawie ukształtowania terenu, struktur geologicznych oraz cech litologicznych, krajobrazowych i klimatycznych². Na tej podstawie powstał podział regionalny przedstawiony na poniższej rycinie (Rycina 2. Podział na regiony fizycznogeograficzne).

---

² J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, wyd. III uzupełnione, PWN, Warszawa 2009, s. 32–34.

Rycina 2. Podział na regiony fizycznogeograficzne wg J. Kondrackiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, 2009.

Analogicznie kolejna rycina przedstawia położenie obszaru badań – LGD PONIDZIE – na tle jednostek fizycznogeograficznych (Rycina 3).

Rycina 3. Podział na regiony fizycznogeograficzne dla obszaru LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*.

Obszar LGD PONIDZIE w przeważającej części zlokalizowany jest w makroregionie Niecki Nidziańskiej, która stanowi, jak wspomniano wcześniej, obniżenie pomiędzy Wyżyną Krakowsko-Częstochowską na zachodzie a Wyżyną Kielecką na wschodzie. Niecka Nidziańska

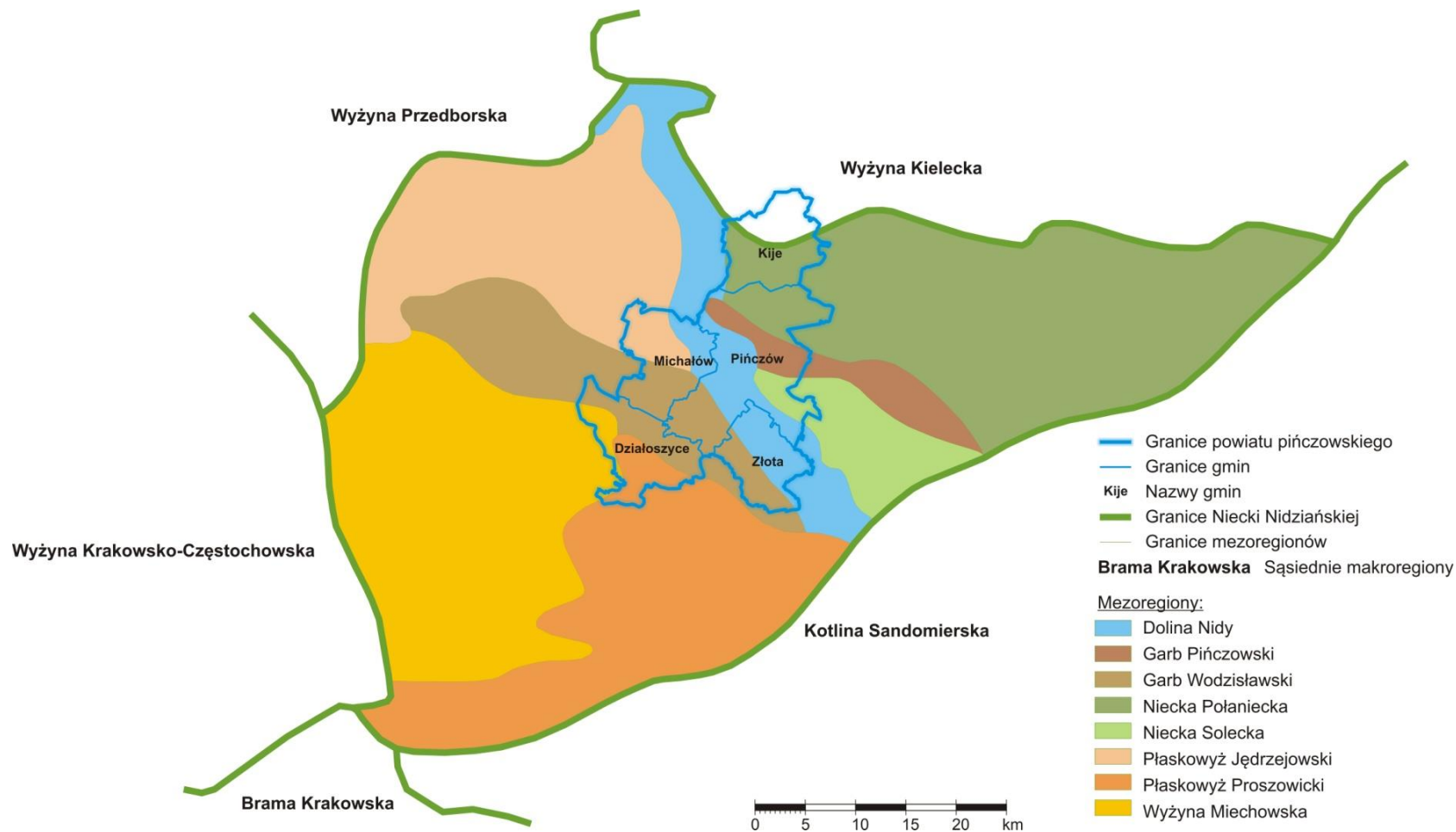
Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

wznosi się na około 200–300 m n.p.m. i jest niższa od sąsiednich obszarów, bowiem jest formą obszernego zapadliska tektonicznego. Jednostka ta podzielona jest na 8 mezoregionów:

- Dolina Nidy,
- Garb Pińczowski,
- Garb Wodzisławski,
- Niecka Połaniecka,
- Niecka Solecka,
- Płaskowyż Jędrzejowski,
- Płaskowyż Proszowicki,
- Wyżyna Miechowska.

Obszar LGD PONIDZIE, pod względem lokalizacji na tle jednostek fizycznogeograficznych, jest bardzo różnorodny. Jego północny fragment (gmina Kije) położony jest na styku Wyżyny Kieleckiej (mezoregion Pogórza Szydłowskiego) i Niecki Połanieckiej. Centralna część (gminy Pińczów i Michałów) oraz południowo-wschodnia (gmina Złota) skupia się wzdłuż doliny Nidy, obejmując obszary rozciągające się wzdłuż niej – Garb Pińczowski, Garb Wodzisławski, Płaskowyż Jędrzejowski, Nieckę Połaniecką i fragment Niecki Soleckiej. Najbardziej wysunięta na południowy zachód gmina Działoszyce usytuowana jest na styku trzech jednostek: Garbu Wodzisławskiego, Płaskowyżu Proszowickiego oraz Wyżyny Miechowskiej (Mapa 4).

Mapa 4. Granice LGD Pondzie/powiatu pińczowskiego na tle mezoregionów Niecki Nidziańskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Kondracki, Geografia Regionalna Polski.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

W występujących regionach fizycznogeograficznych obszaru LGD PONIDZIE największe wysokości bezwzględne mają garby Pińczowski i Wodzisławski, których osie przebiegają z północnego zachodu na południowy wschód, otaczając z dwóch stron Dolinę Nidy. Pomiędzy Garb Pińczowski a dolinę rzeki Nidy, od strony południowo wschodniej, wciska się Niecka Solecka, ciągnąca się od okolic Solca-Zdroju przez Busko-Zdrój. Jest to obszar bardzo atrakcyjny turystycznie, charakteryzujący się malowniczym krajobrazem, z licznymi formami krasowymi i pokładami leczniczych wód siarczanowych. Płaskowyż Jędrzejowski od północnego zachodu wciśnięty jest między Garb Wodzisławski a Dolinę Nidy, pomiędzy dolinami Nidy, Białej Nidy i Mierzawy. Niecka Połaniecka, obejmująca północną część obszaru LGD PONIDZIE, dzieli się na dwie części: obniżoną Nieckę Podłęską i Płaskowyż Szaniecki. Na północ od niej Wyżyna Kielecka wyraźnie zaznacza swoją obecność wyższymi wysokościami w okolicach miejscowości Kije. Na południu powiatu pińczowskiego widoczna jest wyraźna granica między Garbem Wodzisławskim a Wyżyną Miechowską i niższym od niej Płaskowyżem Proszowickim³.

1.1.2. Ukształtowanie terenu

Położenie LGD PONIDZIE na styku kilku mezoregionów sprawia, że jest to obszar o dużej różnorodności, zarówno pod względem budowy geologicznej, jak i form geomorfologicznych. Także ukształtowanie terenu cechuje się dużym urozmaiceniem, co przekłada się na wysokie walory krajobrazowe obszaru.

Najbardziej wyniesionymi terenami są garby Pińczowski i Wodzisławski oraz teren Pogórza Szydłowskiego. W obrębie Garbu Pińczowskiego wysokości bezwzględne dochodzą do 330 m n.p.m. Są to wypiętrzenia składające się głównie z wapieni, margli i gipsów. Rejon Garbu Wodzisławskiego jest nieco wyższy, gdyż przedział wysokości wynosi od 300 do 368 m n.p.m. Jednostka ta jest antykliną kredową pokrytą lessami, charakteryzującą się bardzo urozmaiconą rzeźbą terenu. Często występującymi formami w tym rejonie są: parowy, jary, debrza i wąwozy. Ciekawym terenem, pod względem ukształtowania powierzchni, jest również Niecka Solecka, w obrębie której znajdują się, wspomniane już, liczne zjawiska krasowe. Pozostałe tereny obszaru badań mają charakter równinny, tylko miejscami lekko falisty.

Na terenie LGD PONIDZIE występuje także kilka punktów widokowych. Miejsca najbardziej atrakcyjne widokowo to m.in.: Byczowska Góra w okolicach Byczowa, grodzisko pomiędzy Pełczyskami a Kostrzeszynom oraz rezerwy: Skowronno, Krzyżanowice i Grabowiec⁴. Obecność punktów widokowych wskazuje na dobre warunki krajobrazowe, a tym samym wpływa na większą atrakcyjność turystyczną obszaru badań.

1.1.3. Budowa geologiczna

Na obszarze dzisiejszej Niecki Nidziańskiej wskutek ruchów tektonicznych doszło do rozdzielania się podłoża skalnego na olbrzymie bloki, które następnie przemieściły się, tworząc rozległe zapadlisko. W miocenie cofnięcie morza z południowej części obszaru pozostawiło widoczne ślady w postaci wapieni i gipsów pińczowskich oraz wapnistych piaskowców i łków. Skały te w późniejszym czasie poddane zostały lekkiemu sfałdowaniu i wypiętrzeniu. W okresie zlodowacenia Niecka Nidziańska znajdowała się pod lodowcem, który po ustąpieniu pozostawił pokrywy glin i piaskowców. Jednak

³J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, s. 263–270.

⁴Mapa topograficzna 1:75000 Ponidzie, Compass, Kraków 2011r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

w przeważającej części warstwa ta uległa wietrzeniu, dzięki czemu ponownie strukturalna warstwa skalna została odsłonięta. Podczas kolejnego zlodowacenia obszar ten prawie w całości (poza północną częścią) był wolny od pokrywy lodowej, mimo to jego znaki widoczne są w postaci szerokiej Doliny Nidy wyrzeźbionej przez wody lodowcowe płynące w kierunku południowym⁵.

Budowa geologiczna mezoregionów Niecki Nidziańskiej jest zróżnicowana. Głównymi skałami występującymi na przeważającej części tego regionu są margle kredowe. Na Płaskowyżu Jędrzejowskim w obniżeniach zalegają także warstwy czwartorzędowe w postaci piasków i glin. W rejonie Garbu Wodzisławskiego pojawiają się opoki kredowe. W obrębie Garbu Pińczowskiego spod margli kredowych odsłaniają się warstwy jurajskie, a na powierzchni garbu zalegają osady morskie z okresu miocenu. Dla Niecki Soleckiej charakterystyczne są sfałdowane wapienie litotamniowe (materiał budowlany i rzeźbiarski) oraz gipsy krystaliczne, w których rozwinęły się takie formy krasowe jak małe jaskinie, leje i zapadliska krasowe czy ślepe dolinki, a gdzieś tam występują także częściowo scementowane piaski i żwiry. W regionie Niecki Połanieckiej, oprócz margli kredowych, pojawiają się też miocenne gipsy, ily i piaski. Na badanym obszarze występują również tereny aktywne tektonicznie – Garb Wodzisławski i Garb Pińczowski⁶.

1.1.4. Warunki klimatyczne

Warunki klimatyczne regionu należą do grupy klimatów umiarkowanych. Średnia roczna temperatura oscyluje wokół 8°C. W lipcu, który jest najcieplejszym miesiącem, przeciętna temperatura wynosi 19°C, a w najzimniejszym, którym jest styczeń -3°C. Średnia roczna ilość opadów to wartości rzędu 550–600 mm (prawie o połowę niższe niż w Górach Świętokrzyskich). Lipiec jest miesiącem o najwyższych opadach (90–100 mm), a styczeń i luty o najniższych (30 mm). Przeważające kierunki wiatrów w tym regionie to zachodnie i północno zachodnie, zwykle o słabej lub umiarkowanej sile⁷.

1.1.5. Zasoby wodne

Obszar LGD PONIDZIE odwadniają dwie główne rzeki: Nida i Nidzica, będące lewostronnymi dopływami Wisły. Największą i najważniejszą pod względem turystycznym rzeką w powiecie pińczowskim jest Nida, która bierze swój początek na wysokości 208 m n.p.m. z połączenia dwóch rzek: Białej i Czarnej Nidy, w miejscowości Brzegi koło Chęcina. Nida przepływa przez gminy Kije, Pińczów i Złotą, na końcu swojego biegu wpadając do Wisły w okolicach Nowego Korczyna. Podstawowe cechy rzeki Nidy to:

- typowa rzeka nizinna, o niskim spadku (ok. 1,2 – 0,6 ‰; średni przepływ w Pińczowie to 18 m³/sek.),
- płynie po piaszczystym podłożu,
- szerokie koryto (6–79m),
- mała głębokość (0,4–2,6m),
- całkowita długość rzeki: 156,2 km,
- powierzchnia dorzecza: 3865,4 km²,
- zasilana wodami powierzchniowymi i podziemnymi,

⁵ M. Jurecki, *Ponidzie*, Amistad, Kraków 2013, s. 11.

⁶ J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, s. 263–270.

⁷ M. Jurecki, *Ponidzie*, s. 16.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- jedna z najcieplejszych rzek w Polsce (w lecie temperatura dochodzi nawet do 27°C; średnia temperatura w miesiącu lipcu w Pińczowie to 18,1°C),
- rozległa, pokryta łąkami terasa zalewowa,
- liczne meandry, starorzecza, oczka i rozlewiska,
- tereny zabagnione z roślinnością szuwarową, kępami olsów i zaroślami łągowymi,
- corocznie występujące podtopienia i powodzie.

Jeden z najbardziej atrakcyjnych odcinków rzeki znajduje się w zagłębieniu tektonicznym pomiędzy miejscowościami Motkowice a Skowronno Dolne. Jest to tzw. delta środkowej Nidy – rzadki przykład delty śródlądowej. W miejscu tym koryto rozgałęzia się na kilka ramion, a zwolniony nurt rzeki nanosi piaszczysty materiał wypływając dno lub nawet zapychając koryto. Efektem tego procesu jest powstawanie dużej ilości małych cieków wodnych, które przecinają omawiany obszar⁸. W zależności od warunków panujących w różnych odcinkach doliny Nidy pojawiają się cenne zbiorowiska roślinności bagiennej, wodnej, łąkowej, a nawet piaszecznej. Zdomowało się nad nią także ptactwo wodno-błotne. Ze względu na duże bogactwo przyrody tych terenów zostało ono poddane ochronie.

Oprócz Nidy i Nidzicy przez teren LGD PONIDZIE przepływają również: Mierzawa (dopływ Nidy), Sancygniówka i Jakubówka (dopływy Nidzicy), Stara Nida wraz z dopływem Struga Podłęska oraz mniejsze rzeki, często bez nadanych im nazw. Zbiorniki wodne zlokalizowane na obszarze Ponidzia spełniają następujące funkcje:

- retencyjno-rekreacyjne (Zalew Pińczowski i Zalew Gacki)⁹,
- przeciwpożarowe (11 zbiorników w gm. Pińczów i 9 zbiorników w gm. Michałów),
- stawów rybnych hodowlanych (100 ha w Młodzawach Dużych)¹⁰.

Na obszarze badań znajduje się także kilka jezior polodowcowych (największe z nich w miejscowości Uników)¹¹ (Mapa 5).

---

⁸ M. Jurecki, *Ponidzie*, s. 14–15.

⁹ Strona internetowa: <http://swietokrzyskie.org.pl/warto-zobaczyc/zalewy-i-kapieliska/1225-gacki-zalew>, data dostępu: 17.10.2014r.

¹⁰ Zweryfikowano telefonicznie na podstawie danych kontaktowych ze strony: http://www.hodowla-ryb.pl/obiekt_mlodzawy,8,1,M%B3odzawy,0,4.phtml, data dostępu: 17.10.2014r.

¹¹ Lokalna Strategia Rozwoju LGD Ponidzie, s. 17.

Mapa 5. Zasoby wodne LGD PONIDZIE/powiatu pińczowskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy turystycznej „Kajakiem PoNidzie”, LGD PONIDZIE, mapy topograficznej 1:75000 Ponidzie, Compass, oraz mapy turystycznej ze strony internetowej www.świętokrzyskie.travel, data dostępu: 15.07.2014r.

1.1.6. Warunki glebowe

Na terenie powiatu pińczowskiego, a tym samym obszaru LGD PONIDZIE, występuje wiele rodzajów gleb, o różnym stopniu urodzajności. Z utworów kredowych, takich jak wapień i margle, wytworzyły się rędziny. Na pokrywach lessowych, piaskach i glinach, będących pozostałościami zlodowacenia południowopolskiego, powstały bardzo żyzne czarnoziemy i gleby brunatne. Na gipsach utworzyły się gleby płowe i rdzawe o mniejszej urodzajności. Wzdłuż rzeki Nidy i na terenach podmokłych występują natomiast żyzne mady, gleby torfowe i murszowate, a na niektórych obszarach znajdują się mało urodzajne gleby bielcowe¹².

Według klasy bonitacyjnej gleb znaczna część powiatu pokryta jest glebami klas I–III (46,4% gruntów ornych). Ponadto część z nich podlega ochronie przed przekształceniem ich na tereny nierolnicze. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gleb tego obszaru przewyższa zarówno średnią

¹² Strona internetowa Nadleśnictwa Pińczów, www.pinczow.radom.lasy.gov.pl, data dostępu: 14.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

województwą, jak i krajową, co oznacza istnienie bardzo korzystnych warunków glebowych dla rolnictwa w tym regionie¹³.

1.1.7. Lesistość obszaru

W porównaniu ze średnią lesistością województwa (równą 27,6% powierzchni) lasy powiatu pińczowskiego (a tym samym obszaru LGD PONIDZIE) stanowią zaledwie 17,9% jego powierzchni¹⁴. W głównej mierze są to lasy państwowe zarządzane przez Nadleśnictwo Pińczów (prawie 9500 ha – ok. 82%). Pozostałą część (ok. 18%) stanowią lasy prywatne (Tabela 1).

Na terenie Nadleśnictwa Pińczów wydzielono zbiorowiska leśne zarówno o bogatej, jak i ubogiej szacie roślinnej, co uzależnione jest przede wszystkim od żyzności gleb. Na uboższych glebach powstały siedliska borowe z udziałem sosny, a na bardziej żyznych rozwinęły się drzewostany wielogatunkowe, na których występują: dąb, modrzew, brzoza, olsza, buk i grab. Dwoma dominującymi gatunkami drzew na obszarze Nadleśnictwa są sosna (48%) i dąb (26%). Najbardziej charakterystyczną cechą tutejszych terenów zalesionych jest duży udział lasów liściastych (ok. 45%), co jest rzadko spotykaną właściwością polskich lasów¹⁵.

Tabela 1. Lasy Nadleśnictwa Pińczów

Forma własności	Powierzchnia lasów (ha)	Udział powierzchni lasów w powierzchni Nadleśnictwa Pińczów (%)
Lasy państwowe	9 435	82,2
Lasy prywatne	2 037	17,8
Lasy ogółem	11 472	18,1

Źródło: strona internetowa Nadleśnictwa Pińczów www.pinczow.radom.lasy.gov.pl, data dostępu: 14.07.2014r.

Poniższa tabela (Tabela 2) zawiera zestawienie danych na temat zalesienia obszaru LGD PONIDZIE i wybranych do porównań innych obszarów LGD: Dolina Noteci, Dolina Pilicy i Zielony Pierścień. Spośród porównywanych obszarów największą powierzchnią zalesioną charakteryzuje się LGD Dolina Pilicy (powyżej 57 tys. ha). Jest to wartość dużo wyższa od pozostałych: LGD Dolina Noteci i LGD Zielony Pierścień (wartości rzędu 20–30 tys. ha). Na terenie LGD PONIDZIE zalesienie wynosi powyżej 11 tys. ha. Stanowi to najniższą wartość wśród porównywanych obszarów. Porównując zasięg lasów do powierzchni obszarów LGD, udział lasów jest proporcjonalny. Zatem największy udział lasów w powierzchni (37%) cechuje obszar LGD Dolina Pilicy, a najmniejszy LGD PONIDZIE (19%) (Tabela 3).

¹³ Lokalna Strategia Rozwoju LGD Ponidzie, s. 16.

¹⁴ Dane Głównego Urzędu Statystycznego, stan na 31.12.2013r.

¹⁵ Strona internetowa Nadleśnictwa Pińczów, www.pinczow.radom.lasy.gov.pl, data dostępu: 14.07.2014r.

Tabela 2. Powierzchnie lasów na terenie LGD PONIDZIE i wybranych obszarach LGD

Obszary Lokalnych Grup Działania	Lasy ogółem (ha)	Lasy państwowe (ha)	Lasy prywatne (ha)
LGD PONIDZIE	11 472	9 435	2 037
LGD Stowarzyszenie Dolina Noteci	27 542	26 217	1 325
LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy	57 627	46 700	10 927
LGD Zielony Pierścień	22 811	12 136	10 675

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012).

Tabela 3. Udział lasów w powierzchni LGD PONIDZIE i wybranych obszarach LGD

Obszary Lokalnych Grup Działania	Powierzchnia obszaru LGD (ha)	Lasy ogółem (ha)	Udział lasów (%)
LGD PONIDZIE	61 285	11 472	19%
LGD Stowarzyszenie Dolina Noteci	81 319	27 542	34%
LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy	153 811	57 627	37%
LGD Zielony Pierścień	101 488	22 811	22%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012r.).

1.1.8. Formy ochrony przyrody

W celu zachowania, zrównoważonego użytkowania oraz odnawiania przyrodniczych elementów środowiska w przepisach ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220, z późn. zm.) wprowadzono następujące formy ochrony przyrody:

- Parki narodowe,
- Rezerваты przyrody,
- Parki krajobrazowe,
- Obszary chronionego krajobrazu,
- Obszary Natura 2000,
- Użytki ekologiczne,
- Stanowiska dokumentacyjne,
- Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- Pomniki przyrody¹⁶.

¹⁶ Strona internetowa Główniej Dyrekcji Ochrony Środowiska, www.gdos.gov.pl, data dostępu: 17.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Warto w tym punkcie nadmienić o istotnej roli parków krajobrazowych w kształtowaniu uwarunkowań przyrodniczych. Nadrzędnym celem tworzenia parków krajobrazowych w Polsce jest stworzenie takich warunków gospodarowania środowiskiem, które spełnią wymogi zrównoważonego rozwoju, a także zapewnią wyższą jakość życia mieszkańców i zwiększą atrakcyjność turystyczną obszaru, przy zabezpieczeniu środowiska przyrodniczego dla przyszłych pokoleń. Cel ten dotyczy także Ponidzia.

Wśród gmin wchodzących w skład obszaru LGD PONIDZIE największa powierzchnia obszarów objętych ochroną mieści się w gminie Pińczów, a w dalszej kolejności w gminie Michałów i Działoszyce. W gminie Złota jest najmniej obszarów chronionych. Porównując jednak zasięg tych terenów do powierzchni gmin, okazuje się, że we wszystkich gminach odsetek obszarów chronionych jest bardzo wysoki (powyżej 90%). Niemal w 100% pokrywają gminy Pińczów i Michałów, a najniższy udział wynosi 91% i dotyczy gminy Złota (Tabela 4).

Tabela 4. Powierzchnia form ochrony przyrody w gminach LGD PONIDZIE

Gminy	Powierzchnia obszarów chronionych ogółem (ha)	Powierzchnia gminy (ha)	Udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni (%)*
Pińczów	21 275,0	21 282	100%
Działoszyce	10 502,0	10 576	99%
Kije	9 312,0	10 017	93%
Michałów	11 184,0	11 209	100%
Złota	7 462,2	8 201	91%
LGD PONIDZIE	59 735,2	61 285	98%

*wartości w przybliżeniu

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012r.).

W gminie Działoszyce występuje tylko jedna forma ochrony przyrody – obszary chronionego krajobrazu, pokrywając swoim zasięgiem prawie całą gminę (ponad 10 tys. ha). Pozostałe ich części rozkładają się na inne gminy: Michałów (poniżej 10 tys. ha), Kije (poniżej 8 tys. ha), Pińczów (poniżej 6 tys. ha) i Złota (poniżej 4 tys. ha).

Parki krajobrazowe obejmują gminy: Pińczów (ok. 15 tys. ha), Złota (poniżej 4 tys. ha) oraz Kije i Michałów (w każdej ok. 1,5 tys. ha). Rezerwaty przyrody występują głównie w gminie Pińczów (98 ha). Jedynie ok. 10 ha zlokalizowanych jest w gminie Michałów. Pozostałe formy ochrony przyrody: stanowiska dokumentacyjne oraz użytki ekologiczne, stanowią niewielką powierzchnię. W gminie Kije stanowiska dokumentacyjne obejmują obszar 5 ha. Natomiast w gminach Pińczów i Złota łącznie zostały wyznaczone użytki ekologiczne o powierzchni nieco ponad 2 ha (Tabela 5). Dane te najlepiej obrazuje Mapa 6.

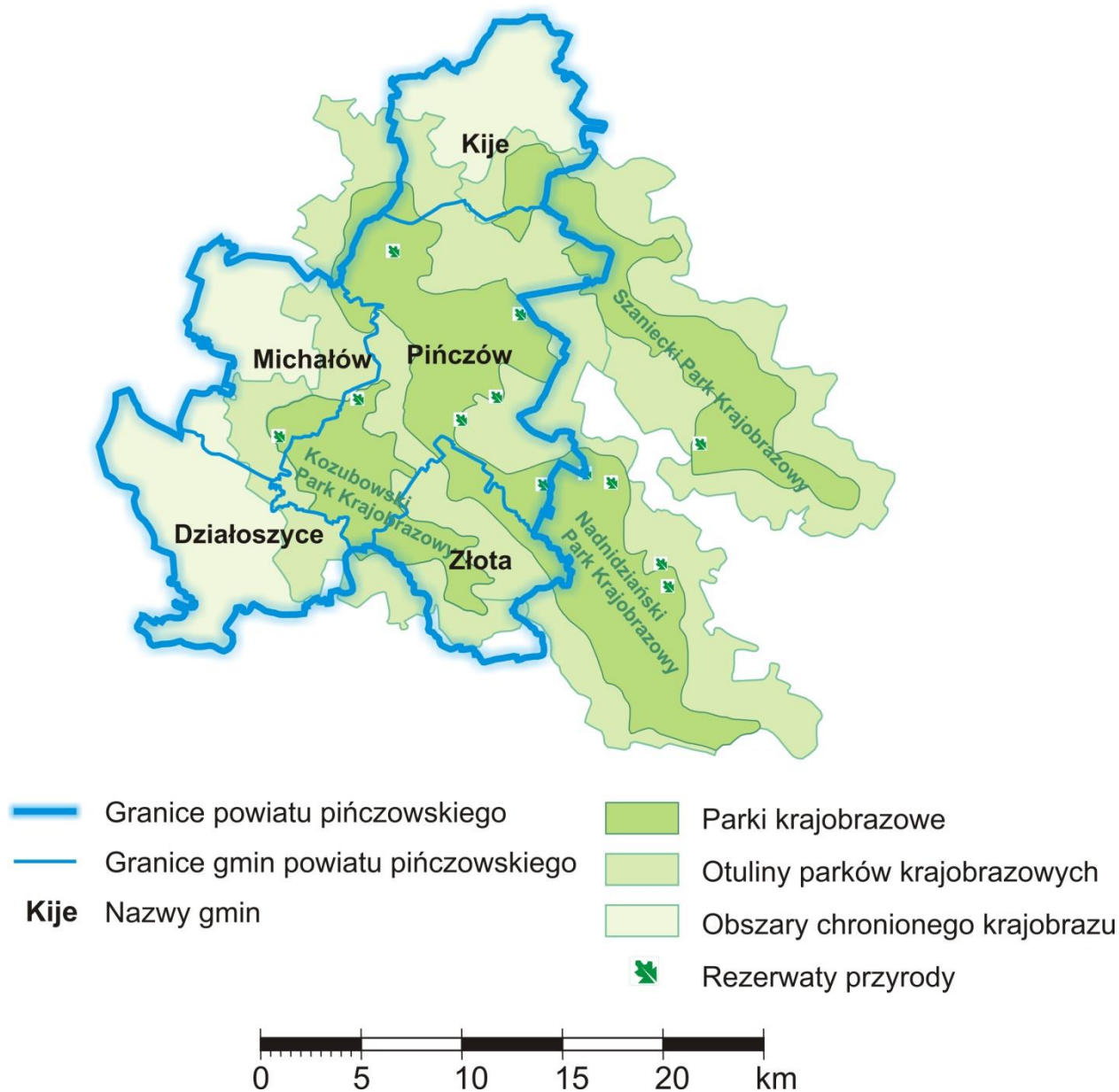
Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 5. Powierzchnia obszarów chronionych w gminach LGD PONIDZIE

Gminy	Rezerваты przyrody (ha)	Parki krajobrazowe razem (ha)	Obszary chronionego krajobrazu razem (ha)	Użytki ekologiczne (ha)	Stanowiska dokumentacyjne (ha)
Pińczów	98,0	15 318,0	5 957,0	2,1	0,0
Działoszyce	0,0	0,0	10 502,0	0,0	0,0
Kije	0,0	1 499,0	7 813,0	0,0	5,0
Michałów	9,9	1 482,0	9 702,0	0,0	0,0
Złota	0,0	3 769,0	3 693,0	0,2	0,0
LGD PONIDZIE	107,9	22 068,0	37 667,0	2,3	5,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012).

Mapa 6. Granice LGD PONIDZIE/powiatu pińczowskiego na tle obszarów chronionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, www.gios.gov.pl, data dostępu: 17.07.2014r.

Poniższa tabela (Tabela 6. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych na terenie LGD PONIDZIE i w wybranych obszarach LGD) przedstawia zestawienie danych powierzchni terenu oraz procentowego udziału obszarów chronionych dla obszaru LGD PONIDZIE oraz wybranych do porównania obszarów LGD. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012r.) w granicach LGD PONIDZIE ochroną przyrody objętych jest prawie 60 tys. ha. W porównaniu z wybranymi terenami: LGD Dolina Noteci, LGD Dolina Pilicy oraz LGD Zielony Pierścień, LGD PONIDZIE posiada największą powierzchnię obszarów chronionych, będąc powierzchniowo najmniejszym (ponad 61 tys. ha). Z tego względu odsetek obszarów chronionych w jego granicach jest najwyższy i wynosi 97,5%. Porównując zasięg obszarów chronionych LGD Dolina Pilicy do jej dużej powierzchni (ok. 150 tys. ha), udział ten jest bardzo

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

niski (ok. 22%). Na pozostałych terenach: LGD Dolina Noteci i LGD Zielony Pierścień odsetek terenów objętych ochroną wynosi ponad 30%.

Tabela 6. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych na terenie LGD PONIDZIE i w wybranych obszarach LGD

Obszary Lokalnych Grup Działania	Powierzchnia obszaru LGD (ha)	Obszary prawnie chronione ogółem (ha)*	Udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni LGD (%)
LGD PONIDZIE	61 285	59 735,2	97,5
LGD Stowarzyszenie Dolina Noteci	81 319	27 662,6	34,0
LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy	153 811	34 156,7	22,2
LGD Zielony Pierścień	101 488	31 607,3	31,1

* w celu eliminacji podwójnego liczenia powierzchni obszarów chronionych ogółem nie uwzględnia rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych położonych w granicach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012r.)

Na obszarze LGD PONIDZIE największą powierzchnię zajmują obszary chronionego krajobrazu (ok. 37 tys. ha) oraz parki krajobrazowe (ok. 22 tys. ha). Inne formy przyrody znajdujące się na badanym terenie to: rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz pomniki przyrody. Równie duża powierzchnia obszaru chronionego krajobrazu (ponad 27,5 tys. ha) wpisana jest w granice LGD Doliny Noteci. Podobną powierzchnię zajmują parki krajobrazowe na obszarze LGD Dolina Pilicy (ok. 27 tys. ha).

Poza powierzchniowymi elementami objętymi ochroną w poniższej tabeli uwzględniono liczbę pomników przyrody. Na terenie LGD PONIDZIE w porównaniu z wybranymi obszarami jest najmniej pomników przyrody (58 szt.). Obszar LGD Dolina Noteci posiada takich obiektów ponad dwa razy tyle (117 szt.). Największa liczba pomników przyrody, spośród wybranych do porównań obszarów, znajduje się na obszarze LGD Dolina Pilicy (503 szt.) (Tabela 7. Powierzchnia form ochrony przyrody na terenie LGD PONIDZIE i wybranych obszarach LGD (bez obszarów Natura 2000)*)

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 7. Powierzchnia form ochrony przyrody na terenie LGD PONIDZIE i wybranych obszarach LGD (bez obszarów Natura 2000)*

Obszary Lokalnych Grup Działania	Parki narodowe (ha)	Rezerваты przyrody (ha)	Parki krajobrazowe (ha)	Obszary chronionego krajobrazu (ha)	Użytki ekologiczne (ha)	Stanowiska dokumentacyjne (ha)	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (ha)	Pomniki przyrody (szt.)
LGD PONIDZIE	0	107,9	22 068,0	37 667,0	2,3	5,0	0	29
LGD Stowarzyszenie Dolina Noteci	0	0	0	27 599,4	63,2	0	0	117
LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy	68,3**	1 873,9	27 305,0	5 777,6	595,7	22,8	4,7	503
LGD Zielony Pierścień	0	264,4	13 128,5	18 390,0	88,4	3,6	0	74

* Główny Urząd Statystyczny nie uwzględni danych na temat obszarów Natura 2000 na poziomie gminnym i powiatowym, a jedynie na poziomie wojewódzkim.

** Ośrodek Hodowli Żubrów w Smardzewicach pod zarządem Kampinoskiego Parku Narodowego.

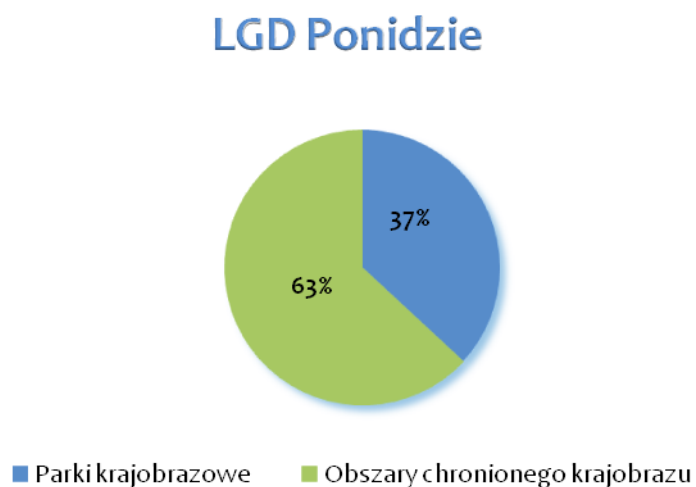
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012r.).

Przyglądając się strukturze udziałów poszczególnych form ochrony przyrody na obszarach LGD wybranych do porównania, można zauważyć podobieństwa niektórych z nich. Zarówno wśród terenów chronionych LGD PONIDZIE, jak i LGD Zielony Pierścień obszary chronionego krajobrazu zajmują ok. 60% powierzchni, a parki krajobrazowe ok. 40%. Pozostałe formy ochrony przyrody w obu przypadkach mają małe znaczenie (do 1%) (Rycina 4 i Rycina 5).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 4. Struktura udziału obszarów chronionych w LGD PONIDZIE (bez obszarów Natura 2000* i pomników przyrody**)

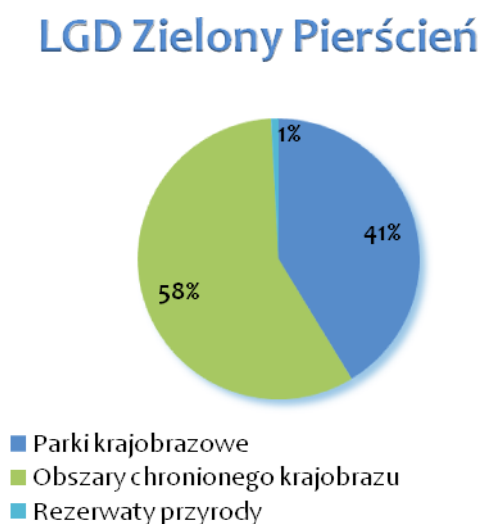

*Główny Urząd Statystyczny nie uwzględnia danych na temat obszarów Natura 2000 na poziomie gminnym i powiatowym, a jedynie na poziomie wojewódzkim.

**Pomniki przyrody nie są obiektami powierzchniowymi wyrażanymi w hektarach. Niemożliwe jest obliczenie ich udziału w powierzchni obszarów LGD.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012r.).

Rycina 5. Struktura udziału obszarów chronionych w LGD Zielony Pierścień (bez obszarów Natura 2000* i pomników przyrody**)

*Główny Urząd Statystyczny nie uwzględnia danych na temat obszarów Natura 2000 na poziomie gminnym i powiatowym, a jedynie na poziomie wojewódzkim.

**Pomniki przyrody nie są obiektami powierzchniowymi wyrażanymi w hektarach. Niemożliwe jest obliczenie ich udziału w powierzchni obszarów LGD.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012r.).

Zupełnie odmiennie przedstawia się struktura LGD Dolina Noteci, gdzie wyróżniono tylko dwie formy ochrony przyrody, z czego jedna wyraźnie dominuje (obszary chronionego krajobrazu – prawie 100% terenów chronionych) (Rycina 6). LGD Dolina Pilicy, pomimo przeważającej powierzchni parków krajobrazowych (77%), wśród analizowanych obszarów charakteryzuje się największą różnorodnością form ochrony przyrody (Rycina 7).

Rycina 6. Struktura udziału obszarów chronionych w LGD Dolina Noteci (bez obszarów Natura 2000* i pomników przyrody**)

LGD Stowarzyszenie Dolina Noteci

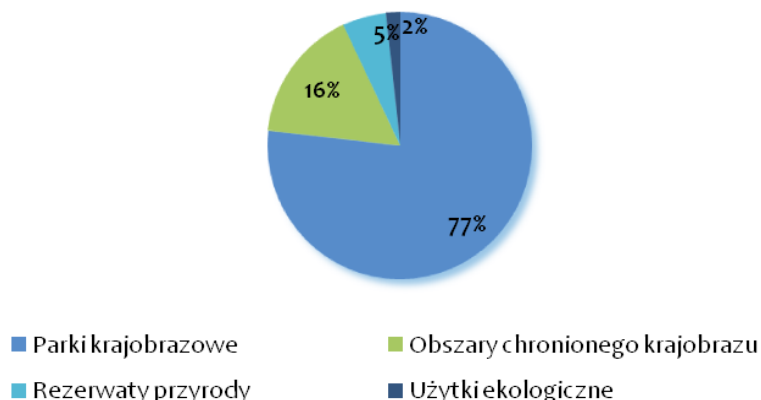
*Główny Urząd Statystyczny nie uwzględnia danych na temat obszarów Natura 2000 na poziomie gminnym i powiatowym, a jedynie na poziomie wojewódzkim.

**Pomniki przyrody nie są obiektami powierzchniowymi wyrażanymi w hektarach. Niemożliwe jest obliczenie ich udziału w powierzchni obszarów LGD.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012r.).

Rycina 7. Struktura udziału obszarów chronionych w LGD Dolina Pilicy (bez obszarów Natura 2000* i pomników przyrody**)

LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy

*Główny Urząd Statystyczny nie uwzględnia danych na temat obszarów Natura 2000 na poziomie gminnym i powiatowym, a jedynie na poziomie wojewódzkim.

**Pomniki przyrody nie są obiektami powierzchniowymi wyrażanymi w hektarach. Niemożliwe jest obliczenie ich udziału w powierzchni obszarów LGD.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012r.).

Ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe i krajobrazowe na terenie województwa świętokrzyskiego powstał Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych. Jeden z jego elementów zajmuje centralną część Niecki Nidziańskiej – jest to Zespół Parków Krajobrazowych Ponidzia, w którego skład wchodzi trzy parki krajobrazowe: Nadnidziański, Szaniecki i Kozubowski (

Tabela 8). Powierzchnie tych parków oraz ich otulin zostały przedstawione w Tabeli 9.

Tabela 8. Podział Zespołu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych

Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych	
Zespół Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich	Zespół Parków Krajobrazowych Ponidzia
Cisowsko-Orłowiński Park Krajobrazowy	Nadnidziański Park Krajobrazowy
Jeleniowski Park Krajobrazowy	Szaniecki Park Krajobrazowy

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Sieradowicki Park Krajobrazowy	Kozubowski Park Krajobrazowy
Suchedniowsko-Oblęgorski Park Krajobrazowy	
Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy	

Źródło: strona internetowa Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, www.pk.kielce.pl, data dostępu: 17.07.2014r.

Tabela 9. Powierzchnia Zespołu Parków Krajobrazowych Ponidzia oraz ich otulin

Nazwa parku	Powierzchnia parku (ha)	Powierzchnia otuliny (ha)	Powierzchnia parku wraz z otuliną (ha)
Nadnidziański Park Krajobrazowy	23 164	26 011	49175
Szaniecki Park Krajobrazowy	10 915	12 859	23774
Kozubowski Park Krajobrazowy	6 613	6 036	12649

Źródło: strona internetowa Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, www.pk.kielce.pl data dostępu: 17.07.2014r.

Nadnidziański Park Krajobrazowy zlokalizowany jest w dolinie rzeki Nidy, tworzącej w tym miejscu liczne meandry i starorzecza. Obecność podłoża gipsowego sprzyja powstawaniu form krasu gipsowego – przykładem takich struktur są kopuły zbudowane ze zrośniętych kryształów gipsu. Są to twory jedne z największych tego typu na świecie, gdyż osiągają nawet do 3,5 metra wysokości. Charakterystyczna dla obszaru Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego jest różnorodność roślinności – od skrajnie suchych po bagienne i wodne. Występują także specyficzne gatunki owadów, charakterystyczne tylko dla tych terenów (entomofauna). Na dobrze nasłonecznionych zboczach gipsowych i wapiennych rozwinęła się roślinność kserotermiczna (sucholubna). Okolice rzeki Nidy są ostoją dla ptactwa wodno-błotnego. W obrębie Parku, na terenie LGD PONIDZIE występują również następujące formy ochrony przyrody:

- 6 rezerwatów: Skowronno, Grabowiec, Pieczyška, Krzyżanowice, Skotniki Górne, Winiary Zagojskie
- 9 pomników przyrody ożywionej,
- 8 pomników przyrody nieożywionej,
- ścieżki dydaktyczne:
  - przyrodniczo-geologiczna „Pińczów-Skowronno”, o długości ok. 7 km,
  - przyrodniczo-geologiczna „Bogucice – Grabowiec – Gacki – Krzyżanowice”, o długości ok. 9 km.¹⁷

Dla Szanieckiego Parku Krajobrazowego najbardziej charakterystyczne są wapienne i gipsowe wzgórza. Rozwinęły się na nich zbiorowiska roślinności kserotermicznej (ciepłolubnej), torfowiskowej

¹⁷ Strona internetowa Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, www.pk.kielce.pl, data dostępu: 28.10.2014 r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

i słonolubnej. Jest to strefa wododziałowa pomiędzy rzekami: Nida, Wschodnia Nida i Czarna Nida¹⁸. Na całym obszarze Parku występują procesy krasowe. Na skutek tych procesów w gipsowym podłożu powstały następujące formy: dolinki krasowe, studnie, małe kotlinki, jeziora krasowe, ślepe dolinki¹⁹. Dodatkowo na terenie Szanieckiego Parku Krajobrazowego w granicach obszaru LGD PONIDZIE znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- Stanowisko dokumentacyjne „Wydobycisko poeksploatacyjne gipsów”,
- Użytki ekologiczne „Kompleks leśny z oczkami wodnymi” i „Jezioro Pleban”.

Kozubowski Park Krajobrazowy powstał głównie w celu ochrony lasów grądowych oraz roślin ciepłolubnych i kserotermicznych (sucholubnych) występujących na jego terenie. Ukształtowanie tego terenu pokrytego lessami jest bardzo urozmaicone przez liczne wąwozy, parowy, krawędzie i stożki lessowe oraz suche doliny. Na terenie Kozubowskiego Parku Krajobrazowego wyznaczone są dwa rezerваты przyrody, które swym zasięgiem obejmują również obszar LGD PONIDZIE. Są to:

- Polana Polichno – rezerwat florystyczny; jedyne w Polsce stanowisko rośliny chronionej, tzw. groszku pannońskiego oraz jedno z kilku miejsc w kraju z występowaniem storczyka purpurowego.
- Wroni Dół – rezerwat leśny. Występowanie roślin kserotermicznych i wapieniolubnych. Dominuje tutaj zespół leśny grądu subkontynentalnego²⁰.

Dodatkowo na terenie tego parku zlokalizowane następujące formy ochrony przyrody:

- 14 pomników przyrody ożywionej,
- 1 pomnik przyrody nieożywionej.

Granice LGD PONIDZIE obejmują fragmenty Obszarów Chronionego Krajobrazu, o łącznej powierzchni 18 881 ha:

- Włoszczowsko-Jędrzejowskiego (gm. Michałów),
- Chmielnicko-Szydłowieckiego (gm. Kije),
- Miechowsko-Działoszyckiego (gm. Działoszyce)²¹.

Natura 2000²²

Polska, podpisując 16 kwietnia 2003 r. Traktat Ateński, stanowiący podstawę prawną przystąpienia kraju do Unii Europejskiej, zobowiązała się do wyznaczenia na swoim terytorium m.in. sieci Natura 2000. Przepisy unijne stanowiące podstawę dla tworzenia sieci Natura 2000 zostały wprowadzone do polskiego prawodawstwa poprzez Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r., poz. 627, z późn. zm.), czyniąc Naturę 2000 najmłodszą prawną formą ochrony przyrody w Polsce. Geneza Natury 2000 wynika z dostrzeżenia faktu, iż Europa, jako kontynent zajmuje niespełna 5% lądowej powierzchni Ziemi, jednak pomimo niewielkich rozmiarów, na jej obszarze występuje ogromna różnorodność roślin, zwierząt i krajobrazów, z których wiele nie występuje nigdzie indziej na świecie. Bogactwo biologiczne w dużym stopniu wynika z różnic klimatycznych, geologicznych

¹⁸ Strona internetowa Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, www.pk.kielce.pl, data dostępu: 17.07.2014r.

¹⁹ M. Jurecki, *Ponidzie*, s. 38.

²⁰ Tamże, s. 38–39.

²¹ Lokalna Strategia Rozwoju LGD Ponidzie, s. 19.

²² Źródło: www.natura2000.gdos.gov.pl, data dostępu: 17.10.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

i geomorfologicznych. To stwierdzenie dotyczy także Polski, a wręcz głównie Polski. Od wybrzeża Morza Bałtyckiego, przez równiny niżu środkowopolskiego po szczyty Tatr – bioróżnorodność w Polsce jest doprawdy zadziwiająca. W procesie powstawania krajobrazów Polski czynnikiem bardzo ważnym było długoletnie przywiązanie człowieka do ziemi. Przez wieki ludzie praktykowali różne sposoby uprawy roli, co sprzyjało rozwojowi licznych „siedlisk półnaturalnych”, bogatych w gatunki roślin i zwierząt dzikiej przyrody, których przetrwanie uzależnione jest całkowicie od nieprzerwanego użytkowania przez człowieka. W polskim krajobrazie wszędzie odzwierciedla się bogata mozaika narodowościowa, kulturowa, językowa i tożsamościowa Europy. Niewiele jest miejsc na świecie, w których występuje tak zróżnicowane bogactwo siedlisk naturalnych i ostoj dzikiej przyrody kontrastujące ze ściśle powiązanymi krajobrazami kulturowymi na tak małym obszarze.

Powstanie sieci Natura 2000, która jest światowym ewenementem w zakresie międzynarodowej, obszarowej ochrony przyrody potwierdza, że ochrona zagrożonej różnorodności biologicznej Europy jest jednym z priorytetów działalności Unii Europejskiej. Głównym celem funkcjonowania sieci Natura 2000 jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Drugim jej celem jest ochrona różnorodności biologicznej. Obecnie w Polsce sieć Natura 2000 zajmuje prawie 20% powierzchni lądowej. W jej skład wchodzi 849 obszarów siedliskowych oraz 145 obszarów ptasich. Na Pomorzu mamy wyznaczonych 5 Ostoj Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:

- Dolina Mierzawy PLH260020 – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Ostoja Kozubowska PLH260029 – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Ostoja Stawiany PLH260033 – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Dolina Nidy PLB260001 – specjalna ochrona ptaków,
- Ostoja Nidziańska PLH260003 – specjalna ochrona ptaków²³.

1.1.9. Uwarunkowania przyrodnicze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski

Na podstawie przytoczonej powyżej charakterystyki uwarunkowań przyrodniczych obszaru LGD PONIDZIE warto wskazać kilka podstawowych potencjałów dla rozwoju turystyki.

Kolejność ich prezentacji jest ekspercką sugestią autorów co do ważności poszczególnych.

I. Rzeka Nida

Rzeka Nida – typowa rzeka nizinna, o szerokim korycie, niezbyt głęboka, jedna z najcieplejszych rzek w Polsce – w lecie temperatura dochodzi nawet do 27°C (!), z licznymi meandrami, starorzeczami, oczkami i rozlewiskami – to tylko niektóre z cech czyniących tę rzekę **główną dominantą turystyczną obszaru** oraz ogromnym potencjałem dla **rozwoju turystyki kwalifikowanej, głównie kajakarstwa**.

Ten typ turystyki (kajakarstwo) został już z sukcesem zapoczątkowany na obszarze LGD PONIDZIE – organizowane są m.in. cykliczne imprezy kajakowe (spływy), powstały wypożyczalnie sprzętu pływającego (5 wypożyczalni) oferujące m.in. kajaki, co umożliwia korzystanie z rzeki turystom

²³ Strona internetowa Katalogu obszarów Natura 2000, www.obszary.natura2000.org.pl, data dostępu: 09.09.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

indywidualnym oraz grupom zorganizowanym niewyposażonym we własny sprzęt do pływania. Wyznaczono i oznakowano szlak kajakowy na trasie: Rębów – Motkowice – Stawy – Skowronno – Mecznik – Pińczów – Kowala – Krzyżanowice Dolne – Chroberz – Nieprowice – Żurawniki, który liczy łącznie 52,87 km.

Ponadto oddano do użytku przystań kajakową z zapleczem sanitarno-rekreacyjnym w Chrobrzu, powstały także profesjonalne, wartościowe materiały informacyjne (np. Przewodnik turystyczny „Kajakiem PoNidzie” autorstwa Janusza Zielińskiego, wydany przez LGD PONIDZIE lub Przewodnik kajakowy „Nida” Marka Lityńskiego –wydawnictwo ROT Województwa Świętokrzyskiego).

Zdecydowanie należy **nadal wzbogacać infrastrukturę na rzece Nida**. Uruchomienie minimum jednej lub dwóch kolejnych przystani wodnych pozwalających na bezpieczne wejście lub wyjście z kajaka (pomosty), zapewniających dostęp do węzła sanitarnego oraz ułatwień biwakowych (stoły/ławy do jedzenia, miejsce na ognisko, grill itp.), jest działaniem niezbędnym. Dalsze znakowanie Nidy, czyli wydłużenie znakowanego i opisanego szlaku kajakowego, to kolejne działanie, które należy podjąć w celu efektywnego wykorzystania głównego potencjału Ponidzia. Obok rozwoju infrastruktury technicznej powinny być prowadzone również **działania informacyjno-promocyjne, precyzyjnie kierowane do rzeczywistych grup odbiorców**. Na uwagę zasługuje obecność Nidy na powszechnie odwiedzanym przez internautów portalu kajakiem.pl, warto zadbać także o inne portale, np. stronę Polskiego Związku Kajakowego. Innym kierunkiem działań jest stałe **wsparcie kierowane do lokalnych przedsiębiorców i kwaterodawców w celu rozwoju bazy towarzyszącej** – miejsc noclegowych, gastronomii, w tym także popularnych w Polsce usług cateringowych (dowóz posiłków na brzeg rzeki), czy wypożyczalni sprzętu turystycznego (kajaki różnego typu, w tym trzyosobowe – dla rodzin z małymi dziećmi, ale także rowery itp.). Wsparcie to może polegać na działaniach długofalowych o charakterze lokalnych rozwiązań finansowych – np. ulgi podatkowe w podatku od nieruchomości, ale też otwieranie małych konkursów grantowych przez LGD PONIDZIE, Lokalną Organizację Turystyczną czy poszczególne samorządy gminne na tworzenie tego typu infrastruktury przez te podmioty. Bardzo dobrym przykładem wprowadzania z sukcesem takich rozwiązań jest LGD Zielony Pierścień.

II. Unikatowa budowa geologiczna

Ze względu na ciekawą, bardzo zróżnicowaną i unikatową budowę geologiczną teren LGD PONIDZIE stwarza wysoce korzystne warunki dla rozwoju produktów turystycznych tworzonych w oparciu o różnorodność geologiczną terenu poprzez wspieranie ich odpowiednią infrastrukturą turystyczną. To teren dla utworzenia:

- kolejnych **ścieżek geoturystycznych – geologicznych**, czyli wyznaczenia i oznakowania przejść pieszych w terenie (najlepiej w formie pętli) skoncentrowanych wokół atrakcji geologicznych, jednakże wspartych na podstawowej infrastrukturze dla tego typu zagospodarowania turystycznego, jak: tablice informacyjne (dużego formatu z ze zdjęciami i opisami/podstawowymi wiadomościami o budowie geologicznej regionu, genezie okolicznych skał czy odkrywek, opisie zjawisk krasowych) oraz zagospodarowanie odkrywek geologicznych poprzez ich udostępnienie i opisanie, dalej przygotowanie i oznakowanie miejsca parkingowego dla samochodów u wejścia na ścieżkę;
- czy wręcz **geoparku**, którego głównym motywem może być **gips**. Warto przytoczyć wcześniejszy opis (patrz: 1.1.8 Formy ochrony przyrody): tworzące się w tym obszarze liczne meandry

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

i starorzecza Nidy oraz obecność podłoża gipsowego sprzyjają powstawaniu form krasu gipsowego. Przykładem takich struktur są **kopuły zbudowane ze zrośniętych kryształów gipsu**. Są to jedne z **największych tego typu twory na świecie**, gdyż osiągają nawet **do 3,5 metra wysokości**. Podstawową wartością geoparku są obiekty przyrody nieożywionej, różnorodne w formie, np. pojedyncze głązy, skamieniałości czy skupiska minerałów oraz charakterystyczne elementy rzeźby terenu. Pierwszym na świecie parkiem, który objął swą ochroną również elementy abiotyczne, był Park Narodowy Yellowstone (1872 r.) w Stanach Zjednoczonych. Przykłady polskich geoparków to: Góra Św. Anny, Karkonoski Park Narodowy z otuliną czy Europejski Geopark Łuk Mużakowa. Bieżąco powstają m.in. Geopark Skamieniały Las na Roztoczu oraz (jak podaje Państwowy Instytut Geologiczny na swojej stronie www.pig.gov.pl) Dolina Kamiennej (przełom rzeki – odsłonięte m.in. tropy dinozaurów), Dolina Wiśłoka – Polski Teksas (historia kopalni ropy naftowej), Kanał Augustowski – Augustowskie Sandry (krajobraz pochodzenia lodowcowego), Geopark Łysogórski (odsłonięcia skał paleozoicznych), Geopark Myroń (okolice powiatu gryfińskiego – działalność łądolodu). LGD Zielony Pierścień także rozważa realizację takiego projektu. Inicjatywa tworzenia geoparków jako obszarów o szczególnej wartości geologicznej powstała za sprawą Oddziału ds. Nauk o Ziemi UNESCO w połowie lat 90. W 1998 r. uruchomiono przy UNESCO program utworzenia Globalnej Sieci Narodowych Geoparków. Program zakłada powstanie 500 geoparków. Wymienione powyżej trzy polskie geoparki wchodzą w skład tej „pięćsetki”.

Przy kreowaniu atrakcji opartych na walorze przyrodniczym, jakim jest geologia obszarów LGD PONIDZIE, warto wspomagać się współpracą z Państwowym Instytutem Geologicznym lub innymi partnerami, przedstawicielami LGD realizujących podobne projekty na swoim terenie – przykładowo LGD Zielony Pierścień.

III. Delta Śródlądowa Nidy

Miejscem szczególnym w Dolinie Nidy jest przełom w Sobowicach. Na obszarze kilkunastu kilometrów kwadratowych, w zapadlisku tektonicznym, powstały **naturalne rozlewiska rzeki o charakterze delty śródlądowej**. To obszar, gdzie Nida zwalnia bieg i osadza niesiony materiał (piaski). Krajobraz tego terenu jest bardzo urozmaicony – wiele krętych kanałów, oczek wodnych, rozlewisk, a wszystko w bardzo zróżnicowanej roślinności, m.in. grążela żółtego, strzałki wodnej, storczyka szerokolistnego, jeżogłówki, wełnianki wąskolistnej, turzycy ciborowatej, szuwarów, kęp olsów i zarośli łągowych. Szczególnie interesujące są starorzecza, niezwykle już unikatowe we współczesnej Europie. To wszystko sprzyja projektowaniu i zakładaniu w terenie **ścieżek dydaktycznych, edukacyjnych**. Unikatowość i pewna tajemniczość określenia „delta śródlądowa” to świetny magnes, na bazie którego można stworzyć lokalny produkt turystyczny kierowany zarówno do turysty indywidualnego odwiedzającego obszar LGD PONIDZIE, jak i do turysty zorganizowanego – głównie wycieczek szkolnych, oferując na miejscu nie tylko wytyczoną i oznakowaną ścieżkę dydaktyczną z tablicami informacyjnymi terenowymi prezentującymi zdjęcia i opisy poszczególnych zjawisk przyrodniczych oraz flory i fauny występującej na tym terenie, ale także **lekcje w plenerze** prowadzone przez lokalnych przewodników lub przeszkolonych nauczycieli. W tym celu jednak należy obok oferty infrastrukturalnej uruchomić działania informacyjno-promocyjne skierowane wprost do szkół (np. województwa świętokrzyskiego czy małopolskiego) lub (albo przede wszystkim) do biur turystycznych specjalizujących się w organizacji wycieczek szkolonych. Jest to ogromny rynek, któremu warto poddać także przykłady z Ponidzia.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Dodatkowo teren ten to **miejsce siedliskowe ptaków wodno-błotnych**. Wykazano, że jest ich tutaj aż **125 gatunków (!)**, w tym wiele rzadkich, takich jak: błotniak łąkowy, bąk, gęgawa, bocian czarny, błotniak stawowy, płaskonos, derkacz, rybitwa, czapla siwa i inne. Przylatują tutaj również na żerowisko czaple białe, żurawie, orliki krzykliwe czy kobczyki. W okresie migracji ptaków (przelotów) odpoczywają tutaj bataliony, czajki czy kaczki. To wysoce unikatowy i cenny ornitologicznie teren, potencjał dla rozwoju **turystyki specjalistycznej – ornitologicznej**. Jest to jedna z popularnych obecnie form turystyki, określana też angielskim terminem *birdwatching*. Swój rozwój w Polsce zawdzięcza działalności Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego oraz licznych organizacji skupiających miłośników ptaków, m.in. Ptaki Polskie czy Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków²⁴. *Birdwatching* polega na odwiedzaniu miejsc, gdzie można obserwować i identyfikować ptaki. Coraz bardziej popularna w Polsce staje się inicjatywa „Klub 100”, „Klub 200”, „Klub 300” polegająca na kolekcjonowaniu własnych fotografii różnych gatunków ptaków (100 oznacza liczbę sfotografowanych ptaków, podobnie 200 i 300). Dla tego celu miejsca takie jak delta śródlądowa Nidy wydają się wręcz idealne. Należy jednak przygotować odpowiednią infrastrukturę umożliwiającą bezpieczny dla przyrody kontakt turysty z naturą: oznakowane miejsca do zaparkowania samochodu, wyznaczoną ścieżkę obserwacyjną wzbogaconą o pomosty, kładki itp. pozwalające na pokonanie terenu bagiennego, ambony obserwacyjne, tablice informacyjne w terenie opisujące lokalną faunę (ptaki). Bardzo istotnym elementem jest tzw. kalendarz obserwacji, czyli informacja, o jakiej porze roku i gdzie można zaobserwować dane gatunki. Wiele bowiem ptaków migruje i na terenie np. delty śródlądowej Nidy goszczą tylko w określonym czasie. Ułatwi to znacznie turystom planowanie swoich aktywności i zaprezentuje obszar LGD PONIDZIE jako teren o profesjonalnej ofercie turystycznej dla tego typu turysty. Warto też podkreślić, że obserwatorzy ptaków są także bardzo aktywni w wirtualnym świecie, istnieje wiele stron tematycznych i forów dyskusyjnych, na których się udzielają. Szczególnie popularne są serwisy ptaki.info, birdwatching.pl, przyroda.org, forum przyrodnicze Bocian oraz forum klubu Ciconia. To właśnie w ten sposób obserwatorzy wymieniają się informacjami dotyczącymi swoich osiągnięć, w tym o najciekawszych gatunkach. Istnieje też specjalistyczna prasa tematyczna (np. „Acta Ornithologica”, „Notatki Ornitologiczne”) oraz popularnonaukowa (np. kwartalnik „Ptaki Polski” czy Ptaki – Biuletyn Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków). Warto więc rozważyć obecność LGD PONIDZIE ze swoją ofertą w tych periodykach czy obszarach Internetu.

IV. Obszary chronione

We wszystkich gminach LGD PONIDZIE **odsetek obszarów chronionych jest bardzo wysoki – powyżej 90%**. Niemal w 100% pokrywają gminy Pińczów i Michałów, a najniższy udział wynosi 91% i dotyczy gminy Złota. Wielkość tego wskaźnika jest wysoce unikatowa. To ogromny atut dla rozwoju turystyki – **wypoczynek w miejscu czystym, ekologicznym, chronionym**. Należy bezwzględnie podkreślać tę informację we wszystkich przekazach informacyjno-promocyjnych LGD PONIDZIE, ze szczególnym zwróceniem uwagi na wartość procentową. To potencjał, który mocno wspiera każdą formę turystyki, jaka może rozwijać się na tym terenie.

V. Zbiorniki wodne

²⁴ Warto również wspomnieć o Towarzystwie Badań i Ochrony Przyrody działającej na terenie powiatu

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Zbiorniki wodne zlokalizowane na obszarze LGD PONIDZIE, stanowiące potencjał turystyczny, to zbiorniki retencyjno-rekreacyjne: Zalew w Pińczowie i Zalew Gacki. Interesujący jest też teren 100 ha w Młodzawach Dużych zajęty przez stawy rybne.

W przypadku dwóch pierwszych przykładów ich znaczenie dla rozwoju turystyki obszaru jest bezsprzeczne. Wypoczynek nad wodą lub możliwość wypoczynku nad wodą, nawet przy przeważających innych aktywnościach, to zawsze ważny walor każdego obszaru, gdzie rozwija się turystyka. Ważne jednak, iż współczesny turysta oczekuje, aby obszary takie były zagospodarowane, czyli poza wytyczonymi i zagospodarowanymi miejscami do plażowania, biesiadowania/grillowania (osobno) i wyznaczonymi, bezpiecznymi kąpieliskami, była także oferta gastronomiczna, możliwie różnorodna (cenowo i rodzajowo) oraz oferta usług czasu wolnego – np. wypożyczalnie sprzętu pływającego, rowerów, sprzętów do grillowania, dalej: zagospodarowana strefa sportowo-rekreacyjna (boiska do piłki siatkowej, plażowej itd.), urządzone, bezpieczne plac zabaw dla dzieci. W sąsiedztwie drzew można także zaaranżować park linowy o różnej skali trudności. Ogromie ważnym aspektem jest kompleksowa aranżacja takiego terenu – wyznaczenie stref do plażowania, stref rekreacyjno-sportowych, gastronomicznych, odseparowanie ruchu samochodowego przy równoczesnym wyznaczeniu i zaaranżowaniu parkingu/ów. W takim kontekście warto spojrzeć na zalew w Pińczowie i Zalew Gacki.

Teren ponad 100 ha w Młodzawach Dużych zajęty przez stawy rybne (hodowla karpia) to potencjał dla rozwoju komercyjnego, zagospodarowanego łowiska. Na terenie LGD PONIDZIE dostępnych jest także 5 zbiorników wodnych stwarzających dobre warunki dla wędkarstwa: Zalew Pińczowski, Zalew Gacki, Starorzecze Skrzypiów, Starorzecze I w Pińczowie oraz Starorzecze II w Pińczowie²⁵. Warto pamiętać maksymę Izaaka Waltona, wyrytą na kamiennej płycie w katedrze w Winchester: „Bóg nigdy nie stworzył tak cichej, spokojnej i niewinnej rekreacji jak wędkarstwo”.

VI. Naturalne punkty widokowe

Na terenie LGD PONIDZIE występuje kilka punktów widokowych w postaci naturalnych wzniesień (rozdział 1.1.2. Ukształtowanie terenu) będących podstawą dla utworzenia np. **szlaku widokowego Ponidzia** czy zlokalizowania dodatkowych ułatwień poznawczych – **platform** lub **wież widokowych**. Tego typu ułatwienia są niebywale cenione przez turystów, często stanowią atrakcję turystyczną samą w sobie. Warto je upowszechniać również na terenie LGD PONIDZIE.

VII. Warunki klimatyczne – niskie średnioroczne opady

Nie bez znaczenia dla rozwoju turystyki są także warunki klimatyczne obszaru. Zdecydowanie warty wykorzystania i promowania jest fakt, iż obszar LGD PONIDZIE charakteryzuje się średnioroczną sumą opadów rzędu 550–600 mm, czyli prawie o połowę mniejszą niż sąsiednie Góry Świętokrzyskie. To efekt między innymi tzw. cienia opadowego Gór Świętokrzyskich. Warto eksponować takie informacje np. w materiałach promujących obszar LGD PONIDZIE, wskazując na **walor** dużego prawdopodobieństwa **bezdeszczowej pogody**. Przykładowe wartości opadów średniorocznych dla pasa gór na południu Polski to 1200–1500 mm. Kasprowy Wierch charakteryzuje się średniorocznymi opadami

---

²⁵ Strona internetowa www.wedkuje.pl, data dostępu: 12.08.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

przekraczającymi 1900 mm. Dla rozwoju turystyki na danym obszarze aspekt pogody suchej, bezdeszczowej, jest niebywale istotny.

1.2. Uwarunkowania społeczne

Rozwój turystyki nierozłącznie związany jest z rozwojem społeczności danego terenu. To ludzie zakładają obiekty noclegowe, lokale gastronomiczne, wypożyczalnie sprzętów sportowych oraz tworzą pozostałą infrastrukturę umożliwiającą turystom efektywny wypoczynek w odwiedzanym miejscu.

Dla analizy uwarunkowań społecznych istotne znaczenie ma m.in. liczba mieszkańców, struktura wiekowa (zwłaszcza w kontekście ekonomicznych grup wiekowych), ruch naturalny i inne, omówione w dalszej części, cechy demograficzne. Przykładowo: duży udział ludności w przedprodukcyjnej i produkcyjnej grupie wiekowej przekłada się na większą aktywność zawodową i przedsiębiorczość. To z kolei ma wpływ np. na wzrost dochodów lokalnych samorządów, a większe środki finansowe rzutują na stan i jakość oferty turystycznej obszaru.

Kolejnym aspektem mającym wpływ na turystykę jest wykształcenie mieszkańców, zarówno pod kątem poziomu edukacji, jak i jej kierunków (w szczególności związanych z turystyką, hotelarstwem, gastronomią, marketingiem, administracją, zarządzaniem).

W niniejszym rozdziale ujęto także inne dziedziny mające ogromne znaczenie dla rozwoju turystyki. Omówiono formy aktywności społecznej pełniące rolę dynamizującą i rozwojową. Ponadto wzięto pod uwagę obiekty ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego, których zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa ludności lokalnej, ale również turystom.

1.2.1. Struktura demograficzna

Pod pojęciem struktury demograficznej kryją się dane statystyczne dotyczące stanu ludności. Informacje te są podstawą do analizy i oceny zmian społecznych zachodzących na danym terenie oraz ich konsekwencji²⁶. Na potrzeby niniejszego opracowania zostały omówione następujące aspekty struktury demograficznej:

- liczba mieszkańców,
- gęstość zaludnienia,
- struktura wiekowa,
- struktura płci.

Miasto Pińczów, jako stolica LGD PONIDZIE, cieszy się największą liczbą mieszkańców spośród wszystkich miejscowości obszaru badań (ponad 11 tys. osób). Prawie tak samo liczebne (ponad 10 tys. osób) są obszary wiejskie gminy Pińczów, co łącznie dla całej tej gminy daje wynik powyżej 21 tys. mieszkańców. Pozostałe gminy obszaru LGD PONIDZIE są mniej liczne. Gmina Działoszyce to ponad 5 tys. mieszkańców – plasuje się na drugim miejscu spośród wszystkich gmin LGD PONIDZIE. W samym mieście Działoszyce mieszka 1 000 osób. Pod względem ludności zamieszkującej obszary wiejskie Działoszyce to najmniej liczna gmina (ok. 4,3 tys. mieszkańców). Gminy Kije, Michałów i Złota to tereny wiejskie. Na obszarze każdej z nich mieszka ponad 4,5 tys. osób (Tabela 10).

---

²⁶ J.Z. Holzer, *Demografia*, PWE Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, str. 13.

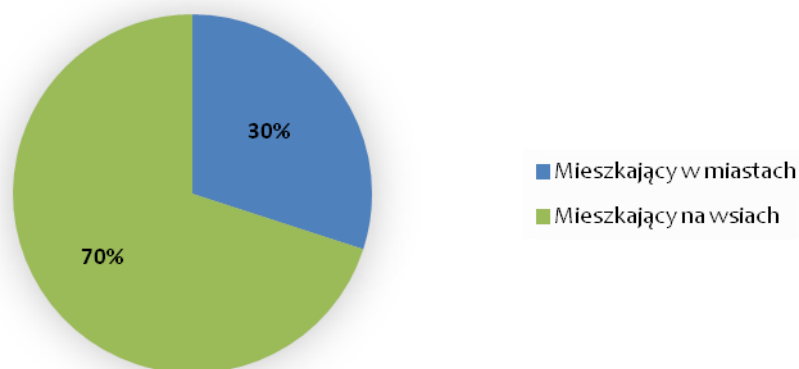
Tabela 10. Liczba mieszkańców obszaru LGD PONIDZIE

Jednostka terytorialna	Mieszkańcy miast	Mieszkańcy wsi	Mieszkańcy ogółem
Pińczów	11 306	10 115	21 421
Działoszyce	981	4 271	5 252
Kije	x	4 501	4 501
Michałów	x	4 788	4 788
Złota	x	4 649	4 649
obszar LGD PONIDZIE	12 287	28 324	40 611

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na dzień 31.12.2013r.) wynika, że 70% mieszkańców obszaru LGD PONIDZIE żyje na wsi, a zaledwie 30% w dwóch miastach obszaru – Pińczowie i Działoszycach (Rycina 8).

Rycina 8. Udział mieszkańców w obszarach miejskich i wiejskich obszaru LGD PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (31.12.2013).

Wysoka liczba ludności często wiąże się z dużą powierzchnią obszaru. Dlatego też w demografii stosuje się wskaźnik gęstości zaludnienia wyrażany w liczbie osób na 1 kilometr kwadratowy. Pozwala on określić stopień rozproszenia ludności na badanym obszarze (Tabela 11). Gmina Pińczów to obszar o największej powierzchni w granicach LGD PONIDZIE oraz największej gęstości zaludnienia (ponad 101 os./km²). Wynik ten zależy przede wszystkim od obecności miasta Pińczów, w którym gęstość zaludnienia wynosi prawie 800 os./km², i jest to najwyższy wskaźnik na obszarze LGD PONIDZIE. Na drugim miejscu pod względem gęstości zaludnienia plasuje się miasto Działoszyce (ponad 500 os./km²). Biorąc jednak pod uwagę obszary całych gmin (łącznie obszarów

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

miejskich i wiejskich), okazuje się, że wskaźnik gęstości zaludnienia wiejskiej gminy Złota przewyższa miejsko-wiejską gminę Działoszyce.

Tabela 11. Gęstość zaludnienia na obszarze LGD PONIDZIE

Jednostka terytorialna	Gęstość zaludnienia w miastach (os./km ²)	Gęstość zaludnienia na wsiach (os./km ²)	Gęstość zaludnienia ogółem (os./km ²)
Pińczów	789	51	101
Działoszyce	511	41	50
Kije	X	45	45
Michałów	X	43	43
Złota	X	57	57
obszar LGD PONIDZIE	756	47	66

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Poniżej załączono zestawienie danych dla powiatów województwa świętokrzyskiego dotyczące liczby mieszkańców i gęstości zaludnienia. Dodatkowo wyróżniono podział na obszary wiejskie i miejskie (Tabela 12). W województwie świętokrzyskim największa gęstość zaludnienia charakteryzuje jedyne miasto na prawach powiatu – Kielce (ponad 1 800 osób/km²). W dalszej kolejności plasują się powiaty skarżyski (197 os./km²), ostrowiecki (186 os./km²) i starachowicki (178 os./km²). W pozostałych powiatach wskaźnik gęstości zaludnienia mieści się w przedziale od 51 os./km² (powiat włoszczowski) do 118 os./km² (powiat sandomierski). Wyraźnie widoczna jest zależność między tym wskaźnikiem a udziałem mieszkańców miast. Im większy udział ludności miejskiej, tym większa gęstość zaludnienia w danym powiecie. W województwie świętokrzyskim wyraźnie widać wpływ największych miast, takich jak: Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna, a nawet Sandomierz i Końskie (powyżej 20 000 mieszkańców)²⁷. Obszar LGD PONIDZIE (opisany na mapie jako powiat pińczowski) należy do grupy powiatów charakteryzujących się niską gęstością zaludnienia (66 os./km²) oraz wysokim udziałem ludności zamieszkującej obszary wiejskie. W celu lepszego zobrazowania informacji omawianych w tabeli poniżej zamieszczono przedstawienie w formie kartodiagramu (Mapa 7).

²⁷ Dane z Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2013).

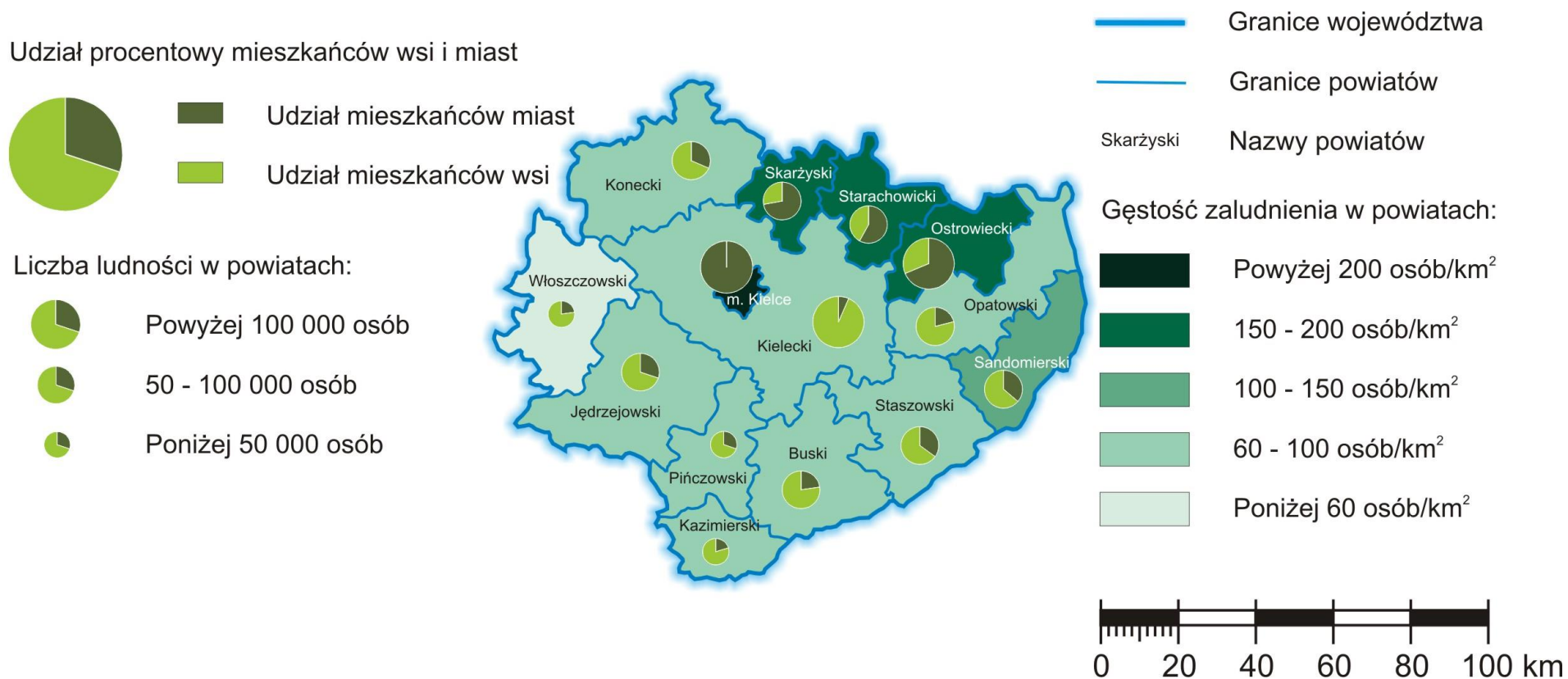
Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 12. Liczba mieszkańców i gęstość zaludnienia województwa świętokrzyskiego według powiatów

Jednostka terytorialna	Liczba mieszkańców miast	Liczba mieszkańców wsi	Liczba mieszkańców ogółem	Gęstość zaludnienia w miastach	Gęstość zaludnienia na wsiach	Gęstość zaludnienia ogółem
powiat kielecki	13 544	194 044	207 588	294	88	92
powiat konecki	26 277	57 115	83 392	917	51	73
powiat ostrowiecki	78 532	35 886	114 418	1172	65	186
powiat skarżyski	56 252	21 820	78 072	454	80	197
powiat starachowicki	54 023	39 193	93 216	1129	82	178
m. Kielce	199 870	0	199 870	1823	0	1823
powiat buski	16 694	56 897	73 591	1359	60	76
powiat jędrzejowski	26 487	61 500	87 987	914	50	70
powiat kazimierski	7 063	27 880	34 943	567	68	83
powiat opatowski	11 497	43 159	54 656	670	48	60
powiat pińczowski	12 287	28 324	40 611	756	47	66
powiat sandomierski	28 988	51 081	80 069	433	84	118
powiat staszowski	25 735	47 770	73 505	417	55	79
powiat włoszczowski	10 545	35 776	46 321	348	41	51
woj. świętokrzyskie	567 794	700 445	1 268 239	849	63	108

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Mapa 7. Liczba ludności, udział mieszkańców wsi i miast oraz gęstość zaludnienia w powiatach województwa świętokrzyskiego

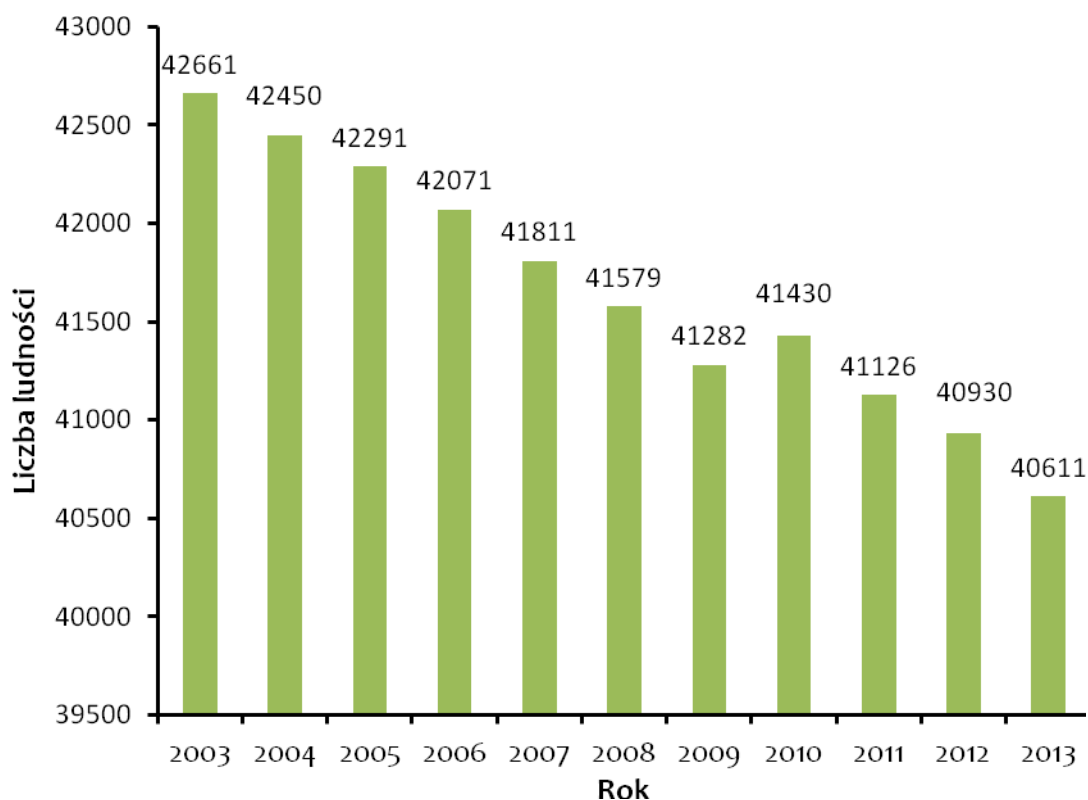
Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Liczba mieszkańców LGD PONIDZIE cechuje się tendencją spadkową. Przez ostatnie 10 lat (2003–2013 r.) liczba mieszkańców zmalała o 2050 osób (ok. 4,8%). Jedynie w 2010 roku liczba ta wzrosła, ponownie spadając w roku następnym. Sytuacja ta w dużej mierze odzwierciedla tendencje ogólnokrajowe. W 2010 roku miała miejsce fala powrotów z zagranicy, spowodowana kryzysem gospodarczym w krajach Unii Europejskiej. Rozpatrując natomiast wzrost PKB *per capita* w województwie świętokrzyskim, 2010 rok w odniesieniu do 2007 wykazał się wzrostem o 4%. Procesy te miały znaczący wpływ na zmniejszenie migracji zagranicznych, wzrost aktywności zawodowej oraz polepszenie jakości życia. Jednocześnie od 2010 roku sytuacja demograficzna pogarsza się z roku na rok. Główną przyczyną jest niski przyrost naturalny, starzenie się społeczeństwa i wydłużanie średniej długości życia (Rycina 9)²⁸.

Rycina 9. Ludność obszaru LGD PONIDZIE w latach 2003–2013

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Analizując strukturę wiekową z wyszczególnieniem płci, można zauważyć dwa obszary kulminacyjne: w przedziałach wiekowych 20–39 lat oraz 50–69 lat. Są to roczniki wyżu demograficznego z lat powojennych (lata 40.–60.) oraz tzw. echa wyżu demograficznego lat 70., 80. i 90. Zarówno liczba dzieci w wieku 0–14 lat, jak i osób starszych w wieku powyżej 70 roku życia jest mała. Wąska podstawa wykresu związana jest z malejącą liczbą urodzeń, natomiast

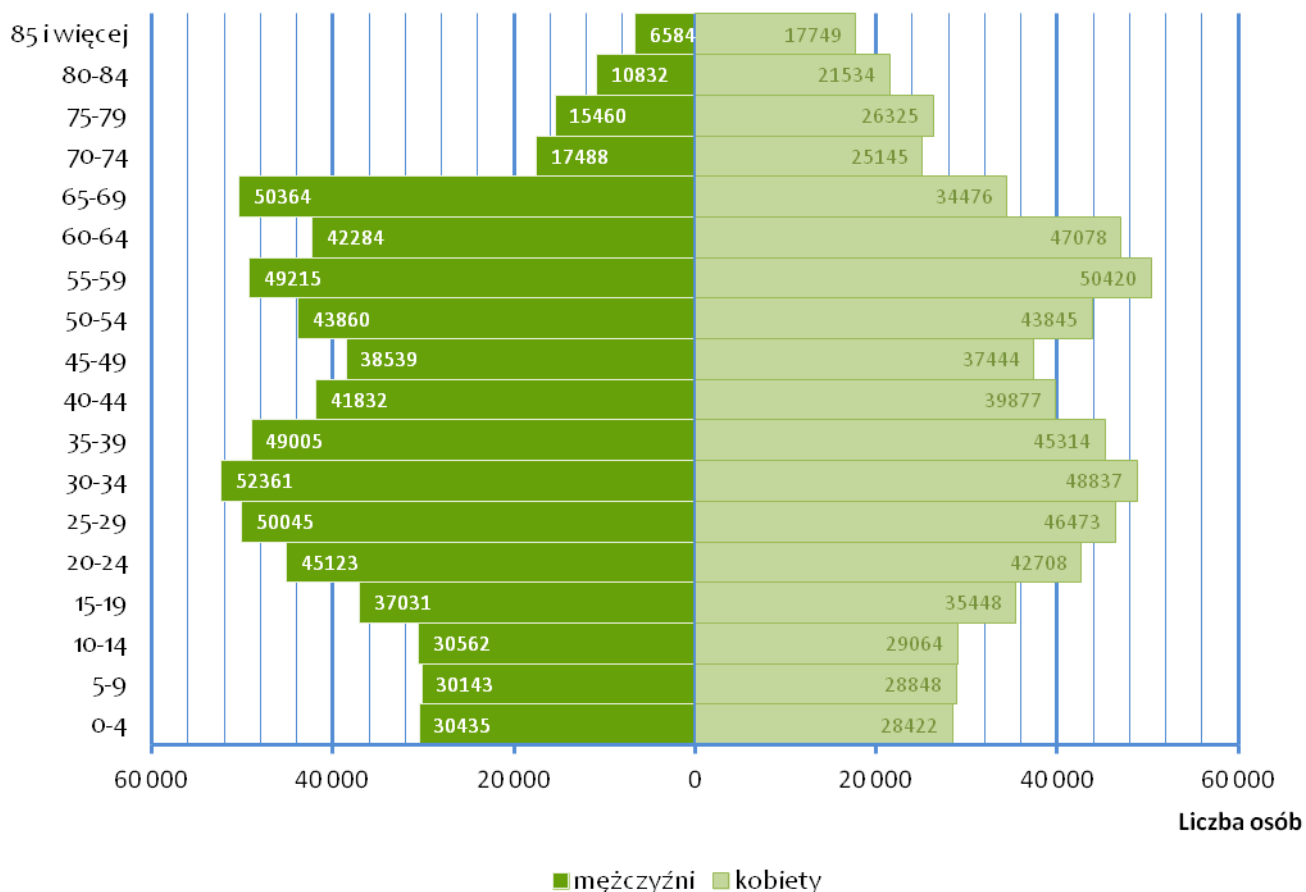
²⁸ Raport Polska Gospodarka – Społeczeństwo – Regiony, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, s. 6, 14, 16, 54.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

zweżenie w rocznikach powyżej 70 roku życia związane jest zarówno ze skutkami II wojny światowej, jak i naturalnie większą liczbą zgonów w tej grupie wiekowej. Kształt przedstawionej piramidy wieku prezentuje typ regresywny, dla którego charakterystyczną cechą jest malejąca liczba urodzeń²⁹.

Rycina 10. Struktura wieku i płci mieszkańców LGD PONIDZIE

Przedziały wiekowe

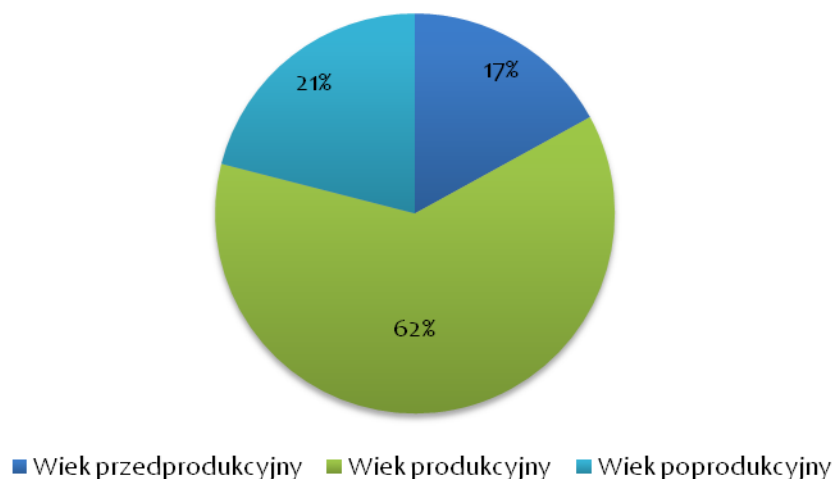
Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2014).

²⁹ J.Z. Holzer, *Demografia*, s. 134.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Obecnie, pomimo niskiej dzietności, na obszarze LGD PONIDZIE obserwujemy wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym, wynoszący 62%³⁰. Niepokojąca jest jednak rosnąca przewaga procentowa osób w wieku poprodukcyjnym nad osobami w wieku przedprodukcyjnym (Rycina 11). Dane te świadczą o dobrej sytuacji demograficznej w chwili obecnej, ale wskazują też na niekorzystne tendencje na przyszłość.

Rycina 11. Udział ludności według ekonomicznych grup wiekowych na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

1.2.2. Wykształcenie i szkolnictwo

Szkolnictwo zajmuje szczególne miejsce w podnoszeniu kwalifikacji lokalnej społeczności. Poziomy i kierunki nauczania wpływają na tworzenie potencjalnej kadry pracowniczej. Dobra oferta edukacyjna dla mieszkańców LGD PONIDZIE powinna zawierać kierunki dotyczące turystyki oraz rozwiniętych w tym regionie gałęzi gospodarki (np. budownictwo). Kształcenie w tych kierunkach ma szansę, w późniejszym czasie, zwiększyć aktywność zawodową m.in. w branży turystycznej oraz podnieść jakość usług turystycznych.

W zakresie edukacji przedszkolnej oraz szkolnictwa (poziom podstawowy, gimnazjalny) na obszarze LGD PONIDZIE funkcjonują następujące placówki:

- 19 przedszkoli,
- 23 szkoły podstawowe,
- 9 gimnazjów,
- 1 szkoła artystyczna (Szkoła Muzyczna I stopnia),
- 2 szkoły specjalne.

³⁰ Według Słownika Pojęć GUS – dla mężczyzn grupa wieku 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Z perspektywy niniejszej analizy przybliżanie informacji o przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach specjalnych oraz artystycznych nie jest konieczne. Autorzy kierowali się bezpośrednim wpływem szkół na proces przygotowania uczniów do pracy zawodowej. Dlatego skupiono uwagę na szkołach średnich oraz wyższych dla młodzieży i dorosłych. Poniżej wymieniono dostępne placówki tego typu zlokalizowane na obszarze LGD PONIDZIE:

Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica w Pińczowie (ul. Spółdzielcza 6, Pińczów)³¹:

- Technikum nr 1 w Pińczowie
- Technikum nr 2 w Pińczowie
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Pińczowie

Ośrodek Kształcenia Zawodowego (Zakładu Doskonalenia Zawodowego) w Pińczowie (ul. Żwirki i Wigury 40, Pińczów)³²:

- Gimnazjum dla Dorosłych
- Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych
- Szkoła Policealna dla Dorosłych

Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Bolesława Chrobrego w Chrobrzu (Parkowa 11, Chroberz)³³:

- Technikum

Inne szkoły ponadgimnazjalne (nienależące do Zespołów Szkół):

- Liceum Ogólnokształcące im. Hugona Kołłątaja w Pińczowie (ul. Nowy Świat 2, Pińczów)

Szkoły wyższe:

- Wyższa Szkoła Umiejętności Zawodowych w Pińczowie (ul. 3-go Maja 17, Pińczów)

W celu identyfikacji typów szkół wybieranych najczęściej na obszarze LGD PONIDZIE oparto się na zestawieniu danych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012) przedstawionych w Tabeli 13. Najbardziej liczebne okazują się technika (435 uczniów), dalej licea ogólnokształcące dla młodzieży (345 uczniów). W następnej kolejności plasują się zasadnicze szkoły zawodowe (202 uczniów). Pozostałe szkoły (policealne i dla dorosłych) pełnią raczej funkcję uzupełniającą. Lokalna szkoła wyższa ma 400 słuchaczy.

Z liceów profilowanych i szkół policealnych korzystają głównie kobiety, natomiast z liceów dla dorosłych – mężczyźni. Zauważa się wyraźną tendencję do wybierania przez uczniów dwóch rodzajów ścieżek edukacyjnych:

- a) technikum (w przypadku mężczyzn),
- b) liceum ogólnokształcące, a następnie szkoła wyższa (w przypadku kobiet).

---

³¹Na podstawie: statut Zespołu Szkół Zawodowych w Pińczowie http://zszpinczow.pl/pliki/Statut_ZSZ/STATUT.pdf data dostępu: 16.10.2014

³² Na podstawie: <http://www.zdz.kielce.pl/nabor-do-szkol-w-pinczowie.html>, data dostępu: 16.10.2014

³³ Na podstawie: <http://zsrchroberz.home.pl/autoinstalator/wordpress1/szkola/historia-szkoly>, data dostępu: 16.10.2014

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

W tabeli poniżej znajdują się dane za rok 2013 z Banku Danych Lokalnych GUS dotyczące liczby uczniów i szkół absolwentów szkół średnich i wyższych. Jednak warto w tym punkcie nadmienić, iż nie są to dane najbardziej aktualne z uwagi na fakt iż w roku 2014 zostały zlikwidowane niektóre szkoły (w tym m.in. licea profilowane oraz zespół szkół w Działoszycach). Z uwagi na to, iż tylko z Banku Danych Lokalnych można było uzyskać takie dane, zdecydowano się je pokazać, mimo iż odbiegają nieznacznie od aktualnego stanu.

Tabela 13. Liczba uczniów i absolwentów szkół średnich i wyższych na obszarze LGD PONIDZIE

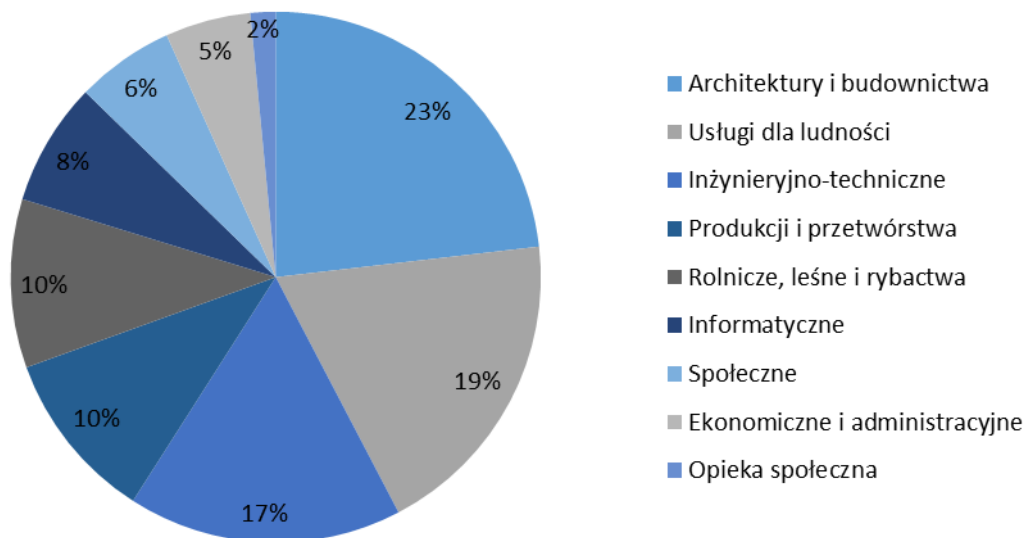
Rodzaje szkół	Liczba szkół	Liczba uczniów			Liczba absolwentów		
		Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Zasadnicze szkoły zawodowe	3	58	145	203	26	46	72
Technika	3	149	275	424	19	63	82
Licea ogólnokształcące dla młodzieży	1	219	110	329	57	35	92
Licea ogólnokształcące dla dorosłych	2	44	83	127	12	13	25
Uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych	1	9	11	20	1	14	15
Licea profilowane	1	15	10	25	27	4	31
Szkoły policealne	2	63	63	126	33	23	56
Szkoły wyższe	1	141	16	157	213	15	228

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012).

Poniżej zamieszczono diagram kołowy obrazujący udział uczniów według poszczególnych kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych. Na badanym obszarze zdecydowanie najbardziej pożądane są kierunki związane z architekturą i budownictwem (23%). Taka skłonność wydaje się być naturalna ze względu na długie tradycje związane z szeroko pojętym budownictwem na terenie Ponidzia. Często wybieranymi specjalizacjami są również usługi dla ludności (19%), dyscypliny związane z rolnictwem, informatyką oraz kierunki inżyniersko-techniczne.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 12. Udział uczniów według kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Na potrzeby niniejszej analizy zapoznano się z obecną ofertą edukacyjną szkół średnich i wyższych obszaru LGD PONIDZIE (oferowane kierunki kształcenia)³⁴. Uwzględniono dodatkowo informacje o nauczaniu języków obcych (Tabela 14), co wydaje się mieć duży wpływ na jakość obsługi ruchu turystycznego w przyszłości na tych terenach.

Nazwy kierunków oferowanych w szkołach zlokalizowanych na terenie LGD PONIDZIE związane z turystyką:

- Technik obsługi turystycznej,
- Technik turystyki wiejskiej,
- Technik agrobiznesu,
- Technik hotelarstwa,
- Technik żywienia i usług gastronomicznych,
- Technik organizacji usług gastronomicznych,
- Technik organizacji reklamy,
- Technik administracji.

³⁴ Strony internetowe: www.wsuz.pl, www.zdz.kielce.pl, www.szkolnictwo.pl, www.zsrchroberz.pl, data dostępu: 05.08.2014r.

Tabela 14. Uczący się języka obcego według szkoły

Język obcy	Szkoły podstawowe	Szkoły gimnazjalne	szkoły ponadgimnazjalne	Wszystkie szkoły	
				Osoby	%
Angielski	2117	1342	898	4357	66
Niemiecki	51	614	677	1342	21
Rosyjski	3	654	200	857	13

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012).

Spośród uczniów uczących się na wszystkich etapach najwięcej osób pobiera obowiązkowe nauki języka angielskiego (66%), w drugiej kolejności języka niemieckiego (21%), a w trzeciej rosyjskiego (13%). Nauka języka angielskiego jest bardzo ważna ze względu na jego powszechne zastosowanie. Jest to podstawowy język, którym posługują się turyści przybywający z zagranicy. Również kształcenie w języku niemieckim i rosyjskim wydaje się zasadne, gdyż większość turystów zagranicznych, odwiedzających region Ponidzia, pochodzi właśnie z Niemiec, Rosji i Ukrainy (więcej na ten temat w podrozdziale 5.1.).

1.2.3. Aktywność społeczna

Aktywnością społeczną określa się wszystkie formy samoorganizowania się społeczeństwa/obywateli. Do typowych sposobów aktywności zaliczamy: samopomoc, pomoc, monitoring, kontrolę społeczną czy podejmowanie działań innowacyjnych. Dla oceny poziomu lokalnej aktywności obywatelskiej istotne jest dokonanie oceny skali zdarzeń (jednorazowe czy wielorazowe aż po instytucjonalizowane) bądź orientacji aktywności (koncentracja na bieżących problemach jednostki czy wspieranie rozwoju lokalnego w szerszej skali), warto także zwrócić uwagę na relacje panujące pomiędzy aktorami lokalnej sceny politycznej (gęstość relacji – inicjatywy samorządów lokalnych, sektora przedsiębiorstw, sektora organizacji pozarządowych i innych podmiotów; typ relacji – współpraca, wymiana informacji, przepływ środków z budżetów gminnych na wspieranie inicjatyw społecznych). Takie spojrzenie na aktywność społeczną pozwala na jej głębsze rozpoznanie i może być cenne m.in. dla pogłębienia wiedzy o lokalnej społeczności, standardach jej działania i tym samym przyszłych perspektywach rozwojowych. W ramach niniejszego opracowania nie przeprowadzono jednak tak gruntownych badań nad aktywnością społeczną mieszkańców Ponidzia (co nie wyklucza, że w przyszłości temat ten może być prowadzony przez np. LGD PONIDZIE), a skupiono się na jej podstawowych formach, takich jak:

- zakładanie stowarzyszeń, zrzeszeń i partii politycznych,
- tworzenie mediów lokalnych i regionalnych (prasy, radia, telewizji),
- inicjowanie współpracy z innymi jednostkami samorządowymi (np. z innymi gminami, powiatami, krajami),
- działalność kulturalna i sportowa.

Bez względu na typ lokalnych stowarzyszeń, ich główne zainteresowania czy zasięg działania, obserwowana jest korelacja pomiędzy mnogością działających na danym terenie różnych form stowarzyszeń lokalnych, a rozwojem społeczno-gospodarczym tego terenu. Im więcej różnych form aktywności mieszkańców (zrzeszania się, organizowania się, samopomocy itp.), tym dynamika rozwoju społeczno-gospodarczego jest wyższa. Mnogość form zrzeszania się społeczności lokalnych wprost proporcjonalnie wpływa na rozwój m.in. mediów lokalnych oraz pośrednio wpływa na inicjowanie współpracy szerszej – np. z innymi jednostkami samorządowymi. Dlatego też warto poddać analizie ten aspekt w kontekście rozwoju gospodarczego Ponidzia, dla którego rozwój turystyki jest jednym z elementów składowych.

1.2.3.1. Stowarzyszenia i zrzeszenia

Tworzenie organizacji/stowarzyszeń, celem których jest wspieranie rozwoju lokalnego, wynika w głównej mierze z chęci ich twórców, aby polepszyć sytuację społeczną, gospodarczą czy też przestrzenną na danym obszarze. Społeczność lokalna, skupiona w ramach organizacji/stowarzyszenia, często śmieiej i efektywniej włącza się w dialog z władzami lokalnych samorządów w celu podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwiązywania problemów lokalnych, rozwoju czy promocji terenu. Cały szereg działających w przestrzeni społecznej stowarzyszeń koncentruje swoją aktywność na zagadnieniach kulturowych – podtrzymaniu lokalnych tradycji, przekazywaniu ich z pokolenia na pokolenia, a także wzmocnieniu lokalnej

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

tożsamości kulturowej. Innym przykładem stowarzyszeń o charakterze samopomocy społecznej są np. jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Kolejnym typem są stowarzyszenia/zrzeszenia określonych grup zawodowych (np. producentów produktów rolnych). Na uwagę zasługują też organizacje zrzeszające pasjonatów różnych dziedzin sportowych (np. piłki nożnej, siatkówki, wędkarstwa, sztuk walki, łowiectwa, gry w szachy etc.).

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na obszarze LGD Ponidzie w 2013 roku działało w sumie 6 fundacji, 121 stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, 12 zespołów artystycznych oraz 7 klubów sportowych. Poniżej wymieniono przykładowe stowarzyszenia i zrzeszenia występujące na obszarze LGD PONIDZIE. W nawiasach podano liczbę poszczególnych organizacji funkcjonujących na obszarze objętym badaniem:

- A. Stowarzyszenia kulturowe:
  - koła gospodyń wiejskich (37)³⁵:
- B. Stowarzyszenia rozwoju lokalnego, m.in.:
  - Pińczowskie Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Inicjatywa”,
  - Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów,
  - Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kije,
  - Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego.
- C. Stowarzyszenia samopomocy społecznej:
  - ochotnicze straże pożarne (67)³⁶.
- D. Grupy producentów rolnych (1):
  - Nadnidziańskie Stowarzyszenie Producentów Rolnictwa Ekologicznego „EKONIDA”³⁷
- E. Stowarzyszenia kultury fizycznej i związków sportowych, m.in.:
  - Klub Szachowy "Skoczek" Pińczów,
  - Gminny Klub Sportowy Strzelec Chroberz,
  - Powiatowe Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych w Pińczowie,
  - Aeroklub Regionalny w Pińczowie,
  - Klub Wodny Kon-Tiki Pińczów³⁸.
- F. Inne stowarzyszenia, m.in.:

---

³⁵ Na podstawie: Koła Gospodyń Wiejskich zarejestrowane w Rejestrze Członków Świętokrzyskiego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w Kielcach, dostępny na stronie: http://www.zrkior.pl/index.php?Option=com_content&view=article&id=49&Itemid=56, data odśrody: 16.10.2014

³⁶ <http://pinczow.osp.org.pl/>, data dostępu: 18.10.2014

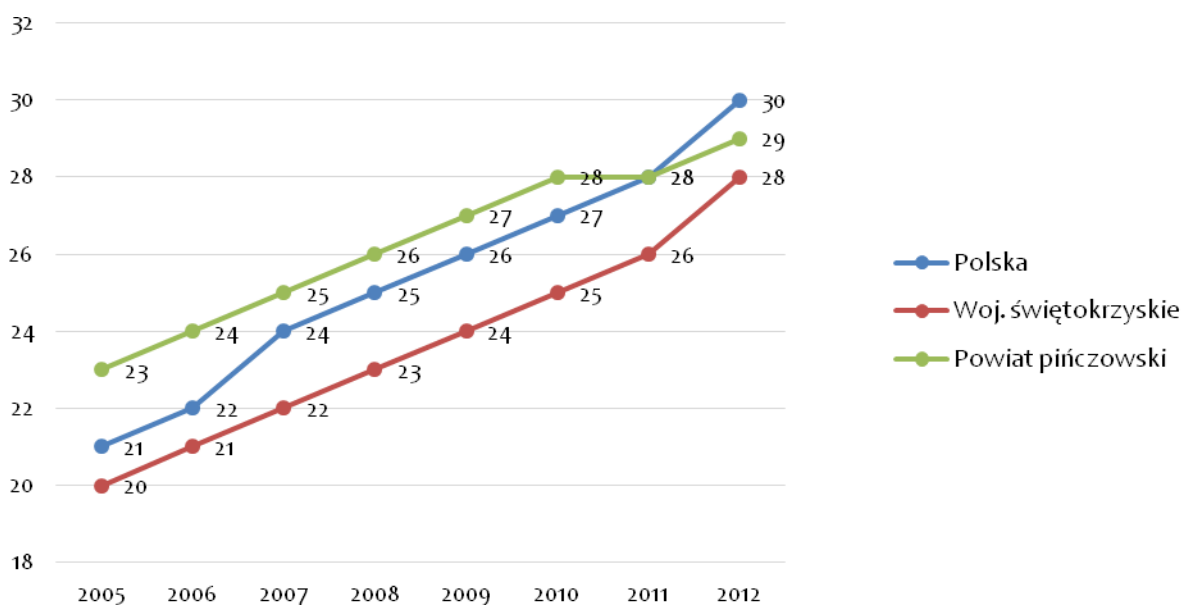
³⁷ Na podstawie: Rejestr grup producentów rolnych województwa świętokrzyskiego stan na dzień 08.07.2014 r., dostępny na stronie: <http://bip.sejmik.kielce.pl/96-w-zakresie-rozwoju-obszarow-wiejskich-i-srodowiska/2351-rejestr-grup-producentow-rolnych-województwa-swietokrzyskiego.html>, data odśrody: 16.08.2014

³⁸ Strona internetowa www.pinczow.pl, www.bazy.ngo.pl, data odśrody 5.08.2014 r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- Stowarzyszenie Ludowe „Chata Bogucka” w Bogucicach,
- Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej Zbór w Pińczowie,
- Lokalna Grupa Działania PONIDZIE,
- Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Pińczowskiej (działalność reaktywowana),
- Ośrodek Kulturalno-Historyczny BELDONEK – Pałac Wielopolskich w Chrobrzu,
- Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne „Ponidzie”,

Rycina 13. Liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców (w latach 2005–2012)

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

1.2.3.2. Media lokalne

Na obszarze LGD PONIDZIE spośród dostępnych kanałów medialnych najwięcej jest portali internetowych. Jeden z nich – „Tygodnik Ponidzia”, funkcjonuje zarówno jako portal, jak i gazeta lokalna (prasa), a swoją tematyką obejmuje teren dwóch powiatów: pińczowskiego i buskiego. Ten sam obszar (dwóch powiatów) obejmuje Ponidzie TV – Lokalna Telewizja Internetowa mająca swą stałą siedzibę w Busku-Zdroju. Portal „Echo Dnia” jest środkiem przekazu całego regionu świętokrzyskiego. Mediami dotyczącymi tylko powiatu pińczowskiego oraz miasta Pińczowa są portale: Pinczow24.pl, Pinczow.com oraz „Przegląd Ponidzia”. Tematy dotyczące obszaru Ponidzia poruszają media przedstawione poniżej (Rycina 14).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 14. Media lokalne i regionalne dotyczące obszaru LGD PONIDZIE

	<p>Portal internetowy: Świętokrzyskiego, Radomskiego i Podkarpackiego Główne działy: wiadomości, sport, biznes, praca, moto, dom, styl życia, edukacja, czas wolny, student, ogłoszenia</p>
	<p>Gazeta i portal internetowy o powiecie pińczowskim i buskim Główne działy: aktualności, sondaże, okiem młodzieży, ogłoszenia drobne, archiwum, wideo, księga gości</p>
	<p>Portal internetowy o Pińczowie i powiecie pińczowskim Główne działy: wiadomości, rozrywka, moto, dom, nauka, sport, biznes, turystyka, polityka, ogłoszenia, weselnik, promocje</p>
	<p>Telewizja powiatu pińczowskiego i buskiego Główne działy: sport, kultura, rozrywka, polityka, region, reportaże, wywiady</p>
	<p>Portal internetowy o powiecie pińczowskim Główne działy: ogłoszenia, galeria z wydarzeń na Ponidziu, dział „zobacz też” o aktywnym wypoczynku, znanych osobach z Ponidzia, przegląd prasowy</p>
	<p>Serwis Internetowy Miasta Pińczów Główne działy: Informacje lokalne, Biznes (w tym ogłoszenia i oferty pracy), "Weź udział" (w tym m.in. galeria, konkursy), Niezbędnik, Kulturalny Pińczów, Plan Miasta, Przechadzka po Pińczowie</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych: www.mediaregionalne.pl, www.echodnia.eu, www.tygodnikponidzia.pl, www.ponidzie.tv, www.przekladponidzia.pl, data dostępu: 05.08.2014r.

1.2.3.3. Współpraca międzygminna

Obszar LGD PONIDZIE, jako powiat pińczowski, należy do Związku Powiatów Polskich. W ramach tego zrzeszenia uczestniczy w projektach dotyczących bieżących spraw politycznych, społecznych i gospodarczych Polski³⁹.

Gminy powiatu pińczowskiego zrzeszone są w ramach LGD PONIDZIE i w tej formule wspierają rozwój lokalny.

³⁹ Strona internetowa www.zpp.pl, data dostępu: 05.08.2014r.

1.2.3.4. Działalność kulturalna

Na obszarze LGD PONIDZIE w zakresie działalności kulturalnej najbardziej aktywnymi instytucjami są:

- Pińczowskie Samorządowe Centrum Kultury (Pińczów oraz filia w Gackach),
- Samorządowa Instytucja Kultury „Kasztelania” w Kijach,
- Muzeum Regionalne w Pińczowie,
- Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Pińczowie,
- Dom Kultury w Działoszycach,
- Zespół Placówek Oświatowych (Złota),
- świetlice wiejskie (w gminach powiatu).

W Pińczowskim Samorządowym Centrum Kultury działają cztery zespoły muzyczne: Pińczowskie Dinozaury (głównie muzyka lat 60. i 70.), Dob Blues Band (muzyka bluesowa), Pozytywnie Nakręcenii (muzyka folkowa) i 1 zespół bluesowy nie posiadający jeszcze nazwy, a także trzy zespoły taneczne – dwa młodzieżowe: „Atut” i „Atut 2” oraz jeden dla dzieci: „Maluchy”. Ponadto w PSCK prężnie działa Teatr Ciut Frapujący⁴⁰.

Należy także wspomnieć o Samorządowej Instytucji Kultury „Kasztelania” w Kijach, która posiada bogatą ofertę zajęć rekreacyjno-sportowych (w tym m.in. nauka gry na instrumentach, zajęcia sportowe), dostępnych dla mieszkańców w godzinach pracy tej instytucji. Dodatkowo SIK zajmuje się także animacją społeczności lokalnej poprzez organizację różnego rodzaju imprez, w tym we wrześniu 2014 roku odbyły się m.in.: „Bitwa na zupy” – XII Rajd Pieszy „Tożsamość i Pamięć”, Narodowe Czytanie Trylogii H. Sienkiewicza, spotkanie dla pierwszoklasistów dotyczące bezpieczeństwa.⁴¹

Biorąc pod uwagę historię okolic Pińczowa, jest to obszar bogaty kulturowo. Miasto Pińczów znane jest jako główny ośrodek ruchów reformacyjnych, które działały od XVI wieku. Z tym okresem związana były aktywność zboru ariańskiego, a później (XVIII–XIX wiek) słynnego Hugona Kołłątaja (który był także proboszczem Krzyżanowic). Charakterystyczne dla terenów Ponidzia są także liczne odkrycia archeologiczne – pozostałości dawnych grodzisk i ślady kultury celtyckiej odkryte w okolicach Pełczysk⁴².

O tej bogatej historii można dowiedzieć się odwiedzając wspomniane Muzeum Regionalne w Pińczowie, które oferuje kilka wystaw stałych poświęconych historii miasta i całego Ponidzia, sławnych Pińczowian, czy pięknej Ponidzkiej przyrody:

- Pińczów – Historia miasta;
- Przyroda Ponidzia;
- Pradzieje Ponidzia;
- Sławne i znane postacie w dziejach Pińczowa;
- Adolf Dygasiński – życie i twórczość;

⁴⁰ Pińczowskie Samorządowe Centrum Kultury - informacje uzyskane telefonicznie dn. 28.10.2014 r.

⁴¹ Strona internetowa www.kasztelania.kije.pl, data dostępu 16.10.2014r.

⁴² Strona internetowa www.pinczow.pl, data dostępu: 05.08.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

– I i II Wojna Światowa (wystawa poświęcona walkom na terenach Ponidzia).⁴³

Ponidzie to oczywiście nie tylko miasto Pińczów, na przykład Działoszyce są znanym dawnym miastem żydowskim. Wiele osób kojarzy obszar Ponidzia z ważnymi wydarzeniami historycznymi, jak np. bitwa pod Kliszowem. Rolniczy charakter tego terenu, dziedzictwo istotne dla historii Polski oraz lokalne tradycje, pozwalają na tworzenie szerokiej gamy tematycznych wydarzeń kulturalnych.

Różnego rodzaju imprezy lokalne i regionalne poprzez swoją tematykę kształtują tożsamość kulturową, utrwalają ją oraz naturalnie przekazują ją następnym pokoleniom. W 2013 roku w powiecie pińczowskim odbyły się liczne wydarzenia związane z tradycją na obszarze LGD PONIDZIE, w tym m.in:

- Dożynki Powiatowe i Gminne,
- Piknik Muzyki Folk w Pińczowie,
- Rajd na Grochowiska (przy Mogile Powstańczej),
- Międzynarodowe Spotkania z Pieśnią Maryjną,
- Obchody Rocznicy Bitwy pod Kliszowem,
- Święto Ogórka w Miernowie,
- Święto Regionu – Dni Ponidzia,
- Rajd Wazy z Bronocic,
- Sylwester pod gwiazdami w Pińczowie,
- Kiermasze i warsztaty przedświąteczne w Pińczowie,
- Obchody Konstytucji 3 Maja w Pińczowie,
- Gminne Zawody Sportowo-Pożarnicze w gminach: Pińczów, Działoszyce, Kije, Michałów i Złota,
- Powiatowe Zawody Sportowo-Pożarnicze,
- Festyn rodzinny z okazji dnia dziecka w Stawiszycach,
- Festyn rodzinno-środowiskowy (sobótka 2014) w Chrobrzu,
- Święto Mięty we Wrocieryżu (organizowany od 2013 r.),
- Świętokrzyski Przegląd Kapel Ludowych im. Kazika Krawczyka i Stasia Muchy w Niegosławicach (organizowany przez Urząd Marszałkowski) cyklicznie,
- Powitanie Lata w Pełczyskach,
- Noc Świętojańska w Pińczowie,
- Dni Rodziny w Pińczowie,
- Jarmarki wielkanocne w Działoszycach,
- Przegląd zespołów kołędniczych jasełkowych w Działoszycach.⁴⁴

Poza wydarzeniami o dość tradycyjnym charakterze na badanym obszarze organizuje się coraz więcej imprez sportowych i rozrywkowych. Najbardziej popularne i skutecznie przyciągające turystów wydarzenia to: festiwale muzyczne, rajdy i zloty motoryzacyjne oraz imprezy sportowe (rowerowe, lotniarskie i wodne).

Przykładowy kalendarz imprez zaprezentowany został poniżej:

---

⁴³ Strona internetowa: <http://muzeumpinczow.pl>, data dostępu: 16.10.2014r.

⁴⁴ Strona internetowa: www.gminazlota.tbu.pl, data dostępu: 05.08.2014r. wraz z weryfikacją telefoniczną w dniu 20.10.2014 r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

MARZEC - Rekonstrukcja Bitwy pod Grochowiskami

CZERWIEC - Rajd Zabytkowych Pojazdów Szlakiem Wazy z Bronocic

LIPIEC - Międzynarodowy Festiwal Muzyczny im. Krystyny Jamróz

LIPIEC - Piknik Motolotniowy „Moto-Fly” w Pińczowie

SIERPIEŃ - Ponidzie XC

SIERPIEŃ - Wodny Dżem w Gackach

SIERPIEŃ - Złot Motocyklowy „Moto Party” Ponidzie

LISTOPAD - Zaduszki Jazzowe w Pińczowie

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

1.2.4. Bezpieczeństwo i ochrona zdrowia

Zapewnienie szeroko pojętego bezpieczeństwa turystom często z perspektywy lokalnej może wydawać się rzeczą drugorzędną, przy koncentracji na przykład na tworzeniu produktów turystycznych. Jednak doświadczenie podpowiada, że w rejony niebezpieczne mało kto decyduje się przyjeżdżać. Bezpieczeństwo, istotny czynnik dla rozwoju turystyki, rozumiane jest tutaj jako bezpieczeństwo życia i mienia, zabezpieczenie przeciwpożarowe, ratownictwo (wodne) i ochrona zdrowia – łatwy dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej oraz aptek.

Na terenie gminy miejsko-wiejskiej Pińczów znajduje się Komenda Powiatowa Policji. Dodatkowo na terenie gminy Działoszyce działa posterunek policji. Warto zwrócić uwagę, że w calach poprawy bezpieczeństwa na terenach gmin Złota oraz Kije w obiektach pożytku publicznego (Urząd Gminy Kije oraz Urząd Stanu Cywilnego w Złotej) organizowane są dwa razy w tygodniu dyżury, na których można spotkać się osobiście z policjantem.

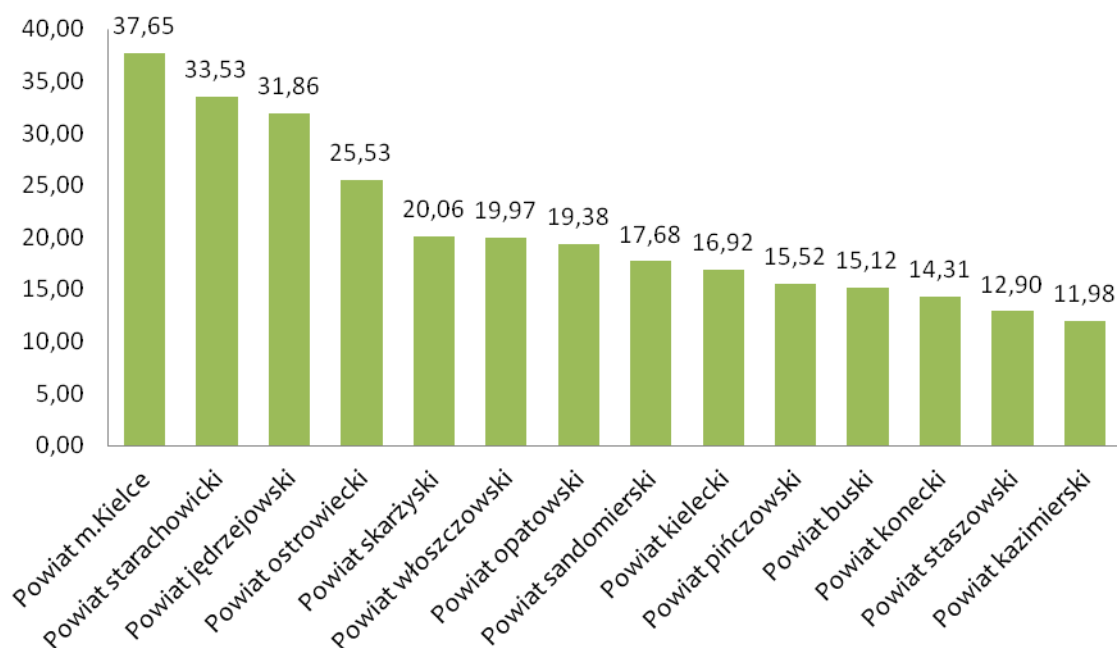
Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku na terenie LGD PONIDZIE stwierdzono 330 przestępstw o charakterze kryminalnym (wskaźnik przestępczości 8/1000 mieszkańców), 264 przeciwko mieniu (ok. 6,5/1000 mieszk.) oraz 18 przeciwko życiu i zdrowiu (0,44/1000 mieszk.). Ogólny wskaźnik przestępczości na badanym obszarze wynosi ok. 15,5 na 1000 mieszkańców (Tabela 15). W porównaniu do innych powiatów województwa świętokrzyskiego obszar LGD PONIDZIE jest jednym z najbezpieczniejszych obszarów (5 pozycja na 14 powiatów). Niższy wskaźnik przestępczości zanotowały tylko powiaty: kazimierski, staszowski, konecki i buski (Źródło: *Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013)*).

Tabela 15. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach na obszarze LGD PONIDZIE

Charakter przestępstw	Ogółem	Na 1000 mieszkańców
Ogółem	633	15,52
O charakterze kryminalnym	330	8,09
Przeciwko życiu i zdrowiu	18	0,44
Przeciwko mieniu	264	6,47

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Rycina 15. Wskaźniki przestępczości w 2013 roku dla powiatów województwa świętokrzyskiego

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Analizując stan ochrony zdrowia na badanym obszarze, przede wszystkim wzięto pod uwagę dostęp do szpitali, ośrodków zdrowia oraz aptek. W mieście Pińczów działa jedyny na badanym obszarze Szpital Powiatowy ZOZ. Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku na terenie Ponidzia dostępne były 23 przychodnie lekarskie (publiczne i prywatne). Większość z nich została usytuowana w granicach miasta Pińczowa (14). W gminach wiejskich łącznie było ich 9 (Michałów – 3, Działoszyce – 2, Kije – 2, Złota – 2). Na obszarze LGD PONIDZIE zlokalizowanych jest 16 aptek (w tym 3 punkty apteczne). W mieście Pińczów funkcjonuje 9 aptek, a na pozostałym obszarze lokalizacja aptek przedstawia się następująco: 2 w gminie Złota, 2 w gminie Działoszyce, 1 w Michałowie, 1 w Kijach i 1 w Gackach (gm. Pińczów). Biorąc pod uwagę niewielką liczbę mieszkańców oraz małe natężenie ruchu turystycznego na obszarach wiejskich, uważa się, że wyposażenie w apteki terenu LGD PONIDZIE jest wystarczające.

1.2.5. Uwarunkowania społeczne – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski

Na bazie przytoczonej powyżej charakterystyki uwarunkowań społecznych obszaru LGD PONIDZIE warto wskazać na kilka podstawowych potencjałów dla rozwoju turystyki.

Kolejność ich prezentacji, podobnie jak w przypadku potencjałów wynikających z uwarunkowań przyrodniczych, jest ekspercką sugestią autorów co do ważności poszczególnych.

I. Niska gęstość zaludnienia oraz wysoki udział ludności zamieszkującej tereny wiejskie

Niska gęstość zaludnienia (66 os./km²) oraz wysoki udział ludności zamieszkującej obszary wiejskie – 70% mieszkańców obszaru LGD PONIDZIE żyje na wsi, a zaledwie 30% w dwóch miastach obszaru – sprzyjają rozwojowi turystyki wiejskiej.

Dostępność otwartych, niezamieszkałych terenów o charakterze rolniczym to walor dla turystów poszukujących ciszy, spokoju, oderwania się od tempa i zgiełku życia miejskiego, nastawionych na **wypoczynek i rekreację w krajobrazach wiejskich**. To wszystko otwiera możliwości uprawiania wędrówek pieszych, rowerowych czy konnych na obszarach o ekstensywnym zagospodarowaniu i użytkowaniu turystycznym (lasy, łąki, pola uprane, rzeki itp.).

Przewaga ludności wiejskiej oraz rozwój rolnictwa na terenach Ponidzia (w strukturze użytkowania ziemi dominują grunty orne) to podstawa dla rozwoju działalności okołorolniczej, jaką jest **prowadzenie gospodarstw agroturystycznych**. Agroturystyka dla rolnika to sposób nie tylko na pozyskanie dodatkowych dochodów z pozarolniczej działalności, ale także na odkrycie i realizację własnych talentów, np. kulinarnych, rękodzielniczych, organizatorskich czy przewodnickich. Agroturystyka dla turysty to przede wszystkim: możliwość podpatrywania życia na wsi, pracy na roli, hodowli zwierząt, ale także pomoc (traktowana jako rekreacja) w prostych pracach, np. grabienie siana, plewienie ogródka warzywnego, zbiór owoców czy warzyw. Dla rodzin z dziećmi, na stałe mieszkających w miastach, odpoczynek w gospodarstwie agroturystycznym to możliwość zapoznania dzieci ze zwierzętami gospodarskimi, ale również spożywanie posiłków pochodzących z upraw lokalnych, możliwość zakupu produktów bezpośrednio u rolnika (miodu, mleka, sera, jaj etc.). Nie bez znaczenia jest także możliwość zapoznania się z kulturą ludową, lokalnymi obyczajami, obrzędami, podziwiania rzemiosła oraz zakupu pamiątek regionalnych.

Agroturystyka na terenie Polski z roku na rok rozwija się coraz bardziej. Oczywiście prądują regiony o kilkudziesięcioletnich tradycjach turystyki wiejskiej, ale także obszary o „krótszej historii” mogą pochwalić się ofertą turystyczną w gospodarstwach agroturystycznych. Na Ponidziu około 15 lat temu powstawały pierwsze, pionierskie gospodarstwa agroturystyczne, obecnie mamy ich już 21 i stanowią ważny potencjał noclegowy tego obszaru. Mimo to „zawsze można więcej” – przykładowo w Wielkiej Brytanii 15% gospodarstw rolnych zajmuje się agroturystyką (!). Nie zawsze jest to wprost nocleg w domu rolnika – popularne są np. przydomowe campingi. Tym samym rozwój turystyki wiejskiej na obszarze LGD PONIDZIE to kierunek, na który niezmiennie należy stawiać.

Agroturystyka tematyczna⁴⁵

Agroturystyka, jedna z form turystyki, podlega naturalnym procesom zmiany. Zmiany te wynikają ze zmieniającego się świata, trendów i mód obowiązujących w turystyce w ogóle, w tym agroturystyce, zmian oczekiwań klientów – turystów. Nie zawsze już typowy wypoczynek na wsi jest wystarczający dla turysty. Obecnie, kiedy w turystyce dominuje trend związany z przeżywaniem, doświadczaniem, poznawaniem, tak samo i w agroturystyce widoczne są jego oddziaływania. Przykładem są coraz bardziej popularne wioski tematyczne – pomysł, inspiracja na turystykę wiejską także na Ponidziu.

Podając za Małopolskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego, wioski tematyczne istniały na terenie Polski już w X wieku jako wsie służebne. Wsie te specjalizowały się w hodowlach, uprawach i rzemiośle. Do dzisiaj ich nazwy związane są z tradycją jej mieszkańców, np.: Piekary – piekarze, Świniary - hodowla świń, Koniaków – hodowla koni, czy Zduny - budowa pieców. Po długiej przerwie dopiero w latach 60-tych XX w. we Francji zaczęto wykorzystywać zasoby wsi do zarabiania na usługach związanych z turystyką i rozrywką. Ruch ten szybko rozwinął się prawie na całą Europę a wraz z nim powstały wioski tematyczne. Obecnie wioski tematyczne to rozwiązanie, które ułatwić może powrót na rynek pracy mieszkańcom wsi, szczególnie tym, dotkniętym bezrobociem. Może być świetnym sposobem na promocję regionu i miejscowych tradycji. Wioska tematyczna - to rodzaj specjalizacji wsi (np. w hodowli świń, bydła opasowego, uprawy warzyw, owoców, ziół). Występują w Polsce wsie w których większość mieszkańców zajmuje się rzemiosłem bądź uprawą roli – to potencjały dla tworzenia wiosek tematycznych. Dodatkowo każda wieś ma swoją przeszłość historyczną. Daje to możliwość stworzenia wioski tematycznej z wykorzystaniem tego z czego lokalna społeczność była lub jest nadal znana. Dotyczyć to może tradycyjnych hodowli i upraw (wioska owiec, mleka, sera, kapusty, ogórków, zielarska) oraz rzemiosła (wioska chleba, kowalska, szklarska, ceramiczna, wikliniarska, stolarska), ale także wydarzeń historycznych (wioska średniowieczna, szachowa, muzyczna, wędkarska). W Polsce w ośmiu województwach powstało już blisko pięćdziesiąt tego typu miejsc. Przykładowe to: Wioska Hobbitów (krajobraz regionu przypomina świat opisany w powieściach J.R.R. Tolkiena), Wioska Zdrowego Życia, Wioska Końca Świata czy Wioska Bajkowo-Rowerowa. „Miejsca z Duszą” to 10 miejscowości tematycznych Warmii i Mazur, np.: Wioska Rodzinna, Wioska Jak u Babci , Wioska Kaperska, Aniołów, Ryb i Szuwarów, Wioska Dzieci. Podczas tworzenia wiosek wykorzystuje się materialne i niematerialne zasoby dziedzictwa kulturowego, które wcześniej nie były w żaden sposób eksploatowane gospodarczo. Najbardziej istotne jest to, że wioski tematyczne powstają według pomysłu wypracowanego wspólnie przez mieszkańców. Jest to bardzo ważne, gdyż mieszkańcy utożsamiają się z pomysłem i działaniami na rzecz wioski-wspólnoty. Warto zastanowić się czy podobna inicjatywna nie mogłaby być formą rozwoju agroturystyki na Ponidziu. Inicjatywa jest zdecydowaniem inicjatywą rekomendowana dla LGD PONIDZIE.

---

⁴⁵ Źródło: www.modr.pl – strona internetowa Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, dostęp: 20.10.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

II. Lokalnie kształcone kadry do obsługi ruchu turystycznego

Z analizy oferty edukacyjnej świadczonej przez szkoły ponadgimnazjalne z obszaru powiatu pińczowskiego (terenu LGD PONIDZIE) wynika, że lokalnie oferowanych jest kilka możliwości kształcenia się w zawodach należących do branży turystycznej. Są to: technik obsługi turystycznej, technik turystyki wiejskiej, technik agrobiznesu, technik hotelarstwa, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik organizacji usług gastronomicznych. Dodatkowo można także kształcić się w zawodach mocno korespondujących z biznesem turystycznym, jak: technik organizacji reklamy czy technik administracji. To **bogata oferta**.

Warto byłoby jednak poddać ją głębszej analizie (w ramach innego przedsięwzięcia analityczno-badawczego), skoncentrowanej na głównych wyznacznikach efektywnego kształcenia, takich jak m.in.: jakości kształcenia czy adekwatności kształcenia oraz dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy. Wnioski z analizy mogą posłużyć do wdrożenia rekomendacji rozwojowych dla **podniesienia poziomu kształcenia kadr dla turystyki** na terenie objętym działaniami LGD PONIDZIE. Dobrym wzorem do naśladowania, lub chociażby do czerpania pewnych konkretnych rozwiązań, pomysłów, może być dla szkół Ponidzia Małopolska Szkoła Gościnności z Myślenic – wielokrotnie wyróżniana jako lider edukacji zawodowej. Jest to szkoła ponadgimnazjalna, kształcąca kadry zawodowe na potrzeby branży turystycznej. Wyróżnia ją, na tle innych placówek edukacyjnych w Polsce, m.in. wiele bardzo ciekawych rozwiązań, przykładowo: dotyczących praktykowania umiejętności nabywanych w szkole w realnym środowisku jeszcze podczas procesu edukacji czy stała, rzeczywista współpraca z podobną placówką edukacyjną z Innsbrucka, zajmującą się kształceniem kadr dla austriackiej branży turystycznej opartej głównie na biznesach rodzinnych (agroturystyka i rodzinnie prowadzone pensjonaty). Modele austriackie z powodzeniem wdraża się w Myślenicach, warto zatem dobre praktyki przenosić też na grunt Ponidzia.

III. Jeden z najbezpieczniejszych terenów województwa świętokrzyskiego

Obszar LGD PONIDZIE jest **jednym z najbezpieczniejszych obszarów w województwie świętokrzyskim** – 5 pozycja na 14 powiatów regionu. To ważny wskaźnik, wartu upowszechniania. Dodatkowo analiza zabezpieczenia aptecznego obszaru oraz sieci ośrodków zdrowia, wspartych przez szpital powiatowy w Pińczowie, wskazuje, iż **teren ten jest wystarczająco wyposażony w punkty medycznej pomocy doraźnej dla odwiedzających go turystów**.

Prowadzone w ramach niniejszej realizacji badania społeczne – pogłębione wywiady indywidualne z przedstawicielami branży turystycznej Ponidzia (kwaterodawcami) – wskazują jednak na potrzebę ujednoczenia zasad korzystania, zwykle nagłego, przez turystów z pomocy lokalnej służby zdrowia. Warto (może za sprawą aktywności LGD PONIDZIE) opracować zasady korzystania z tejsze, uwzględniające dokładne informacje adresowe i telefoniczne o lekarzach pierwszego kontaktu, punktach opieki całodobowej etc. oraz rozdysponować je wśród kwaterodawców działających na terenie Ponidzia.

IV. Liczne imprezy kulturalne – zarówno te odwołujące się do lokalnych tradycji, jak i o uniwersalnym charakterze

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Analiza imprez kulturalnych, realizowanych cyklicznie lub okazjonalnie w skali danego roku kalendarzowego na Ponidziu, wskazuje na **duży potencjał społeczności lokalnych**. To ważny walor – zwłaszcza imprezy odwołujące się do lokalnych tradycji, dziedzictwa, kultury, starych zwyczajów czy obrzędów, stanowią niewątpliwą atrakcję turystyczną i w naturalny sposób **uzupełniają ofertę turystyki wiejskiej**. Dobrze przygotowane, rozpropagowane (wśród turystów, a nie tylko wśród mieszkańców obszaru), uwzględniające oczekiwania zarówno lokalnych społeczności, jak i gości (turystów), mogą stanowić ciekawe produkty turystyczne Ponidzia. Ważne jest, aby planując i realizując je, pamiętać także o turystach, czyli np. przewidywać możliwość włączania się, angażowania w atrakcje i zabawy również przez odwiedzających ten obszar, nie zapominać o ich dzieciach, starając się i dla nich przygotować jakieś ciekawostki/atrakcje „w temacie”. Koniecznie należy zadbać o możliwość nabycia lokalnych pamiątek (mogą być np. kulinarne). W przypadku imprez określanych mianem uniwersalnych (np. spotkania z muzyką jazzową itp.) należy dbać o ich lokalną promocję, m.in. poprzez kierowanie bezpośredniej oferty do miejsc przebywania turystów – gospodarstw agroturystycznych, hoteli, pensjonatów. Działaniem wspólnym dla każdego typu imprez realizowanych na Ponidziu jest roczny **Kalendarz Imprez Ponidzia** – spis wszystkich atrakcji tego typu, odbywających się w każdej z gmin LGD PONIDZIE, według poszczególnych miesięcy. Forma takiego kalendarza może być (dla ograniczenia kosztów i zachowania aktualności) *on-line*, ważne jednak, aby było to źródło wiarygodnej i pełnej informacji oraz szeroko dostępne.

1.3. Uwarunkowania gospodarcze

Rozwój gospodarczy danej gminy czy powiatu ma wpływ również na rozwój turystyki na tym obszarze. Wpływ ten może być negatywny – przykładowo: większa emisja zanieczyszczeń do środowiska z uwagi na np. intensywny rozwój przemysłu, przekształcenia pierwotnego krajobrazu naturalnego, niepoohamowana urbanizacja etc. – to wszystko uszczupla walory przyrodnicze i tym samym ogranicza szanse na rozwój turystyki. Wpływ pozytywny to m.in. zwiększanie zatrudnienia, a tym samym podnoszenie poziomu ekonomicznego życia mieszkańców, wzrost zasobów finansowych jednostek samorządu terytorialnego działających na danym obszarze (wyższe wpływy z podatków) itd. – to może skutkować np. propozycją szerokiej oferty kulturalnej czy rozwojem infrastrukturalnym, w tym także rozwojem bazy turystycznej, prowadzonym przez lokalne samorządy. Z tego też powodu warto, pracując nad analizą potencjałów dla rozwoju turystyki na obszarze LGD PONIDZIE, zgłębić zagadnienia dotyczące uwarunkowań gospodarczych, czyli kwestie struktury zatrudnienia, bezrobocia, rozwoju rolnictwa oraz głównych branż gospodarczych, jak również infrastruktury technicznej, w celu odnalezienia owych potencjałów dla rozwoju turystyki we wskazanych zagadnieniach.

1.3.1. Struktura zatrudnienia ludności

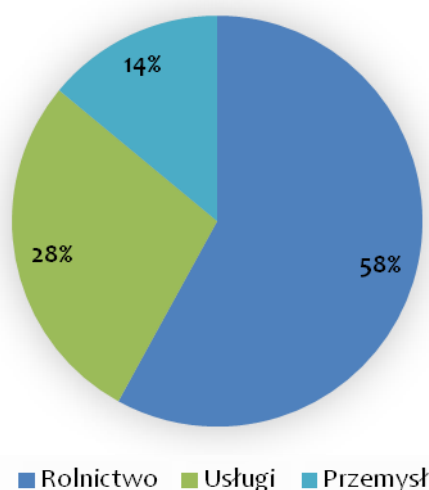
Udział osób zatrudnionych w trzech podstawowych sektorach gospodarki, tj. rolnictwie, przemyśle i usługach, jest jednym z podstawowych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego. Obrazuje on, w której fazie industrializacji znajduje się badany obszar.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Świadczy także o podstawowych funkcjach, jakie on pełni. Funkcja przemysłowa zależna jest w dużej mierze od dostępu do surowców naturalnych, natomiast dominacja rolnictwa w gospodarce występuje zwykle na obszarach o dobrych warunkach glebowych. Pisząc o osobach zatrudnionych w rolnictwie, autorzy mają na myśli wszystkie zawody należące do sekcji rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa oraz rybactwa. Przez sektor przemysłu rozumie się przemysł i budownictwo. W sektorze usług natomiast zawarte są takie dziedziny, jak: handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja, działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe usługi⁴⁶.

Na obszarze LGD PONIDZIE najwięcej osób zatrudnionych jest w rolnictwie (58%). Ponad jedna czwarta ludności zatrudniona jest w sektorze przemysłowym (28%), a zaledwie 14% w usługach (Rycina 16). Charakter rolniczy obszaru LGD PONIDZIE wynika z tradycji prowadzenia działalności rolniczej na tych terenach, a ta z dużego udziału dobrych gleb. Jak wspomniano we wstępnej części opracowania (podrozdział 1.1.6.), prawie 50% gleb zaklasyfikowanych jest do pierwszych klas bonitacyjnych.

Rycina 16. Pracujący według trzech sektorów ekonomicznych na obszarze LGD PONIDZIE

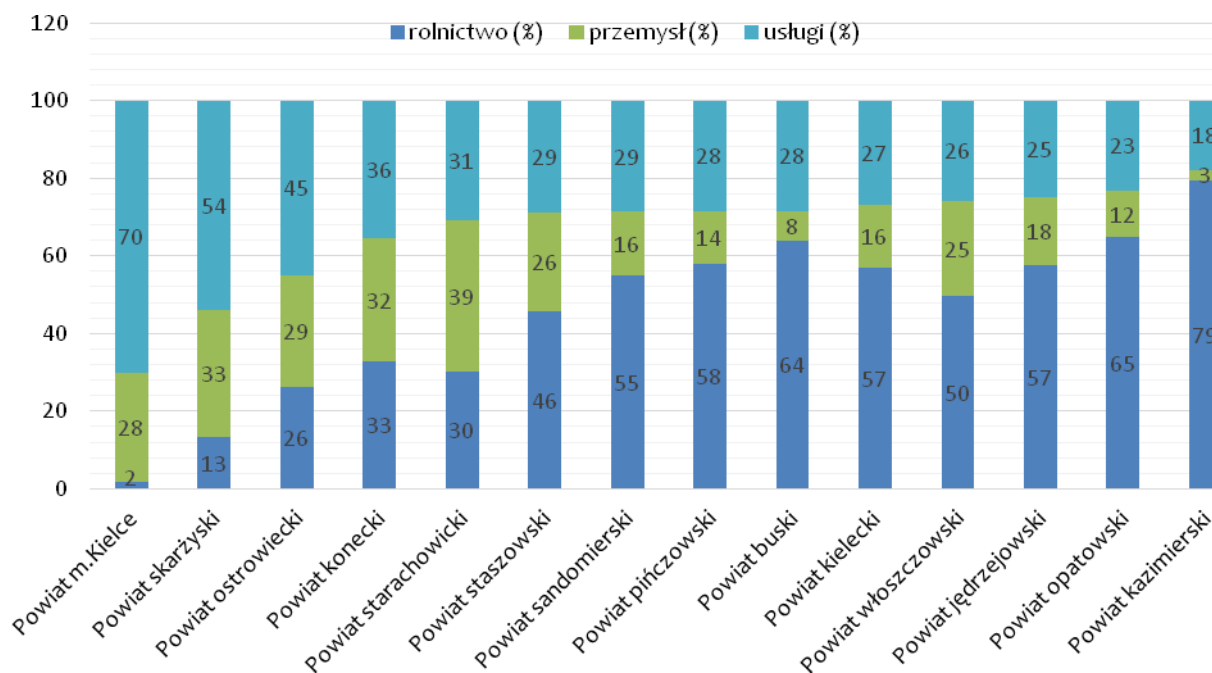
Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012 r.).

Pod względem osób zatrudnionych w omawianych sektorach ekonomicznych powiaty województwa świętokrzyskiego są dość zróżnicowane. W całym województwie 40% osób pracuje w rolnictwie, 38% usługach, a 22% w przemyśle. Tylko w czterech powiatach dominuje zatrudnienie w usługach – w mieście Kielce, powiecie skarżyskim, ostrowieckim i koneckim. Jedynym powiatem, w którym udział zatrudnionych w przemyśle przewyższa wartości pozostałych sektorów, jest powiat starachowicki. Pozostałe obszary mają charakter rolniczy. Powiatami o największym zatrudnieniu w rolnictwie są: powiat kazimierski – prawie 80%, opatowski – 65%, buski – 64% i pińczowski – 58% (Rycina 17).

⁴⁶ Strona internetowa Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego, data dostępu: 09.09.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 17. Pracujący według trzech sektorów ekonomicznych w powiatach województwa świętokrzyskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012).

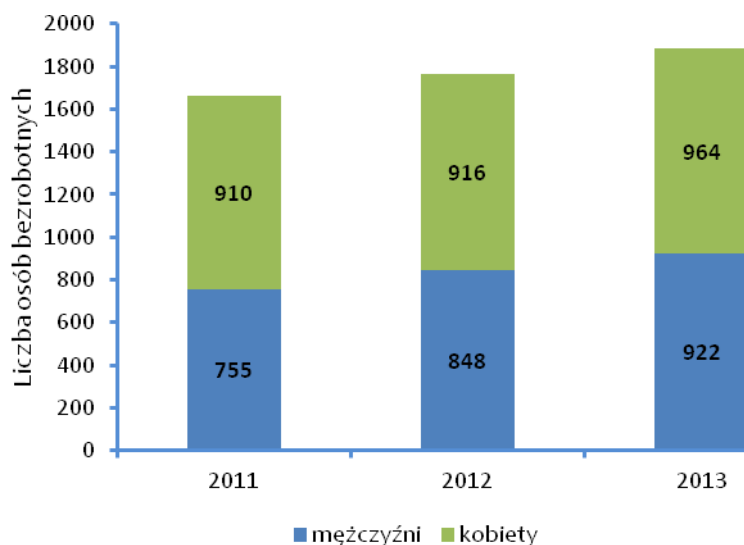
1.3.2. Poziom bezrobocie

Analizując poziom bezrobocia na obszarze LGD PONIDZIE, można dostrzec negatywne tendencje. Od 2011 do 2013 roku liczba bezrobotnych zwiększyła się o ponad 220 osób – z 1665 osób (2011 r.) do 1886 (2013 r.).

W rejestrze Powiatowego Urzędu Pracy w Pińczowie przybyło więcej mężczyzn (wzrost o 167) niż kobiet (wzrost o 54). Pomimo tego wśród bezrobotnych obszaru LGD PONIDZIE w dalszym ciągu przeważają kobiety (Rycina 18). Rozpatrzono także zależność poziomu bezrobocia od takich czynników, jak: wiek osób bezrobotnych, poziom wykształcenia bezrobotnych, długość czasu pozostawania bez pracy. Wyniki są następujące:

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 18. Liczba bezrobotnych w latach 2011–2013 z uwzględnieniem płci na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Większość osób zarejestrowanych jako bezrobotni na obszarze LGD PONIDZIE mieści się w przedziale wiekowym od 25 do 34 lat (550 osób) i poniżej 25 lat (552). W każdej z trzech pozostałych grup wiekowych (35–44; 45–54; powyżej 55 lat) liczba bezrobotnych nie przekracza 300 osób (Tabela 16 **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**). Można więc postawić wniosek, iż problem bezrobocia na obszarze LGD PONIDZIE to przede wszystkim problem ludzi młodych.

Na tle województwa świętokrzyskiego sytuacja przedstawia się następująco:

Tabela 16. Liczba osób bezrobotnych według grup wiekowych w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2013 roku

Jednostka terytorialna	Grupy wiekowe				
	Poniżej 25	25–34	35–44	45–54	Powyżej 55
Powiat kielecki	3514	4616	2886	2475	1616
Powiat konecki	1467	2192	1720	1492	931
Powiat ostrowiecki	1464	2769	1934	1900	1182
Powiat skarżyski	1042	2098	1694	1708	1161
Powiat starachowicki	1171	1895	1402	1439	1068
Powiat m. Kielce	1320	3576	2660	2496	2115
Powiat buski	1004	1093	561	428	373
Powiat jędrzejowski	1266	1668	1049	830	641
Powiat kazimierski	780	709	349	244	210

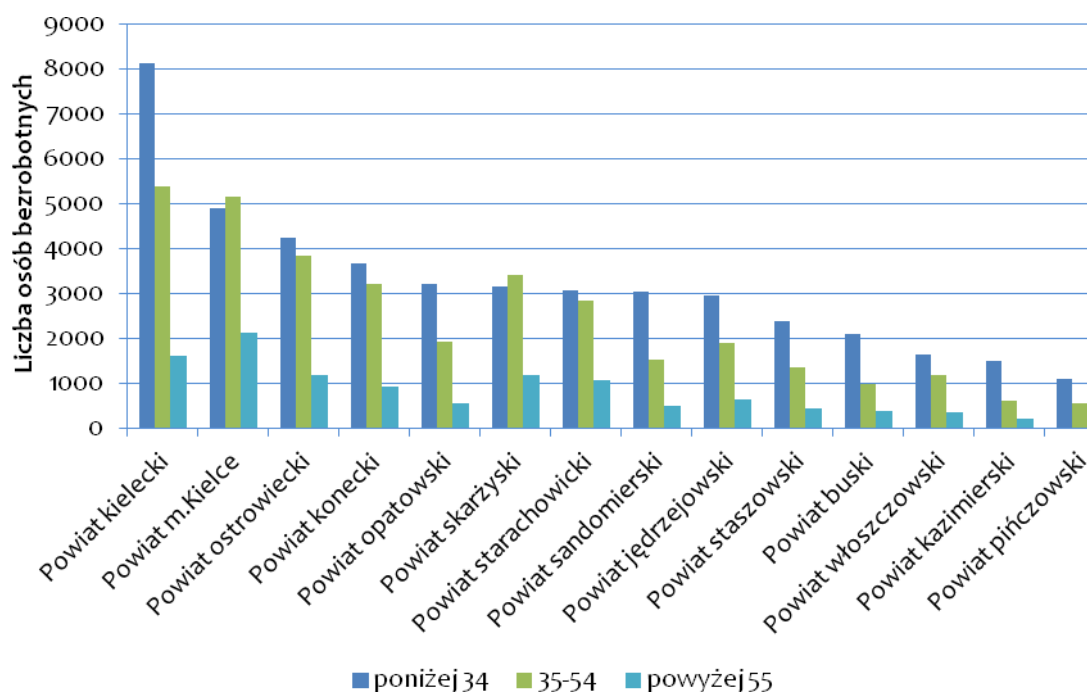
Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Powiat opatowski	1424	1772	1039	887	553
Powiat pińczowski	552	550	267	284	233
Powiat sandomierski	1254	1774	849	678	475
Powiat staszowski	1016	1358	742	606	431
Powiat włoszczowski	742	903	615	569	343
ŚWIĘTOKRZYSKIE	18016	26973	17767	16036	11332

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Na podstawie powyższej tabeli można zauważyć, że ogólnie wśród osób bezrobotnych województwa świętokrzyskiego przeważają osoby młode. Większość z nich klasyfikuje się w grupie wiekowej 25–34 lat. W drugiej kolejności z problemem bezrobocia borykają się osoby poniżej 25 roku życia. Taka sytuacja na rynku pracy jest charakterystyczna dla większości powiatów omawianego województwa. Dla dodatkowego zobrazowania problemu zamieszczono poniżej wykres, na którym przedstawiono liczbę osób bezrobotnych według trzech grup wiekowych (Rycina 19). W najmłodszej grupie wiekowej najwyższe bezrobocie jest w powiecie kieleckim, mieście Kielce oraz powiecie ostrowieckim. Pod względem liczby osób bezrobotnych obszar LGD PONIDZIE (powiat pińczowski) wypada najkorzystniej wśród wszystkich powiatów województwa świętokrzyskiego.

Rycina 19. Liczba osób bezrobotnych według trzech grup wiekowych w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2013 roku

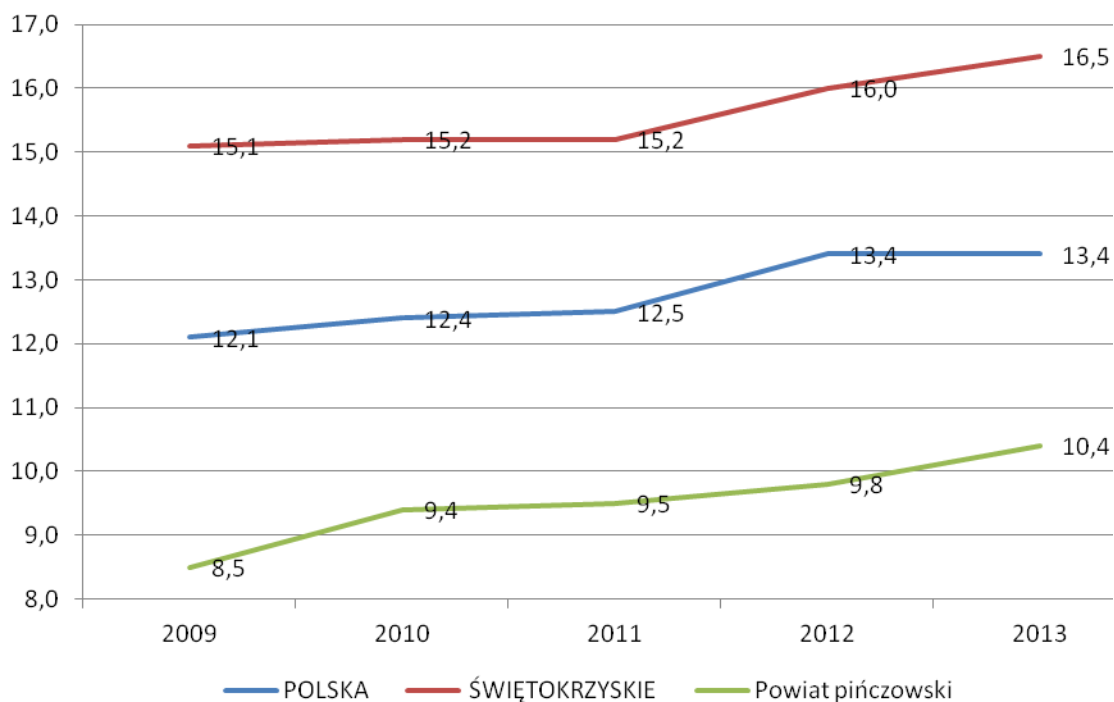

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

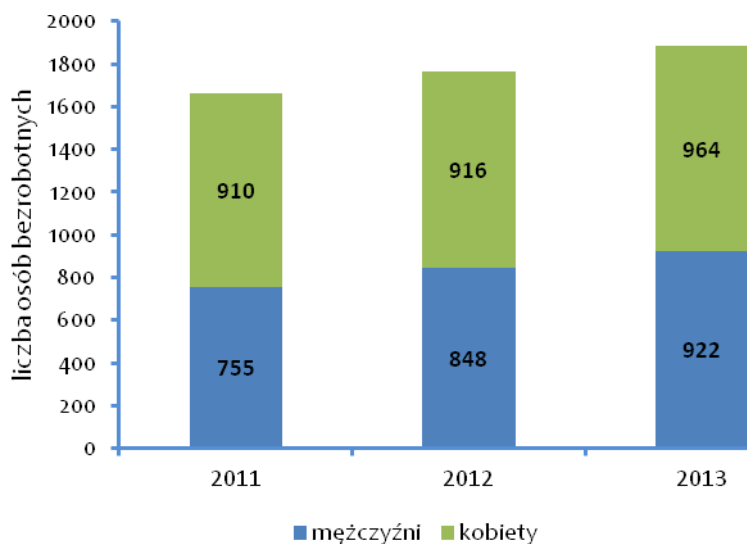
Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 20. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2009–2013 [w %]

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 09.09.2014).

Rycina 21. Liczba osób bezrobotnych według wieku na obszarze LGD PONIDZIE

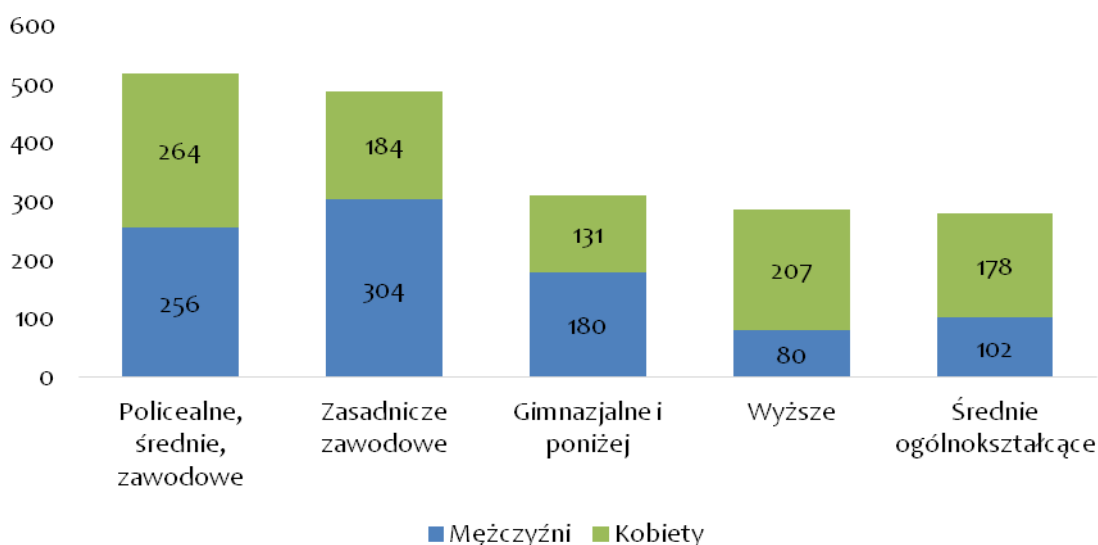
Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Osoby zarejestrowane jako bezrobotne na obszarze LGD PONIDZIE w 2013 roku charakteryzowały się wykształceniem średnim zawodowym (ukończone technikum) lub policealnym (520 osób) oraz zasadniczym zawodowym (488). Najmniej bezrobotnych posiadało wykształcenie średnie

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

ogólnokształcące (280) i wyższe (287) (Rycina 22). Porównując te statystyki do średnich dla województwa świętokrzyskiego czy Polski, widać zbieżne tendencje. Jedyne zauważalne różnice na poziomie regionalnym oraz krajowym dotyczą nieco większej liczby osób pozostających bez pracy na terenie LGD PONIDZIE z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Inna tendencja – to mniejszy, w stosunku do regionu i wyraźnie mniejszy w stosunku do kraju, procent bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym na obszarze LGD PONIDZIE.

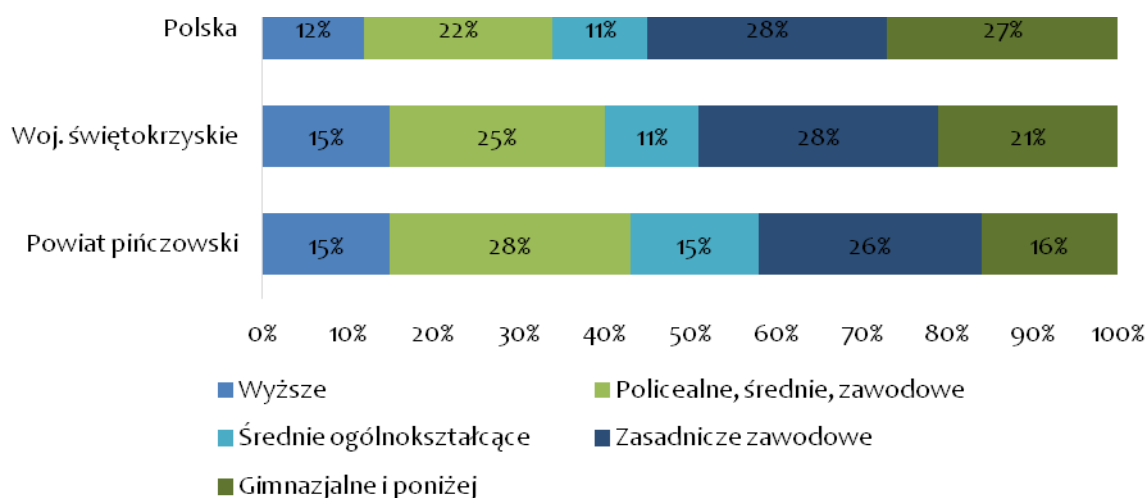
Rycina 22. Liczba osób bezrobotnych według poziomu wykształcenia* na obszarze LGD PONIDZIE w 2013 roku

* brak danych na temat osób z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Rycina 23. Bezrobotni zarejestrowani wg poziomu wykształcenia w roku 2013

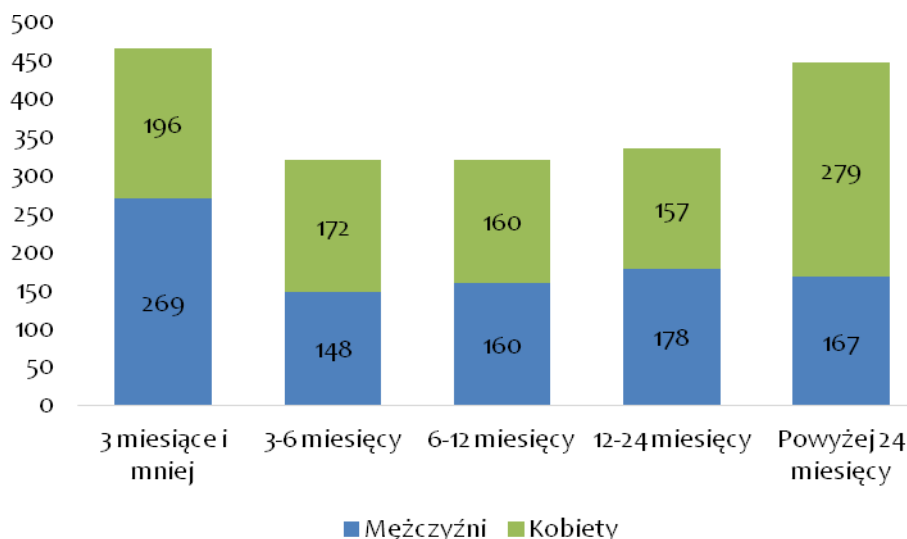

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 09.09.2014).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Grupa osób zarejestrowanych w urzędzie pracy na dzień 31 grudnia 2013 r. na terenie LGD PONIDZIE, pozostająca bez pracy krótko – 3 miesiące lub poniżej – to 465 osób. Porównywalna liczba dotyczyła bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 1 roku – 446 osób (Rycina 24).

Rycina 24. Liczba osób bezrobotnych według długości czasu pozostawania bez pracy

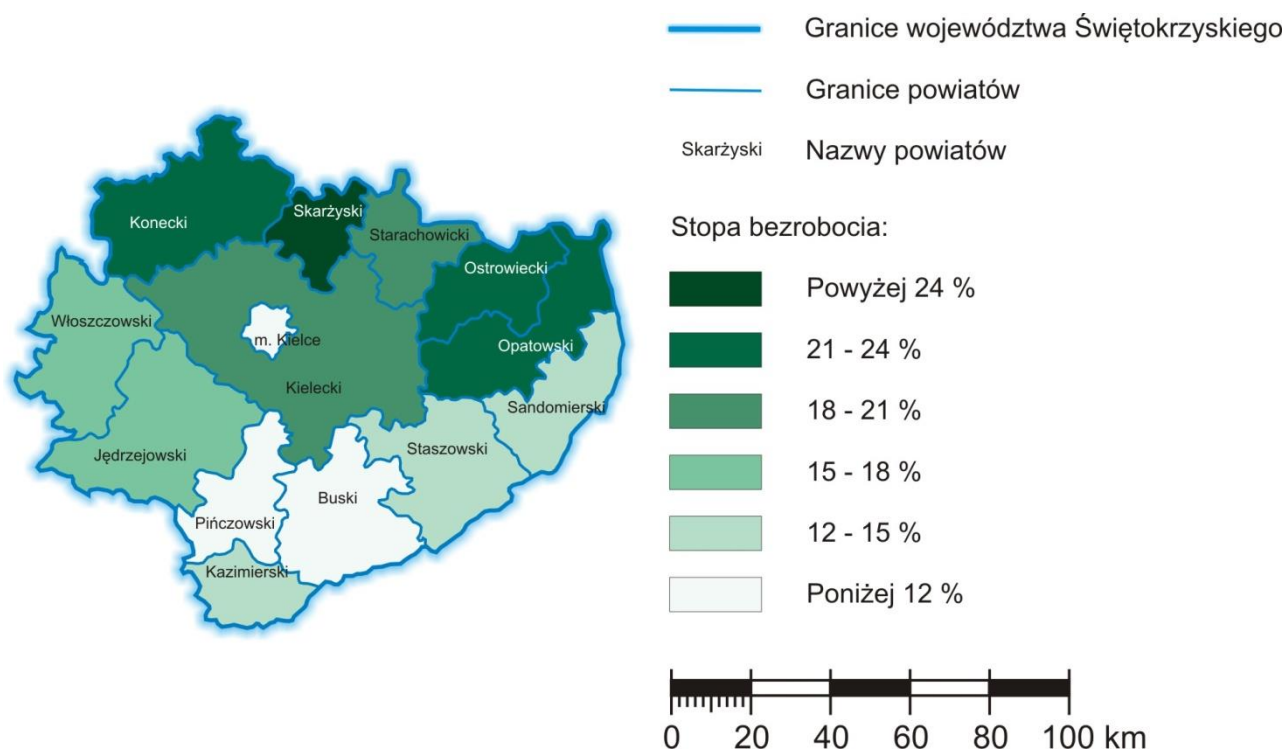

Analizując stopę bezrobocia, trzeba stwierdzić, że obszar LGD PONIDZIE (na tle województwa świętokrzyskiego) wypada bardzo korzystnie. W 2013 roku powiat pińczowski (10,4%) wraz z miastem Kielce (11,1%) i powiatem buskim (9,5%) zanotowały najniższe wartości tego wskaźnika. Najwyższy wskaźnik bezrobocia cechował powiat skarżyski (27,4%), konecki (23,9%), opatowski (22,9%) i ostrowiecki (22,3%)⁴⁷ (Mapa 8).

⁴⁷ Dane Bank Danych Lokalnych Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013 r.).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Mapa 8. Stopa bezrobocia w powiatach województwa świętokrzyskiego

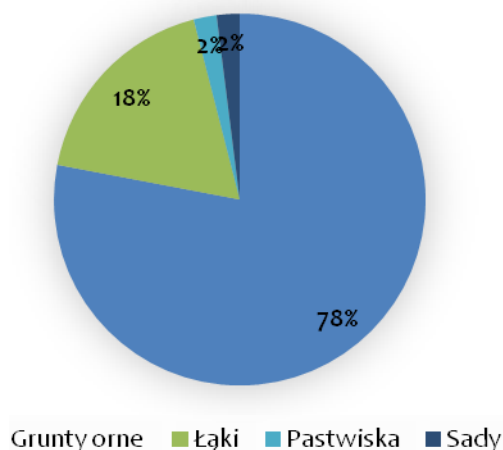

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2013r.).

1.3.3. Rolnictwo

Obszar LGD PONIDZIE ma charakter typowo rolniczy. Dzięki bardzo dobrym warunkom glebowym (prawie 50% gleb I–III klasy bonitacyjnej) i korzystnemu ukształtowaniu terenu Ponidzie stanowi doskonałe zaplecze dla działalności rolniczej. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2010 roku 78% terenów rolniczych stanowiły grunty orne, 18% – łąki, a pozostałe 4% zajmowały pastwiska i sady (Rycina 25). Świadczy to o dużej przydatności terenów dla produkcji rolniczej.

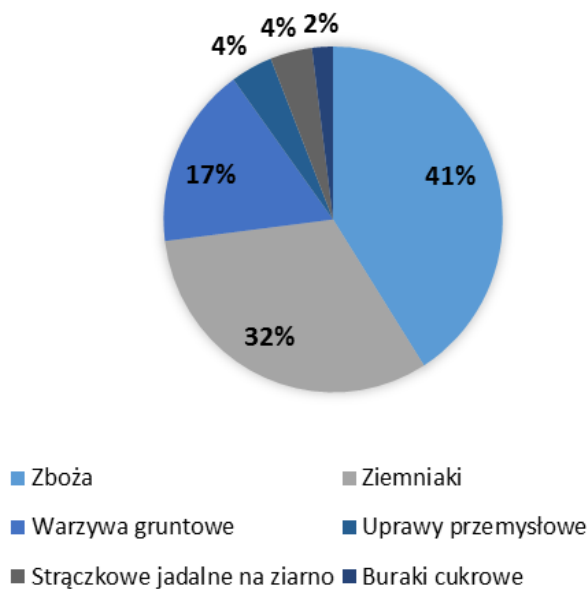
Rycina 25. Struktura użytkowania gruntów rolnych na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (Polski Spis Rolny 2010).

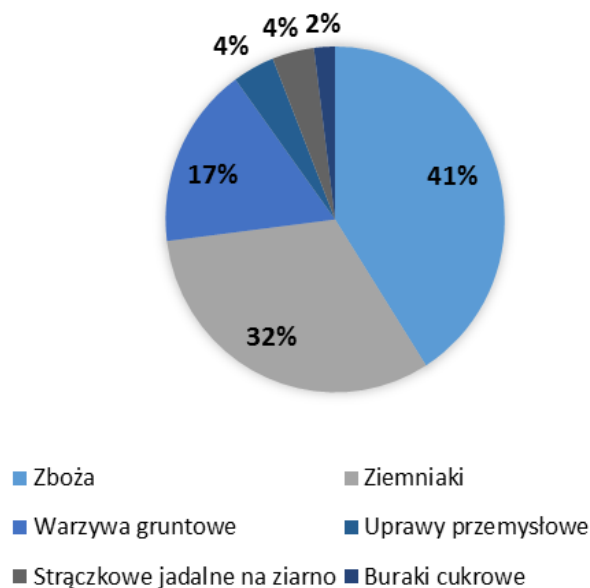
W granicach LGD PONIDZIE uprawia się przede wszystkim zboża i rośliny okopowe (Rycina 26 Rycina 27). Region ten znany jest z produkcji warzyw, takich jak: marchew, pietruszka, koper włoski, cebula, czosnek, buraki i inne. Uprawia się również tytoń i zioła: głównie melisę i miętę. Ponadto istotną dziedziną rolnictwa jest hodowla drobiu, trzody chlewnej oraz bydła mięsnego i mlecznego (Rycina 27).

Rycina 26. Rodzaje upraw na obszarze LGD PONIDZIE

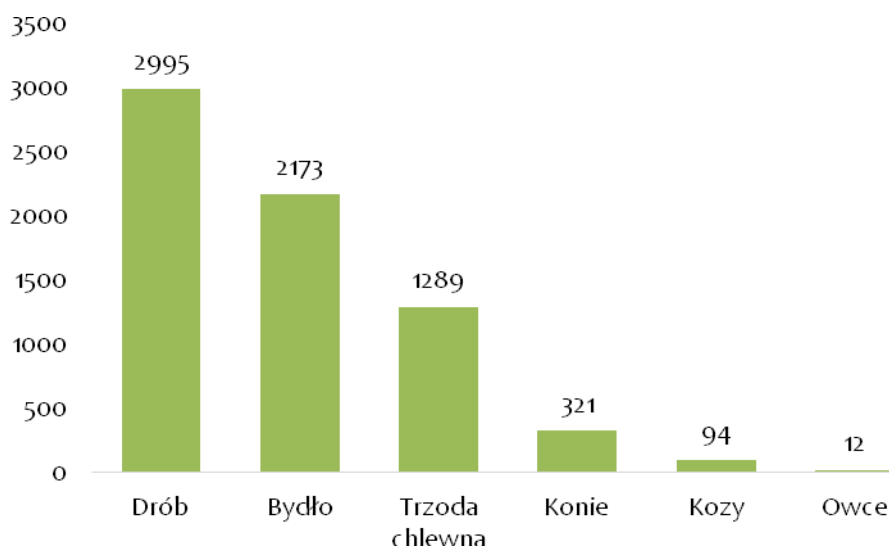
Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (Polski Spis Rolny 2010).

Rycina 26. Rodzaje upraw na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (Polski Spis Rolny 2010).

Rycina 27. Liczba gospodarstw rolnych posiadających zwierzęta gospodarskie na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (Polski Spis Rolny 2010).

W zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego na terenie badanego obszaru funkcjonuje jeden duży zakład spożywczy – „Gomar”. Wykorzystuje on w swojej działalności regionalne produkty rolne.

Zakłady hodowlane działające na tym terenie to:

- chlewnia tuczników w Michałowie, gminie Michałów,

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- hodowla broilera kurzego w Gołuchowie, gmina Kije,
- stacja unasienniania zwierząt w Brześciu, gmina Pińczów,
- hodowlane stawy rybne w Młodzawach, gmina Pińczów,
- stadnina koni arabskich w Michałowie, gmina Michałów.

W zakresie uboju i przetwórstwa mięsnego na obszarze LGD PONIDZIE znajdują się:

- zakład masarski w Łżykowicach, gmina Działoszyce,
- ubojnia z zakładem przetwórstwa mięsnego w Zagajowie, gmina Michałów,
- zakład przetwórstwa mięsnego w Przecławce, gmina Michałów,
- zakład masarski w Pińczowie⁴⁸.

Na liście produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zapisanych jest 70 produktów rolnych województwa świętokrzyskiego. Wśród nich znajdują się również produkty i potrawy lokalne wytwarzane na obszarze LGD PONIDZIE. Są to:

- Pińczowski olej z lnicy (olej z lnianki jarej),
- Suszona damacha z Ponidzia (odmiana śliwki),
- Zalewajka świętokrzyska (zupa),
- Prazoki (masa ziemniaczano-mączna)⁴⁹.

Ponadto w konkursie organizowanym 15 czerwca 2014 roku przez Polską Izbę Produktu Regionalnego i Lokalnego III miejsce zajął tradycyjny ser kozi zakamieński, pochodzący z obszaru LGD PONIDZIE⁵⁰.

1.3.4. Podmioty gospodarcze

Główną funkcją gospodarczą regionu Ponidzia, już od najdawniejszych lat, było wydobywanie, dostarczanie i obróbka miejscowego surowca, jakim był wapień pińczowski (stąd warto nieco dokładniej spojrzeć na ten potencjał gospodarczy, ważny również z punktu widzenia rozwoju turystyki). Eksploatacja tego surowca rozpoczęła się już w IX wieku. Na przełomie XVI i XVII w. Pińczów stał się największym ośrodkiem kamieniarsko-artystycznym w Polsce. Było to możliwe dzięki słynnemu „pińczakowi”. Według nazewnictwa stosowanego w geologii jest to wapień litotamniowy, odmiana wapienia organogenicznego, pochodzenia glonowego, powstały w płytkich wodach morskich. W Polsce występuje on w utworach morskich z miocenu i pojawia się na południowym obrzeżu Gór Świętokrzyskich oraz na Rostoczu. Specyficzną odmianą tego wapienia jest omawiany wapień pińczowski. Dzięki jego właściwościom, takim jak miękkość zaraz po wydobyciu i niezwykła trwałość po cementacji, stanowi znakomity materiał dla obróbki kamieniarskiej. Już od wczesnego średniowiecza wykorzystywany był w rzeźbiarstwie i budownictwie. Główne złoża tego surowca znajdują się w obrębie Masywu Garbu Pińczowskiego i właśnie w jego okolicach powstało wiele kamieniołomów: w Skowronie, Brześciu, Bogucicach

⁴⁸ Badanie potencjału gospodarczego LGD Ponidzie, EU-Consult, Gdańsk 2012, s. 9.

⁴⁹ Strona internetowa www.minrol.gov.pl, data dostępu: 04.09.2014r.

⁵⁰ Strona internetowa Wrota Świętokrzyskie, www.wrota-swietokrzyskie.pl, data dostępu: 30.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

i Nowej Wsi (obecnie należącej do Pińczowa) oraz na górach św. Anny i Grodzisko w Pińczowie, Okrąglicy, Brzeskiej, Koperskiej i jej obrzeżach, a także Chełmiec i Wielkanoc.

Aktualnie eksploatowane złoża wapienia pińczowskiego to Włochy i Pińczów, z którego pozyskuje się tzw. boczny materiał budowlany („pińczak”). Aktualnym użytkownikiem złoża Włochy jest p. Jacek Łata- przedsiębiorstwo ‘Marmur-płytki’, natomiast w przypadku złoża Pińczów są: Kamienie Sp. z.o.o.

Ponadto w północnej części obszaru LGD PONIDZIE, w gminie Kije, zlokalizowane są złoża wapieni – Wymysłów (Stawiany) oraz Gołuchów, gdzie jednak zaniechano wydobycia.

We wschodniej części obszaru, na pograniczu z powiatem buskim, występują duże pokłady gipsu. Udokumentowano wiele złóż tego surowca: Borków-Chwałowice, Leszcze, Uników-Galów- Szaniec, Winiary i Gartatowice.

Dobre jakościowo kruszywo naturalne (piasek) występuje w granicach gminy Pińczów i Michałów⁵¹.

Generalnie surowcami mineralnymi o znaczeniu przemysłowym są (na obszarze LGD PONIDZIE) wapień oraz kruszywo naturalne. Wydobycie surowców odbywa się na podstawie koncesji wydanych przez Starostwo Powiatowe w Pińczowie lub Marszałka Województwa Świętokrzyskiego.

Według informacji Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w powiecie pińczowskim w roku 2013 wynosiła 618 i była o 248 podmiotów gospodarczych niższa od średniej dla województwa świętokrzyskiego i aż o 439 od średniej dla Polski (Rycina 28). Wynik ten jasno wskazuje, iż obszar LGD PONIDZIE to teren, gdzie działalność gospodarcza, pozarolnicza, jest w tzw. mniejszości.

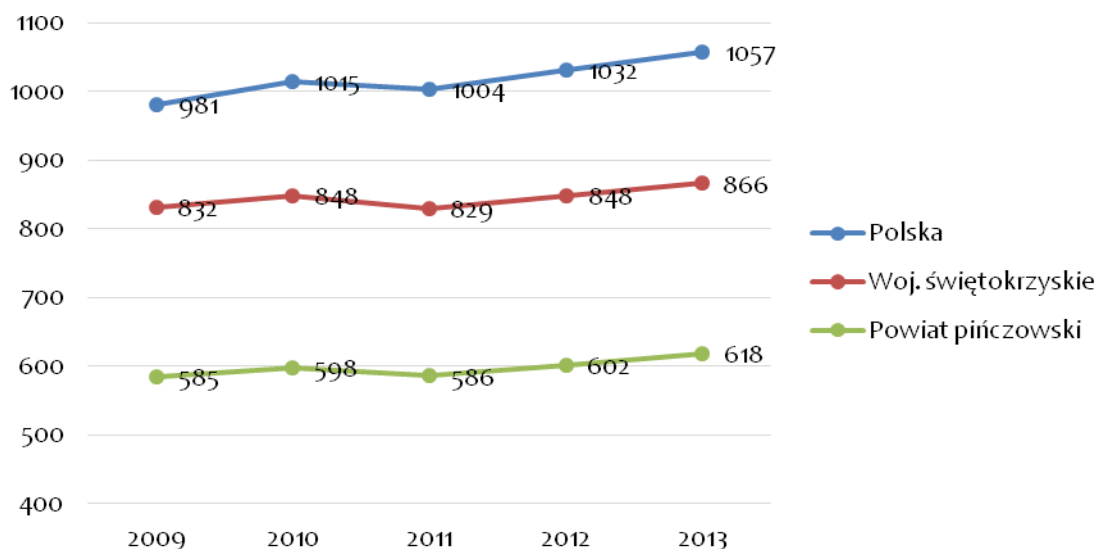
---

⁵¹ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Pińczowskiego na lata 2013–2016 z perspektywą na lata 2017–2020; s. 54–55.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

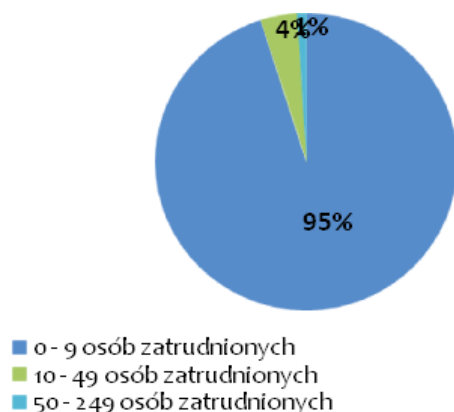
Rycina 28. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2009–2013r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 09.09.2014).

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na obszarze LGD PONIDZIE przeważają mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników. Stanowią one 95% wszystkich przedsiębiorstw badanego obszaru. Pozostałą część stanowią firmy małe, zatrudniające 10–49 osób (4%) oraz średnie: 50–249 osób (1%). Na obszarze LGD PONIDZIE funkcjonuje również jedno duże przedsiębiorstwo – Gomar, zatrudniające średnio 600 osób⁵². Nie zostało ono przedstawione na poniższym wykresie jedynie ze względów technicznych – w świetle statystyki stanowi bowiem poniżej 1% procenta przedsiębiorstw LGD PONIDZIE (Rycina 29).

Rycina 29. Udział przedsiębiorstw na obszarze LGD PONIDZIE według liczby zatrudnionych pracowników

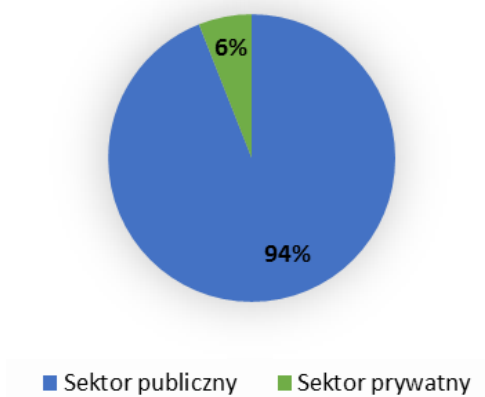
Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

⁵² Źródło: <http://www.gomar.net.pl/historia.html> data dostępu :15.10.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Większość z omawianych przedsiębiorstw należy do sektora prywatnego – 94%. W sektorze publicznym funkcjonuje zaledwie 6% firm (Rycina 30).

Rycina 30. Udział przedsiębiorstw według sektorów własnościowych na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Głównymi gałęziami przemysłu na obszarze objętym badaniem są: przemysł surowców mineralnych oraz przemysł rolno-spożywczy.⁵³ Poniżej wymieniono największe przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze LGD PONIDZIE (Rycina 31), do których należą:

- Zakłady Przemysłu Gipsowego Dolina Nidy S.A. w Leszczach,
- Lafarge Nida Gips spółka z o.o. w Gackach,
- Kamienie Sp. z o.o.,⁵⁴
- Siniat Sp. z o.o.,
- EUROCASH w Pińczowie,
- EKO-INŻ w Pińczowie,
- Przetwórstwo Owoców i Warzyw „Gomar” w Pińczowie.

⁵³ Badanie potencjału gospodarczego LGD Ponidzie, EU-Consult, Gdańsk 2012, s. 7.

⁵⁴ Dawniej Pińczowskie Zakłady Kamienia Budowlanego.

Rycina 31. Największe przedsiębiorstwa obszaru LGD PONIDZIE

	<p>Zakłady Przemysłu Gipsowego Dolina Nidy S.A. w Leszczach</p> <ul style="list-style-type: none"> - Produkty do wykończenia wnętrz z kamienia gipsowego, pozyskiwanego z własnej kopalni (gips budowlany, gipsy szpachlowe, tynki gipsowe, gładzie gipsowe, kleje gipsowe), - Firma posiada certyfikaty: Znak Bezpieczeństwa „B”, działa zgodnie z normami Systemu Zarządzania Jakością ISO 9001:2000 i Systemu Zarządzania Środowiskowego ISO 14001:2004, firma wielokrotnie nagradzana.
	<p>Lafarge Nida Gips spółka z o.o. w Gackach</p> <ul style="list-style-type: none"> - Produkcja cementu, kruszyw, betonu i gipsu dla budownictwa i przemysłu drogowego.
	<p>Kamienie Sp. z o.o. (kontynuacja tradycji Pińczkowskich Zakładów Kamienia Budowlanego)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wydobywanie i przerób kamienia budowlanego – Pińczaka (miękkiego wapienia Pińczowskiego), - Produkcja bloków surowych na rzeźby, rzeźb ogrodowych, sakralnych i nagrobnych, nagrobków, kamieni murowych, płyt elewacyjnych, okładzin łupanych, detali architektonicznych, wyrobów ogrodowych, obudów kominkowych.
	<p>Siniat Sp. z o.o. w Gackach i Leszczach</p> <ul style="list-style-type: none"> - powstała w wyniku prywatyzacji Zakładów Gipsowych Dolina Nida, - jeden z wiodących europejskich dostawców rozwiązań i systemów budowlanych opartych na gipsie.
	<p>EUROCASH w Pińczowie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hurtowa dystrybucja produktów spożywczych, chemii gospodarczej, alkoholi i wyrobów tytoniowych.
	<p>EKO-INŻ w Pińczowie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przedsiębiorstwo produkcyjno-handlowo-usługowe w branży metalowej (wykonywanie konstrukcji stalowych, wyposażenie dla zakładów przemysłu chemicznego, produkcja systemów transportu wewnątrzzakładowego i technologicznego).
	<p>Przetwórstwo Owoców i Warzyw „Gomar” w Pińczowie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skup owoców i warzyw, produkcja mrozonek i koncentratów oraz wyrobów gotowych, takich jak: soki, napoje, syropy, dżemy, ogórki i inne przetwory owocowo-warzywne, - Zatrudnia średnio 600 pracowników.

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych: www.dolinanidy.com.pl, www.lafarge.pl, www.pzkb.neo.pl, www.eurocash.pl, www.eko-inz.pl, www.gomar.net.pl, www.siniat.pl, data dostępu:

30.10.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Podmioty gospodarcze, prowadzone przez osoby fizyczne działające na terenie LGD PONIDZIE, zajmują się przede wszystkim handlem hurtowym i detalicznym (prawie 700 podmiotów). Liczna grupa przedsiębiorców zajmuje się także budownictwem (prawie 300), przetwórstwem przemysłowym (prawie 200) oraz transportem i gospodarką magazynową (ponad 100 osób). W każdej z pozostałych branż liczba przedsiębiorców nie przekracza 100 osób (Rycina 32).

Rycina 32. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarze LGD PONIDZIE według klasyfikacji działalności PKD 2007

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

1.3.5. Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna, w jaką wyposażony jest dany obszar, jest nie tylko ważnym aspektem dla oceny potencjału gospodarczego, ale także stanowi czynnik wspierający rozwój turystyki. Stosownie rozwinięta sieć energetyczna oraz wodno-kanalizacyjna w znacznym stopniu oddziałują na jakość funkcjonowania podmiotów gospodarczych, a także na komfort życia mieszkańców i osób przyjeżdżających z zewnątrz.

Na infrastrukturę techniczną, omówioną w niniejszym podrozdziale, składają się takie elementy jak: infrastruktura komunikacyjno-transportowa, gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka energetyczna i gazowa, gospodarka odpadami.

1.3.5.1. Infrastruktura komunikacyjno-transportowa

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Z punktu rozwoju gospodarczego, ale także turystycznego, dostępność komunikacyjna jest często kluczowym czynnikiem rozwoju. Tym samym należy dokonać przeglądu układu komunikacyjnego obszaru LGD PONIDZIE.

Generalnie obszar LGD PONIDZIE położony jest w oddali od ważnych szlaków zarówno kolejowych, jak i drogowych. Głównym źródłem transportu ludzi i towarów jest transport drogowy wykorzystujący istniejącą sieć dróg o różnych parametrach technicznych. Obszar LGD PONIDZIE jest oddalony od głównych dróg tranzytowych – międzynarodowa droga E-7 – o ok. 20 km. Podobna odległość dzieli Pińczów od drugiego ramiona tzw. krzyża komunikacyjnego głównych dróg (Łódź – Piotrków – Kielce – Kraśnik – Lublin). Znacznie mniejsza odległość dzieli badany obszar od ważnej drogi komunikacyjnej Kielce – Busko – Tarnów⁵⁵.

Przez obszar LGD PONIDZIE przebiegają następujące drogi:

- droga krajowa nr 78 (Chałupki – Chmielnik) – gmina Kije⁵⁶,

drogi wojewódzkie:

- droga nr 766 (Morawica – Węchadłów) – gminy Kije i Pińczów,
- droga nr 767 (Pińczów – Busko-Zdrój) – gmina Pińczów,
- droga nr 768 (Jędrzejów – Brzesko) – gmina Michałów⁵⁷,

drogi powiatowe:

- 16 dróg powiatowych w gminie Działoszyce,
- 14 dróg powiatowych w gminie Kije,
- 7 dróg powiatowych w gminie Michałów,
- 21 dróg powiatowych w gminie Pińczów,
- 12 dróg powiatowych w gminie Złota⁵⁸.

Istniejący system dróg nie jest w pełni dostosowany do gwałtownego wzrostu liczby samochodów, głównie za sprawą rozwiązań komunikacyjnych (lub ich braku) w tzw. węzłach drogowych, którymi są po prostu centra miast: Pińczowa i Działoszyce. Stan nawierzchni drogowych wymaga remontów. Mniej więcej połowa z dróg składających się na sieć dróg obszaru LGD PONIDZIE wymaga modernizacji. Dodatkowo stale potrzebna jest rozbudowa chodników zabezpieczających ruch pieszych, oświetlenia oraz wyznaczanie ścieżek rowerowych pozwalających na odseparowanie ruchu kołowego od ruchu rowerzystów. Analiza nośności dróg przebiegających przez LGD PONIDZIE wskazuje, że zdecydowana większość tychże nie jest przygotowana do ciężkiego taboru samochodowego.

---

⁵⁵ *Strategia Rozwoju Powiatu Pińczowskiego*, prof. dr hab. Stefan Józef Pastuszka i mgr Józef Gózdź, s. 22.

⁵⁶ Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, www.gddkia.gov.pl, data dostępu: 14.07.2014r.

⁵⁷ Strona internetowa Świętokrzyskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Kielcach, www.szdw.kielce.com.pl, data dostępu: 14.07.2014r.

⁵⁸ Strona internetowa Powiatowego Zarządu Dróg w Pińczowie, pzd.pinczow.pl, data dostępu: 14.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Sieć dróg na obszarze LGD PONIDZIE jest gęsta i wystarczająca, wymaga jednak intensywnych działań modernizacyjnych.

Badany teren przecinają następujące linie kolejowe:

normalnotorowe:

- nr 73 Sitkówka Nowiny k. Kielc – Włoszczowice – Busko-Zdrój (linia zelektryfikowana)
  - Sitkówka Nowiny – Włoszczowice (linia dwutorowa),
  - Włoszczowice – Busko-Zdrój (linia jednotorowa),
- nr 70 Włoszczowice – Chmielów k. Tarnobrzega (linia jednotorowa zelektryfikowana)

szerokotorowe:

- LHS Hrubieszów – Katowice

wąskotorowe:

- Jędrzejów – Pińczów (linia będąca atrakcją turystyczną)⁵⁹.

Przez obszar LGD PONIDZIE przebiegają wprawdzie linie kolejowe: kolej normalnotorowa Kielce – Włoszczowice – Busko i Włoszczowice – Chmielów, szerokotorowa linia, tzw. LHS, jak również linia kolei wąskotorowej Jędrzejów – Pińczów. Wszystkie jednak nie mają ważnego znaczenia dla ruchu transportowego po omawianym terenie. Linia normalnotorowa nr 70 na trasie Włoszczowice – Chmielów oraz dwutorowy fragment linii nr 73 z Sitkówki Nowiny do Włoszczowic o znaczeniu państwowym. Pozostały fragment linii nr 73 z Włoszczowic do Buska-Zdroju to linia lokalna, która 15 grudnia 2013 roku została wyłączona z ruchu⁶⁰. Szerokotorowa linia LHS Hrubieszów – Katowice ma charakter tranzytowy bez przystanków⁶¹. Wąskotorowa kolejka dojazdowa na trasie Jędrzejów – Pińczów jest wykorzystywana jako atrakcja turystyczna.

Biorąc pod uwagę, że współcześnie kolej traci na znaczeniu zarówno w zakresie przewozu osób, jak i ładunków masowych, potencjał ten trudno wskazać jako znaczący dla rozwoju gospodarczego badanego obszaru. Tym bardziej, że przewozy po terenie obszaru LGD PONIDZIE, czyli powiatu pińczowskiego, są skutecznie organizowane przez transport samochodowy, bardziej elastyczny przestrzennie i konkurencyjny w rachunku kosztów⁶².

Sieć połączeń drogowych i kolejowych została przedstawiona na poniższej mapie (Mapa 9).

---

⁵⁹ Strona internetowa Atlasy Kolejowego Polski, www.swietokrzyskie.atlaskolejowy.pl, data dostępu: 10.09.2014r.

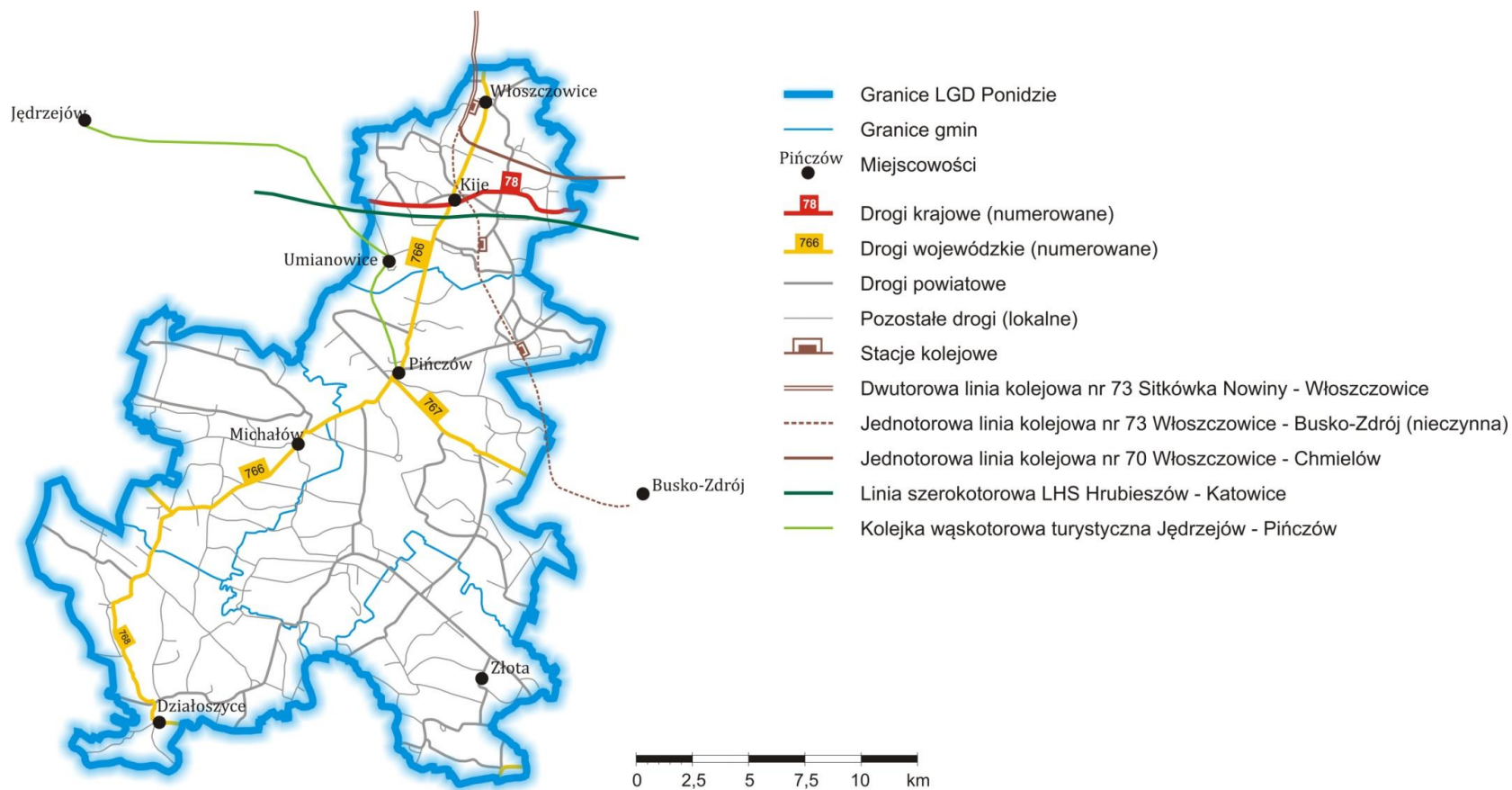
⁶⁰ Strona internetowa www.kurierkolejowy.eu, data dostępu: 11.09.2014r.

⁶¹ *Program rozwoju infrastruktury transportowej województwa świętokrzyskiego na lata 2007–2013*, Katowice 2007, s. 11.

⁶² *Strategia Rozwoju Powiatu Pińczowskiego*, s. 21.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Mapa 9. Sieć komunikacyjna LGD PONIDZIE

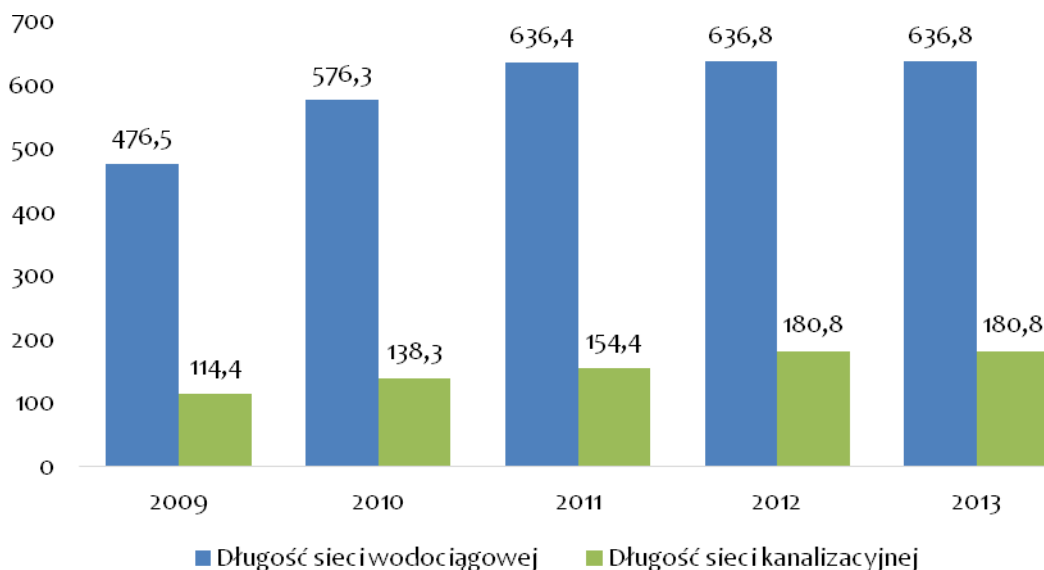
Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy turystycznej „Kajakiem PoNidzie” oraz map turystycznych ze stron internetowych www.swietokrzyskie.travel i www.swietokrzyskie.atlaskolejowy.pl, data dostępu: 11.09.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

1.3.5.2. Gospodarka wodno-ściekowa

W granicach LGD PONIDZIE sieć wodociągowa liczy ponad 636,8 km długości i obejmuje prawie 78% obszaru. Na 100 km linii wodociągowej przypada zaledwie 28,4 km sieci kanalizacyjnej⁶³. Zatem system wodociągowo-kanalizacyjny wymaga stałej rozbudowy.

Rycina 33. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarze LGD PONIDZIE w latach 2009–2013

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Obecny zasięg infrastruktury kanalizacyjnej stwarza niebezpieczeństwo wzrostu zanieczyszczeń lokalnych rzek. System zorganizowanego odprowadzania ścieków funkcjonuje bowiem tylko na następujących obszarach: miasto Pińczów, osiedle Gacki, miasto Działoszyce, Chroberz. Ze wskazanych terenów ścieki bytowo-gospodarcze odprowadzane są do mechaniczno-biologicznych oczyszczalni ścieków, zlokalizowanych w Pińczowie, Działoszycach, Kijach i Złotej. Obecnie główne zanieczyszczenia wód powierzchniowych na obszarze LGD PONIDZIE wynikają z działalności rolniczej oraz wprowadzania do wód ścieków komunalnych i przemysłowych. Jak podają autorzy *Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Pińczowskiego na lata 2013–2016 z perspektywą na lata 2017–2020*, jakości wód powierzchniowych określono na poziomie umiarkowanym stanu/potencjału ekologicznego, czyli III klasy czystości. W przypadku wód podziemnych, bazując na pomiarach dokonanych w dwóch punktach: Chroberz i Michałów, stan czystości wód (tzw. klasa jakości wody) wynikających zarówno z warunków naturalnych, jak i działalności antropogenicznej waha się od III do V, z widocznym corocznym pogorszeniem klasy jakości wody o jeden stopień.

⁶³ Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

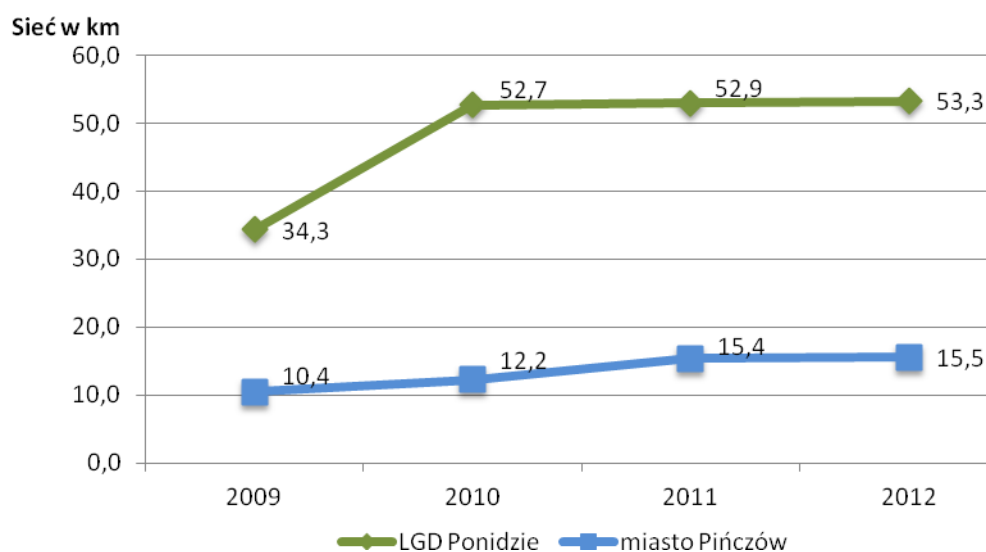
1.3.5.3. Gospodarka energetyczna i gazowa

Obszar LGD PONIDZIE zasilany jest w energię elektryczną przez elektrownię Połaniec, poprzez linie elektroenergetyczne o napięciu 110 kV. Stacje elektroenergetyczne znajdują się w Pińczowie, Kijach i Szarbkowie. Na terenach wiejskich sieć elektryczna prowadzona jest napowietrznie głównie jako sieć średniego napięcia (15 kV lub rzadziej 30 kV). W mieście Pińczów w przeważającej większości sieć elektryczna przebiega drogą kablową podziemną.

Miasto Pińczów charakteryzuje się wysoką pewnością dostawy energii elektrycznej, natomiast na obszarach wiejskich występują sporadycznie ograniczenia w rozwoju energetyki, spowodowane niewystarczającą mocą stacji transformatorowych bądź zbyt małymi przekrojami już istniejących sieci średniego czy niskiego napięcia.

Sieć gazowa obszaru LGD PONIDZIE jest słabo rozwinięta. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2012 roku⁶⁴ długość czynnej sieci gazowej na badanym obszarze wynosiła ok. 53,3 km, w tym w mieście Pińczów 15,5 km. Porównując dane dla obszaru Ponidzia na przestrzeni trzech lat (2009–2012) sieci gazowej wciąż przybywa, choć w latach 2010–2012 już nie tak intensywnie, jak między 2009 a 2010 rokiem (Rycina 34). Firmą zajmującą się dystrybucją gazu na omawianym obszarze jest PGNiG SPV 4 sp. z o.o. w Warszawie, Oddział w Tarnowie⁶⁵.

Rycina 34. Rozwój sieci gazowej na obszarze LGD PONIDZIE i w Pińczowie w latach 2009–2012

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012).

Na badanym obszarze w ciągu trzech lat (od 2009 do 2012 r.) liczba przyłączy gazu do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych niemal się potroiła (wzrost o 175,6%). W 2012 roku na obszarze

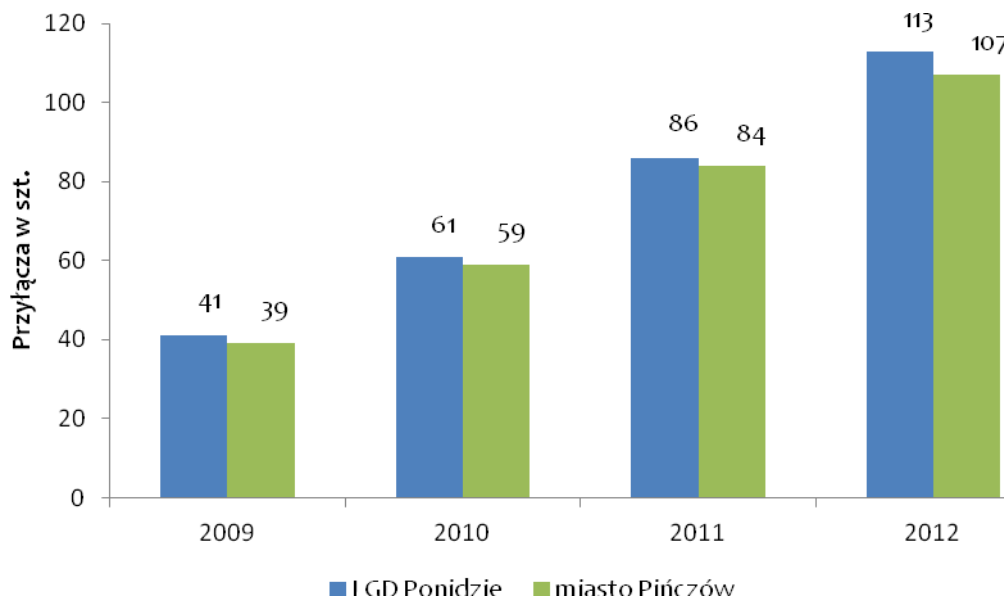
⁶⁴ Najświeższe dostępne dane dotyczące sieci gazowej znajdują się w Banku Danych Lokalnych – Głównym Urzędzie Statystycznym.

⁶⁵ M. Grek, J. Witkowska, *Program Ochrony Środowiska dla powiatu pińczowskiego na lata 2013–2016 z perspektywą na lata 2017–2020*, Abrys, Poznań 2013, s. 30.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

LGD PONIDZIE zanotowano w sumie 113 czynnych przyłączy gazu, z czego na obszarze samego miasta Pińczów było ich 107 – stąd wniosek że na pozostałych obszarach, terenach wiejskich, zgazyfikowanie jest stale bardzo niewielkie (Rycina 35).

Rycina 35. Czynne przyłącza gazu do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych na obszarze LGD PONIDZIE w latach 2009–2012

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012).

1.3.5.4. Gospodarka odpadami

Od 1 lipca 2013 r. weszła w życie ustawa regulująca gospodarowanie odpadami. W związku z tym, poszczególne gminy wchodzące w skład obszaru LGD PONIDZIE obsługiwane są przez następujące przedsiębiorstwa:

- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Pińczowie (zabudowania mieszkalne w gminie Pińczów),⁶⁶
- EKOM Maciejczyk Spółka Jawna w Kielcach (Gmina Działoszyce – cała gmina, zarówno zabudowania mieszkalne, jak i firmy oraz instytucje;⁶⁷ Gmina Kije – zabudowania mieszkalne⁶⁸),
- P.P.H.U. „TAMAX” Tadeusz Cieślak w Sędziszowie (Gmina Michałów - cała gmina, zarówno zabudowania mieszkalne, jak i firmy oraz instytucje; Gmina Złota – zabudowania mieszkalne⁶⁹).

⁶⁶ Urząd Miasta i Gminy Pińczów, Wydział Ochrony środowiska i Gospodarki Mieniem – informacje uzyskane telefonicznie dn. 28.10.2014 r.

⁶⁷ Urząd Miasta i Gminy Działoszyce Referat Gospodarki Komunalnej, Rolnictwa i Ochrony Środowiska – informacje uzyskane telefonicznie dn. 28.10.2014 r.

⁶⁸ EKOM Maciejczyk Spółka Jawna w Kielcach – informacje uzyskane telefonicznie dn. 28.10.2014 r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

W gminach Pińczów, Kije oraz Złota instytucje oraz firmy, obsługiwane są w tym zakresie przez przedsiębiorstwa wybierane w drodze przetargów i umów indywidualnych.⁷⁰

Dodatkowo w gminach Kije, Michałów i Złota na mocy umów z Urzędami tychże gmin, 2 razy do roku odbywa się zbiórka odpadów elektronicznych i elektrycznych wykonywana przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami MB Recycling Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo to również odbiera odpady z Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Pińczowie.⁷¹

1.3.6. Uwarunkowania gospodarcze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski

Na bazie przytoczonej powyżej charakterystyki uwarunkowań gospodarczych obszaru LGD PONIDZIE warto wskazać na kilka podstawowych potencjałów dla rozwoju turystyki.

Kolejność ich prezentacji, podobnie jak w przypadku potencjałów wynikających z uwarunkowań przyrodniczych i społecznych, jest ekspercką sugestią autorów co do ważności poszczególnych.

I. Wapień pińczowski – „pińczak”

Na przełomie XVI i XVII w. Pińczów stał się **największym ośrodkiem kamieniarsko-artystycznym w Polsce**. Było to możliwe dzięki słynnemu „pińczakowi”. W XVI w. w Pińczowie pojawił się włoski architekt Santi Gucci, który rozpoczął eksploatację miejscowych surowców skalnych, utworzył kamieniołomy i manufaktury kamieniarskie. To okres rozkwitu miasta Pińczów. To również historia, która obecnie powinna znacznie intensywniej dominować w przekazie jako jeden z głównych potencjałów turystycznych obszaru LGD PONIDZIE. Lokalna kamieniarka, która jest obecna nie tylko w mieście Pińczów, ale też w pozostałych gminach obszaru Ponidzie, zasługuje przynajmniej na specjalistyczny, edukacyjny (wytyczony w terenie i oznakowany) szlak wsparty odpowiednimi przewodnikami informacyjnymi wydanymi zarówno w wersji tradycyjnej – papierowej – jak też elektronicznej. Warto pomyśleć przy okazji o nowoczesnych rozwiązaniach informacyjno-promocyjnych wykorzystywanych bieżąco w turystyce, jak na przykład aplikacji na smartfony itp.

Urzekającą, lecz zupełnie, wydaje się, zapomnianą atrakcją jest szereg przydrożnych figur świętych rozrzuconych po terenie LGD PONIDZIE. Co ciekawe, wiele z nich znajduje się dzisiaj gdzieś wśród pól uprawnych, na miedzach, przy drogach polnych, ponieważ drogi, przy których pierwotnie były stawiane w XVI czy XVII wieku, już nie istnieją. Tym bardziej tworzą one malowniczą scenerię do zadumy, podróży w czasie, kontemplacji. Są więc idealnym potencjałem do stworzenia np. **Ścieżki ciszy – szlaku kontemplacyjnego wśród pól Ponidzia**.

⁶⁹ P.P.H.U. „TAMAX” Tadeusz Cieślak w Sędziszowie – informacje uzyskane telefonicznie dn. 28.10.2014 r.

⁷⁰ Urząd Miasta i Gminy Pińczów, Wydział Ochrony środowiska i Gospodarki Mieniem, EKOM Maciejczyk Spółka Jawna w Kielcach, P.P.H.U. „TAMAX” Tadeusz Cieślak w Sędziszowie – informacje uzyskane telefonicznie dn. 28.10.2014 r.

⁷¹ Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami MB Recycling Sp. z o.o. – informacje uzyskane telefonicznie dn. 28.10.2014 r.

II. Kolejka wąskotorowa

Jedną z głównych atrakcji turystycznych Ponidzia powstała w 1915–1917 roku i była koleją łączącą Jędrzejów z Pińczowem, Wiślicą, Cudzynowicami, skąd biegła na zachód do Miechowa i Charsznicy oraz na południowy zachód do Kazimierzy Wielkiej i Kocmyrzowa. Od Umianowic odchodziła linia do Bogorii i Ratai. Po rozbudowie w okresie międzywojennym kolej liczyła 318 kilometrów. W 1926 r. dotarła do Szczucina koło Tarnowa przez wielki drewniany most na Wiśle. Początkowo szerokość toru kolei wynosiła 600 mm, później przebudowano go do 750 mm. Od 1992 roku stanowi atrakcję turystyczną jako kolej wąskotorowa „Ekspres Ciuchcia Ponidzie” jeżdżącą na odcinku Jędrzejów – Umianowice – Pińczów. Pociąg prowadzi zabytkowa lokomotywa.

Jako potencjał turystyczny Ponidzia nadal jednak nie jest ona wykorzystana należycie. Okazjonalność przejazdów w okresie wakacyjnym, stale nieuporządkowany i niezagospodarowany teren dworca kolejki w centrum miasta Pińczów, brak wyraźnych, dużych tablic informacyjnych opisujących historię kolei, ale i prezentujących rozkład jazdy pociągu przy budynku dawnego dworca w Pińczowie, czy zasiedlenie historycznego budynku stacyjnego w Pińczowie przez lokatorów (mieszkania socjalne) – to wszystko sprawia, że perełka, gwiazda turystyczna jest tylko okazjonalnym światełkiem, które na chwilę, od czasu do czasu, rozbłyska na stacji w Pińczowie i gaśnie w sekundę po opuszczeniu wagonu kolejki. Marzy się, aby **budynek stacyjny został gruntownie, profesjonalnie zrewitalizowany** – pod względem technicznym, ale i społecznym oraz gospodarczym. To miejsce, gdzie świetnie działałoby np. biuro LGD PONIDZIE, punkt informacji turystycznej, mała kawiarnia czy restauracja serwująca zalewajkę świętokrzyską i przoki, z ogródkiem, na peronie stacji, i pewnie minihotel dla gości. To miejsce na to zasługuje.

III. Ser kozi zakamieński, olej z Inicy, suszona damacha, zalewajka świętokrzyska i przoki

Na liście produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zapisanych jest 70 produktów rolnych z województwa świętokrzyskiego. Wśród nich znajdują się również produkty i potrawy lokalne, wytwarzane na obszarze LGD PONIDZIE. Są to: pińczowski olej z Inicy (olej z Inianki jarej), suszona damacha z Ponidzia (odmiana śliwki), zalewajka świętokrzyska (zupa), przoki (masa ziemniaczano-mączna). Ponadto w konkursie organizowanym 15 czerwca 2014 roku przez Polską Izbę Produktu Regionalnego i Lokalnego III miejsce zajął tradycyjny ser kozi zakamieński, pochodzący z obszaru LGD PONIDZIE. To mocne potencjały wprost do wykorzystania dla rozwoju turystyki. Ostatnie lata to ogromny rozwój różnego rodzaju szlaków kulinarnych – szlak wina, szlak jabłkowy, szlak pomorskiej ryby itp. – o różnych tytułach i atrakcjach. Powstaje ich wiele, bo i rynek jest stale nienasycony. Przykładowo na stronie www.zarabiajnaturystyce.pl mamy Konsorcjum Polskich Szlaków Kulinarnych. Bliższe poznanie otwiera przed nami wiele produktów turystycznych, przykładowo: Szlak Smaków Doliny Lessowych Wąwozów (LGD Zielony Pierścień), Małopolska Trasa Smakoszy, Małopolska Wieś Pachnąca Ziołami, Śliwkowy Szlak, Szlak Karpia – Bielska Kraina, Szlak Oscypkowy, Szlak Podkarpackiego Jadła i Wina czy Gęsinowy Szlak Kulinarny. **Czy Ponidzie nie chciałoby cieszyć podniebienia smakoszy równie interesująco i smacznie?** To obszar, na bazie którego należy wykreować lokalny produkt turystyczny. Trzeba mieć na uwadze, iż turysta szuka atrakcji kulinarnych obok innych atrakcji turystycznych lub wprost poróżuje w poszukiwaniu atrakcji kulinarnych, inne zobaczy przy okazji. I takich turystów jest coraz więcej.

IV. Mięta i melisa jako lokalne uprawy ziół

Na Ponidziu uprawia się zioła: głównie melisę i miętę. To ważna informacja nie tylko z punktu widzenia działalności rolniczej, ale przede wszystkim turystycznej. Bazując na powyższym potencjale – lokalnych produktach kulinarnych – można rozwinąć ten wątek o lokalne zioła, oferując turystom **pamiątkę z Ponidzia w postaci torebek z suszoną miętą czy melisą** ozdobionych logo Ponidzia, informujących o historii lokalnych upraw ziół oraz o walorach tych konkretnych ziół, z tego terenu. Dla turystów tzw. praktycznych (lub sentymentalnych) torebeczka z herbatką z melisy, którą będzie się pić wieczorem, wspominając piękne chwile na urlopie, może okazać się bardziej interesująca niż kryształ gipsu (zawsze jednak istnieje alternatywa „pamiątkowa” dla ziół).

V. Rolniczy charakter obszaru

Powiatami województwa świętokrzyskiego o największym zatrudnieniu w rolnictwie są: powiat kazimierski – prawie 80%, opatowski – 65%, buski – 64% i pińczowski – 58%. Rolnictwo to potencjał dla rozwoju działalności okołorolniczej, którą jest agroturystyka, opisaną szczegółowo jako potencjał turystyczny w podrozdziale 1.2.5. Uwarunkowania społeczne – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski.

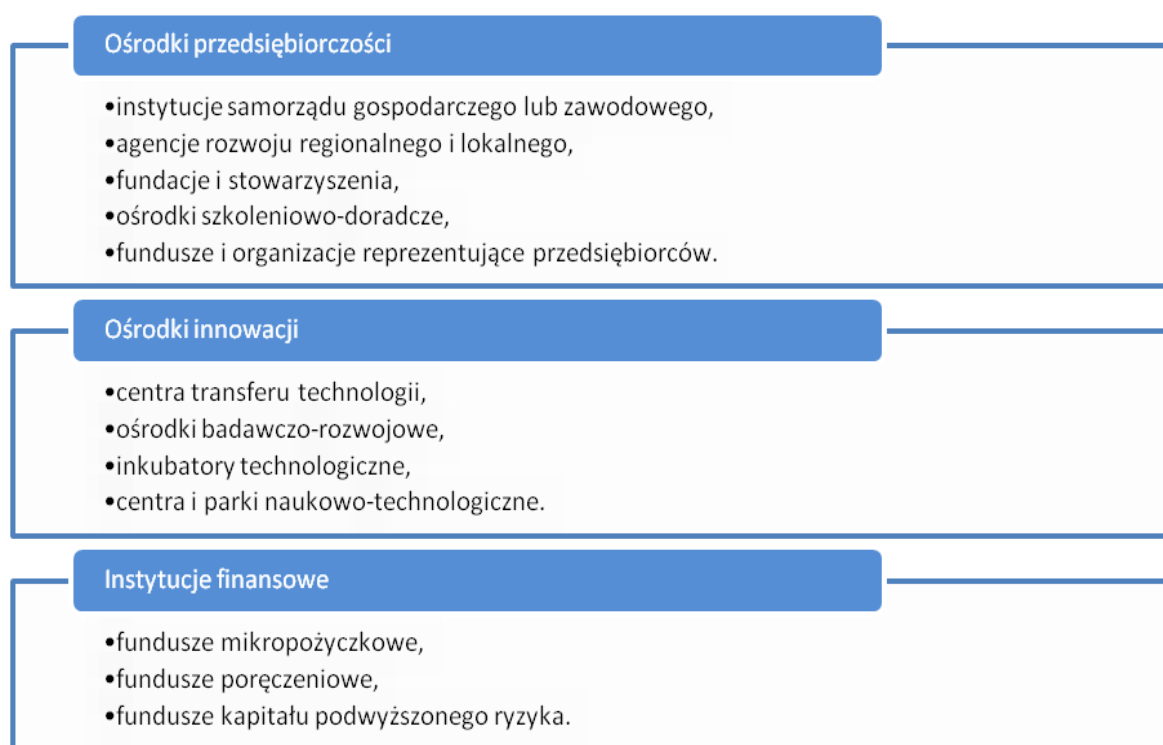
2. Analiza i ocena instytucji otoczenia gospodarczego w zakresie ich oddziaływania na rozwój turystyki

2.1. Instytucje otoczenia gospodarczego

Instytucje otoczenia gospodarczego (zwane także instytucjami otoczenia biznesu) to podmioty, których rolą jest stymulowanie rozwoju gospodarczego na danym obszarze. Ich istnienie jest jednym z ważniejszych czynników branych pod uwagę przez inwestorów zewnętrznych, podejmujących decyzje o lokacji na danym terenie ich przedsiębiorstw czy realizacji szerszych projektów inwestycyjnych. Do podstawowych instytucji otoczenia biznesu należą: ośrodki przedsiębiorczości/organizacje rozwoju gospodarczego, ośrodki innowacji, Instytucje finansowe⁷².

Wśród tych działań można wyróżnić kolejne instytucje/organizacje zajmujące się bardziej wyspecjalizowanymi tematami. Podział instytucji otoczenia gospodarczego został zaprezentowany na poniższym schemacie.

Rycina 36. Klasyfikacja instytucji otoczenia gospodarczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informatora: Instytucje Otoczenia Biznesu i Jednostki Naukowo-Badawcze w Małopolsce, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego Departament Transportu, Gospodarki i Infrastruktury, Kraków 2008, s. 9–11.

⁷² Strona internetowa Portal Innowacji, www.pi.gov.pl, data dostępu: 30.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Posługując się opisaną klasyfikacją, dokonano analizy działających na terenie LGD PONIDZIE instytucji otoczenia gospodarczego. W efekcie otrzymano:

Kategoria: Ośrodki przedsiębiorczości

- Instytucje samorządu gospodarczego:
  - Cech Rzemiosł Różnych w Pińczowie.
- Agencje rozwoju regionalnego i lokalnego:
  - Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Pińczowskiej,
- Fundacje i stowarzyszenia:
  - Towarzystwo Przyjaciół Ponidzia,
  - Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kije,
  - Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów,
  - Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego,
- Ośrodki szkoleniowo-doradcze:
  - Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach – Powiatowy Zespół Doradczy w Pińczowie
  - Zakład Doskonalenia Zawodowego w Pińczowie,
  - Eko-Zasada Stefan Zasada,
- Instytucje zrzeszające przedsiębiorców:
  - Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne Ponidzie,
  - Cech Rzemiosł Różnych w Pińczowie (instytucja samorządu gospodarczego).

Kategoria: Ośrodki innowacji

Na terenie LGD PONIDZIE nie występują tego typu podmioty.

Kategoria: Instytucje finansowe

- Fundusze mikropożyczkowe
  - W okresie minionego programowania środków z funduszy Unii Europejskiej (2007–2013) na terenie LGD PONIDZIE realizowany był m.in. projekt Świętokrzyskiego Funduszu Mikropożyczek, pozwalającego przedsiębiorcom na wsparcie kapitałowe projektów gospodarczych. Bieżąco nie istnieją wytyczne co do programowania 2014–2020, tym samym trudno wnioskować na temat tej formy wsparcia.
- Fundusze poręczeniowe:
  - Świętokrzyski Fundusz Poręczeniowy Sp. z o.o.
- Fundusze kapitału podwyższonego ryzyka:
  - nie występują.
- Inne
  - Bank Spółdzielczy w Pińczowie z oddziałami w gminach: Kije, Michałów i Złota⁷³.

Wpływ na rozwój przedsiębiorczości na badanym obszarze mają także instytucje posiadające swoje siedziby poza granicami LGD PONIDZIE, jednakże świadczące wsparcie również na terenie

---

⁷³ Strona internetowa Banku Spółdzielczego w Pińczowie, www.bspinczow.pl, data dostępu: 04.08.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Ponidzia. Są to często organizacje o charakterze wojewódzkim, ogólnopolskim lub obejmujące swym zasięgiem oddziaływania kilka jednostek samorządu terytorialnego.

Przykładowe to:

- Świętokrzyska Izba Rolnicza (organizacja z kategorii – samorząd gospodarczy) – z punktu widzenia rolniczego charakteru obszaru Ponidzia instytucja ta odgrywa istotną rolę na tym terenie. Celem jej działań jest m.in. wspieranie lokalnych rolników i producentów żywności w kontaktach z władzami oraz innymi instytucjami, inicjowanie powstawania i wspieranie już funkcjonujących zrzeszeń i stowarzyszeń związanych z rolnictwem⁷⁴.
- Świętokrzyska Izba Inżynierów Budowlanych – korporacja zawodowa nadająca m.in. uprawnienia do wykonywania zawodu inżyniera budowlanego.

Warto także wspomnieć o instytucji lokalnej, z siedzibą w Pińczowie, obejmującej swym zasięgiem działania powiat pińczowski – to Powiatowy Urząd Pracy. Instytucja, która poprzez oferty zatrudnienia, szkolenia organizowane dla bezrobotnych czy też udzielane dofinansowania dla osób chcących założyć własną działalność gospodarczą – również wspiera rozwój przedsiębiorczości oraz przyczynia się do zmniejszenia poziomu bezrobocia na badanym obszarze. Nowo powstające obiekty, przy wsparciu Urzędu Pracy, takie jak: lokale gastronomiczne, hotele, gospodarstwa agroturystyczne lub wypożyczalnie sprzętów sportowo-rekreacyjnych, bezpośrednio wpływają na rozwój turystyczny Ponidzia.

2.2. Analiza oferty instytucji otoczenia gospodarczego

Do analizy oferty instytucji otoczenia gospodarczego wybrano łącznie 13 podmiotów. Przy wyborze kierowano się głównie ich lokalnym działaniem i rozpoznawalnością wizerunkową. Ponadto analiza oferty instytucji otoczenia gospodarczego została przeprowadzona dwutorowo:

- Po pierwsze instytucje zostały przedstawione w oparciu o powszechnie dostępne, głównie w internecie, materiały/informacje opisujące ich działalność;
- Po drugie – na podstawie wyników badań społecznych (metoda badawcza: pogłębione wywiady indywidualne), przeprowadzonych w ramach niniejszej analizy z dziewiętnastoma przedstawicielami Ponidzia, lokalnymi autorytetami dla rozwoju turystyki (przedstawiciele gmin, organizacji zajmujących się turystyką, przedsiębiorcy działający w branży turystycznej). W badaniu proszono m.in. o dokonanie oceny działalności następujących instytucji, w tym otoczenia gospodarczego, Ponidzia: Cech Rzemiosł Różnych w Pińczowie, Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Pińczowskiej, Towarzystwo Przyjaciół Ponidzia, Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kije, Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów, Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego, Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach – Powiatowy Zespół Doradczy w Pińczowie, Zakład Doskonalenia Zawodowego w Pińczowie, Eko-Zasada Stefan Zasada, Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne Ponidzie oraz Powiatowy Urząd Pracy, Urząd Miejski w Pińczowie i Świętokrzyska Izba Rolnicza. Szczegółowy raport z badań znajduje się

⁷⁴ Strona internetowa www.wrota-swietokrzyskie.pl, data dostępu: 29.08.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

w Aneksie do niniejszej analizy, tutaj natomiast posłużono się wynikami wprost odnoszącymi się do danej instytucji otoczenia gospodarczego.

2.2.1. Instytucje samorządu gospodarczego

Cech Rzemiosł Różnych w Pińczowie, z siedzibą w Pińczowie przy ul. Kościuszki 10, to organizacja o charakterze samorządu gospodarczego, podlega Związkowi Rzemiosła Polskiego. Instytucja ta ma za zadanie zrzeszać osoby zajmujące się rzemiosłem na obszarze Ponidzia. W ramach działalności organizuje szkolenia nauczania zawodów rzemieślniczych, reprezentuje interesy zrzeszonych rzemieślników wobec władz, sądów oraz innych instytucji i pomaga w zakresie małej przedsiębiorczości. Poprzez swoją aktywność bierze udział w kontynuacji i utrwalaniu wielowiekowych tradycji rzemieślniczych⁷⁵. Skupia jednak bardzo niewielu członków z terenu Ponidzia. Zrzeszone w nim firmy są przedstawicielami branży: motoryzacyjnej, fryzjerskiej, cukierniczej, kuchmistrzowskiej, młynarskiej.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych eksperci oceniali wpływ Cechu Rzemiosł Różnych na rozwój turystyki na obszarze LGD PONIDZIE. Badani posługiwali się skalą 1–5, gdzie 1 oznaczało brak wpływu, natomiast 5 bardzo wysoki wpływ. Średnia wszystkich ocen dla Cechu Rzemiosł Różnych wyniosła 1,80, co uplasowało go na przedostatniej pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Zatem wyniki badań jakościowych jednoznacznie wskazują na niewielki wpływ tej instytucji na rozwój turystyki.

2.2.2. Agencje rozwoju regionalnego i lokalnego

Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Pińczowskiej powołana została przez Polską Organizację Turystyczną. Głównym celem jej działalności jest tworzenie i promocja oferty turystycznej regionu. W kompetencjach tej organizacji jest prowadzenie punktów informacji turystycznej, tworzenie i dystrybucja materiałów promujących Ponidzie, prowadzenie działań promocyjnych (w prasie, telewizji, radiu i internecie) oraz udział w wystawach, targach i giełdach turystycznych. W kompetencjach Lokalnej Organizacji Turystycznej jest także koordynacja i promocja wydarzeń kulturalnych organizowanych przez inne podmioty.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Lokalnej Organizacji Turystycznej Ziemi Pińczowskiej wyniosła 2,92, co uplasowało ją na 5 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać jej wpływ na rozwój turystyki za umiarkowanie wysoki.

2.2.3. Fundacje i stowarzyszenia

Towarzystwo Przyjaciół Ponidzia jest stowarzyszeniem powołanym z inicjatywy mieszkańców z terenu LGD PONIDZIE. W ramach jego działalności funkcjonuje internetowe forum dyskusyjne oraz miesięcznik społeczno-kulturalny pod nazwą „Głos Pińczowski”. Celem stowarzyszenia jest integracja lokalnej społeczności w działaniu na rzecz rozwoju Ponidzia. Jedną z głównych inicjatyw jest coroczna organizacja największej kwesty na Ponidziu, z której pieniądze w całości przeznaczone są na renowację obiektów zabytkowych. Działania te bezpośrednio przekładają się

---

⁷⁵ Strona internetowa www.zrp.pl, data dostępu: 29.08.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

na polepszenie stanu zabytków, a przez to również na ich większą reprezentatywność i wizerunek obszaru jako atrakcyjnego turystycznie⁷⁶.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Towarzystwa Przyjaciół Ponidzia wyniosła 3,50, co uplasowało je na 2 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że wpływ tej instytucji na rozwój turystyki jest wysoki.

Podstawowym celem Stowarzyszenia Rozwoju Gminy Kije jest rozwój społeczny, kulturalny i gospodarczy całej gminy. Wśród zadań dotyczących tematyki społecznej są: organizowanie pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym, wspieranie rodzin w trudnych sytuacjach życiowych oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Równie istotne są działania o podłożu gospodarczym, w szczególności: rozwój infrastruktury, wspieranie rozwoju gospodarczego i propagowanie rolnictwa ekologicznego. W zakresie tematyki dotyczącej kultury i sportu stowarzyszenie wspiera działalność kulturalną, upowszechnia zdrowy tryb życia, aktywny wypoczynek, turystykę i sport wśród lokalnej społeczności⁷⁷.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Stowarzyszenia Rozwoju Gminy Kije wyniosła 2,90, co uplasowało je na 7 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że wpływ tej instytucji na rozwój turystyki jest umiarkowany.

Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów koncentruje swoją działalność m.in. na integracji środowiska lokalnego, pobudzaniu aktywności społecznej, kulturalnej i gospodarczej, rozwoju i kształtowaniu świadomości obywatelskiej i kulturowej lokalnej społeczności czy wspieraniu rozwoju turystyki, w tym agroturystyki.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Stowarzyszenia Promocji i Rozwoju Gminy Michałów wyniosła 3,33, co uplasowało je na 4 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że wpływ tej instytucji na rozwój turystyki jest wysoki.

Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego koncentruje swoją aktywność głównie na środowisku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub będących w trudnej sytuacji rodzinnej, życiowej czy zawodowej. Tym samym prowadzi działalność wspierającą z zakresu pomocy społecznej, ochrony zdrowia czy przeciwdziałania bezrobociu. Wpiera także rozwój gospodarczy poprzez prowadzenie działań przekwalifikujących, dostosowujących osoby objęte wsparciem do wymogów rynku pracy. Specjalizuje się również w aktywizacji, w tym zawodowej osób niepełnosprawnych.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Stowarzyszenia Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego wyniosła 2,67, co uplasowało je na 8 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że wpływ tej instytucji na rozwój turystyki jest umiarkowany.

⁷⁶ Strona internetowa <http://www.tpp.pinczow.org>, data dostępu: 29.08.2014r.

⁷⁷ Statut Stowarzyszenia Rozwoju Gminy Kije, 2013, rozdz. II, paragraf 9.

2.2.4. Ośrodki szkoleniowo-doradcze

Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach, obsługujący także rejon powiatu pińczowskiego, zajmuje się doradztwem w zakresie działalności w produkcji rolniczej (także w temacie nowych technologii oraz ekologii), rozwojem przedsiębiorczości rolniczej i marketingu, działalnością informacyjno-wydawniczą, koordynacją Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej oraz bierze udział w targach, wystawach i innych imprezach o charakterze promocyjnym. Należy zaznaczyć duży wkład tej organizacji w doradztwo i szkolenia właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Pomaga im zdobyć wiedzę i kwalifikacje, a tym samym przeciwdziała bezrobociu i rozwija przedsiębiorczość wśród osób zajmujących się rolnictwem⁷⁸.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Świętokrzyskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego wyniosła 2,92, co uplasowało go na 5 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że wpływ tej instytucji na rozwój turystyki jest umiarkowanie wysoki.

Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach posiada 19 jednostek szkoleniowych, w tym jedna mieści się w mieście Pińczów. Pod kątem rozwoju turystyki istotne jest funkcjonowanie technikum w ramach ZDZ w Pińczowie. Szkoła ta oferuje kształcenie w zawodach branży okołoturystycznej, takich jak: technik hotelarstwa, technik organizacji reklamy oraz technik żywienia i usług gastronomicznych. Absolwenci wymienionych kierunków nauczania są potencjalnymi pracownikami bądź założycielami obiektów rozwijającej się bazy noclegowej i gastronomicznej na obszarze turystycznym⁷⁹.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Pińczowie wyniosła 2,08, co uplasowało go na 11 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że wpływ tej instytucji na rozwój turystyki jest raczej niewielki.

Eko-Zasada Stefan Zasada jest firmą działającą w Pińczowie, zajmującą się edukacją (szkolenia) i doradztwem zawodowym skupionym przede wszystkim na szeroko pojętej ekologii – kursy ekologiczne dla rolników, zasady prowadzenia gospodarstw ekologicznych etc.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla firmy Eko-Zasada Stefan Zasada w Pińczowie wyniosła 2,50, co uplasowało ją na 9 (na 13) pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że wpływ tej instytucji na rozwój turystyki jest raczej umiarkowany.

2.2.5. Instytucje zraszające przedsiębiorców

Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne Ponidzie zrzesza właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Posiada własną stronę internetową z informacjami o bazie noclegowej,

⁷⁸ Strona internetowa www.sodr.pl, data dostępu: 29.08.2014r.

⁷⁹ Strona internetowa www.zdz.kielce.pl, data dostępu: 29.08.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

oferowanej przez osoby należące do stowarzyszenia. Zrzeszanie się właścicieli gospodarstw agroturystycznych polega w znacznej mierze na finansowaniu wspólnych katalogów i broszur, wyjazdów na targi oraz jest pomocne przy promocji regionu i współpracy z biurami podróży⁸⁰.

W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych średnia wszystkich ocen dla Stowarzyszenia Turystyczno-Agroturystycznego Ponidzie wyniosła 3,77, co uplasowało je na 1 pozycji w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego. Można zatem uznać, że instytucja ta ma kluczowy wpływ na rozwój turystyki.

2.2.6. Inne instytucje ważne dla organizacji zrzeszających przedsiębiorców

Powiatowy Urząd Pracy w ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych został oceniony przez lokalnych ekspertów jako instytucja o najmniejszym wpływie na turystykę – średnia ocen na skali 1–5 wyniosła 1,39, co oznacza jej bardzo niewielkie znaczenie.

W badaniu poddano także analizie Urząd Miejski w Pińczowie, traktując go jako największą jednostkę, zarządzającą sercem Ponidzia, czyli miastem Pińczów, i podejmującą również inicjatywy o charakterze gospodarczym dla miasta, jednakże mogące oddziaływać też w szerszej skali. W ramach przeprowadzonych badań społecznych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych stwierdzono, że Urząd Miasta w Pińczowie w ocenie lokalnych ekspertów ma stosunkowo wysoki wpływ na turystykę – średnia ocen na skali 1–5 wyniosła 3,39, co uplasowało Urząd Miasta na wysokim, trzecim miejscu w rankingu wszystkich instytucji otoczenia gospodarczego.

Opierając się na wynikach badań jakościowych przeprowadzonych z pracownikami kluczowych instytucji z obszaru LGD PONIDZIE, można wysnuć wniosek, że największy wpływ na rozwój turystyki ma Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne Ponidzie. Drugim w kolejności podmiotem jest Towarzystwo Przyjaciół Ponidzia. Na trzecim miejscu pod względem realizacji działań przynoszących pozytywny wpływ na rozwój turystyczny obszaru LGD PONIDZIE znalazł się Urząd Miejski w Pińczowie, a na czwartym Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów.

Według badanych najmniejszy wpływ na rozwój turystyczny regionu mają instytucje powiązane z rynkiem pracy i tradycyjnym rzemiosłem.

Badani mieli trudności ze wskazaniem innych instytucji wpływających na rozwój turystyki. Jediną jednostką pojawiającą się wśród spontanicznych odpowiedzi był Aeroklub Regionalny w Pińczowie jako unikatowa organizacja w skali kraju.

---

⁸⁰ Strona internetowa www.agroponidzie.pl, data dostępu: 29.08.2014r.

3. Zasoby turystyczne

Prowadząc niniejszą analizę od zagadnień szerszych, czyli uwarunkowań przyrodniczych, społecznych oraz gospodarczych, dochodzimy do elementów nie tylko mających wpływ na rozwój turystyki danego obszaru, ale wręcz determinujących ów rozwój. Bieżący rozdział dotyczy bowiem istoty atrakcyjności turystycznej obszaru LGD PONIDZIE, czyli zasobów turystycznych. W celu wprowadzenia autorzy pozwolili sobie na krótki, podstawowy przegląd definicyjny odnoszący się do zagadnienia turystyki. Na tej bowiem podstawie teoretycznej można będzie pełniej zobaczyć główne elementy budujące zasoby turystyczne obszaru LGD PONIDZIE.

Zacznijmy od słowa podstawowego – **turystyka**. Czym jest? Analizując wiele definicji, warto zwrócić uwagę na tę zaproponowaną przez E. Dziegieć i M. Bachvarowa. Stwierdzili oni, że turystyka jest „podróżą oraz czasowym przebywaniem poza miejscem stałego zamieszkania w celach poznawczych, regeneracji sił, rozrywki, ekonomicznych i społeczno-kulturowych” oraz uznali turystykę za „zjawisko osadzone w przestrzeni geograficznej i związane z konsumpcją usług i dóbr”⁸¹.

Idąc dalej tropem podstawowych pojęć, warto przytoczyć to odnoszące się do przestrzeni turystycznej – według J. Warszzyńskiej i A. Jackowskiego: „**przestrzeń turystyczna** jest częścią przestrzeni geograficznej i społeczno-ekonomicznej, w której zachodzą zjawiska turystyczne”⁸². Zdaniem S. Liszewskiego „przestrzeń turystyczna to funkcjonalnie wyróżniająca się część (podprzestrzeń) przestrzeni geograficznej, na którą składają się elementy przyrodnicze powłoki Ziemi (środowisko naturalne), trwałe efekty działalności ludzkiej w tym środowisku (środowisko gospodarcze), a także środowisko człowieka w rozumieniu społecznym”⁸³.

Tak jak turystyka jest zjawiskiem zewnętrznym dla obszaru LGD PONIDZIE, tak już przestrzeń turystyczna – jej wygląd, ale i stała kreacja tej przestrzeni – zależy w dużej mierze od działań lokalnych, które są, lub mogą być, podejmowane na obszarze LGD PONIDZIE. Dlatego też warto raz jeszcze pochylić się nad znaczeniem owej przestrzeni turystycznej i w takim kontekście zobaczyć przedstawione na początku niniejszej analizy uwarunkowania przyrodnicze (środowisko naturalne), uwarunkowania gospodarcze – wskazujące na owe efekty działalności ludzkiej w środowisku naturalnym – oraz uwarunkowania społeczne. Nie bez przyczyny pozwolono sobie na zaprezentowanie potencjałów (rozdziały 1.1.9., 1.2.5, 1.3.6), jakie występują w tych trzech analizowanych obszarach i które wprost odnoszą się do turystyki, ponieważ opisują one przestrzeń turystyczną Poniidzia.

Kolejny ważny termin to **walory turystyczne**. Za walory turystyczne uznaje się: „zespół elementów środowiska naturalnego oraz elementów pozaprzyrodniczych, które – wspólnie lub każde z osobna – są przedmiotem zainteresowania turysty”⁸⁴. Podobne znaczeniowo definicje znaleźć można u O. Rogalewskiego⁸⁵, A. Kowalczyka⁸⁶, G. Gołębskiego⁸⁷ oraz T. Lijewskiego,

⁸¹ E. Dziegieć, M. Bachvarov, *Relacje między pojęciami „rekreacja” i „turystyka”*, „Turyzm” 2005, t. 15, z. 1–2, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 79–93.

⁸² J. Warszzyńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa 1979.

⁸³ S. Liszewski, *Przestrzeń turystyczna*, „Turyzm” 1995, t. 5, z. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 87–103.

⁸⁴ J. Warszzyńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii turystyki*.

⁸⁵ O. Rogalewski, *Zagospodarowanie turystyczne*, wyd. 3, WSiP, Warszawa 1979.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

B. Mikułowskiego i J. Wyrzykowskiego⁸⁸, którzy zaproponowali dodatkowo podział walorów turystycznych na:

- walory wypoczynkowe, służące regeneracji sił fizycznych i psychicznych,
- walory krajoznawcze, stanowiące przedmiot zainteresowań poznawczych,
- walory specjalistyczne, umożliwiające uprawianie różnych form turystyki kwalifikowanej.

Dodatkowo autorzy ci dzielą drugą grupę, czyli walory krajoznawcze, na walory przyrodnicze i antropogeniczne (pozaprzyrodnicze, kulturowe), a grupy te na kolejne, drobniejsze podgrupy. Dalsza analiza terminu walorów turystycznych może skierować nas do O. Rogalewskiego, który dokonuje z kolei podziału walorów krajoznawczych na:

- walory środowiska przyrodniczego, czyli charakterystyczne zespoły krajobrazowe i osobliwości przyrody,
- walory tradycyjnej kultury ludowej: folklor, obrzędy ludowe, dzieła ludowej sztuki plastycznej, relikty ludowej kultury materialnej,
- walory dóbr kultury, czyli zabytki budownictwa, sztuk plastycznych, kultury materialnej, pamiątki historyczne,
- walory współczesnych osiągnięć człowieka, czyli charakterystyczne obiekty i przejawy współczesnej gospodarki, techniki, nauki i kultury⁸⁹.

Z pewnością każda z klasyfikacji jest ciekawa. Z punktu widzenia osób odpowiadających za rozwój turystyki na Pomidziu ważna jest znajomość nie tyle poszczególnych klasyfikacji, co elementów, które je budują. Pozwoli to spojrzeć na obszar Pomidzia wielowymiarowo, a to z pewnością ułatwi przyszłe projektowanie i wdrażanie strategii rozwoju turystyki na tym obszarze.

Na użytek niniejszej analizy przyjęto najbardziej powszechny, wysoce uniwersalny podział (za J. Warszyską i A. Jackowskim) na walory środowiska naturalnego, tzw. przyrodnicze, oraz walory pozaprzyrodnicze.

Podsumowując rozważania wstępne, należy zwrócić jeszcze uwagę na pojęcie **zasoby turystyczne**. A. Kowalczyk uważa, że „zasoby turystyczne to walory potencjalne, czyli występujące obiektywnie atrybuty środowiska przyrodniczego i społecznego, które dopiero po dokonaniu przez turystę odpowiedniej oceny (w wyniku zachodzenia procesu percepcji) mogą stać się faktycznymi walorami⁹⁰”. J. Kaczmarek, A. Stasiak i B. Włodarczyk dokonali dodatkowo podziału zasobów na zasoby strukturalne (w skład których wchodzi walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjna) oraz zasoby funkcjonalne (różnego rodzaju uwarunkowania, np. ekonomiczne, polityczne, kulturowe itp.)⁹¹, rozszerzając w ten sposób znaczenie tego terminu. Tym samym bieżący rozdział dotyka właśnie owych zasobów turystycznych – jest sumą walorów turystycznych, dostępności komunikacyjnej

⁸⁶ A. Kowalczyk, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2009.

⁸⁷ G. Gołębowski (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*, PWN, Warszawa–Poznań 2002.

⁸⁸ T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1992.

⁸⁹ O. Rogalewski O., *Zagospodarowanie turystyczne*.

⁹⁰ A. Kowalczyk, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2009.

⁹¹ J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk, *Produkt turystyczny albo jak organizować poznawanie świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

i zagospodarowania turystycznego, przedstawionych na tle (wcześniej scharakteryzowanym w rozdziałach 1.1.9., 1.2.5., 1.3.6.) przestrzeni turystycznej, a więc uwarunkowań przyrodniczych, gospodarczych i społecznych.

3.1. Walory turystyczne

3.1.1. Walory przyrodnicze

Walory przyrodnicze, czyli te, które wynikają wprost ze środowiska naturalnego, to walory ukształtowane bez jakiegokolwiek ingerencji człowieka. Należą do nich:

- osobliwości flory i fauny,
- skałki i grupy skał,
- wąwozy, doliny i przełomy rzeczne,
- wodospady, źródła i wywierzyska,
- jaskinie i grotty,
- głazy narzutowe i głazowiska,
- inne obiekty geologiczne.

Do walorów przyrodniczych zaliczamy także te walory, przy których utworzeniu brał udział człowiek, ale nie wpłynęło to na zmianę ich charakteru i znaczenia:

- punkty widokowe,
- parki narodowe,
- parki krajobrazowe,
- rezerваты przyrody;

oraz obiekty utworzone przez człowieka:

- parki zabytkowe,
- muzea i zbiory przyrodnicze,
- ogrody botaniczne,
- ogrody zoologiczne.

Dominantą wśród walorów przyrodniczych Ponidzia (walorów wprost wynikających ze środowiska naturalnego) jest **rzeka Nida**, która wraz z Białą Nidą ma długość 151 km i dorzecze o powierzchni 3865,4 km². To typowa rzeka nizinna, o szerokim korycie, niezbyt głęboka, jedna z najcieplejszych rzek w Polsce, z licznymi meandrami, starorzeczami, oczkami i rozlewiskami.

Szczegółowy opis waloru wraz z propozycjami jego wykorzystania dla rozwoju turystyki znajduje się w rozdziale 1.1.5 Zasoby wodne oraz rozdziale 1.1.9. Uwarunkowania przyrodnicze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski.

Rzeka Nida płynie przez **Nieckę Nidziańską** (kolejny walor wprost wynikający ze środowiska naturalnego) – makroregion wchodzący w skład Wyżyny Małopolskiej, stanowiącej obniżenie terenu – synklinorium między Wyżyną Krakowsko-Częstochowską a Wyżyną Kielecką, którym płynie m.in. rzeka Nida. W skład Niecki Nidziańskiej wchodzi mezoregiony: Płaskowyż Jędrzejowski, Płaskowyż Proszowicki, Garb Wodzisławski, Dolina Nidy, Niecka Solecka, Garb

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Pińczowski, Niecka Połaniecka, Wyżyna Miechowska. Wspomniany Garb Pińczowski, będący wysadem antyklinalnym, w którego jadrze odsłania się kreda i jura, zasługuje na szczególną uwagę. Powierzchnia jego jest bowiem pokryta płytami wapieni mioceńskich, tworzących rodzaj stoliw dochodzących do 330 m n.p.m.

Nieckę Nidziańską wypełniają głównie osady mezozoiczne i permskie, zwłaszcza margle, opoki i wapień. Charakterystyczne dla niej są: wapień jurajski, **lessy**, utwory aluwialne i deluwialne, torfy i gleby mułowo-torfowe, piaski i gliny zwałowe oraz osady kredowe. W dolinie Nidy zlokalizowane są także duże pokłady gipsu, m.in. z formami krasu gipsowego. Przykładem takich struktur są kopuły zbudowane ze zrośniętych kryształów **gipsu**. Są to jedne z największych tego typu tworów na świecie, gdyż osiągają nawet do 3,5 metra wysokości. Tym samym kolejny walor przyrodniczy obszaru LGD PONIDZIE to unikatowa **budowa geologiczna z licznymi obiektami geologicznymi (kras gipsowy, kopuły gipsowe), wąwozami lessowymi, dolinami oraz przełomami rzecznyymi (przełom Nidy)**.

Szczegółowy opis waloru wraz z propozycjami jego wykorzystania dla rozwoju turystyki znajduje się w podrozdziale 1.1.1. Położenie fizycznogeograficzne, 1.1.2. Ukształtowanie terenu, 1.1.3. Budowa geologiczna oraz podrozdziale 1.1.9. Uwarunkowania przyrodnicze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski.

Miejszem szczególnym w Dolinie Nidy jest przełom w Sobowicach. Na obszarze kilkunastu kilometrów kwadratowych, w zapadlisku tektonicznym, powstały **naturalne rozlewiska rzeki o charakterze delty śródlądowej** (walory wprost wynikające ze środowiska naturalnego). To obszar, gdzie Nida zwalnia bieg i osadza niesiony materiał (piaski). Krajobraz tego terenu jest bardzo urozmaicony – wiele krętych kanałów, oczek wodnych, rozlewisk, a wszystko w bardzo zróżnicowanej roślinności m.in. grążela żółtego, strzałki wodnej, storczyka szerokolistnego, jeżogłówki, wełnianki wąskolistnej, turzycy ciborowatej, szuwarów, kęp olsów i zarośli łęgowych. Szczególnie interesujące są starorzecza, niezwykle już unikatowe współczesnej Europie. Dodatkowo teren ten to **miejsce siedliskowe ptaków wodno-błotnych**. Wykazano, że jest ich tutaj aż 125 gatunków, w tym wiele rzadkich, takich jak: błotniak łąkowy, bąk, gęgawa, bocian czarny, błotniak stawowy, płaskonos, derkacz, rybitwa, czapla siwa i inne. Przylatują tutaj także na żerowisko czaple białe, żurawie, orliki krzykliwe czy kobczyki. W okresie migracji ptaków (przelotów) odpoczywają tutaj bataliony, czajki czy kaczki. To kolejny walor przyrodniczy obszaru – **osobliwości fauny i flory**.

Szczegółowy opis waloru wraz z propozycjami jego wykorzystania dla rozwoju turystyki znajduje się w podrozdziale 1.1.9. Uwarunkowania przyrodnicze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski.

Obszary chronione to niemal 100% powierzchni Ponidzia. Występowanie **parków krajobrazowych czy rezerwatów przyrody** jest niewątpliwym walorem przyrodniczy obszaru LGD PONIDZIE o typie – walor przyrodniczy w utworzenie, którego ingerował człowiek, ale nie wpłynęło to na zmianę pierwotnego charakteru i znaczenia.

Poniżej w sposób tabelaryczny przedstawiono formy ochrony przyrody.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 17. Powierzchnia obszarów chronionych w gminach LGD PONIDZIE (Tabela 5 – rozdział 1.1.8. Formy ochrony przyrody)

Gminy	Rezerваты przyrody (ha)	Parki krajobrazowe razem (ha)	Obszary chronionego krajobrazu razem (ha)	Użytki ekologiczne (ha)	Stanowiska dokumentacyjne (ha)
Pińczów	98,0	15 318,0	5 957,0	2,1	0,0
Działoszyce	0,0	0,0	10 502,0	0,0	0,0
Kije	0,0	1 499,0	7 813,0	0,0	5,0
Michałów	9,9	1 482,0	9 702,0	0,0	0,0
Złota	0,0	3 769,0	3 693,0	0,2	0,0
LGD PONIDZIE	107,9	22 068,0	37 667,0	2,3	5,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012).

Tabela 18. Powierzchnia form ochrony przyrody na terenie LGD PONIDZIE i wybranych obszarach LGD (bez obszarów Natura 2000)*

Obszary Lokalnych Grup Działania	Parki narodowe (ha)	Rezerваты przyrody (ha)	Parki krajobrazowe (ha)	Obszary chronionego krajobrazu (ha)	Użytki ekologiczne (ha)	Stanowiska dokumentacyjne (ha)	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (ha)	Pomniki przyrody (szt.)
LGD PONIDZIE	0	107,9	22 068,0	37 667,0	2,3	5,0	0	29

* Główny Urząd Statystyczny nie uwzględnił danych na temat obszarów Natura 2000 na poziomie gminnym i powiatowym, a jedynie na poziomie wojewódzkim.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2012r.).

Największym obszarem chronionym jest Zespół Parków Krajobrazowych Ponidzia, utworzony w 1986 r. W jego skład wchodzi: Nadnidziański Park Krajobrazowy, Szaniecki Park Krajobrazowy oraz Kozubowski Park Krajobrazowy. Charakterystyki poszczególnych parków krajobrazowych zostały szczegółowo przedstawione w podrozdziale 1.1.8. Formy ochrony przyrody (uwarunkowania przyrodnicze obszaru LGD PONIDZIE). Z uwagi jednak na fakt, iż stanowią one wprost walor przyrodniczy, pozwolono sobie (w dużym skrócie) również w niniejszym rozdziale przypomnieć je ponownie, koncentrując uwagę także na rezerwatach przyrody i innych formach ochrony.

Nadnidziański Park Krajobrazowy zlokalizowany jest w dolinie rzeki Nidy, tworzącej w tym miejscu liczne meandry i starorzecza. Obecność podłoża gipsowego sprzyja powstawaniu form krasu

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

gipsowego – przykładem takich struktur są kopuły zbudowane ze zrośniętych kryształów gipsu. Są to jedne z największych tego typu tworów na świecie, gdyż osiągają nawet do 3,5 metra wysokości. Charakterystyczna dla obszaru Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego jest różnorodność roślinności – od skrajnie suchych po bagienne i wodne. Występują także specyficzne gatunki owadów, charakterystyczne tylko dla tych terenów (entomofauna). Na dobrze nasłonecznionych zboczach gipsowych i wapiennych rozwinęła się roślinność kserotermiczna (sucholubna). Okolice rzeki Nidy są ostoją dla ptactwa wodno-błotnego. W obrębie Parku, na terenie LGD PONIDZIE występują także następujące formy ochrony przyrody:

- 6 rezerwatów: Skowronno, Grabowiec, Pieczyska, Krzyżanowice, Skotniki Górne, Winiary Zagojskie.
- 9 pomników przyrody ożywionej,
- 8 pomników przyrody nieożywionej.

Dla Szanieckiego Parku Krajobrazowego najbardziej charakterystyczne są wapienne i gipsowe wzgórza. Rozwinęły się na nich zbiorowiska roślinności kserotermicznej (ciepłolubnej), torfowiskowej i słonolubnej. Jest to strefa wododziałowa pomiędzy rzekami: Nidy, Wschodniej Nidy i Czarnej Nidy⁹². Na całym obszarze Parku obecne są procesy krasowe. W rezultacie tych procesów w gipsowym podłożu powstały następujące formy: dolinki krasowe, studnie, małe kotlinki, jeziorka krasowe, ślepe dolinki. Na terenie Parku znajduje się jeden rezerwat przyrody „Owczary”, który powstał w celu ochrony roślinności halofitowej (słonolubnej). Zbiorowiska tego typu rozwinęły się wzdłuż małego cieku wodnego, wypływającego z siarczanowo-chlorkowego źródła⁹³.

Kozubowski Park Krajobrazowy powstał głównie w celu ochrony lasów grądowych oraz roślin ciepłolubnych i kserotermicznych (sucholubnych) występujących na jego terenie. Ukształtowanie tego terenu pokrytego lessami jest bardzo urozmaicone przez liczne wąwozy, parowy, krawędzie i stożki lessowe oraz suche doliny. Na terenie Kozubowskiego Parku Krajobrazowego wyznaczone są dwa rezerваты przyrody:

- Polana Polichno – rezerwat florystyczny. Jedyne w Polsce stanowisko rośliny chronionej, tzw. groszku pannońskiego oraz jedno z kilku miejsc w kraju z występowaniem storczyka purpurowego.
- Wroni Dół – rezerwat leśny. Występowanie roślin kserotermicznych i wapieniolubnych. Dominuje tutaj zespół leśny grądu subkontynentalnego⁹⁴.

Ponadto na obszarze LGD PONIDZIE wyznaczono 5 Ostoi Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:

- Dolina Mierzawy PLH260020 – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Ostoja Kozubowska PLH260029 – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Ostoja Stawiany PLH260033 – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Dolina Nidy PLB260001 – specjalna ochrona ptaków,

⁹² Strona internetowa Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, www.pk.kielce.pl, data dostępu: 17.07.2014r.

⁹³ M. Jurecki, *Ponidzie*, s. 38.

⁹⁴ Tamże, s. 38–39.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- Ostoja Nidziańska PLH260003 – specjalna ochrona ptaków⁹⁵.

Obszar LGD PONIDZIE charakteryzują bardzo dobre, z punktu widzenia eksploatacji rolniczej, gleby. W wielu miejscach występują lessy i czarnoziemy. W miejscach, gdzie utwory kredy nie są pokryte utworami polodowcowymi, występują rędziny. Wszystko to powoduje, że rolnictwo na tym obszarze ma wielowiekowe tradycje. Jednakże tak intensywnie od setek lat rozwijane rolnictwo spowodowało znaczne wylesienie obszaru. Obecna lesistość to zaledwie ok. 18 % powierzchni. Rolnictwo także przyczyniło się do ograniczenia obszarów występowania unikatowej roślinności stepowej, toteż obecnie zbiorowiska roślinności stepowej są chronione w ścisłych rezerwach przyrodniczych (wspomniane wcześniej: Krzyżanowice, Winiary Zagojskie, Grabowiec, Skowronno Dolne, Młodzawy Duże, Polana Polichno). Ponadto na terenie gminy Pińczów znajduje się Rezerwat Pieczyska z roślinnością torfową (również wymieniony wcześniej).

Szczegółowy opis waloru wraz z propozycjami jego wykorzystania dla rozwoju turystyki znajduje się w podrozdziale 1.1.8. Formy ochrony przyrody oraz podrozdziale 1.1.9. Uwarunkowania przyrodnicze – potencjał dla rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE. Wnioski.

„Ogród na rozstajach” – prywatny ogród, o powierzchni 1 ha, w Młodzawach Małych, udostępniony do zwiedzania. Rosną tam ponad 2 tysiące gatunków roślin: drzewa, krzewy i byliny, rośliny egzotyczne i rzadkie. Dużą atrakcją tego miejsca są oczka wodne z bogatą kolekcją nenufarów, zaś panoramę ogrodu można oglądać ze specjalnych punktów widokowych. Dodatkową ciekawostką jest liczne ptactwo, m.in. bocian czarny, białe oraz kolorowe pawie, czarne i białe łabędzie, a także wiele odmian kaczek, gęsi, papug i bażantów. Przy okazji zwiedzania istnieje możliwość nabycia roślin z miejscowej szkółki⁹⁶. To **walor przyrodniczy utworzony przez człowieka, o charakterze ogrodu botanicznego**.

Tym samym na obszarze LGD PONIDZIE mamy zarówno walory przyrodnicze wynikające wprost ze środowiska naturalnego, walory przyrodnicze, w utworzenie których ingerował człowiek, ale nie wpłynęło to na zmianę pierwotnego charakteru i znaczenia, jak również walor przyrodniczy utworzony wprost przez człowieka.

3.1.2. Walory pozaprzyrodnicze

Walory pozaprzyrodnicze określane są także jako antropogeniczne. Zaliczamy do nich:

- muzea i rezerваты archeologiczne,
- muzea etnograficzne, skanseny i ośrodki twórczości ludowej,
- zabytki architektury i budownictwa,
- muzea sztuki i zbiory artystyczne,
- muzea biograficzne,
- muzea specjalistyczne i obiekty unikatowe,
- obiekty historyczno-wojskowe,
- miejsca i muzea martyrologii,
- zabytki działalności gospodarczej i techniki,

⁹⁵ Strona internetowa Katalogu Obszarów Natura 2000, www.obszary.natura2000.org.pl, data dostępu: 09.09.2014r.

⁹⁶ Strona internetowa www.ogrodnarozstajach.zsrchroberz.pl, data odsłony: 7.09.2014 r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- współczesne imprezy kulturalne,
- miejsca pielgrzymkowe.

W innym podziale do walorów pozaprzyrodniczych zaliczamy, za O. Rogalewskim⁹⁷:

- walory tradycyjnej kultury ludowej: folklor, obrzędy ludowe, dzieła ludowej sztuki plastycznej, relikty ludowej kultury materialnej,
- walory dóbr kultury, czyli zabytki budownictwa, sztuk plastycznych, kultury materialnej, pamiątki historyczne,
- walory współczesnych osiągnięć człowieka, czyli charakterystyczne obiekty i przejawy współczesnej gospodarki, techniki, nauki i kultury.

Obszar LGD PONIDZIE to pięć gmin, każda z szeregiem walorów pozaprzyrodniczych. Poniżej zaprezentowano poszczególne gminy i w ramach nich występujące walory pozaprzyrodnicze. Kolejno wskazano walory wynikające z funkcji rolniczej obszaru Ponidzia oraz zwrócono uwagę na walory wynikające z historycznej i współczesnej funkcji przemysłowej obszaru wchodzącego w skład LGD PONIDZIE⁹⁸.

Miasto i gmina Pińczów

Miasto Pińczów lokowane było w 1428 r. przez biskupa Zbigniewa Oleśnickiego, który zbudował w nim zamek, kościół i klasztor paulinów. W XVI w. Pińczów był jednym z głównych ośrodków ruchu reformacyjnego. W 1550 r. Mikołaj Oleśnicki przekształcił kościół na zbór kalwiński, powstało gimnazjum, a od 1559 roku do czasów założenia Rakowa – Pińczów był główną siedzibą braci polskich (arian). Arianie przebywali w Pińczowie, dopóty biskup krakowski Piotr Myszkowski ich nie usunął. Zbudował on w mieście kolegiatę i utworzył ordynację. W XVI w. w Pińczowie pojawił się włoski architekt Santi Gucci, który rozpoczął eksploatację miejscowych surowców skalnych, utworzył kamieniołomy i manufaktury kamieniarskie. Pińczów stał się ośrodkiem rzemieślniczym, w tym rzemiosła artystycznego. W mieście działalność prowadzili snycerze, złotnicy, rzeźbiarze. W 1720 r. utworzono tu szkołę, w której m.in. kształcił się Hugo Kołłątaj. Od 1727 r. Pińczów stał się własnością Wielopolskich. W XIX w. w Pińczowie rozwinęły się fabryki bawełniane. Niestety poważne zniszczenia (ok. 80%) przyniosła II wojna światowa. Istniały tu wówczas obóz pracy i getto, w których zginęło ok. 5,6 tys. mieszkańców. Obecnie Pińczów jest stolicą powiatu pińczowskiego i głównym ośrodkiem obszaru objętego przez LGD PONIDZIE.

W pobliżu rynku w Pińczowie znajdują się główne zabytki miasta. Są to:

- zespół klasztorny paulinów ufundowany w 1436 r., z kościołem św. Jana Ewangelisty z XV w., rozbudowanym w 1 połowie XVII w., dzwonnica z 1685-91 i klasztorem z XV w. (ob. Muzeum Regionalne),
- zespół klasztorny reformatów: kościół Nawiedzenia NMP z XVII w., krużganek wokół dziedzińca z 1684-88 r., klasztor, budynek gospodarczy z XVIII–XIX w. (murowany – szkieletowy),

⁹⁷ O. Rogalewski, *Zagospodarowanie turystyczne*.

⁹⁸ Poniższy opis walorów pozaprzyrodniczych, walorów wynikających z funkcji rolniczej obszaru oraz walorów wynikających z funkcji historycznej i współczesnej funkcji przemysłowej, pochodzi wprost z opracowania *Analiza branży – rozwój turystyki i agroturystyki na terenie powiatu pińczowskiego*, przygotowanego w ramach usługi pt. *Planowanie Rozwoju Lokalnego dla powiatu pińczowskiego – usługa C* (program PAOW, realizacja 2003 r., Centrum Doradztwa Strategicznego).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- na wzgórzu nad miastem usytuowana jest kaplica św. Anny z 1600 r. (autorstwa Gucciego).

Ponadto są tu:

- dawna synagoga (XVI/XVII w.),
- pozostałości zespołu zamkowo-pałacowego: ruiny dawnego zamku Oleśnickich, baszta, pawilon ogrodowy (Gucci), fragmenty murów i ślady założenia ogrodowego z końca XVI w.,
- pałac Wielopolskich na Podzamczu, ok. 1780 r., budynki gospodarcze, ok. 1800 r., dom mieszkalny XVIII/XIX w., pozostałości parku XVIII w.,
- dom na Mirowie, tzw. Drukarnia Ariańska XVI/XVII w.,
- domy w mieście: XVIII i XIX w.,
- pomnik Adolfa Dygasińskiego (pisarza, który urodził się koło Pińczowa we wsi Niegosławice).

Na przedmieściach Pińczowa, w starorzeczu Nidy, znajduje się Zalew Pińczowski o pow. 11,35 ha i poj. 160 tys. m³. W pobliżu zbiornika wodnego zlokalizowany jest Aeroklub Regionalny w Pińczowie.

Jedną z atrakcji turystycznych Pińczowa jest kolej wąskotorowa „Ekspres Ciuchcia Ponidzie”. Znajdujący się na terenie LGD PONIDZIE odcinek Umianowice – Pińczów wchodzi w skład Jędrzejowskiej Kolei Dojazdowej, która powstała w latach 1915–1917. Kolej ta (jak wspomiano już we wcześniejszych rozdziałach niniejszej analizy) łączyła Jędrzejów z Pińczowem, Wiślicą, Cudzynowicami, skąd biegła na zachód do Miechowa i Charsznicy oraz na południowy zachód do Kazimierzy Wielkiej i Kocmyrzowa. Od Umianowic odchodziła linia do Bogorii i Ratai. Po rozbudowie w okresie międzywojennym kolej liczyła 318 km. W 1926 r. dotarła do Szczucina k. Tarnowa przez wielki drewniany most na Wiśle. Początkowa szerokość toru 600 mm została przebudowana od 1950 r. na 750 mm. Od 1992 r. przez krajobrazy rolnicze Ponidzia, rozlewiska Nidy, Wzgórza Pińczowskie i liczne wąwozy lessowe przebiega trasa turystyczna Jędrzejów – Umianowice – Pińczów. Pociąg prowadzi zabytkowa lokomotywa parowa lub spalinowa. Jak podaje portal www.pinczow.travel.pl – pociąg ma charakter „retro”, w jego skład mogą wejść wagony pasażerskie różnego typu: „plenerowy”, „letni” – bez dachu, i konsumpcyjny. Pociąg kursuje w każdą niedzielę sezonu letniego oraz na zamówienie.

Gmina Złota

W Złotej znajduje się murowany spichlerz, który powstał w I połowie XX wieku, wcześniej znajdował się tutaj również drewniany spichlerz dworski z 1719 roku, który obecnie można podziwiać w Skansenie Wsi Kieleckiej w Tokarni koło Chorzęcin. Ponadto w gminie Złotej znajduje się kapliczka murowana pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy wzniesiona w 1899 roku⁹⁹

W Chrobrzu znajduje się kościół Wniebowzięcia NMP z ok. 1550 roku, rozbudowany w XVII w., w którego wnętrzu znajduje się m.in. renesansowy nagrobek wojewody sandomierskiego Stanisława Tarnowskiego, oraz pałac klasycystyczny z 1860 r. zbudowany przez Henryka Marconiego – pałac Wielopolskich (w którym działa Punkt Informacji Turystycznej).¹⁰⁰ Ponadto w Chrobrzu znajduje się wzgórze zamkowe, na terenie którego w I połowie XIV wieku został

⁹⁹ Strona internetowa: http://www.lgdponidzie.pl/viewpage.php?page_id=64
<http://gminazlota.tbu.pl/page.php?kat=10&main=29&id=29> oraz dostęp: 16.10.2014r.

¹⁰⁰ Strona internetowa: <http://gminazlota.tbu.pl/page.php?kat=10&main=29&id=29>, dostęp: 16.10.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

wybudowany zamek gotycki. Niestety nie przetrwał on do naszych czasów, jednak na terenie wzgórza zachowały się piwnice tego gotyckiego zamku, odsłonięte w latach 60-tych XX wieku. Dodatkowo warto podkreślić, że wzgórze to stanowi bardzo atrakcyjny punkt widokowy dla turystów.¹⁰¹

Na obszarze LGD PONIDZIE nie brakuje zabytków archeologicznych. We wsi Pełczyska jest góra Olbrycht z grodziskiem z XIII w., a w pobliżu rozwidlenia dróg do Pełczysk i Małej Wsi na lessowym wzniesieniu znajduje się cmentarzysko szkieletowe z X–XIII w. (groby w układzie rzędownym z częstymi śladami drewnianych trumien), w pobliżu drugie stanowisko archeologiczne z czasów kultury trzcinieckiej – osada ze starszej epoki brązu ze szczątkami glinianych pieców.

Gmina Działoszyce

Jedną z najbardziej interesujących miejscowości na terenie gminy jest Sancygniów – wieś położona na obszarze Garbu Wodzisławskiego, nad Sancygniówką (dopływ Nidzicy). Jest tu gotycki kościół z ok. 1400 r., ze sklepieniem krzyżowo-żebrowym w prezbiterium i kolebkowym w nawie. Uwagę jednak przyciąga pałac Deskurów z XIX w. z parkiem i pozostałości dawnego zespołu dworskiego z zachowaną późnorenansową bramą wjazdową ze strzelnicami, ozdobioną attyką z XVI w. oraz XVII w., budynek przybramny, a także kryty gontem budynek mieszkalny będący kolejno: zborem ariańskim, lamusem, zbrojownią. Obiekt przez wiele lat niszczał, park również jest zaniedbany, jak też otoczenie stawów w pobliżu pałacu. Została podjęta restauracja pałacu. Obiekt nie jest dostępny do zwiedzania.

Działoszyce to niewielkie miasteczko położone w Niece Nidziańskiej nad rzeką Nidzicą. Prawa miejskie otrzymało w 1409 r., w XVII w. było ośrodkiem handlu i rzemiosła (m.in. garbarstwo, olejarstwo, sukiennictwo). Obecny wygląd miasta nie sprzyja rozwojowi turystyki, pomimo iż jest tu gotycki kościół z XV w. z kapliczkami z 1637 i 1663 r. oraz ruiny synagogi z 1852 r.

Ponadto na terenie gminy Działoszyce w miejscowości Dzierążnia możemy podziwiać Zespół Kościoła Parafialnego pw. Marii Magdaleny, którego historia sięga 1440 roku, z tego okresu zachowała się wieża kościelna.¹⁰²

Co warte podkreślenia na terenie gminy Działoszyce w Bronocicach w latach 70-tych XX wieku dokonano fascynującego odkrycia – odnaleziono szczątki glinianej wazy. Znalezione fragmenty naczynia datowane są na 3 tys. lat p.n.e., jednak co w tym wszystkim najważniejsze na wazie tej widniał rysunek pojazdu zaopatrzonego w koła. Tym samym jest to najstarszy do tej pory odnaleziony wizerunek utrwalający zastosowania przez człowieka koła.¹⁰³

Gmina Michałów

W gminie tej na szczególną uwagę zasługuje stadnina koni arabskich. Hoduje się w niej konie czystej krwi arabskiej od ponad 60 lat. To największa w Polsce, i jedna z większych w Europie, stadnina koni tej rasy. Od lat utrzymuje stado ponad 400 koni czystej krwi, w tym samych klaczy matek około 120. Oprócz arabów stadnina posiada grupę koni małopolskich o bardzo rzadkiej maści tarantowatej oraz kilkanaście kuców szetlandzkich¹⁰⁴.

¹⁰¹ Strona internetowa: http://www.lgdponidzie.pl/viewpage.php?page_id=64, dostęp: 16.10.2014r.

¹⁰² Strona internetowa <http://www.dzialoszyce.info/zabytki>, data odstepu: 16.10.2014r.

¹⁰³ Strona internetowa <http://www.bronocice.dzialoszyce.info/waza.htm>, data dostępu: 16.10.2014r.

¹⁰⁴ Strona internetowa www.michalow.arabians.pl, data odstepu: 10.09.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

W kilku wsiach gminy Michałów mamy zabytkowe kościoły, m.in. w Górach (kościół parafialny przekształcony ze zboru kalwińskiego z 1764 r.), Michałowie i Wrocieryżu.

Ponadto w Górach i w Węchadłowie znajdują się pozostałości po zespole pałacowym.

Gmina Kije

We wsi Kije jest wczesnobarokowy kościół parafialny z 1 połowy XVII w., kaplice późnobarokowe z XVIII w., dzwonnica barokowa z 1789 r.

Wśród zabytków znajdujących się na terenie gminy Kije znajdują się również kapliczki, w miejscowościach: Gołuchów, Rębów, Borczyn oraz Stawiny.

Dodatkowo w gminie Kije funkcjonuje Samorządowa Instytucja Kulturalna „Kasztelania”, którą można zaliczyć jednak do współczesnych obiektów.

Tabela 19. Obiekty zabytkowe obszaru LGD PONIDZIE wpisane do rejestru zabytków (stan na 2013 r.)

Gmina	Miejscowość	Obiekt zabytkowy		Numer i data rejestru
Gmina Działoszyce	Działoszyce	kościół parafialny pw. św. Trójcy		nr rej.: 103 z 21.01.1933 oraz 242 z 11.02.1967
		Synagoga		nr rej.: 1039 z 04.01.1988
	Dzierążnia	zespół kościoła par. pw. św. Marii Magdaleny	Kościół	nr rej.: 394 z 15.01.1957 oraz 246 z 15.06.1967
			kaplica grobowa (zwana Innocentium)	nr rej.: 246 z 15.06.1967
	Pierocice	Park		nr rej.: 563 z 09.12.1957
	Sancygniów	kościół par. pw. św. Piotra i Pawła		nr rej.: 158 z 21.01.1933 oraz 367 z 21.06.1967
		zespół pałacowy	pałac i pozostałości obwarowań	nr rej.: 472 z 15.04.1967
			Lamus	nr rej.: 159 z 08.02.1933
			Park	nr rej.: 685 z 19.12.1957
			stara brama wjazdowa dworska	nr rej.: 294 z 26.10.1956 oraz 362 z 21.06.1967
			budynek przybramny	nr rej.: 362 z 21.06.1967
	Szczotkowice		Park	
	Szyszczyce	Park		nr rej.: 682 z 19.12.1957

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

				oraz 1022 z 30.10.1980
Gmina Kije	Hajdaszek	budynek stacyjny Jędrzejowskiej Kolei Dojazdowej		nr rej.: 1185/5 z 20.02.1995
	Kije	zespół kościoła par. pw. św. Piotra i Pawła	Kościół	nr rej.: 225 z 02.10.1956
			dzwonnica, mur cmentarza przykościelnego z bramkami	nr rej.: 366 z 21.06.1967
			rzymskokatolicki cmentarz stary	data wpisu: 28.03.2012
	Umianowice	budynek stacji		nr rej.: 1185/5 z 20.02.1995
Jędrzejowska Kolej Dojazdowa	odcinek kolei wąskotorowej w obrębie terytorium gminy Kije z wszystkimi torami, rozjazdami i przepustami		nr rej.: 1185/1 i 3 z 20.02.1995	
Gmina Michałów	Góry	kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP		nr rej.: 400 z 15.01.1957 oraz 649 z 14.01.1972
		kaplica cmentarna rodziny Dębińskich		nr rej.: 650 z 14.01.1972
		zespół dworski	dwór, budynek gospodarczy, pozostałości zabudowy gospodarczej	nr rej.: 1055 z 31.08.1989
			park z aleją wjazdową i stawem, najbliższe otoczenie zespołu (ogrodowo-rolniczy rodzaj gospodarowania)	nr rej.: 679 z 19.12.1957
	Michałów	kościół par. pw. św. Wawrzyńca		nr rej.: 399 z 15.01.1957 oraz 369 z 21.06.1967
	Pawłowice	kaplica pw. MB Częstochowskiej		nr rej.: 1032 z 28.04.1984
	Węchadłów	zespół dworski	Dwór	nr rej.: 1021 z 30.10.1980
			zbór ariański	nr rej.: 267 z 16.10.1956 oraz 370 z 21.06.1967
			Park	nr rej.: 686 z 19.12.1957
	Wrocieryż	kościół par. pw. św. Marcina		nr rej.: 231 z 02.10.1956

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

			oraz 371 z 21.06.1967	
Gmina Pińczów	Bogucice	kościół par. pw. Nawiedzenia NMP		nr rej.: 258 z 16.10.1956 oraz 368 z 21.06.1967
		cmentarz parafialny		nr rej.: 1167 z 23.12.1992
	Krzyżanowice Dolne	kościół par. pw. św. Tekli		nr rej.: 257 z 16.10.1956 oraz 355 z 21.06.1967
		cmentarz parafialny		nr rej.: 1164 z 15.12.1992
		pozostałości założenia parkowego		nr rej.: 513 z 04.12.1957
	Młodzawy Małe	zespół kościoła parafialnego	kościół par. pw. św. Ducha i BM Bolesnej	nr rej.: 242 z 16.10.1956 oraz 356 z 21.06.1967
			dzwonnica	nr rej.: 356 z 21.06.1967
			cmentarz parafialny	nr rej.: 1163 z 14.12.1992
	Pińczów	miasto (zespół urbanistyczny)		nr rej.: 17 z 22.01.1947
		zespół kościoła parafialnego pw. św. Jana Ap. i Ew.	kościół parafialny	nr rej.: 135 z 29.03.1931 oraz 357 z 21.06.1967
			dzwonnica	nr rej.: 357 z 21.06.1967
			budynek klasztoru popaulińskiego wraz z terenem	nr rej.: 1 (św.) z 28.02.2002
		zespół klasztorny reformatów	kościół pw. Nawiedzenia NMP	nr rej.: 136 z 11.10.1931
			klasztor	nr rej.: 136 z 11.10.1931
			dziedziniec z krużgankami i bramami	nr rej.: 358 z 21.06.1967
		kaplica św. Anny z pozostałościami obwarowań ziemnych		nr rej.: 359 z 21.06.1967 A.655
		dawna synagoga		nr rej.: 138 z 14.03.1933 oraz 360 z 21.06.1967
cmentarz parafialny		nr rej.: 1165 z 22.12.1992		
Miejsce Pamięci Narodowej, tzw. cmentarz „na Zawięzieniu”, ul. 11 Listopada		nr rej.: 1190 z 30.09.1996		
cmentarz wojenny z I wojny światowej		nr rej.: 1171 z 12.02.1993		
zespół		zespół pałacowy	nr rej.: 652 z 14.01.1972	

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

		zamkowo-pałacowy	pozostałości zamku	nr rej.: 510 z 16.10.1957	
			baszta ogrodowa, pałac Wielopolskich	nr rej.: 510 z 16.10.1957	
			ogrodzenie, budynek gospodarczy I (obecnie kuchnia), budynek gospodarczy II (obecnie sala gimnastyczna), pozostałości muru z basztami wokół dawnego zwierzyńca i ogrodu zamkowego, park	nr rej.: 510 z 16.10.1957, 683 z 19.12.1957	
				budynek stacyjny Jędrzejowskiej Kolei Dojazdowej	nr rej.: 1185/5 z 20.02.1995
				dom na Mirowie, ul. Batalionów Chłopskich 32	nr rej.: 309 z 1.12.1956 oraz 361 z 21.06.1967
		Stara Zagość		kościół par. pw. św. Jana Chrzciciela	nr rej.: 398 z 15.01.1957 oraz 114 z 21.02.1966
Winiary Zagojskie		rezerwat flory stepowej	nr rej.: 126 b z 11.06.1948		
Gmina Złota	Chroberz	zespół kościoła par. pw. Wniebowzięcia NMP	Kościół	nr rej.: 75 z 10.11.1947 oraz 364 z 21.06.1967	
			dzwonnica	nr rej.: 364 z 21.06.1967	
			cmentarz kościelny w granicach ogrodzenia	nr rej.: 75 z 10.11.1947	
		zespół pałacowy	zespół pałacowy	nr rej.: 365 z 21.06.1967	
			Pałac	nr rej.: 768 z 29.01.1958	
			kapliczka, park	nr rej.: 684 z 19.12.1957	
	Pęczyska		kościół par. pw. św. Wojciecha	nr rej.: 386 z 15.01.1957 oraz 252 z 15.02.1967	
	Probołowice		zespół kościoła par. pw. św. Jakuba Ap. (kościół, dzwonnica)	nr rej.: 733 z 09.04.1972	

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Obszar Ponidzia	Jędrzejowska Kolej Dojazdowa	odcinek kolei wąskotorowej w obrębie terytorium miasta i gminy Pińczów z wszystkimi torami, rozjazdami, wiaduktami, mostami i przepustami	nr rej.: 1185/1 i z 20.02.1995
----------------------------	---------------------------------	---	--------------------------------

Źródło: Obiekty nieruchome woj. świętokrzyskiego wpisane do rejestru zabytków (stan z dnia 31.12.2013).

Tabela 20. Stanowiska archeologiczne obszaru LGD PONIDZIE wpisane do rejestru zabytków (stan na 2014 r.)

Gmina	Miejscowość	Stanowiska archeologiczne	Data wpisu (ostatniej decyzji)
Gmina Działoszyce	Dzierążnia	kopiec pradziejowy	10.09.1986
	Gaik	2 kopce	12.01.1993
	Sudół	2 kurhany pradziejowe	10.09.1986
Gmina Kije	Gartatowice	kopiec pradziejowy	10.09.1986
	Umianowice	osada	1986
Gmina Pińczów	Pińczów	relikty grodu oraz pozostałości zamku gotyckiego	01.09.1986
	Skowronno Dolne i Górne	grodzisko	18.09.1986
Gmina Złota	Kostrzeszyn	kopiec	16.09.1986
	Miernów	2 kopce	21.08.1986
	Pełczyska	grodzisko	26.08.1986
	Żurawniki	kopiec pradziejowy	16.09.1986
	Chroberz	grodzisko	05.02.1973

Źródło: Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków na terenie woj. świętokrzyskiego (stan z dnia 15.05.2014r.).

Walory wypływające z funkcji rolniczej

Walory te to przede wszystkim możliwość wypoczynku i rekreacji w krajobrazach wiejskich, w gospodarstwach agroturystycznych, a w związku z tym:

- podpatrywanie pracy rolnika lub nawet pomaganie przy nieskomplikowanych pracach gospodarskich, np. grabienie siana, plewienie ogródka warzywnego czy zbiór owoców,
- zapoznavanie dzieci ze zwierzętami gospodarskimi,

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- uprawianie wędrowek pieszych, rowerowych, konnych na obszarach o ekstensywnym zagospodarowaniu i użytkowaniu turystycznym (lasy, rzeki, cisza i spokój, brak zatłoczonych centrów turystycznych, okazja do samodzielnego planowania wycieczek),
- spożywanie posiłków ze zdrowej żywności wyprodukowanej na terenie gospodarstwa,
- zakup u rolników mleka, sera, jaj, miodu, owoców i warzyw oraz innych produktów z gospodarstwa,
- zapoznanie się z kulturą ludową obszaru, obyczajami, obrzędami, tradycyjnymi obchodami świąt, a także okazja do zakupu pamiątek regionalnych – produktów miejscowego rzemiosła; podpatrywanie pracy rzemieślników, np. pracy kamieniarzy czy rzeźbiarzy.

Każda z pięciu gmin wchodzących w skład LGD PONIDZIE ma charakter rolniczy. W strukturze użytkowania ziemi dominują tutaj grunty orne. Uprawia się zboża, ziemniaki, buraki cukrowe, hoduje bydło mleczne i trzodę chlewną, a także w części gospodarstw konie (najwięcej w gminie Michałów, gdzie znajduje się stadnina koni arabskich). Gminy z obszaru LGD PONIDZIE specjalizują się ponadto w produkcji warzyw takich jak marchew, pietruszka i cebula (głównie gminy Złota, Pińczów i Michałów), roślin przemysłowych (gminy Działoszyce, Michałów i Kije) oraz w sadownictwie (gminy Pińczów, Złota i Michałów). Zboża uprawia się na całym omawianym obszarze, w szczególności jednak w gminie Działoszyce, Michałów i Kije, ziemniaki i buraki cukrowe głównie w gminie Kije.

Tym samym obszar LGD PONIDZIE dysponuje walorami turystycznymi wprost wynikającymi z jego rolniczego charakteru.

Walory wynikające z historycznej i współczesnej funkcji przemysłowej

To walory związane z pozyskiwaniem i obróbką surowców skalnych ma obszarze LGD PONIDZIE już od XV w., kiedy to rozpoczęto eksploatację wapieni. Do eksploatacji i obróbki przyczynił się znacznie włoski budowniczy i architekt Santi Gucci. Za jego czasów rozwinęło się na terenie powiatu rzemiosło związane z obróbką kamienia. Pozyskiwanie surowców na masową skalę przyniosła jednak dopiero eksploatacja gipsów (złoża gipsowe należą do największych na świecie). Ich eksploatacja odbywa się na dużym (nie tylko obejmującym powiat pińczowski) obszarze. Są to:

- obszar północny: Marynka – Stawiany – Gartatowice – Szaniec,
- obszar południowy: Bogucice – Gacki – Skorocice.

Z eksploatacją gipsów wiążą się największe zakłady przemysłowe na tym obszarze. Są nimi:

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	<p>Zakłady Przemysłu Gipsowego Dolina Nidy S.A. w Leszczach</p> <ul style="list-style-type: none"> • Produkty do wykończenia wnętrz z kamienia gipsowego, pozyskiwanego z własnej kopalni (gips budowlany, gipsy szpachlowe, tynki gipsowe, gładzie gipsowe, kleje gipsowe) • Firma posiada certyfikaty: Znak Bezpieczeństwa „B”, działa zgodnie z normami Systemu Zarządzania Jakością ISO 9001:2000 i Systemu Zarządzania Środowiskowego ISO 14001:2004, firma wielokrotnie nagradzana
	<p>Lafarge Nida Gips spółka z o.o. w Gackach</p> <ul style="list-style-type: none"> • Produkcja cementu, kruszyw, betonu i gipsu dla budownictwa i przemysłu drogowego
	<p>Kamienie Sp. z o.o. (kontynuacja tradycji Pińczowskich Zakładów Kamienia Budowlanego)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wydobycie i przerób kamienia budowlanego – Pińczaka (miękkiego wapienia Pińczowskiego) • Produkcja bloków surowych na rzeźby, rzeźb ogrodowych, sakralnych i nagrobnych, nagrobków, kamieni murowych, płyt elewacyjnych, okładzin łupanych, detali architektonicznych, wyrobów ogrodowych, obudów kominkowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych: www.dolinanidy.com.pl, www.lafarge.pl, www.pzkb.neo.pl, data dostępu: 04.08.2014r.

3.1.3. Analiza miejscowości turystycznych Ponidzia

Miejscowość turystyczna to nie każda miejscowość z np. zabytkowym starym kościołem, zagospodarowanym skwerem i przydrożną restauracją. W geografii turystyki, nauce zajmującej się turystyką, miejscowość turystyczna musi spełniać określone kryteria.

Zgodnie z definicją J. Warszzyńskiej i A. Jackowskiego za miejscowość turystyczną uznaje się jednostkę osadniczą, która „ze względu na walory turystyczne, infrastrukturę turystyczną i dostępność komunikacyjną stanowi punkt docelowy lub etapowy migracji turystycznych”¹⁰⁵.

Analizując miejscowości Ponidzia, należy stwierdzić, że na miano miejscowości turystycznej zasługuje jedynie Pińczów. Dzięki ilości występujących na jego terenie walorów pozaprzyrodniczych, infrastrukturze turystycznej i dostępności komunikacyjnej stanowi rzeczywisty punkt migracji turystów. Zdecydowanie warto jednak zwrócić uwagę, iż Pińczów konkuruje o uwagę turystów na rynku wielu dziesiątków miejscowości turystycznych Polski i krajów ościennych Polski. Tym samym w celu pozostania na trasie migracyjnej turystów należy wyraźnie wzmocnić minimum dwie cechy – walory turystyczne i infrastrukturę turystyczną miasta.

Przykładowo – z punktu widzenia zagospodarowania turystycznego zabytki Pińczowa, jak i historia miasta, od lat wymagają wyraźniejszego wyeksponowania poprzez np. odnowę tablic informacyjnych umieszczonych na lub w sąsiedztwie obiektów zabytkowych, przygotowanie dużych tablic informacyjnych prezentujących plan miasta z zaznaczonymi obiektami historycznymi wartymi uwagi turysty, wytyczenie po mieście ścieżki spacerowej, oznakowanej,

¹⁰⁵ J. Warszzyńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii turystyki*.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

pozwalającej na łatwe zobaczenie walorów pozaprzyrodniczych Pińczowa. Wszystko powinno być utrzymane w jednolitej stylistyce graficznej i informacyjnej, pozwalającej na czytelny i wysoce intuicyjny odbiór informacji przez turystę.

Ponadto w Pińczowie od 2013 roku w czerwcu odbywa się Piknik Muzyki Folkowej. Organizatorzy Pikniku chcą nawiązać do tradycji festiwali folklorystycznych w Pińczowie¹⁰⁶, dzięki czemu ta impreza w przyszłości mogłaby otrzymać rangę imprezy regionalnej (połączonej np. z otwarciem letniego sezonu turystycznego), połączoną np. z minimum regionalnymi targami turystycznymi i jarmarkiem (wyroby rzemieślnicze, rzeźbiarstwo w kamieniu – pokazy, zdrowa żywność, jabłka i produkty z jabłek, prezentacje ścieżek dydaktycznych i szlaków turystycznych poprowadzonych na terenie powiatu).

Na przedmieściach Pińczowa, w starorzeczu Nidy, znajduje się Zalew Pińczowski o pow. 11,35 ha i poj. 160 tys. m³. To obszar warty zagospodarowania, począwszy od aranżacji plaży miejskiej (piaszczysta plaża, wyznaczona przestrzeń wodna strzeżona możliwa do kąpiele) z kompleksem sportowo-rekreacyjnym (boiska do siatkówki plażowej, siatkówki tradycyjnej, koszykówki), placem zabaw dla dzieci, rodzinnym parkiem linowym, przestrzenią do grillowania/biesiadowania, zaaranżowaną strefą gastronomiczną, wypożyczalniami sportów wodnych, eleganckimi sanitariatami. W przyszłości godny rozważenia jest np. wyciąg do nart wodnych.

W pobliżu wspomnianego zbiornika wodnego jest Aeroklub Regionalny w Pińczowie i spore obszary, które mogą służyć jako tereny rekreacyjne, jest też sporo miejsca na parking, bazę gastronomiczną oraz toalety publiczne.

3.1.4. Wstęp do analizy produktów turystycznych

W przypadku obszaru o aspiracjach turystycznych formą, jaką oferuje się bieżąco turystyce (podstawową i decydującą o sukcesie), są produkty turystyczne. Tym samym konieczne jest przyjrzenie się takiej formie oferty turystycznej.

Przegląd definicyjny, odnoszący się do określenia „produkt turystyczny”, pozwala zwrócić uwagę na elementy budujące ów produkt turystyczny. W konsekwencji pozwala to na tworzenie lokalnych produktów turystycznych, mając na uwadze jego podstawowe elementy składowe. W sytuacji kiedy LGD PONIDZIE stoi u progu tworzenia strategii rozwoju turystyki obszaru Ponidzia, warto posiadać wiedzę na temat istoty produktu turystycznego, aby w oparciu o nią (swoisty szkielet dla planowanych rozwiązań w sferze turystyki) projektować i wdrażać możliwe najpełniejsze propozycje turystyczne.

Według G. Gołębskiego na produkt turystyczny składają się walory naturalne, udostępnianie dóbr kultury narodowej, a także wszystkie dobra i usługi tworzone oraz kupowane w związku z wyjazdem poza miejsce stałego zamieszkania, zarówno przed rozpoczęciem podróży, jak i w trakcie jej trwania oraz w czasie pobytu poza rodzinną miejscowością¹⁰⁷.

¹⁰⁶Na podstawie: <http://www.przegladowidnia.pl/i-piknik-muzyki-folkowej-w-pinczowie> oraz <http://busko.net.pl/piknik-muzyki-folkowej-w-pinczowie,,2,8,3,2489,i.html>, data dostępu: 17.10.2014

¹⁰⁷ G. Gołębski, *Produkt turystyczny: szansa i wyzwanie*, w: Promocja i kreowanie turystycznego wizerunku Polski, POT, Warszawa 2005.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

P. Kotler, zgodnie z teorią marketingową, określił produkt turystyczny jako przedmiot rynkowej wymiany, stanowiący pewien pakiet korzyści zarówno dla producenta, jak i nabywcy danego produktu. Autor ten opisał również strukturę produktu turystycznego, wyodrębniając: rdzeń produktu, produkt rzeczywisty i produkt poszerzony¹⁰⁸.

S. Medlik zaproponował zdefiniowanie produktu turystycznego na dwóch płaszczyznach:

- w znaczeniu węższym, rozumiejąc pod tym pojęciem wszystko, co turysta kupuje oddzielnie lub w formie pakietu usług,
- oraz w szerszym jako kompozycję wszystkiego, co turysta czyni w czasie podróży oraz w miejscu przeznaczenia i walorów, urządzeń i usług, z których w tym czasie korzysta¹⁰⁹.

V.T.C. Middleton podzielił produkty turystyczne na idealne (wyobrażenie o wyjeździe) i rzeczywiste, pod którymi rozumiemy dobra turystyczne, towary i usługi umożliwiające przybycie, pobyt i korzystanie z walorów turystycznych oraz atrakcyjne spędzenie wolnego czasu. Tak rozumiany produkt zawiera według niego pięć składników:

1. atrakcje i środowisko miejsca docelowego,
2. infrastrukturę i usługi miejsca docelowego,
3. dostępność,
4. cenę płaconą przez konsumenta,
5. wizerunek i postrzeganie miejsca docelowego¹¹⁰.

J. Kaczmarek, A. Stasiak i B. Włodarczyk dokonali w swoich publikacjach sprecyzowania i wyjaśnienia stosowanych dotychczas definicji produktu turystycznego, a także zaproponowali podział produktów turystycznych na:

- produkty proste (usługa, rzecz, obiekt, wydarzenie),
- i złożone (impreza, szlak, miejsce)¹¹¹.

W tym miejscu warto odwołać się do opracowania pt. *Analiza branży – rozwój turystyki i agroturystyki na terenie powiatu pińczowskiego* przygotowanego przez zespół Centrum Doradztwa Strategicznego w ramach usługi pn. *Planowanie Rozwoju Lokalnego dla powiatu pińczowskiego – usługa C* z roku 2003, będącego w dyspozycji Starostwa Powiatowego w Pińczowie. W opracowaniu podano wiele przykładów produktów turystycznych funkcjonujących w Polsce, ale przede wszystkim w Europie (m.in. Czechy, Słowacja, Austria, Niemcy, Francja), które mogą nadal stanowić inspirację dla kreatorów rozwoju turystycznego z LGD PONIDZIE.

¹⁰⁸ P. Kotler Ph, *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Gebethner i S-ka, Warszawa 1994.

¹⁰⁹ S. Medlik, *Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*, PWN, Warszawa 1995.

¹¹⁰ V.T.C. Middleton, *Marketing w turystyce*, Polska Agencja Promocji Turystyki, Warszawa 1996.

¹¹¹ J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk, *Produkt turystyczny albo jak organizować poznawanie świata*.

3.2. Dostępność komunikacyjna

Zgodnie z definicją J. Warszzyńskiej i A. Jackowskiego z 1978 r. dostępność komunikacyjna to możliwość dojazdu środkami komunikacji do celu podjętej podróży, a także system połączeń komunikacyjnych, szlaków i wyciągów turystycznych umożliwiających turystyce odbywanie wycieczek w obrębie wybranego regionu turystycznego do określonych miejsc.

Tym samym niniejszy podrozdział oparty jest w dużej mierze na danych przedstawionych w części wstępnej (podrozdział 1.3.5.1. Infrastruktura komunikacyjno-transportowa), a odnoszących się do zagadnienia sieci połączeń komunikacyjnych zarówno po terenie, jak też doprowadzających turystę do obszaru LGD PONIDZIE. Wiemy więc, że obszar LGD PONIDZIE położony jest w pewnym oddaleniu od kluczowych dla Polski szlaków zarówno kolejowych, jak i drogowych. W przypadku głównych dróg tranzytowych (ruch samochodowy) – międzynarodowa droga E-7 – odległość badanego obszaru to ok. 20 km. Podobna odległość dzieli Pińczów od drugiego ramienia tzw. krzyża komunikacyjnego głównych dróg (Łódź – Piotrków – Kielce – Kraśnik – Lublin). Znacznie mniejsza odległość dzieli badany obszar od ważnej drogi komunikacyjnej Kielce – Busko – Tarnów¹¹². W świetle rozwoju turystyki odległości ok. 20-kilometrowe nie są znaczące, tym samym „bycie na rubieżach” nie stanowi ograniczenia dla rozwoju turystycznego obszaru.

Analizując dostępność komunikacyjną wewnątrz obszaru, należy przypomnieć, że przez obszar LGD PONIDZIE przebiega 1 droga krajowa, 3 drogi wojewódzkie, tą sieć dróg uzupełniają drogi powiatowe, których łączna długość wynosi 587 km, a także drogi gminne.¹¹³

W celu zbadania dostępności komunikacyjnej wewnątrz samego obszaru LGD PONIDZIE posłużono się wskaźnikiem gęstości sieci dróg. Wskaźnik ten przedstawia stosunek długości dróg do powierzchni obszaru (na 100km²), przez który przebiegają. W granicach badanego obszaru łączna długość dróg wynosi 646,5 km (krajowe – 12 km, wojewódzkie – 55,5 km, powiatowe – 334 km, gminne – 245 km)¹¹⁴. Dane te odniesiono do powierzchni LGD PONIDZIE (613 km²), uzyskując w ten sposób wskaźnik gęstości dróg na poziomie 105,5 km/100 km². Dla porównania – w województwie świętokrzyskim wskaźnik ten wynosi w przybliżeniu 116km/100km², a w Polsce 90 km/100km² (Tabela 21)¹¹⁵. Na tle wszystkich województw świętokrzyskie charakteryzuje się dużą gęstością dróg (jest na trzecim miejscu w Polsce)¹¹⁶. Biorąc pod uwagę brak dużych miast na obszarze badań (obszar LGD PONIDZIE), gęstość sieci dróg jest wystarczająca. Dostatecznie wysoka gęstość sieci drogowej wynika ze znacznego udziału dróg powiatowych i gminnych. Są to drogi mało uciążliwe pod względem zanieczyszczeń i hałasu, co jest dużym atutem obszaru LGD PONIDZIE w kontekście rozwoju turystyki, gdyż jest to teren mało ruchliwy, spokojny, gdzie turyści mogą szukać odpoczynku od ruchu miejskiego.

¹¹² *Strategia Rozwoju Powiatu Pińczowskiego*, s. 22.

¹¹³ *Strategia Rozwoju Powiatu Pińczowskiego*, s. 23.

¹¹⁴ *Badanie potencjału gospodarczego LGD Ponidzie*, s. 43.

¹¹⁵ Wskaźnik gęstości dróg został obliczony na podstawie danych o długości dróg w województwie i w Polsce, zaczerpniętych z Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012r.), oraz w obszarze LGD Ponidzie określonych w dokumencie pt. *Badanie potencjału gospodarczego LGD Ponidzie*. Zostały one porównane do danych o powierzchni: Polski – 312 679 km², województwa – 11 711 km² i powiatu – 613 km².

¹¹⁶ Dane Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012r.).

Tabela 21. Łączna długość dróg powiatowych i gminnych na obszarze LGD PONIDZIE

Typy dróg	Długości dróg (km)			Wskaźnik gęstości dróg (km/100 km ²)		
	Obszar LGD PONIDZIE	Województwo świętokrzyskie	Polska	Obszar LGD PONIDZIE	Województwo świętokrzyskie	Polska
Krajowe	12	754,3	19 180,9	2,0	6,4	6,1
Wojewódzkie	55,5	1 076,9	28 361,7	9,1	9,2	9,1
Powiatowe	334	5 750,3	114 589,4	54,5	49,1	36,7
Gminne	245	6 021,5	118 587,1	40,0	51,4	37,9
Ogółem	646,5	13 603	280 719,1	105,5	116,2	89,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2012) oraz Badania potencjału gospodarczego LGD PONIDZIE, 2012r.

W kontekście analizy dostępności komunikacyjnej obszaru, poza oceną możliwości dojazdu transportem kołowym (samochód) czy kolejowym, należy także zwrócić uwagę na gęstość szlaków (pieszych i rowerowych) czy wyciągów turystycznych umożliwiających turystyce odbywanie wycieczek w obrębie wybranego regionu turystycznego do określonych miejsc.

Obszar LGD PONIDZIE, głównie ze względu na warunki geomorfologiczne – niezbyt duże deniwelacje terenu – nie jest wyposażony w żaden wyciąg pomagający turystyce w przemieszczaniu się.

Obszar LGD PONIDZIE dysponuje zaledwie 1 znakowanym szlakiem turystycznym, o całkowitej długości 39 km. Jednak w granicach badanego obszaru mieści się tylko mały fragment tego szlaku – ok. 11 km¹¹⁷. Jest to szlak pieszy im. W. Żelichowskiego, wytyczony przez Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze¹¹⁸.

Znakowane trasy rowerowe przebiegające przez teren LGD PONIDZIE to: Szlak Architektury Obronnej (łącznie długość – 500,5 km), Szlak Miejsc Mocy (łącznie długość – ok. 575 km), niebieski szlak rowerowy wokół Pińczowa (ok. 46 km), Szlak Republiki Pińczowskiej (52 km)¹¹⁹. Niestety ten ostatni, a więc Szlak Republiki Pińczowskiej pomimo, iż opisany jest jako oznakowany szlak czerwony, to jest on niewidoczny w terenie.¹²⁰

Szczegółowy wykaz szlaków pieszych, jak również propozycji szlaków rowerowych i samochodowych, znajduje się w dalszej części opracowania.

¹¹⁷ Długość niebieskiego szlaku pieszego mieszczącego się w granicach LGD Ponidzie obliczono z mapy.

¹¹⁸ Strona internetowa LGD Ponidzie, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 16.09.2013r.

¹¹⁹ Strona internetowa LGD Ponidzie, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 16.09.2013r.

¹²⁰ Na podstawie: Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE, czyli gmin: Pińczów, Działoszyce, Złota, Kije i Michałów.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Analiza stanu przygotowania szlaków turystycznych pieszych dla ruchu turystycznego niestety nie daje zadowalających efektów – znakowane szlaki piesze są zarośnięte, rzadko odnawiane (odmalowywanie oznakowania, przecinki krzaków, usuwanie zwalonych drzew blokujących przejście). Występuje deficyt, w głównych centrach obszaru LGD PONIDZIE, dużych map terenowych prezentujących szlaki piesze (ale także inne – rowerowe czy kajakowy) zachęcających turystę do ich odwiedzenia i tym samym poznania Ponidzia. Przez to szlaki te są mało uczęszczane. Jest to niewątpliwie zaniedbany fragment infrastruktury turystycznej, niezwykle ważny i podstawowy dla podnoszenia atrakcyjności każdego z obszarów z aspiracjami do rozwoju turystyki.

Znakowane szlaki rowerowe to element dostępności komunikacyjnej, który na obszarze LGD PONIDZIE powinien być w pierwszej kolejności rozwijany w celu otwarcia terenu dla bezpiecznej eksploracji rowerowej.

3.3. Zagospodarowanie turystyczne

Zagospodarowanie turystyczne to w dużej mierze składowa oferty turystycznej danego regionu. Oferta turystyczna to element niezbędny w funkcjonowaniu tzw. rynku turystycznego, który podlega, jak każdy rynek, prawu popytu i podaży. Pod pojęciem oferty turystycznej kryją się wszystkie dobra i usługi oferowane na sprzedaż (podaż). Natomiast przez popyt na ofertę turystyczną rozumie się taką ilość dóbr i usług, jaką gotowi są kupić nabywcy – turyści. W świetle zasad ekonomii poziom popytu i podaży powinien dążyć do równowagi¹²¹. Zatem tworzenie oferty turystycznej powinno być odpowiedzią na potrzeby turystów na danym obszarze lub, co jest trendem od lat wiodącym w turystyce światowej, kreować, proponować pewne rozwiązania, budzące dopiero potrzebę ich nabycia przez turystów. Bez względu na zastosowaną strategię działania zawsze, konstruując i wdrażając „w życie” ofertę turystyczną, należy uwzględnić między innymi:

- charakterystykę adresatów oferty (kim są, skąd są, w jakie liczbie, jakie są ich dotychczasowe doświadczenia w turystyce, jak się zachowują – typy zachowań turystów etc.),
- obecne trendy/mody występujące w turystyce;

oraz

- dostosować tę ofertę do możliwości danego terenu.

Prosto, dość intuicyjnie ofertę turystyczną możemy podzielić na: tzw. podaż pierwotną i podaż wtórną¹²². W pierwszej kategorii mieszczą się takie elementy, jak: walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze obszaru (w tym m.in. lokalna kultura, zwyczaje etc.), produkty turystyczne i infrastruktura wprost służąca turystyce (np. wyciągi narciarskie i inne kolejkę górskie, koleje wąskotorowe, baseny termalne, wytyczone, oznakowane w terenie i w pełni wyposażone infrastrukturę szlaki kajakowe itp.). W drugiej kategorii natomiast: hotelarstwo, gastronomia, urządzenia wypoczynkowe i organizacja podróży. Podaż pierwotna stanowi zdecydowanie najczęściej bazę pod elementy podaży wtórnej.

¹²¹ P. Gryszel, *Podstawy wiedzy o turystyce*, www.lotur.eu, data dostępu: 03.09.2014r.

¹²² P. Gryszel, *Podstawy wiedzy o turystyce*, www.lotur.eu, data dostępu: 03.09.2014r.

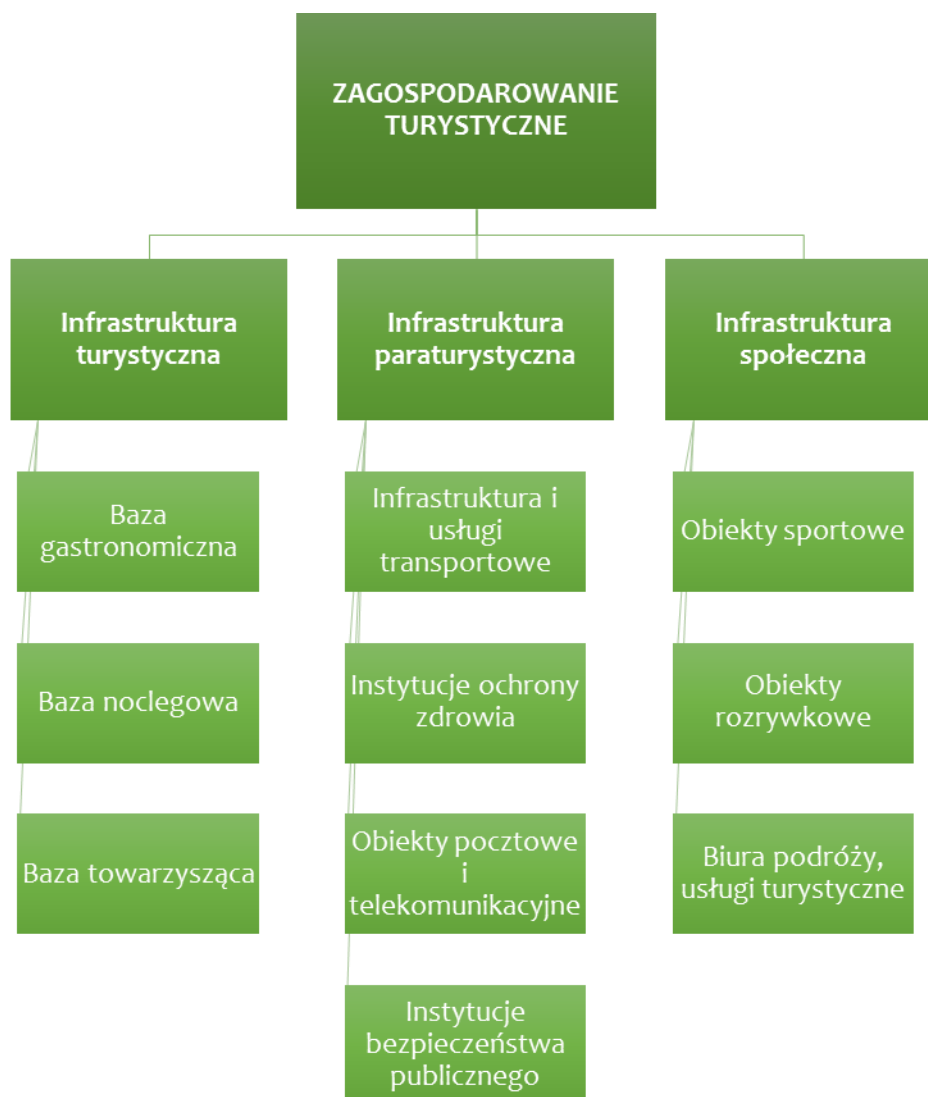
Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Zagospodarowanie turystyczne może być całkowicie lub częściowo skierowane na obsługę ruchu turystycznego:

- infrastruktura stworzona specjalnie dla turystów – tzw. infrastruktura turystyczna. Składają się na nią obiekty bazy gastronomicznej i noclegowej zaspokajające podstawowe potrzeby (potrzeba jedzenia i snu) oraz bazy towarzyszącej umożliwiającej wypoczynek turystom o szczególnych zainteresowaniach (szlaki piesze, rowerowe, samochodowe i wodne, wypożyczalnie sprzętu sportowego, przyczep kempingowych itp.);
- infrastruktura paraturystyczna – obiekty, które powstały na potrzeby mieszkańców, ale często korzystają z nich także turyści. Wśród nich można wymienić przykładowo: bankomaty, przystanki komunikacji miejskiej, stacje paliw, apteki, sklepy spożywcze, kafejki internetowe. Do głównych funkcji infrastruktury paraturystycznej należą:
  - tworzenie większego komfortu pobytu (ułatwienia związane z dostępem do bankomatów, internetu, sklepów spożywczych etc.),
  - umożliwienie przemieszczania się po terenie (wyposażenie w infrastrukturę transportową – dworce, przystanki, usługi przewozowe etc.),
  - zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (apteki, ośrodki zdrowia, szpitale, komisariaty policji).

W niniejszej analizie został wyróżniony także trzeci element zagospodarowania turystycznego, jakim jest infrastruktura społeczna. W swej genezie bliska jest ona infrastrukturze paraturystycznej – służy bowiem społeczności lokalnej, jednakże buduje ona zasób danego regionu i wpływa na ostateczną wielkość zagospodarowania turystycznego. Powodem wyodrębnienia infrastruktury społecznej z infrastruktury paraturystycznej była jednak potrzeba zwrócenia baczniejszej uwagi lokalnych kreatorów turystyki na jeszcze jeden element zagospodarowania turystycznego obszaru, który może być efektywnie wykorzystywany również przez turystów.

Rycina 37. Zagospodarowanie turystyczne

Źródło: opracowanie własne.

Możliwe jest wymienienie kilku podstawowych cech dobrego (z punktu widzenia rozwoju turystyki) zagospodarowania turystycznego. Oto kilka z nich:

- zagospodarowanie turystyczne obszaru jest spójne z charakterystyką tego obszaru – wyeksponowane są np. walory przyrodnicze czy pozaprzyrodnicze, a infrastruktura turystyczna stanowi ich dopełnienie;
- zagospodarowanie turystyczne jest zgodne z potrzebami turystów, m.in. kierując się rodzajami uprawianej turystyki na danym obszarze (np. wypoczynkowa, religijna, kwalifikowana, biznesowa itd.);
- zagospodarowanie turystyczne jest dopasowane do cech odbiorców (turystów), takich jak wiek, płeć etc., czyli może być kierowane do wszystkich osób, niezależnie od wieku i płci lub odnosić się do wybranej kategorii osób, np. do dzieci, kobiet, osób starszych, młodzieży szkolnej itp.;

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- zagospodarowanie turystyczne bierze pod uwagę długość pobytu turystów – długość pobytu wyznacza podział turystyki na: jednodniową, weekendową oraz długoterminową;
- zagospodarowanie turystyczne bierze pod uwagę porę przyjazdu turystów. Przykładowo: ze względu na porę największego ruchu turystycznego można wyróżnić ofertę turystyki sezonowej (letniej lub zimowej) i całorocznej;
- zagospodarowanie turystyczne kieruje się prawem popytu i podaży – możliwie elastycznie reaguje na potrzeby turystów/jest dopasowane do obecnych trendów;
- zagospodarowanie turystyczne jest spójne z ofertą sąsiednich obszarów, ma na uwadze walory turystyczne sąsiednich i jest ich uzupełnieniem (przykładowo obszar LGD PONIDZIE, korzystając z bliskości miejsc uzdrowiskowych, takich jak Busko-Zdrój, Solec-Zdrój, może pełnić dla nich funkcję rekreacyjno-sportową).

3.3.1. Infrastruktura turystyczna

Opisana w niniejszym podrozdziale infrastruktura jest jedną z najważniejszych form oferty turystycznej. Jej elementy – baza gastronomiczna, noclegowa i towarzysząca, stanowią podstawowe zagospodarowanie turystyczne terenu. Stan infrastruktury turystycznej w dużej mierze wpływa na postrzeganie odwiedzanego obszaru przez turystów. Słabo wyposażone obiekty noclegowe, brak lokali gastronomicznych, sklepów spożywczych czy źle oznakowane w terenie szlaki turystyczne – to przykłady złej lub słabo rozwiniętej infrastruktury turystycznej. Takie braki często są powodem złych opinii wyrażanych przez turystów, dotyczących odwiedzanego terenu, i czynnikiem zniechęcającym do przyjazdu. Tym samym rozwój infrastruktury turystycznej jest kluczowym elementem dla obszaru, który jest lub chce być turystycznym. Poniżej zinventaryzowano poszczególne elementy infrastruktury turystycznej obszaru LGD PONIDZIE, wraz z analizą ich wpływu na rozwój turystyki.

3.3.1.1. Baza gastronomiczna

Na bazę gastronomiczną składają się wszystkie obiekty, które oferują wyżywienie (lokale/punkty gastronomiczne). Lokale gastronomiczne dzielą się na następujące typy:

- restauracje,
- karczmy,
- kawiarnie,
- puby,
- bary,
- punkty gastronomiczne (typu *fast food* lub kebab),
- stołówki i bary mleczne,
- cukiernie i lodziarnie.

Jednymi z podstawowych aspektów, odróżniających obiekty gastronomiczne, są:

- sposób obsługi klienta,
- sezonowość,
- otwarcie.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Identyfikacja rodzajów lokali gastronomicznych według powyższych cech jest dość istotna dla tworzenia i rozwijania oferty turystycznej. Wiąże się to z różnorodnością oraz odpowiednim dopasowaniem oferty do potrzeb turystów.

Ze względu na sposób obsługi klienta wyróżnia się: obsługę kelnerską, obsługę barową i samoobsługę. Oferta turystyczna ma za zadanie kreować określony wizerunek obszaru. W zależności od tego, jaki on ma być, warto wziąć pod uwagę obecny podział. Przykładowo, chcąc stworzyć ofertę typową dla ekskluzywnego kurortu, spośród typów bazy gastronomicznej najważniejsze jest rozwinięcie sieci restauracji z obsługą kelnerską na wysokim poziomie. Natomiast kierując ofertę głównie do ludzi młodych (młodzież szkolna, studenci), obsługa kelnerska nie jest istotna, gdyż dominującym czynnikiem przyciągającym jest np. niska cena.

Biorąc pod uwagę sezonowość obiektów gastronomicznych, dzielą się one na: całoroczne i sezonowe (letnie, zimowe). Najlepszym przykładem dla tej klasyfikacji są lodziarnie, które powstają głównie tam, gdzie ruch turystyczny intensyfikuje się w miesiącach letnich (np. tereny z dostępem do plaży).

W kurortach narciarskich występuje to samo zjawisko, jednak dominują lokale gastronomiczne oferujące w zimie gorące posiłki i napoje.

Klasyfikując obiekty gastronomiczne ze względu na ich otwarcie, rozróżnia się: ogólnodostępne lub zamknięte (środowiskowe). Te drugie adresowane są do określonych grup. Lokalami tego typu są np. stołówki pracownicze, jadalnie studenckie, restauracje i bary przy obiektach noclegowych, sanatoriach lub ośrodkach sportowych. Jednak liczba lokali zamkniętych zwykle jest mała w porównaniu z ogólnodostępnymi.

Przy okazji omawiania bazy gastronomicznej warto wspomnieć również o produktach regionalnych. Dobrze wypromowane lokalne potrawy czy przekąski mogą wpływać na rozwój sieci punktów/lokali gastronomicznych. Charakterystycznymi miejscowościami, które doskonale wykorzystują ten atut, są Kraków i Zakopane. W Krakowie prawie na każdym rogu w obrębie Starego Miasta ustawione są budki z obwarzankami krakowskimi. W Zakopanem najbardziej znane są oscypki, które sprzedawane są w różnych częściach miasta, a także liczne karczmy, w których menu oparte jest na regionalnych potrawach.

W granicach LGD PONIDZIE jedynie gmina Pińczów i miasto Działoszyce wyposażone są w bazę gastronomiczną. Spośród istniejących lokali większość znajduje się na obszarze miasta Pińczów. Należą one do następujących typów:

- restauracje (R) – 4 lokali,
- pizzerie (P) – 2 lokale,
- małe punkty gastronomiczne (PG) – 2 lokale,
- kebab (KB) – 2 lokale,
- cukiernie (C) – 3 lokale,
- lodziarnie (L) – 1 lokal.

Poza lokalami w mieście Pińczów (wymienionymi powyżej) w granicach obszaru LGD znajdują się 2 obiekty gastronomiczne:

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- pizzeria w Młodzawach Małych (gmina Pińczów),
- restauracja „Komoda Smaku” w mieście Działoszyce.

W gminach wiejskich Kije, Michałów i Złota nie ma żadnych lokali gastronomicznych. Pomimo tego wiele gospodarstw agroturystycznych, w ramach pobytu, oferuje pełne wyżywienie, najczęściej zdrowe, „swojskie”, nierzadko pochodzące z upraw ekologicznych.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 22. Obiekty gastronomiczne na terenie LGD PONIDZIE

Nazwa lokalu gastronomicznego	Adres	Godziny otwarcia	Oferta gastronomiczna	Dodatkowa oferta	Typ lokalu*
Bar i pizzeria w Młodzawach Małych	obok Ogrodu na Rozstajach w Młodzawach Małych (przy drodze Pińczów – Wiślica)	12.00 - 24.00	pizza, hamburgery, hot-dogi, frytki	klimatyzacja, parking	P
Cukiernia Łyżwińska (kawiarenka)	pl. Wolności 10 28-400 Pińczów	poniedziałek–piątek: 7.30-18.00 sobota i niedziela: 9.00-16.00	ciasta, torty, lody, kawa	brak danych	C
Cukiernia (kawiarenka)	ul. Zacisze 1 28-400 Pińczów	poniedziałek –piątek: 8.00-18.00 sobota: 8.00-15.00	ciasta, torty, kawa	brak danych	C
Cukiernia Stanisław Antolski	ul. 1 Maja 17 28-400 Pińczów	poniedziałek –piątek: 8.00-17.00 sobota: 8.00-13.00	ciasta, torty, kawa	brak danych	C
Kebab na Złotej	ul. Złota 3 28-400 Pińczów	Poniedziałek – piątek: 10.00-21.00, Sobota – niedziela: 12.00 – 23.00	Kebab	brak danych	KB
Kebab Yassin 2 Egiptian grill	ul. Plac Wolności 23 28-400 Pińczów	brak informacji	oryginalny egipski kebab, kanapki wegetariańskie, dania	brak danych	KB

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

			z grilla		
Lodziarnia Barańska	Pl. Wolności 12 28-400 Pińczów	codziennie w godzinach 9.00-19.00	lody, gofry	brak danych	L
Pizzeria Max	ul. Sikorskiego 2h 28-400 Pińczów	Poniedziałek – sobota: 11.00 – 22.00 Niedziela: 15.00 – 22.00	Pizza	pizza na miejscu, na wynos i dowóz	P
Pizzeria Piwniczka	ul. Legionistów 20 28-400 Pińczów	poniedziałek–czwartek: 10.00-22.00 piątek: 10.00-23.00 sobota: 12.00-24.00 niedziela: 15.00-22.00	Pizza	klimatyzacja	P
Restauracja Hamer Lunch	ul. Kościuszki 1 28-400 Pińczów	codziennie w godzinach 8.00-22.00	zupy, dania główne, zestawy dnia, sałatki i dodatki, zapiekanki	jedzenie na dowóz	R
Restauracja w Hotelu Nad Starą Nidą	ul. Armii Ludowej 4 28-400 Pińczów	brak informacji	zupy, dania główne, surówki i dodatki, desery	brak danych	R
Restauracja Kwadrans	Plac Wolności 4 28-400 Pińczów	codziennie w godzinach 8:00-20:00	zupy, dania główne, zestawy dnia, surówki i dodatki, kebab, gyros, hamburgery, hot-dogi	brak danych	R
Restauracja Tawerna	ul. Piłsudskiego 8 28-400 Pińczów	codziennie w godzinach	zupy, dania główne, pizza, zakąski, surówki i dodatki,	stół bilardowy, sala dla niepalących,	R

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

		10:00-23:00	desery		
Mr Chicken (do listopada 2013 r. pod nazwą Rożen Tawerna)	ul. 3 Maja 1a 28-400 Pińczów	Brak informacji	kanapki, kubełki, dania obiadowe, kebab, hamburgery, frytki	brak danych	PG
Zakład Małej Gastronomii. Aldona Warzecha	pl. Wolności 16 28-400 Pińczów	codziennie w godzinach 9:30-16:30	zapienkanki, minipizze, hot-dogi, hamburgery	brak danych	PG
Restauracja Pizzeria Komoda Smaku	pl. Partyzantów 21 28-440 Działoszyce	codziennie w godzinach 10:00-23:00	dania obiadowe, pizza	brak danych	R

* C – cukiernia; KB – kebab; L – lodziarnia; P – pizzeria; PG – punkt gastronomiczny inny niż kebab; R – restauracja.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Przewodnik Turystyczny LGD Dorzecze Wisły, LGD Perły Czarnej Nidy, LGD PONIDZIE, LGD Ziemia Jędrzejowska, Gryf, Kwidzyn 2013, danych ze stron internetowych: www.aktiw.ponidzie.info, www.lgdponidzie.pl, www.pinczow.travel, www.kwadrans.pinczow.com, www.meteor24.pl, www.komodasmaku.pl.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Na terenie Ponidzia wytwarza się wiele produktów regionalnych; część z nich pochodzi z upraw ekologicznych. Produkty te promowane są głównie w gospodarstwach agroturystycznych, gdzie gospodarze oferują swoim gościom samodzielnie przygotowane, tradycyjne potrawy. Przyciąga to turystów chcących spróbować lokalnych przysmaków i swojskiego, zdrowego jedzenia. W wielu obiektach istnieje dodatkowo możliwość zakupu regionalnych produktów. Do najważniejszych, najbardziej charakterystycznych produktów (wpisanych na Listę Produktów Tradycyjnych) na Ponidziu należą:

– ser kozi zakamieński (II miejsce w konkursie „Produkty tradycyjne regionu świętokrzyskiego”, organizowanym przez Polską Izbę Produktu Regionalnego i Lokalnego 15.06.2014)¹²³,

oraz

– pińczowski olej z Inicy¹²⁴.

Więcej informacji o produktach tradycyjnych Ponidzia zostało zamieszczonych w podrozdziale poświęconym rolnictwie (1.3.3. Rolnictwo).

3.3.1.2. Baza noclegowa

Baza noclegowa umożliwia turystyce pozostanie na obszarze odwiedzanym dłużej niż jeden dzień. Tworzą ją różnego rodzaju obiekty oferujące nocleg:

- hotele,
- motele,
- pensjonaty,
- apartamenty,
- domy wycieczkowe,
- gospodarstwa agroturystyczne,
- kempingi i pola biwakowe,
- pokoje gościnne (kwatery prywatne),
- ośrodki wczasowe,
- ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe,
- schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe,
- zakłady uzdrowiskowe,
- zespoły domków turystycznych.

Obiekty najbardziej ekskluzywne (hotele, pensjonaty, apartamenty) adresowane są do bardziej zamożnych turystów, preferujących często wyższy standard. Wyposażenie tego rodzaju miejsc jest zwykle wzbogacone o dodatkową ofertę: np. pokoje z łazienkami i z kuchnią lub basen i SPA na terenie obiektu.

---

¹²³ Strona internetowa Świętokrzyskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach, www.sodr.pl, data dostępu: 30.07.2014r.

¹²⁴ Strona internetowa Wrota Świętokrzyskie, www.wrota-swietokrzyskie.pl, data dostępu: 30.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Ośrodki wczasowe, kolonijne czy szkoleniowo-wypoczynkowe przeznaczone są głównie dla wyjazdów organizowanych, takich jak wczasy, kolonie, szkolenia i konferencje.

Pokoje gościnne, domki turystyczne, gospodarstwa agroturystyczne czy pola namiotowe – to baza noclegowa o niższym standardzie, ale także niższej cenie za nocleg. Najczęściej z tego rodzaju noclegów korzystają ludzie młodzi, chcący aktywnie spędzić czas wolny, jednakże niedysponujący dużymi środkami finansowymi. W przypadku gospodarstw agroturystycznych grupą, która jest ich częstym klientem, są rodziny z dziećmi, lub grupy przyjaciół.

Często rodzaj wybieranego noclegu jest powiązany z pewnymi preferencjami turystów co do sposobu spędzania wolnego czasu. Przykładowo, oferta gospodarstw agroturystycznych przyciąga głównie osoby, które preferują wypoczynek na wsi, chcące poznać lokalną kuchnię i tradycję oraz zobaczyć, jak w praktyce wygląda praca w rolnictwie; lubią samodzielnie eksplorować tereny wokół swojego miejsca wypoczynku. Dlatego też gospodarstwa agroturystyczne proponują im często wypożyczalnie rowerów, kajaków lub innych sprzętów sportowych. Inne udogodnienia, dotyczące noclegów, wpływające na ich jakość, to wyposażenie w zaplecze konferencyjne lub udogodnienia dla osób niepełnosprawnych.

Ze względu na liczbę turystów obiekty noclegowe mogą być nastawione na: duże wycieczki szkolne – pokoje wieloosobowe, na wyjazdy rodzinne – pokoje 2- lub 3-osobowe lub dla indywidualnych odwiedzających – pokoje 1-osobowe.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (stan na dzień 31.12.2013) na obszarze LGD PONIDZIE (spójnego z terenem powiatu pińczowskiego) zarejestrowanych było 7 obiektów noclegowych, w tym:

- 2 hotele,
- 1 dom wycieczkowy,
- 1 ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy,
- 1 zespół domków turystycznych, kemping,
- 1 pokój gościnny/kwatera prywatna.

Jak widać, aktualne dane GUS nie uwzględniają gospodarstw agroturystycznych, ważnego dla Ponidzia zaplecza noclegowego.

Na podstawie przytoczonych danych GUS, w porównaniu z innymi powiatami województwa świętokrzyskiego, LGD PONIDZIE wypada niekorzystnie. W zestawieniu na 14 powiatów zajmuje 9 miejsce (Tabela 23). W czołówce najlepiej wyposażonych w obiekty noclegowe są powiaty kielecki, buski, miasto Kielce oraz powiat konecki (ponad 20 obiektów noclegowych na terenie powiatu) (Mapa 10).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 23. Liczba obiektów noclegowych według powiatów woj. świętokrzyskiego w roku 2013

Jednostka terytorialna	Obiekty ogółem	Hotele	Motele	Pensjonaty	Inne obiekty hotelowe*	Inne obiekty noclegowe**
Województwo świętokrzyskie	215	82	11	8	13	101
Powiat kielecki	63	16	3	2	4	38
Powiat buski	29	6	0	3	3	17
Powiat m. Kielce	29	25	0	0	1	3
Powiat konecki	22	5	3	1	1	12
Powiat sandomierski	17	7	1	1	1	7
Powiat ostrowiecki	10	6	0	1	1	2
Powiat skarżyski	8	5	0	0	0	3
Powiat staszowski	7	4	1	0	0	2
Powiat pińczowski	7	2 (3)***	0	0	0	5 (22)***
Powiat włoszczowski	7	3	1	0	0	3
Powiat jędrzejowski	6	0	2	0	0	4
Powiat starachowicki	6	2	0	0	1	3
Powiat opatowski	3	0	0	0	1	2
Powiat kazimierski	1	1	0	0	0	0

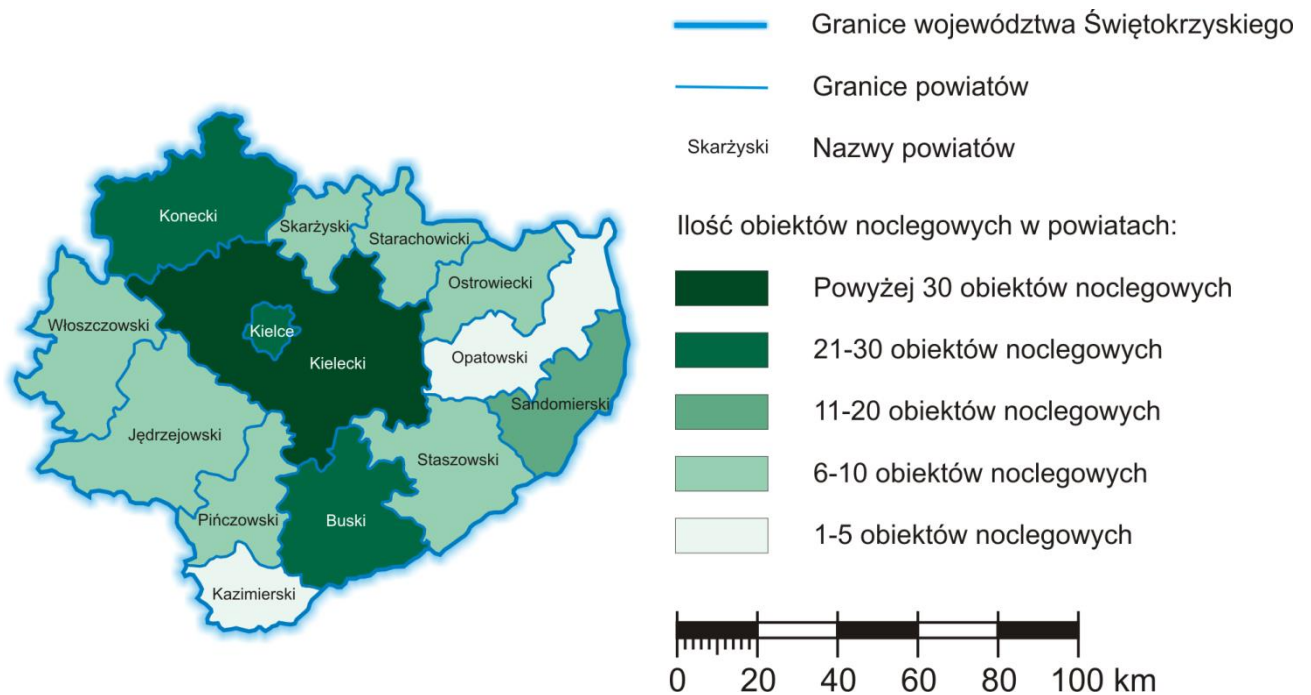
* obiekt spełniający zadania hotelu, motelu lub pensjonatu, któremu nie została nadana kategoria.

** domy wycieczkowe, kempingi, ośrodki wczasowe, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, pokoje gościnne, pola biwakowe, pozostałe obiekty niesklasyfikowane, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, zakłady uzdrowiskowe, zespoły domków turystycznych.

*** liczba podana w nawiasie jest uaktualnioną liczbą obiektów noclegowych uzyskaną na podstawie innych źródeł danych.

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2013r.).

Mapa 10. Liczba obiektów noclegowych w powiatach województwa świętokrzyskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na terenie województwa świętokrzyskiego wśród obiektów noclegowych dominują hotele (82) oraz tzw. inne obiekty noclegowe (95), takie jak:

- gospodarstwa agroturystyczne (30 obiektów),
- pokoje gościnne (12 obiektów),
- szkolne schroniska młodzieżowe (11 obiektów),
- ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe (9 obiektów),
- zespoły domków turystycznych (9 obiektów),
- ośrodki wczasowe (8 obiektów),
- zakłady uzdrowiskowe (8 obiektów),
- inne: domy wycieczkowe, kempingi, pola biwakowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, pozostałe obiekty niesklasyfikowane (8 obiektów).

Dane Głównego Urzędu Statystycznego, jak wspomniano wcześniej, nie uwzględniają informacji na temat gospodarstw agroturystycznych i pokoi gościnnych na poziomie powiatowym, a jedynie wojewódzkim (NTS-2)¹²⁵. W związku z tym należy skupić uwagę na lokalnych stronach

¹²⁵ Polska nomenklatura NTS stworzona do celów statystycznych, składająca się z pięciu poziomów: NTS 1 – obejmuje regiony grupujące województwa, NTS 2 – odpowiada podziałowi na województwa, NTS 3 – obejmuje podregiony grupujące powiaty, NTS 4 – odpowiada podziałowi na powiaty, NTS 5 – odpowiada podziałowi na gminy. *Słownik pojęć Głównego Urzędu Statystycznego*.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

internetowych, w celu zaprezentowania wskazanych danych¹²⁶. W efekcie analizy tychże danych uzyskano informacje o:

- 13 obiektach agroturystycznych działających na obszarze LGD PONIDZIE:
  - 7 w gminie Pińczów,
  - 2 w gminie Złota,
  - 3 w gminie Działoszyce,
  - 1 w gminie Kije.
- 3 hotelach:
  - Hotel i Dom Weselny „Zakątek” w gminie Michałów,
  - Hotel i Sala Przyjęć „Gacek” w gminie Pińczów,
  - Hotel „Nad Starą Nidą” w gminie Pińczów.
- oraz innych obiektach noclegowych zlokalizowanych w gminie Pińczów:
  - Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Zacisze”
  - Camping „Loch Ness”,
  - Aeroklub Regionalny w Pińczowie,
  - Bursa Szkolna.

Szczegółowe zestawienie zaprezentowane zostało poniżej (Tabela 24).

---

¹²⁶ Strony: Urzędu Miasta i Gminy Pińczów, Urzędów Gmin Michałów i Złota, sołectwa Chroberz oraz na stronach firm usługowych Pińczów Travel, Sroka Travel i Ar-TUR Centrum Rezerwacji Ponidzie.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 24. Obiekty noclegowe w LGD PONIDZIE z podziałem na gminy (stan na 18.09.2014r.).

Gmina	Nazwa obiektu	Typ obiektu*	Lokalizacja	Dostępność	Wyposażenie	Liczba miejsc noclegowych
Pińczów	Hotel „Nad Starą Nidą” (3-gwiazdkowy)	H	ul. Armii Ludowej 4 28-400 Pińczów	całoroczny	3 sale konferencyjne z wyposażeniem i klimatyzacją (sale: bankietowa, konferencyjna, kameralna), restauracja z klimatyzacją, T V, internet, monitorowany parking	46
	Hotel i Sala Przyjęć „Gacek”	H	os. Gacki 3B 28-400 Pińczów	całoroczny	brak danych	40
	Camping „Loch Ness”	CAM	Gacki (nad jeziorem) 28-407 Gacki	maj - wrzesień	bar letni, możliwość zamówienia pełnego prowiantu, możliwość rezerwacji: ławisk położonych w granicach campingu, palenisk na organizowanie ognisk, grilla zadaszonego lub przenośnego, boiska do siatkówki plażowej, lokalizacji namiotu przyczepy, stolików, ławeczek	chłonność do 150 miejsc
	Aeroklub Regionalny w Pińczowie	I	ul. Pałęki 26 28-400 Pińczów	maj - październik	kuchnia, jadalnia, miejsce na grill/ognisko	12 miejsc noclegowych + pole namiotowe
	Bursa Szkolna, dawny internat przy Liceum Ogólnokształcącym	I	ul. Żwirki i Wigury 40 28-400	całoroczny	brak zaplecza żywieniowego, ogólnodostępna łazienka przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych	80

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

			Pińczów			
Gospodarstwo agroturystyczne „Nad Nidą”	GA	Krzyżanowice Średnie 39 A 28-400 Pińczów	całoroczny	wypożyczalnia kajaków, zapewnienie transportu gości i sprzętu, całodzienne wyżywienie (zdrowa żywność, wyroby z koziego mleka, przetwory z owoców i warzyw, kuchnia wegetariańska na życzenie), duży ogród, sad, miejsce do gier i grillowania, bezpłatnie dla dzieci do 3 lat	9	
Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Zacisze”	DW	Krzyżanowice Dolne 13 28-400 Pińczów	całoroczny	śniadanie w cenie noclegu, TV, telefon, dostęp do internetu, pokoje przystosowane dla osób niepełnosprawnych, apartament, parking, restauracja „Zacisze”, 2 sale konferencyjne na 150 miejsc	80	
Gospodarstwo Agroturystyczne „Stolarscy”/ ”Stolarczykówka”	GA	Młodzawy Duże 23 28-400 Pińczów	całoroczny	możliwość wyżywienia, możliwość zakupu obrazów wykonanych haftem krzyżykowym, dostęp do internetu, miejsce na grill i ognisko, duży ogród z altanką, plac zabaw dla dzieci, miejsce parkingowe, zwierzęta gospodarskie (koń, krowy, świnie), staw rybny	15	
Gospodarstwo Agroturystyczne „Biała Zagroda” Renata i Mirosław Wojciechowski	GA	Młodzawy Duże 70 28-400 Pińczów	całoroczny	całodzienne wyżywienie z produktów z gospodarstwa, TV, radio, video do dyspozycji gości, wypożyczalnia rowerów, tenis stołowy, dla dzieci do lat 3 bezpłatnie	10	
Gospodarstwo Agroturystyczne „Kordylówka” Agnieszka i Witold	GA	Młodzawy Duże 47 a, 28-400 Pińczów	całoroczny	możliwość wyżywienia z produktów pochodzących z gospodarstwa (sery, jaja, mleko, konfitury), ogród z dużym oczkiem wodnym, miejsce na grilla, ognisko, plac zabaw dla dzieci, altanka ogrodowa, TV, duży	15	

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Kordyl				zarybiony staw, pomoc w organizacji wycieczek, organizacja spływów kajakowych (spływ na trasie Pińczów – Nowy Korczyn)	
	Agroturystyka „Pod Bociankiem”	GA	Skowronno Górne 31 28-400 Pińczów	całoroczny	w każdym pokoju radio i TV, wspólna łazienka, aneks kuchenny, posiłki, garaż na samochód, wypożyczalnia rowerów, ciasta i wyroby mleczne oparte na produktach ekologicznych z gospodarstwa	15
	Gospodarstwo Agroturystyczne „W Dolinie Nidy” Tomasz i Marzena Naporowie	GA	Skowronno Górne 32 28-400 Pińczów	całoroczny	gospodarstwo ekologiczne z Certyfikatem Ekogwarancja, własne wyroby – potrawy regionalne, w pobliżu spływu kajakowe, zimą możliwość zorganizowania kuligu, do dyspozycji całe piętro domu, altana z kominkiem, plac zabaw dla dzieci, wypożyczalnia rowerów, 2 wieżyczki obserwacyjne (lornetki), aneks kuchenny, możliwość wyżywienia	22
	Agroturystyka J.M. Bębenek	GA	Skowronno Górne 33 28-400 Pińczów	całoroczny	kuchnia z pełnym wyposażeniem, TV w kuchni i w każdym pokoju, radio, bezprzewodowy internet, duża altana, sad, możliwość organizowania imprez przy ognisku, grillu i muzyce, a także z dużym rożnem na prosiaka (na specjalne zamówienie), obsługa w języku angielskim i niemieckim, możliwość pełnego wyżywienia	13
Działoszyce	Gospodarstwo agroturystyczne „Ratajka” – Justyna Karwat	GA	Dzierążnia 99 28-440 Działoszyce	całoroczny	pełne wyżywienie, pełny węzeł sanitarny, udogodnienia dla rodzin z dziećmi, możliwość zabrania zwierząt, dostęp do TV, dostęp do komputera i internetu, miejsca na ognisko, grill, sauna	12

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Agroturystyka Jadwigi i Leszka „ALEX-TUR”	GA	Bronocice 21 28-440 Działoszyce	wiosna – jesień	wypożyczalnia skuterów, quadów i rowerów dla dzieci, piłkarzyki, lotki, gry planszowe, w pobliżu zalew z piaszczystą plażą, miejsce do gry w siatkówkę i piłkę nożną, duży taras z grillem, miejsce na ognisko, miejsce do wędkowania, plac zabaw dla dzieci, piaskownica, huśtawka, basen, TV satelitarna, kominek, parking strzeżony, pokoje dla niepalących, możliwość zabrania zwierząt, obsługa w języku rosyjskim	12
	Gospodarstwo Agroturystyczne „Zacisze”	GA	Wymysłów 12 28-440 Działoszyce	całoroczny	miejsce dla camperów na krótkotrwałe pobyty przelotowe lub na lokalizację przyczepy campingowej i namiotów, gotowe pakiety i warianty spływów kajakowych po Nidzie z pełną obsługą (kajaki, transport, noclegi, biesiady nad rzeką), altana, parking, tradycyjne wiejskie wędliny, kurczak, ryby prosto z wędzarni, przy długich pobytach możliwość nauki pływania dla dzieci i dorosłych (prowadzona przez ratownika WOPR)	10
Kije	Wanda i Jerzy Majka, Janów	GA	Janów 40 28-404 Kije	całoroczny	ekologiczne wyżywienie (domowe jaja, sery, masło, dżem, chleb, drób, wędliny, nalewki), obcowanie ze zwierzętami (kury, kaczki, indyki, perliczki, króliki, kozy, psy), TV, gospodyni pielęgniarzka po uzgodnieniu przyjmuje osoby niepełnosprawne	7
Michałów	Hotel i Dom Weselny „Zakątek”	H	Wrocieryż 28-411	całoroczny	śniadanie w cenie, wysoki standard pokoi, parking	49

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

			Michałów			
Złota	„Domceltic” – Wanda i Leszek Zmarzły	GA	Probołowice 1 28-425 Złota	maj – listopad	Teren ogrodzony, możliwość garażowania samochodu, duży ogród, altana z murowanym grillem oraz grill gazowy, miejsce na ognisko, kuchnia z pełnym wyposażeniem, duży salon z TV, plac zabaw dla dzieci, basen rozkładany na stelażu, duży sad owocowy, możliwość przygotowywania przetworów z wiejskich owoców i warzyw, komputer z dostępem do internetu i bezpłatny internet bezprzewodowy, wypożyczalnia rowerów	6
	„Agroturystyka Celtycka” – Wiesława i Stanisław Klepka	GA	Nieprawice 22 28-425 Złota	całoroczny	pokoje, domek wolnostojący „Chatka naturoterapia”, możliwość spania na słomie lub w pościeli wypchanej sianem, przejażdżki bryczką, kuligi, łowienie ryb w stawie, wyżywienie, osobne wejście, soki produkowane w gospodarstwie i posiłki przygotowywane przez gospodynię, w pobliżu plac zabaw dla dzieci, parking	10

*GA – gospodarstwo agroturystyczne, H – hotel, I – inne obiekty noclegowe, CAM – camping, DW – dom wypoczynkowy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze stron internetowych oraz weryfikacji telefonicznych: www.pinczow.com, www.michalow.pl, www.gminazlota.tbu.pl, www.chroberz.info, www.pinczow.travel, www.srokatravel.pl, www.rezerwacjaurloupu.pl, www.eholiday.pl, www.wakacje.agro.pl, www.meteor-turystyka.pl, <http://www.wdolinienidy.nocujmy.pl>, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Zestawienie sumaryczne, wynikające z powyżej zaprezentowanych danych pokazuje, że obszar LGD PONIDZIE bieżąco dysponuje:

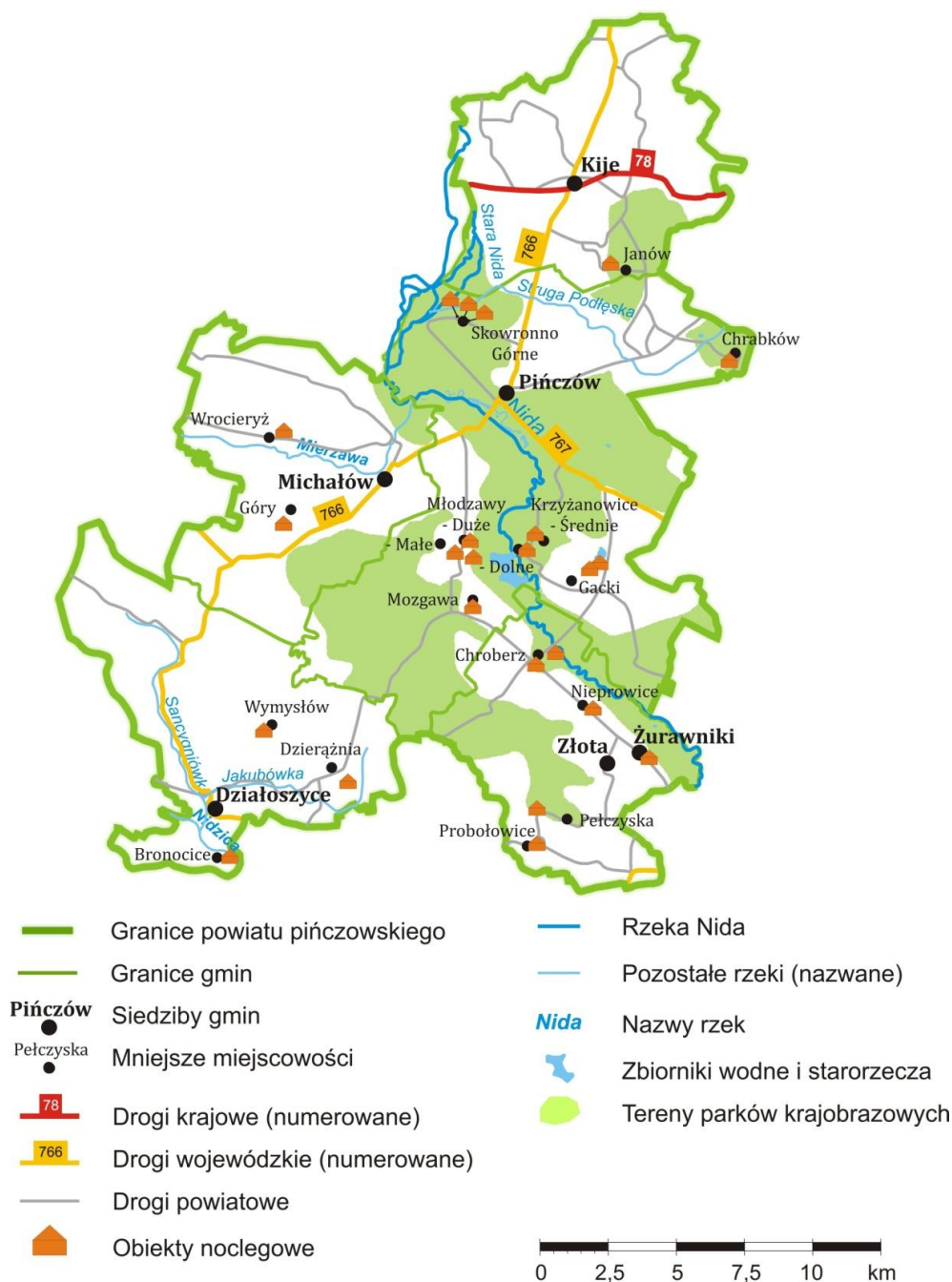
- 135 miejscami noclegowymi w kategorii hotele (H),
- 156 miejscami noclegowymi w kategorii gospodarstwa agroturystyczne (GA),
- 80 miejscami noclegowymi w kategorii dom wycieczkowy (DW),
- 92 miejscami noclegowymi w kategorii inne obiekty noclegowe (I)¹²⁷,
- do 150 miejsc noclegowych w kategorii camping (CAM).

Dodatkowo, obecnie na terenie Pińczowa trwają zmiany, które polegają na przebudowie kempingów i domków wakacyjnych. Oczywiście są to korzystne zmiany, jednak co zostało już wcześniej powiedziane, stan bazy noclegowej jest wciąż niewystarczający.

---

¹²⁷ Przy Aeroklubie Regionalnym w Pińczowie znajduje się również pole namiotowe. Liczba powyżej nie uwzględnia miejsc noclegowych, oferowanych w ramach tej formy noclegu.

Mapa 11. Obiekty noclegowe na obszarze LGD PONIDZIE z wyłączeniem miasta Pińczów

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.swietokrzyskie.travel.pl i www.mapy.google.pl, data dostępu: 11.09.2014r.

Według danych Świątokrzyskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach w 2009 roku w granicach województwa świętokrzyskiego było już 498 gospodarstw agroturystycznych. Dane te jednak szybko się dezaktualizują ze względu na obecne trendy w zakładaniu tego typu działalności. Pomimo tego, aby zobrazować ich liczbę i zróżnicowanie w obrębie omawianego województwa, i tym samym ocenić sytuację na obszarze LGD PONIDZIE, posłużono się tym zbiorem danych (Tabela 25).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 25. Liczba gospodarstw agroturystycznych oraz liczba pokoi i miejsc noclegowych w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2009 roku

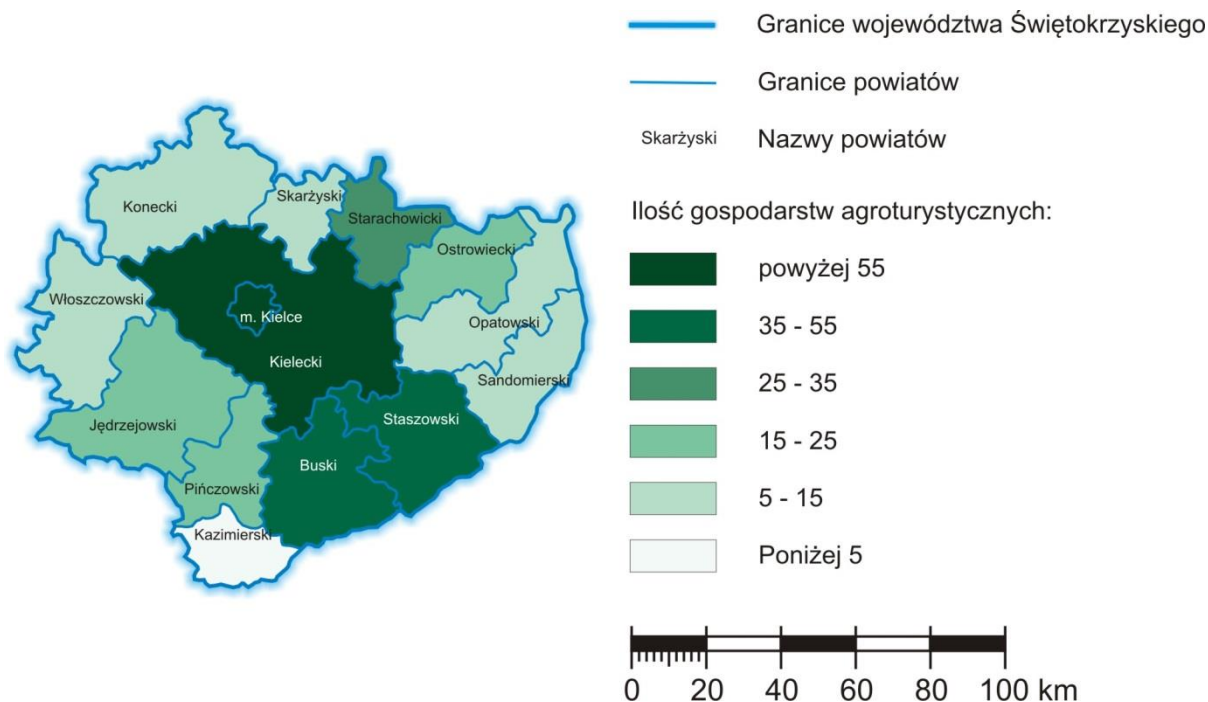
Jednostka terytorialna	Liczba gospodarstw agroturystycznych	Liczba pokoi	Liczba miejsc noclegowych
Powiat kielecki (w tym m. Kielce)	269	930	2683
Powiat konecki	8	24	74
Powiat ostrowiecki	21	73	234
Powiat skarżyski	9	24	87
Powiat starachowicki	26	85	248
Powiat buski	42	169	368
Powiat jędrzejowski	18	56	127
Powiat kazimierski	2	8	16
Powiat opatowski	9	35	93
Powiat pińczowski	19	65	167
Powiat sandomierski	11	37	116
Powiat staszowski	52	158	390
Powiat włoszczowski	12	41	139
ŚWIĘTOKRZYSKIE	498	1 705	4 742

Źródło: strona internetowa www.agro.sodr.pl, data dostępu: 03.09.2014r.

Z powyższej tabeli wynika, że najwięcej gospodarstw agroturystycznych województwa świętokrzyskiego w 2009 roku zlokalizowanych było w powiecie kieleckim (wraz z miastem Kielce – prawie 270). Jednocześnie jest to największy powierzchniowo obszar województwa, dlatego też liczba omawianych obiektów znacząco odbiega od pozostałych powiatów. W następnej grupie znajdują się powiaty buski i staszowski (między 35 a 55 obiektów). Są to tereny (powiat buski), na których od lat dominuje typ turystyki uzdrowiskowej. Z tego tytułu różnego rodzaju obiekty noclegowe powstawały tutaj dużo wcześniej niż na pozostałych obszarach. W trzeciej kategorii niniejszej klasyfikacji uplasował się powiat starachowicki z liczbą gospodarstw agroturystycznych równą 26. Średnią liczbę omawianych gospodarstw (między 15 a 25 obiektów) posiadają powiaty: ostrowiecki, pińczowski i jędrzejowski. Są to regiony, w których nie ma długoletnich tradycji turystycznych (Mapa 12). Rozwój gospodarstw agroturystycznych to okres ostatnich 10 lat i obecnie. Na pozostałych obszarach województwa świętokrzyskiego liczba gospodarstw agroturystycznych jest niska (poniżej 15 obiektów).

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Mapa 12. Liczba obiektów noclegowych w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2009 roku

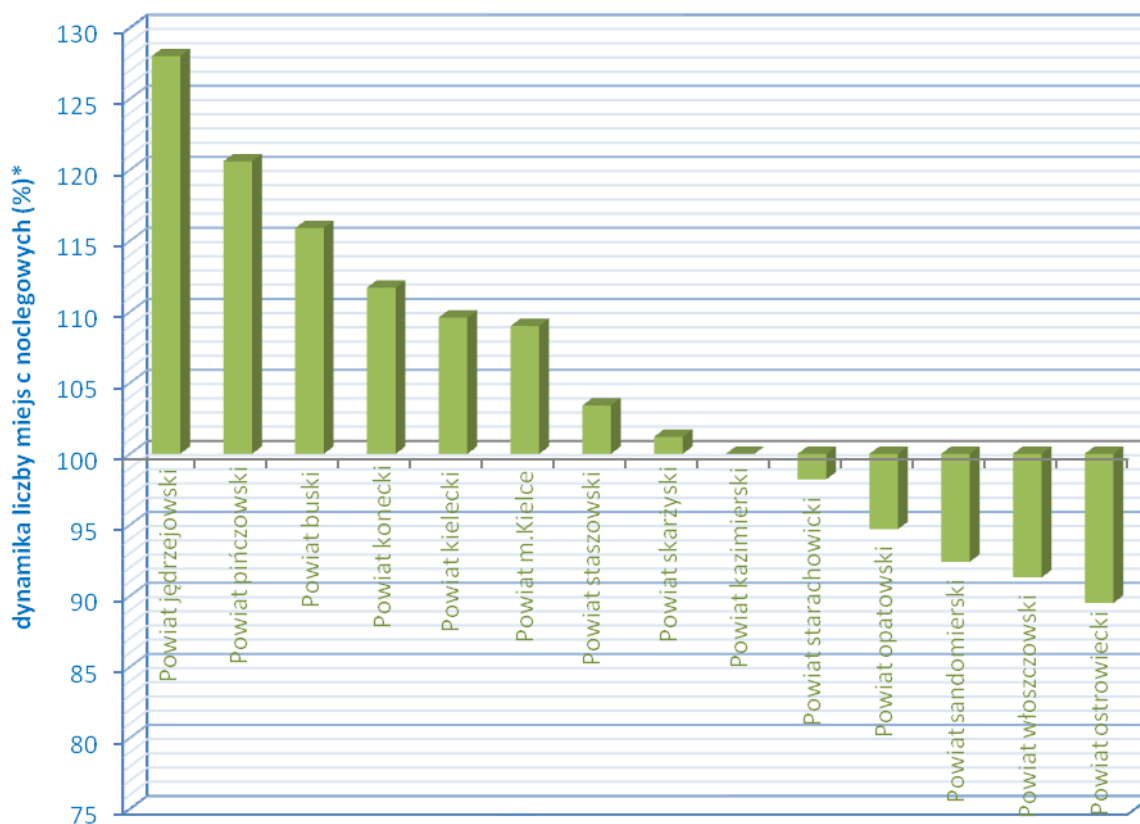

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej www.agro.sodr.pl, data dostępu: 03.09.2014r.

Analizując dynamikę powstawania miejsc noclegowych na obszarze LGD PONIDZIE, da się zauważyć pozytywne tendencje. W 2013 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba miejsc noclegowych zwiększyła się o 20,6%. Pod tym względem jest to jeden z najszybciej rozwijających się obszarów na terenie województwa świętokrzyskiego – druga pozycja, po powiecie jędrzejowskim (Rycina 38).

Rycina 38. Dynamika liczby miejsc noclegowych w powiatach województwa świętokrzyskiego

* wartość 100% odnosi się do liczby miejsc noclegowych roku poprzedniego

Źródło: opracowanie na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2013r.)

3.3.1.3. Baza towarzysząca

Pod pojęciem bazy towarzyszącej należy rozumieć dodatkową infrastrukturę turystyczną (poza gastronomiczną i noclegową), która ma za zadanie umożliwić wypoczynek turystom. Infrastruktura taka daje m.in. sposobność do uprawiania np. turystyki kwalifikowanej, ponieważ ten rodzaj spędzania czasu wolnego wymaga użycia specjalistycznego sprzętu (np. kajaków, rowerów, nart, sprzętu do wspinaczki, zaplecza do jazdy konno) lub specjalnie oznaczonych miejsc i szlaków (np. szlaki piesze, trasy rowerowe, miejsca wyznaczone dla wędkarstwa, miejsca udostępnione do kąpieli lub żeglugi). Uwarunkowania przyrodnicze danego obszaru w znaczącym stopniu determinują rozwój tego rodzaju infrastruktury turystycznej. Trudno mówić o wypożyczalniach sprzętu do wspinaczki górskiej na obszarze nizinnym bądź wypożyczalni kajaków na terenie bez przepływającej przez niego rzeki. Dlatego w zależności od walorów, zwłaszcza przyrodniczych, danego obszaru bazy towarzyszące mogą się od siebie różnić.

Na obszarze LGD PONIDZIE, gdzie zdecydowaną dominantą krajobrazową jest rzeka Nida, główną formą spędzania wolnego czasu, w ramach turystyki kwalifikowanej, jest kajakarstwo. Stąd na

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

badanym terenie występują wypożyczalnie kajaków (m.in. Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Zacisze”, firma organizująca spływy kajakowe „Kajakiem po Nidzie”), a gospodarstwa agroturystyczne działające na tym obszarze organizują turystom pobyt (nocleg/wyżywienie) wraz z wypożyczeniem kajaków czy też z możliwością ich transportu.

Rycina 39. Przebieg szlaku wodnego z Motkowic do Wiślicy

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej www.pinczow.com, data dostępu: 22.07.2014r.

Oprócz istniejących szlaków wodnych, które omówiono powyżej, LGD PONIDZIE dokonała analizy odcinka rzeki od Umianowic do Żurawnik pod kątem możliwości stworzenia nowego szlaku wodnego (o długości 48 km) i przystani kajakowej. W sierpniu 2011 roku otwarto przystań kajakową w miejscowości Chroberz (gmina Żłota)¹²⁸. Powstały szlak także może być kontynuowany do Wiślicy i Nowego Korczyna¹²⁹.

Przez obszar LGD PONIDZIE biegnie zaledwie jeden szlak pieszy znakowany (wyznaczony w terenie). Jest to szlak niebieski im. W. Żelichowskiego. Wielu autorów w swoich przewodnikach o Ponidziu zamieściło informacje o dogodnych ścieżkach pieszych wraz z mapami, jednak nie są one wyznaczone w terenie, dlatego nie są elementem infrastruktury turystycznej obszaru. Poniżej przedstawiono spis szlaków pieszych przecinających obszar LGD PONIDZIE – istniejących szlaków pieszych (znakowanych w terenie) – oraz propozycje nowych tras opisane w dostępnych powszechnie przewodnikach (Tabela 26 i Tabela 27) (Mapa 13 i Mapa 14).

¹²⁸ Strona internetowa www.gminazlota.tbu.pl, data odsłony: 5.08.2014 r.

¹²⁹ Studium zagospodarowania turystycznego szlaku wodnego na rzece Nidzie na odcinku Umianowice – Żurawiki, LGD Ponidzie, Kraków 2011, s. 4 i 7.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Tabela 26. Szlaki piesze przebiegające częściowo lub w całości przez obszar LGD PONIDZIE

Nazwa szlaku	Twórca szlaku/przewodnik proponujący szlak	Pętla (tak/nie)	Całkowita długość trasy	Oznaczenie szlaku na mapach i w przewodnikach	Oznakowania w terenie (tak/nie)
Szlak pieszy im. W. Żelichowskiego	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze	nie	39 km	niebieski	tak
Szlak Praojców	Urząd Miasta i Gminy Działoszyce	tak	ok. 9,5 km	żółty	nie
Pińczów – Krzyżanowice – Wiślica	Pilichowie M. i P. „Ponidzie. Szlaki turystyczne”	nie	30 km	brak	nie
Pińczów – Skowronno – Pińczów	Dziubiński A. „Przewodnik. Pińczów i okolice”	tak	ok. 10 km	brak	nie
Rezerwat Bogucice – Chroberz	Dziubiński A. „Przewodnik. Pińczów i okolice”	nie	ok. 9 km	brak	nie
Góry – Michałów	Dziubiński A. „Przewodnik. Pińczów i okolice”	nie	7 km	brak	nie
Szlak pieszy B1	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	tak	brak danych	niebieski	nie
Szlak pieszy B2	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	tak	brak danych	zielony	nie
Szlak pieszy C2	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	brak danych	niebieski	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, Ponidzie. W świętokrzyskim stepie; Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Tabela 27. Przebieg szlaków pieszych biegnących częściowo lub w całości przez obszar LGD PONIDZIE

Nazwa szlaku	Przebieg trasy*	Atrakcje na trasie w granicach LGD PONIDZIE
Szlak pieszy im. W. Żelichowskiego	Pińczów – Bogucice-Parcele – Grochowiska – Wełecz – Oleszki – Skorocice – Chochół – Chotel Czerwony – Gorystawice – Wiślica	kapliczka św. Anny z panoramą na miasto Pińczów, miejsce bitwy pod Grochowiskami oraz kamienne lamusy i tradycyjna architektura wiejska w Grochowiskach
Szlak Praojców	Dziekanowice – Łysowiec – Bronocice – Pierocice – Szczotkowice – Dziekanowice	malownicza dolina Nidzicy, wąwozy lessowe, dawne osady neolityczne, starożytne kurhany, dworek w Pierocicach z XIX w.
Pińczów – Krzyżanowice – Wiślica	Pińczów – Kowala – Krzyżanowice – Zagość – Kobylniki – Wiślica	przyroda Doliny Nidy, romańsko-gotycki kościół w Zagości, Rezerwat Krzyżanowice, Rezerwat w okolicach Skotników Górnych
Pińczów – Skowronno – Pińczów	Pińczów – Skowronno – Kopernia – Pińczów	zachodnia część Garbu Pińczowskiego, rzeka Nida, szlak krótki, ale urozmaicony
Rezerwat Bogucice – Chroberz	Bogucice – Rezerwat Grabowiec – Gacki – Rezerwat w Krzyżanowicach Dolnych – Chroberz	wyrobisko nieczynnej kopalni gipsu w Gackach, Rezerwat Bogucice-Grabowiec i Rezerwat Krzyżanowice, pałac w Chrobrzu
Góry – Michałów	Góry – Kołków – Rezerwat Polana Polichno – Młodzawy Małe – Michałów	ruina pałacu z XIX/XX w., kaplica grobowa rodziny Dembińskich i kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Górach, Rezerwat Polana Polichno, kościół pw. Świętego Ducha i Matki Boskiej Bolesnej w Młodzawach Małych, stadnina koni w Michałowie
Szlak pieszy B1	Busko-Zdrój – Grochowiska – Wełecz – Busko-Zdrój	miejsce bitwy pod Grochowiskami oraz kamienne lamusy i tradycyjna architektura wiejska w Grochowiskach
Szlak pieszy B2	Busko-Zdrój – Grochowiska – Szaniec – Busko-Zdrój	miejsce bitwy pod Grochowiskami oraz kamienne lamusy i tradycyjna architektura wiejska w Grochowiskach

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

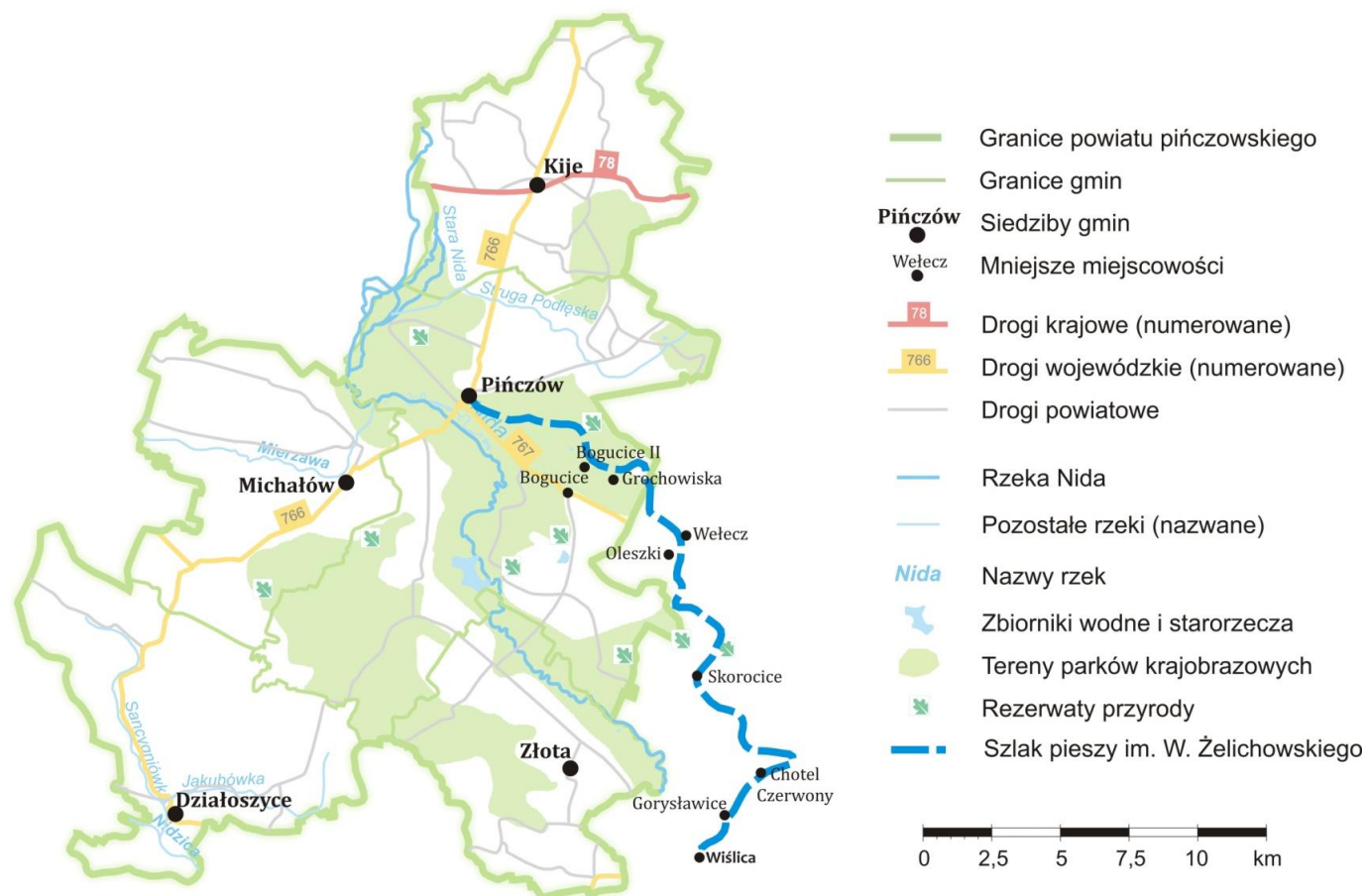
Szlak pieszy C2	Busko-Zdrój – Grochowiska – Pińczów	leśny charakter ścieżki, szlak wymagający, miejsce bitwy pod Grochowiskami oraz kamienne lamusy i tradycyjna architektura wiejska w Grochowiskach, kapliczka św. Anny z panoramą na miasto Pińczów
-----------------	--	--

*pogrubioną czcionką – punkty na trasie mieszczące się w granicach LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki M, Ponidzie. W świętokrzyskim stepie; Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE..., www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

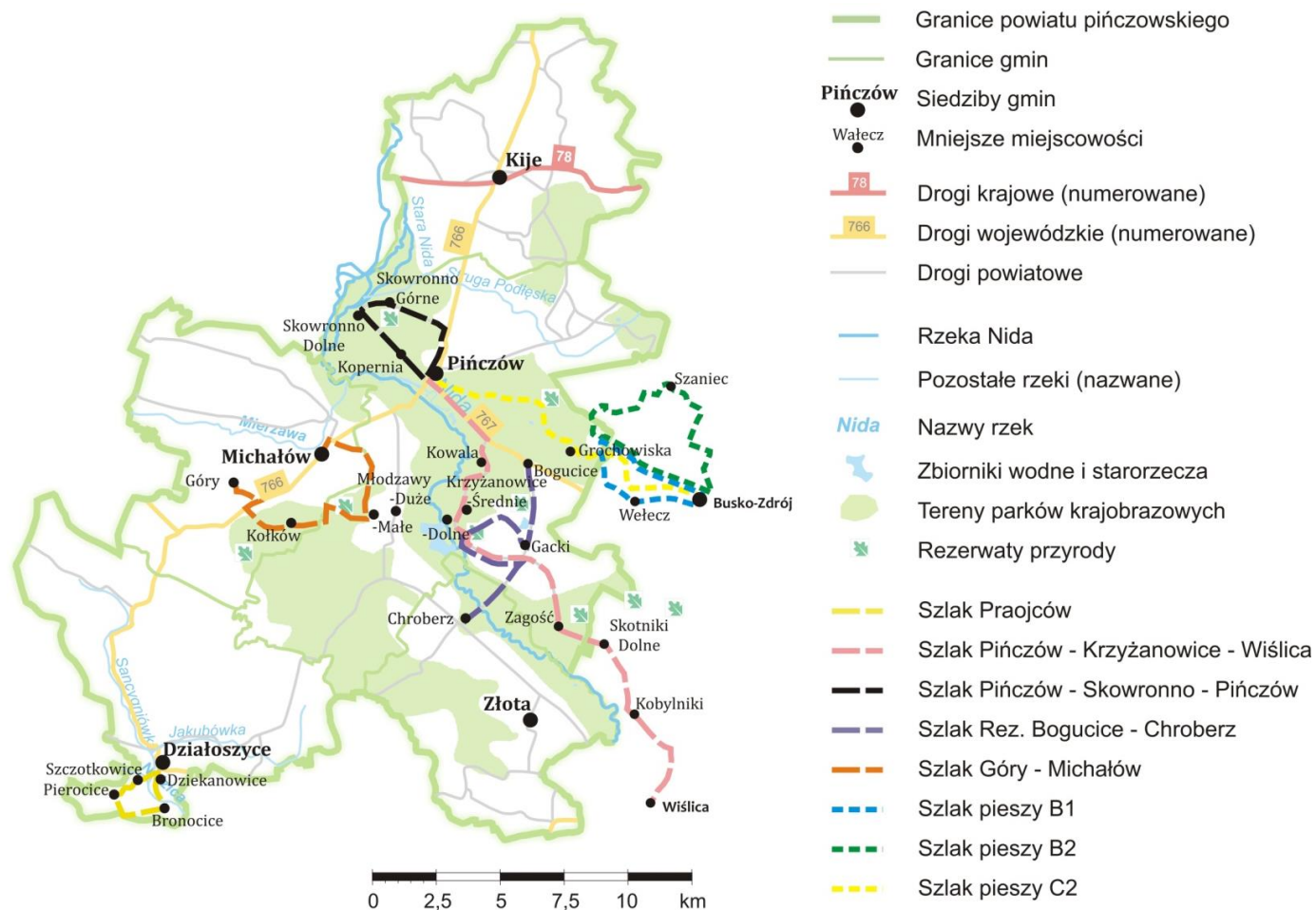
Mapa 13. Znakowane w terenie szlaki piesze na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*; *Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Mapa 14. Nieznakowane w terenie szlaki piesze na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie Jurecki M., *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*; *Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Kolejną rozwijającą się formą turystyki kwalifikowanej jest turystyka rowerowa. Świadczy o tym liczba obiektów agroturystycznych deklarujących możliwość wypożyczenia rowerów. Na wielu stronach internetowych gospodarze informują, że okolica ich gospodarstwa sprzyja wycieczkom rowerowym i pieszym. Także autorzy przewodników¹³⁰ opisują obecne wytyczone w terenie szlaki, a także podają własne propozycje możliwych do realizacji szlaków rowerowych (także o charakterze tematycznym) (Tabela 28 i Tabela 29) (Mapa 15 i Mapa 16).

Tabela 28. Szlaki rowerowe przebiegające częściowo lub w całości przez obszar LGD PONIDZIE

Nazwa trasy	Twórca szlaku/przewodnik proponujący szlak	Pętla (tak/nie)	Całkowita długość trasy	Oznaczenie szlaku na mapach i w przewodnikach	Oznakowanie w terenie (tak/nie)
Szlak Architektury Obronnej	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego	nie	500,5 km	czarny	tak
Szlak Miejsc Mocy	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego	tak	ok. 575 km	żółty	tak
Szlak Rycerski	Urząd Miasta i Gminy Działoszyce	tak	26,5 km	niebieski	nie
Szlak Staropolski	Urząd Miasta i Gminy Działoszyce	tak	27,5 km	czerwony	nie
Szlak Republiki Pińczowskiej	portal www.swietokrzyskie.pl	nie	52 km	czerwony	Tak, ale niewidoczne
Madonny Ponidzia	strony internetowe powiatu pińczowskiego	tak	brak danych	nie	nie

¹³⁰ A. Dziubiński, *Przewodnik. Pińczów i okolice*, Agencja JP, Kielce 1997; M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*, Bezdroża, Kraków 2013r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Niebieski szlak rowerowy wokół Pińczowa	Urząd Miejski w Pińczowie	tak	ok. 46 km	nie	tak
Pińczów – Las Bogucki – Pińczów	Dziubiński A. „Przewodnik. Pińczów i okolice”	tak	ok. 30 km	nie	brak danych
Pińczów – rezerwat Grabowiec – Pińczów	Dziubiński A. „Przewodnik. Pińczów i okolice”	tak	ok. 50 km	nie	brak danych
Pogórze Pińczowskie (brązowy)	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	tak	brak danych	tak	brak danych
Pogórze Pińczowskie (żółty)	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	tak	brak danych	tak	brak danych
Pogórze Pińczowskie (zielony)	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	tak	brak danych	tak	brak danych
Szlak rowerowy B3	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	21 km	nie	brak danych
Szlak rowerowy C1	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	20 km	nie	brak danych
Szlak rowerowy C2	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	11 km	nie	brak danych
Szlak rowerowy C3	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	28 km	nie	brak danych
Szlak rowerowy O5	Jurecki M. „Ponidzie.	tak	32,5 km	nie	brak danych

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	W świętokrzyskim stepie”			
--	--------------------------	--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*; *Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data odczytu: 22.07.2014r.

Tabela 29. Przebieg tras rowerowych biegnących częściowo lub w całości przez obszar LGD PONIDZIE

Nazwa trasy	Przebieg trasy*	Atrakcje na trasie w granicach LGD PONIDZIE
Szlak Architektury Obronnej	Końskie – Modliszewice – Kazanów – Chełmce – Podzamcze Piekoszowski – Jaskinia Raj – Chęciny – Podzamcze Chęcińskie – Bolmin – Małogoszcz – Sobków – Mokrsko – Imielno – Pińczów – Chroberz – Stradów – Pełczyska – Wiślica – Szczaworyż – Stopnica – Rytwiany – Kurozweki – Szydłów – Rembów – Ujazd – Konary Kolonia – Ossolin – Samborzec – Sandomierz – Kichary – Międzygórz – Tudorów – Opatów – Ptkanów – Podgrodzie – Ćmielów – Grzegorzowice – Dębno – Bodzentyn – Kielce	Pińczów – szlak śladami zamków i pałaców, pałac Wielopolskich z basztą i pozostałościami zamku; Pełczyska – zespół pałacowy z parkiem w Chrobrzu, pozostałości wału i fosy dawnego zamku
Szlak Miejsc Mocy	Kielce – Podzamcze Piekoszowskie – Piekoszów – Rykoszyn – Szewce – Bolmin – Małogoszcz – Lipnica – Podchojny – Wilanów – Jędrzejów – Skroniów – Warzyn II – Rakoszyn – Nagłowice – Kossów – Moskorzew - Dzierzgow – Secemin – Czarnca – Włoszczowa – Kurzelów – Kluczewsko – Oleszno – Słupia – Radoszyce – Jacentów (skrzyżowanie z drogą nr 74) – Sielpia Wielka – Czarniecka Góra – Stąporków – Bliżyn – Skarżysko-Kamienna – Wąchock – Wykus – Bronkowice – Radkowie – Kałków – Cząstków – Podchełmie – Nowa Słupia – Zagoścień (skrzyżowanie z drogą nr 74) – Stara Zbelutka – Niedźwiedź – Bogorja – Jurkowice – Sulistawice – Osiek –	szlak o charakterze religijno-pielgrzymkowym, sanktuaria maryjne, miejsca kultu religijnego i inne obiekty sakralne; Chroberz – gotycko-renesansowy kościół pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej i św. Jana Kantego; Młodzawy Małe – kościół pw. Świętego Ducha i Matki Boskiej Bolesnej; Pińczów – zespół klasztorny popauliński z kościołem pw. św. Jana Ewangelisty i zespół klasztorny reformatów z kościołem pw. Nawiedzenia NMP

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Niekrasów – Strzegom – Rytwiany – Wojnów – Beszowa – Zborówek – Pacanów – Wójcza – Zborów – Solec Zdrój – Wiślica – Chroberz – Młodzawy Małe – Pińczów – Lipnik – Piotrkowice – Maleszowa – Morawica – Suków – Mójcza – Kielce	
Szlak Rycerski	Działoszyce – Jastrzębniki – Wymysłów – Szyszczycy – Wolica – Dziewięczyce – Stępcice – Podrózie – Sancygniów – Podgaje – Żółta Kolonia – Bronów – Dębowiec – Ksawerów – Łabędź – Działoszyce	Sancygniów – pałac Deskurów z pozostałością obwarowań, dworską bramą wjazdową, lamusem, budynkiem przybrany oraz parkiem; Szyszczycy – pozostałości parku dworskiego
Szlak Staropolski	Działoszyce – Dziekanowice – Kwaszyn – Dzierążnia – Sudół – Dębiany – Sypów – Marianów – Szyszczycy – Wymysłów – Jastrzębniki – Jakubowice – Działoszyce	Dzierążnia – bardzo stara osada, ze wzgórzami Białą i Kamienną Górą oraz licznymi jarami i wądołami; Sudół – dawny folwark rycerski z pozostałościami dwóch kurhanów pradziejowych
Szlak Republiki Pińczowskiej	Pińczów – Skrzypiów – Młodzawy Małe – Kozubów – Chroberz – Niegosławice – Złota – Wola Chrobberska – Dzierążnia-Działoszyce	szlak o średnim poziomie trudności, atrakcją na trasie jest przyroda Ponidzia; Pińczów – kaplica św. Anny, zespół klasztorny reformatów, dawny klasztor paulinów, zespół pałacowo-parkowy Wielopolskich, tzw. Dom Ariański na Mirowie; Chroberz – późnoklasycystyczny pałac Wielopolskich; Młodzawy – późnobarokowa świątynia pw. św. Ducha i Matki Boskiej Bolesnej, Ogród na Rozstajach; Złota – wczesnośredniowieczne cmentarzysko oraz park dworski z XIX w.; Działoszyce – ruiny synagogi
Madonny Ponidzia	Pińczów – Bogucice – Gacki – Chroberz – Młodzawy Małe – Probołowice – Kozubów – Dzierążnia – Działoszyce – Sancygniów – Góry – Pińczów	Pińczów – kościół pw. Nawiedzenia NMP z obrazem Matki Boskiej Mirowskiej z XVII w.; Bogucice – kościół Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny; Chroberz – kościół Wniebowzięcia Matki Boskiej; Pełczyska – kościół pw. Świętego Wojciecha z obrazem Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych; Probołowice – kościół św. Jakuba Starszego z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem tzw. Probołowskiej; Dzierążnia – kościół św. Marii

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

		Magdaleny, z obrazem Marii Magdaleny; Działoszyce – dwie kaplice św. Anny oraz Matki Boskiej Różańcowej; Góry – kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
Niebieski szlak rowerowy wokół Pińczowa	Pińczów – Las Pasturski – Bogucice II – Las Bogucki – Marzęcin – Gacki – Chroberz – Wojstawice – Mozgawa – Młodzawy Małe – Młodzawy Duże – Skrzypiów – Pińczów	Pińczów – kaplica św. Anny, zespół klasztorny reformatów, dawny klasztor paulinów, zespół pałacowo-parkowy Wielopolskich, Dom Ariański na Mirowie; Chroberz – późnoklasycystyczny pałac Wielopolskich; Młodzawy Małe – późnobarokowa świątynia pw. św. Ducha i Matki Boskiej Bolesnej, Ogród na Rozstajach; Skrzypiów – miejscowość związana z osobą literata Jana Chryzostoma Paska
Pińczów – Las Bogucki – Pińczów	Pińczów – Włochy – Galów – Szaniec – Kameduły – Grochowiska – Las Bogucki – Pińczów	Pińczów – zabytki architektury; Włochy – pomnik z herbem Ordynatów Pińczowskich; Grochowiska – miejsce bitwy i zabytki architektury
Pińczów – Rezerwat Grabowiec – Pińczów	Pińczów – Młodzawy Małe – Stradów – Chroberz – Zagość – Krzyżanowice – Gacki (wyrobisko kamieniołomu) – Rezerwat Grabowiec – Bogucice – Grochowiska – Pińczów	Pińczów – zabytki architektury; Stradów – wczesnośredniowieczne grodzisko; Krzyżanowice – rezerwat przyrody; Gacki – dawny kamieniołom gipsów; Rezerwat Grabowiec w okolicy Bogucic; Grochowiska – miejsce bitwy i zabytki architektury
Pogórze Pińczowskie (brązowy)	Młodzawy Duże – Polana Polichno – Sadek – Orkanów – Zawarża – Kozubów – Młodzawy Małe – Młodzawy Duże	szlak Pogórza Pińczowskiego – najdłuższy, zwiedzanie Kozubowskiego Parku Krajobrazowego
Pogórze Pińczowskie (żółty)	Młodzawy Duże – Polana Polichno – Bugaj – Młodzawy Małe – Młodzawy Duże	szlak Pogórza Pińczowskiego – najkrótszy, zwiedzanie Kozubowskiego Parku Krajobrazowego
Pogórze Pińczowskie (zielony)	Młodzawy Duże – Polana Polichno – Sadek – Orkanów – Kozubów – Młodzawy Małe – Młodzawy Duże	szlak Pogórza Pińczowskiego – średni, zwiedzanie Kozubowskiego Parku Krajobrazowego

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

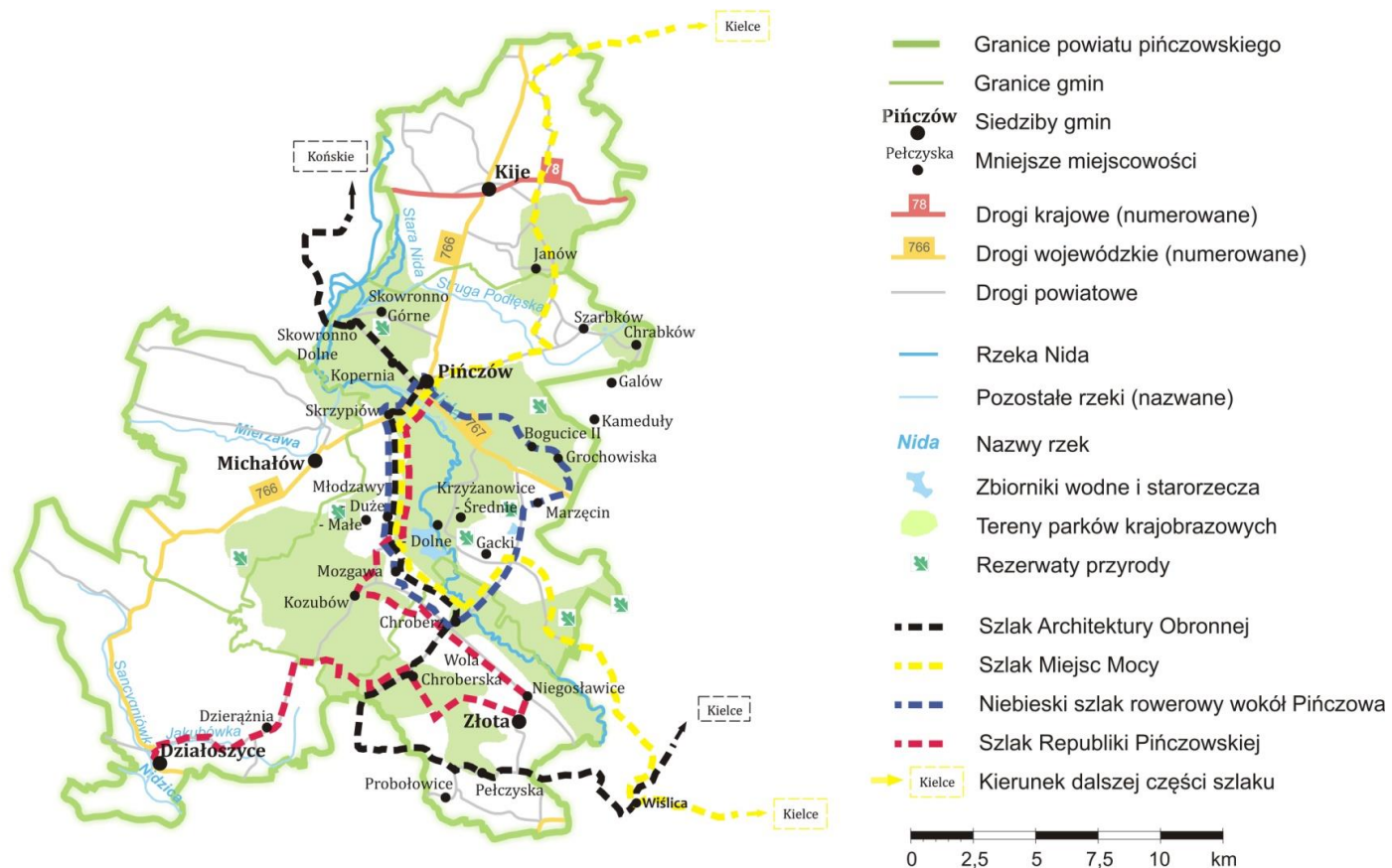
Szlak B3	Skorocice (połączenie ze szlakiem A2) – Zagość (połączenie ze szlakiem C2) – Gacki – Krzyżanowice – Kowala – Pasturka – Pińczów	Gacki – dawny kamieniołom gipsów; Rezerwat Krzyżanowice; Rezerwat Skorocice; romańsko-gotycki kościół w Zagości Starej; Pińczów – zabytki architektury
Szlak C1	Pińczów – Grochowiska (połączenie ze szlakiem C2) – Kameduły – Mikułowice – Busko-Zdrój	Pińczów – zabytki architektury; Grochowiska – miejsce bitwy oraz kamienne lamusy i tradycyjna architektura wiejska
Szlak C2	Grochowiska (połączenie ze szlakiem C1) – Las Winiarski – Gaik – Winiary – Skotniki Górne – Skotniki Dolne – Zagość (połączenie ze szlakiem B3)	Grochowiska – miejsce bitwy oraz kamienne lamusy i tradycyjna architektura wiejska; Rezerwat Skotniki Górne
Szlak C3	Pińczów – Kopernia – Skowronno – Sobowice – Imielno – Stawy – Motkowice – Stara Wieś – Rębów – Korytnica – Sobków	szlak biegnie granicą Deltę Środkowej Nidy, na trasie: malownicza nadnidziańska Kopernia, rezerwat Skowronno oraz kościół romański w Imielnie
Szlak O5	Pińczów – Skrzypiów – Zakrzów – Młodzawy Duże – Młodzawy Małe – Kolonia – Betlejem – Michałów – Pawłowice – Busina – Kwasków – Skowronno Dolne – Skowronno Górne – Góry Pińczowskie – Pińczów	kościół barokowy w Młodzawach Małych, Rezerwat Polana Polichno Rezerwat Skowronno, stadnina koni w Michałowie, widok na Dolinę Nidy ze szczytu Gór Pińczowskich

*pogrubioną czcionką – punkty na trasie mieszczące się w granicach LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*; *Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, www.pinczow.pl, www.dzialoszyce.info, www.trail.pl, data dostępu: 19.09.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

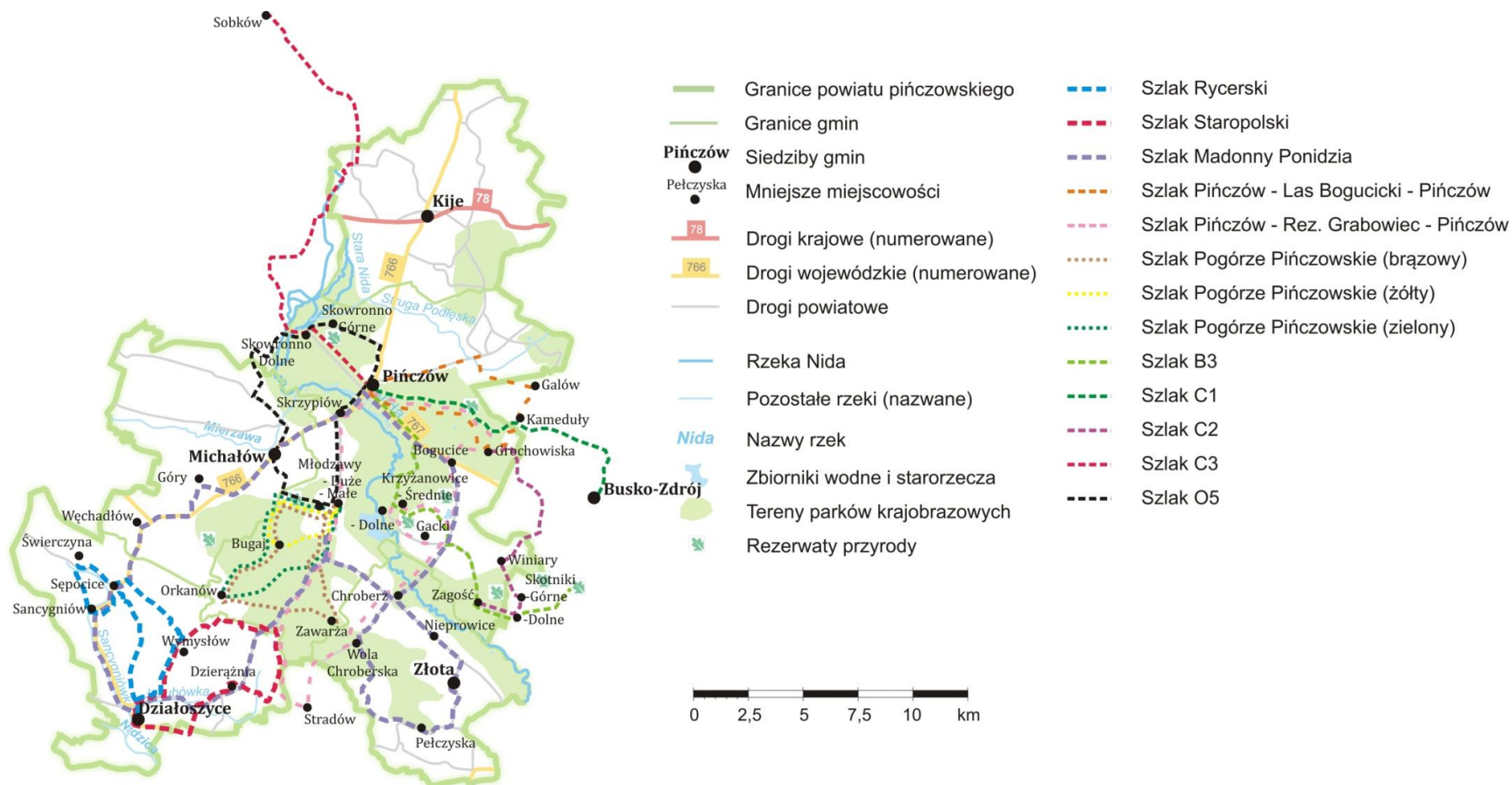
Mapa 15. Znakowane w terenie szlaki rowerowe na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie; Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Mapa 16. Nieoznakowane w terenie szlaki rowerowe na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*; *Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Autorzy przewodników turystycznych przekonują, że teren LGD PONIDZIE można również zwiedzać samochodem. Szlaki samochodowe to głównie szlaki o dłuższych odległościach, pozwalające na obejrzenie atrakcji turystycznych w całym województwie świętokrzyskim. W poniższych tabelach (Tabela 30 i Tabela 31) i na mapie (Mapa 17) przedstawiono ich przebieg.

Tabela 30. Trasy samochodowe przebiegające przez obszar LGD PONIDZIE

Nazwa trasy	Twórca szlaku/przewodnik proponujący szlak	Pętla (tak/nie)	Całkowita długość trasy	Oznaczenie szlaku na mapach	Oznakowania w terenie (tak/nie)
Busko-Zdrój – Pasturka – Busko-Zdrój	Cmoch L. „Ponidzie”	tak	124 km	nie	nie
Wiślica – Chroberz – Pińczów	Cmoch L. „Ponidzie” i Zwolski Cz. „Ponidzie. Przewodnik Turystyczny”	nie	32 km	nie	nie
Busko-Zdrój – Pińczów – Węchadłów	Zwolski Cz. „Ponidzie. Przewodnik Turystyczny”	nie	31 km	nie	nie
Pińczów – Kije – Morawica	Zwolski Cz. „Ponidzie. Przewodnik Turystyczny”	nie	25 km	nie	nie
Jędrzejów – Nowy Korczyn – Jędrzejów	Pilichowie M. i P. „Ponidzie. Szlaki turystyczne”	tak	186 km	nie	nie
Kije – Wiślica – Pińczów	Pilichowie M. i P. „Ponidzie. Szlaki turystyczne”	nie	72 km	nie	nie
Szlak Ariański	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	brak danych	nie	nie
Szlak Gotycki	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	brak danych	nie	nie
Szlak Literacki	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	brak danych	nie	nie
Szlak Nadnidziańskich Zamków	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	brak danych	nie	nie
Szlak Ordynacji Pińczowskiej	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	tak	brak danych	nie	nie
Szlak Zapomnianych Sztetli	Jurecki M. „Ponidzie. W świętokrzyskim stepie”	nie	brak danych	nie	nie

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Szlak frontu wschodniego I wojny światowej	Urząd Marszałkowski Województwa świętokrzyskiego	nie	brak danych	tak	brak danych
--	--	-----	-------------	-----	-------------

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie; Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Tabela 31. Przebieg tras samochodowych biegnących częściowo przez obszar LGD PONIDZIE

Nazwa trasy	Przebieg trasy*	Atrakcje na trasie w granicach LGD PONIDZIE
Busko-Zdrój – Opatowiec – Busko-Zdrój	Busko-Zdrój – Łatanice – Wiślica – Opatowiec – Rogów – Bejsce – Kazimierza Wielka – Skalbmierz – Działoszyce – Sancygniów – Węchadłów – Góry – Michałów – Pińczów – Pasturka – Busko-Zdrój	Sancygniów – pałac Deskurów; Węchadłów – zespół dworski; Góry – ruiny pałacu; Michałów – stadnina koni arabskich; Pińczów – zabytki architektury
Wiślica – Chroberz – Pińczów	Wiślica – Koniecmoły – Niegostawice – Chroberz – Młodzawy – Pińczów	Chroberz – zespół pałacowy; Młodzawy Małe – późnobarokowa świątynia pw. św. Ducha i Matki Boskiej Bolesnej; Pińczów – zabytki architektury
Busko-Zdrój – Pińczów – Węchadłów	Busko Zdrój – Bogucice – Pasturka – Pińczów – Skrzypiów – Michałów – Góry – Węchadłów	Bogucice – Rezerwat Bogucice; Pińczów – zabytki architektury; Skrzypiów – miejscowość związana z osobą literata Jana Chryzostoma Paska; Michałów – stadnina koni arabskich; Góry – ruiny pałacu; Węchadłów – zespół dworski
Pińczów – Kije – Morawica	Pińczów – Kije – Morawica	Pińczów – zabytki architektury; Kije – romański kościół pw. św. Piotra i Pawła
Jędrzejów – Nowy Korczyn – Jędrzejów	Jędrzejów – Kije – Chmielnik – Busko Zdrój – Stopnica – Słupia – Nowy Korczyn – Koszyce – Skalbmierz – Działoszyce – Sancygniów – Sępocice	Kije – romański kościół pw. św. Piotra i Pawła; Działoszyce – ruiny synagogi; Sancygniów – pałac Deskurów; Węchadłów – zespół dworski

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	– Węchadłów – Jędrzejów	
Kije – Wiślica – Pińczów	Kije – Pińczów – Chroberz – Wiślica – Busko Zdrój – Pińczów	Kije – romański kościół pw. św. Piotra i Pawła; Pińczów – zabytki architektury; Chroberz – zespół pałacowy
Szlak Ariański	Czarkowy – Wiślica – Kolosy – Probołowice – Pełczyska – Cieszkowy – Czarnocin – Działoszyce – Sancygniów – Węchadłów – Góry – Michałów – Pińczów	szlak zachowanych unikatowych zborów ariańskich, czyli najbardziej radykalnego odłamu reformacji w Polsce. Sancygniów – pałac Deskurów w XVII w. przekształcony na zbór ariański; Węchadłów – zbór ariański wzniesiony w 1559 r.; Pińczów – Dom Ariański (inaczej Drukarnia Ariańska)
Szlak Gotycki	Nowy Korczyn – Rogów – Bejsce – Kazimierza Wielka – Skalbmierz – Dzierążnia – Kozubów – Chroberz – Zagość – Chotel Czerwony – Wiślica – Strożyska – Busko-Zdrój – Stopnica	szlak niewielkich gotyckich kościółków oraz cenne zabytki architektury i malarstwa. Dzierążnia – gotycka wieża i dwa gotyckie portale kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny oraz kamienny herb Dębno wmurowany w jego ścianę; Zagość – gotycki kościół pw. św. Jana Chrzciciela; Działoszyce – gotyckie wielobocznie prezbiterium kościoła pw. Trójcy Świętej
Szlak Literacki	Busko-Zdrój – Skrzypiów – Pińczów – Kopernia – Skowronno Dolne – Imielno – Jędrzejów – Mnichów – Nagłowice-Oksa	Skrzypiów – Jan Chryzostom Pasek; Pińczów – Adolf Dygasiński; Skowronno Dolne – miejsce akcji powieści „Syzyfowe prace” Stefana Żeromskiego i opowiadania „Za krowę” Adolfa Dygasińskiego
Szlak Nadnidziańskich Zamków	Pińczów – Kije – Kliszów – Sobków – Mokrsko Dolne – Mokrsko Górne – Tokarnia – Podzamcze Chęcińskie – Starochęciny – Chęciny	najważniejsze zamki na trasie znajdują się w Chęcinach i Sobkowie. Na terenie LGD PONIDZIE: Pałac Wielopolskich z basztą i pozostałościami zamku w Pińczowie; Kliszów – miejsce bitwy w 1702 r., dziś pola i łąki, gdzie można odnaleźć pozostałości amunicji i sprzętów wojskowych

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

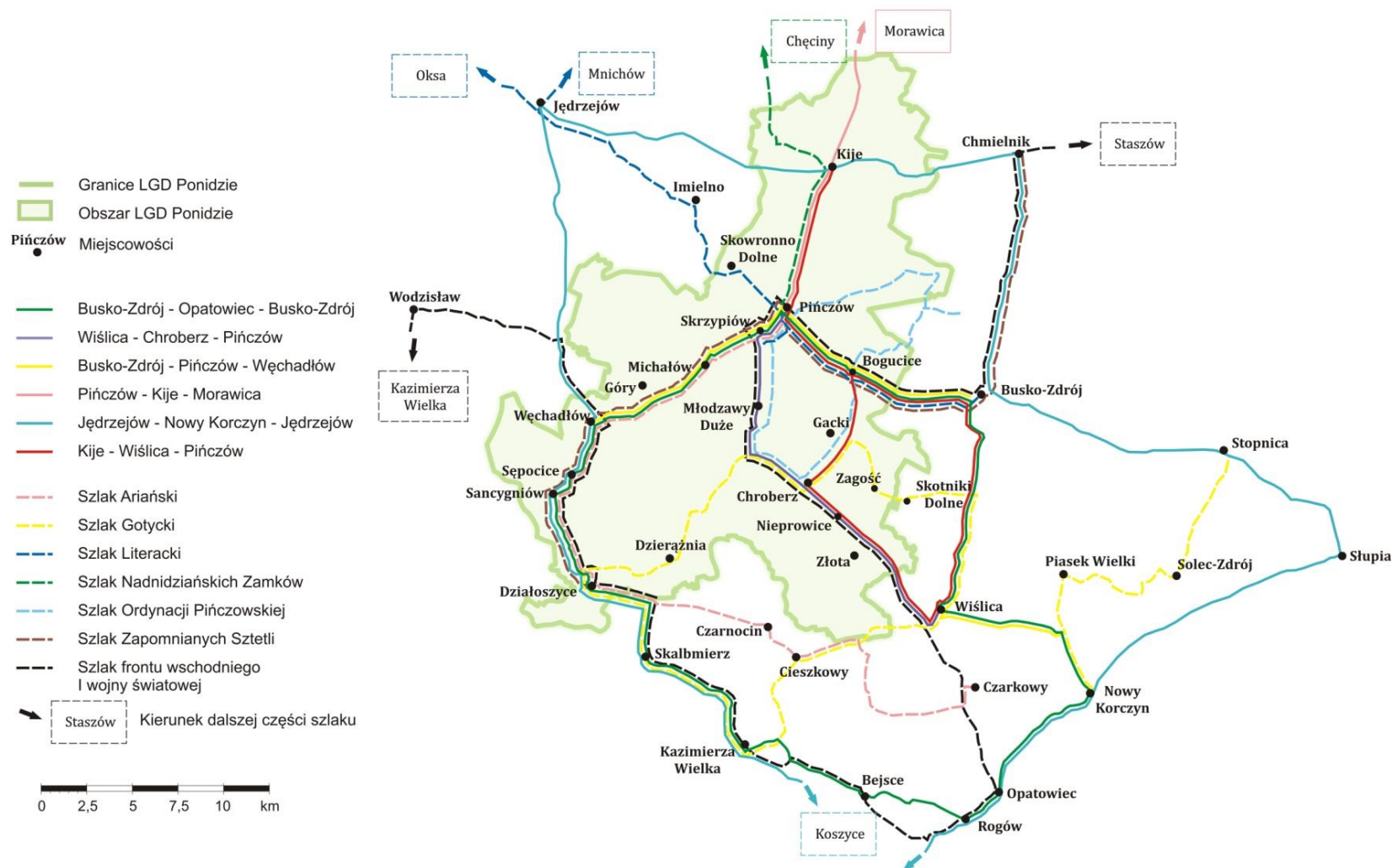
Szlak Ordynacji Pińczowskiej	Pińczów – Młodzawy Małe – Chroberz – Krzyżanowice – Rezerwat Grabowiec – Grochowiska – Szaniec – Włochy – Pińczów	Pińczów – herb Dębno kardynała Zbigniewa Oleśnickiego, herb Gonzaga Myszkowskich, pałac Wielopolskich; Młodzawy Małe – nekropolia rodowa Wielopolskich i Myszkowskich; Chroberz – wystawa obrazująca dzieje ordynacji Wielopolskich; Włochy – pomnik ordynata Zygmunta Myszkowskiego, tarcza herbowa z godłem Ordynatów Pińczowskich
Szlak Zapomnianych Sztetli	Działoszyce – Pińczów – Busko-Zdrój – Chmielnik	Działoszyce – dawne miasteczko żydowskie, ruiny synagogi z 1852 r., mauzoleum zawierające ziemię z Jerozolimy; Pińczów – odnowiona Synagoga Stara otoczona murem, który jest pomnikiem Pamięci o Holokauście (w nim fragmenty starych macew)
Szlak frontu wschodniego I wojny światowej	Trasa na terenie województwa świętokrzyskiego: Końskie – Małogoszcz – Kielce – Starachowice – Ostrowiec Świętokrzyski – Sandomierz – Koprzywnica – Staszów – Pińczów; na obszarze LGD: Bogucice – Pińczów – Skrzypiów – Młodzawy Duże – Chroberz – Nieprowice – Działoszyce – Sancygniów – Sępcice – Węchadłów	szlak przebiega granicą frontu I wojny światowej. Jest to szlak ogólnopolski przebiegający przez 8 województw: warmińsko-mazurskie, podlaskie, mazowieckie, łódzkie, lubelskie, świętokrzyskie, podkarpackie i małopolskie

*pogrubioną czcionką – punkty na trasie mieszczące się w granicach LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*; *Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Mapa 17. Trasy samochodowe na obszarze LGD PONIDZIE

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Jurecki, *Ponidzie. W świętokrzyskim stepie*; mapa turystyczna 1:200 000 szlak frontu wschodniego I wojny światowej, Świętokrzyskie; *Koncepcja szlaków turystycznych: rowerowy, pieszy, konny i wodny na obszarze działania LGD PONIDZIE...*, www.lgdponidzie.pl, data dostępu: 22.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

W kategorii baza towarzysząca, poza siecią szlaków pieszych, rowerowych czy samochodowych oraz wypożyczalnią kajaków czy rowerów, warto wymienić także inne obiekty służące turystyce.

Tabela 32. Pozostałe obiekty infrastruktury towarzyszącej

Typ oferty	Nazwa ośrodka	Lokalizacja (gmina)
Punkty informacji turystycznej	Centrum Informacji Turystycznej w Pińczowie	przy Muzeum Regionalnym w Pińczowie
	Punkt Informacji Turystycznej w Chrobrzu	pałac Wielopolskich w Chrobrzu
Podmioty organizujące spływy kajakowe	Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Zacisze”	Pińczów
	P.H.U. PAGA KAJAKI Agnieszka Ryńczuk „Kajakiem po Nidzie”	Działoszyce
Ośrodki jazdy konnej	Ludowy Klub Jeździecki Ponidzie	Pińczów
Wypożyczalnie kajaków i innego sprzętu wodnego	Marek Durlej Transport i Usługi – wypożyczalnia kajaków „Nida”	Pińczów
	Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Zacisze”	Pińczów
	Klub Wodny Kon-Tiki	Pińczów
Wypożyczalnie przyczep kempingowych	NIDACAMP	Kije
Ogród Botaniczny	Ogród na Rozstajach (egzotyczne rośliny, różnorodne ptactwo, rzeźby, oczka wodne, punkty widokowe)	Pińczów
Paintball	Extreme Team (działalność głównie na terenie województwa świętokrzyskiego)	Siedziba: ul. Piastowska 8/2, 28-400 Pińczów

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych: www.muzeumitpinczow.eu i www.pinczow.travel, data dostępu: 23.07.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

3.3.2. Infrastruktura paraturystyczna

Na infrastrukturę paraturystyczną składają się obiekty użyteczności publicznej, instytucje bezpieczeństwa publicznego i ochrony zdrowia, budynki pocztowe, urzędnia telekomunikacyjne, komunikacja miejska, a także techniczne uzbrojenie terenu (sieci wodno-kanalizacyjne, elektryczne i gazowe) i wszelkie usługi istniejące na analizowanym terenie. Służą one ulepszaniu i usprawnianiu codziennych czynności zarówno mieszkańcom, jak i osobom przyjezdnym, co przekłada się bezpośrednio na zagospodarowanie turystyczne i tym samym atrakcyjność turystyczną odwiedzanego miejsca przez turystę.

Tabela 33. Obiekty infrastruktury paraturystycznej w powiecie pińczowskim

Typ obiektu	Nazwa obiektu	Lokalizacja
Komunikacja, usługi transportowe	Prywatni przewoźnicy: Mat-Bus, Zakbus i Muszkieter	działanie na terenie LGD PONIDZIE
	Postój taksówek	pl. Wolności, 28-400 Pińczów
Bankomaty	SKOK „Jaworzno”	pl. Wolności 4, 28-400 Pińczów
	BZ WBK 24h	pl. Wolności 23, 28-400 Pińczów
	ING Bank Śląski 24h	ul. Klasztorna 4, 28-400 Pińczów
	PKO BP 24h	ul. 3 Maja 14, 28-400 Pińczów
	PKO BP 24h	ul. Batalionów Chłopskich 7, 28-400 Pińczów
	Bankomat ING Bank Śląski SA	w Leszczach (przy sali przyjęć „Alfa”), 28-400 Pińczów
	Bankomat Banku Spółdzielczego w Pińczowie	pl. Wolności 21, 28-400 Pińczów
	Bankomat Banku Spółdzielczego w Pińczowie (oddział w Złotej)	ul. Sienkiewicza 77, 28-425 Złota

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Bankomat Krakowskiego Banku Spółdzielczego S.A.	ul. Garbarska 2, 28-440 Działoszyce
	Bankomat Bank Spółdzielczy w Pińczowie (oddział w Kijach)	Kije 16, 28-404 Kije
	Bankomat Bank Spółdzielczy w Pińczowie (oddział w Michałowie)	Michałów 115, 28-411 Michałów
Stacje paliw	TANK NIDA S.C. Stacja paliw	Gacki, 28-400 Pińczów
	Stacja paliw ORLEN	ul. Batalionów Chłopskich 175, 28-400 Pińczów
	Stacja paliw ORLEN	ul. Nowowiejska 37, 28-400 Pińczów
	Partnerska Stacja Paliw SLOVNAFT ZPHU Kupczewski Józef	ul. Legionistów 26, 28-400 Pińczów
	Stacja paliw LOTOS	ul. Nowowiejska 48, 28-400 Pińczów
	Niegosławice (gmina Żłota)	Niegosławice 3, 28-425 Żłota
Urzędy pocztowe ¹³¹	Filia Urzędu Pocztowego w Chrobrzu	ul. Bolesława Chrobrego 54, Chroberz, 28-425 Żłota
	Urząd Pocztowy w Działoszycach	ul. Pocztowa 7, 28-440 Działoszyce
	Agencja Poczta w Świerczynie	Świerczyna 63, 28-440 Działoszyce
	Urząd Pocztowy w Kijach	Kije 16, 28-404 Kije
	Filia Urzędu Pocztowego Pińczów w Michałowie	Michałów 115, 28-411 Michałów
	Agencja Poczta Pińczów	Plac Wolności 2, 28-400 Pińczów

¹³¹ Na podstawie: <http://placowki.poczta-polska.pl/#komunikat>, data dostępu: 16.10.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Agencja Poczтовая w Gackach	Os. Robotnicze 5, Gacki, 28-400 Pińczów
	Urząd Pocztowy Pińczów	ul. Batalionów Chłopskich 14, 28-400 Pińczów
	Urząd Pocztowy Złota	ul. Henryka Sienkiewicza 68, 28-425 Złota
Darmowy dostęp do Internetu	Dom Ludowy w Chrobrzu	ul. Bolesława Chrobrego 16, Chroberz, 28-425 Złota
Apteki	Apteka Przy Ratuszu	ul. 3 Maja 3, 28-400 Pińczów
	Apteka Na Grodzisku	ul. 7 Źródeł 8, 28-400 Pińczów
	Apteka Aloes	pl. Wolności 25, 28-400 Pińczów
	Apteka Limonka	ul. 7 Źródeł 8, 28-400 Pińczów
	Apteka św. Anny	ul. Batalionów Chłopskich 2, 28-400 Pińczów
	Apteka Vita	ul. Batalionów Chłopskich 73, 28-400 Pińczów
	Apteka. Leki gotowe i recepturowe	ul. Dygasińskiego 2, 28-400 Pińczów
	Apteka	pl. Wolności 3, 28-400 Pińczów
	Apteka Magnolia	ul. Klasztorna 14, 28-400 Pińczów
	Grabińska Iwona. Apteka prywatna	os. Robotnicze 7, Gacki, 28-400 Pińczów
	Apteka Aloes w Działoszycach	pl. Partyzantów 2, 28-440 Działoszyce
	Apteka w Działoszycach	ul. Pińczowska 18, 28-440 Działoszyce
	Punkt apteczny w Kijach	Kije 16, 28-404 Kije
	Punkt apteczny w Michałowie	Michałów 286, 28-411 Michałów
	Punkt apteczny w Chrobrzu	ul. Chrobrego 20, Chroberz, 28-425 Złota

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Punkt apteczny w Złotej	ul. Słoneczna 2, 28-425 Złota
Szpitale i ośrodki zdrowia	Szpital Powiatowy ZOZ	ul. Armii Krajowej 22, 28-400 Pińczów
	Centrum Intercard Sp. z o.o. w Pińczowie	ul. Armii Krajowej 22, 28-400 Pińczów
	Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Klasztorna 6, 28-400 Pińczów
	Poradnia stomatologiczna	ul. Klasztorna 6, 28-400 Pińczów
	Ośrodek Zdrowia	ul. Klasztorna 55, 28-400 Pińczów
	Zespół Poradni Specjalistycznych w Pińczowie	ul. Bednarska 3, 28-400 Pińczów
	Poradnia lekarza Podstawowej Opieki Zdrowotnej ZOZ	ul. Grunwaldzka 18, 28-400 Pińczów
	Neuron. Ośrodek Diagnostyki, Leczenia i Rehabilitacji Chorób Neurologicznych	ul. Batalionów Chłopskich 33, 28-400 Pińczów
	Rogala C.J. Prywatna przychodnia lekarska	ul. Batalionów Chłopskich 138, 28-400 Pińczów
	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	ul. Spółdzielcza 6, 28-400 Pińczów
	Ośrodek Zdrowia	Szarbków 60, 28-400 Pińczów
	Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej. Ośrodek Zdrowia	Leszcze 31, 28-400 Pińczów
	Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej w Pińczowie	Kozubów 55, 28-400 Pińczów
	Gminny Ośrodek Zdrowia – Przychodnia Rejonowa w Działoszycach	ul. Pińczowska 18, 28-440 Działoszyce
	Przychodnia Rejonowa w Stępcicach	Stępcice 51, 28-440 Działoszyce
	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej	Kije 20, 28-404 Kije
Ośrodek Zdrowia w Michałowie	Michałów 286, 28-411 Michałów	

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Ośrodek Zdrowia w Górach	Góry 117, 28-411 Michałów
	Ośrodek Zdrowia w Sędowicach	Sędowice 62, 28-411 Michałów
	Ośrodek Zdrowia	ul. Chrobrego 20, Chroberz, 28-425 Złota
	Samorządowy Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Sienkiewicza 81, 28-425 Złota
Komisariaty i posterunki policji	Komenda Powiatowa Policji w Pińczowie	ul. Floriańska 4, 28-400 Pińczów
	Posterunek Policji w Działoszycach	ul. Kościuszki 42, 28-440 Działoszyce
Biblioteki	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Działoszycach (podlegająca Miejsko-Gminnemu Centrum Kultury),	ul. Ogrodowa 6, 28-440 Działoszyce
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie	ul. Nowy Świat 3, 28-400 Pińczów
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie (filia Osiedle Grodzisko)	ul. 7 Źródeł 7, 28-400 Pińczów
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie (Bogucice)	Bogucice Stara Wieś 34, 28-400 Pińczów
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie (filia Gacki)	Gacki 5, 28-400 Pińczów
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie (filia Kozubów)	Kozubów 55, 28-400 Pińczów
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie (filia Młodzawy Duże)	Młodzawy Duże 14a, 28-400 Pińczów
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna	Szarbków 62, 28-400 Pińczów

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie (filia Szarbków)	
	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Olrycha Szanieckiego w Pińczowie (filia Zagość)	Zagość Stara, 28-400 Pińczów
	Gminna Biblioteka Publiczna w Michałowie (biblioteka centralna w Michałowie, filia w Górach, Gminne Centrum Kultury)	Michałów 107, 28-411 Michałów
	Gminna Biblioteka Publiczna w Złotej	ul. Parkowa 8, 28-425 Złota
	Gminna Biblioteka Publiczna w Złotej (filia w Chrobrzu)	ul. Chrobrego 16, Chroberz, 28-425 Złota
	Gminna Biblioteka Publiczna w Złotej (filia w Pełczyskach)	Pełczyska 71, 28-425 Złota
	Gminna Biblioteka Publiczna w Kijach	Kije 16, 28-404 Kije
	Gminna Biblioteka Publiczna w Kijach (filia w Kliszowie)	Kliszów 69, 28-404 Kije
	Gminna Biblioteka Publiczna w Kijach (filia w Czechowie)	Czechów 25, 28-404 Kije
	Gminna Biblioteka Publiczna w Kijach (filia w Stawianach)	Stawiany 15, 28-404 Kije
Sklepy spożywcze, markety, piekarnie, targowiska	Sklep „Biedronka”	ul. Batalionów Chłopskich 5, 28-400 Pińczów
	Sklep „Tesco”	ul. Batalionów Chłopskich 77, 28-400 Pińczów
	„Market” – sklep spożywczo-przemysłowo-monopolowy Edward Kasza	ul. Chrobrego 28, Chroberz, 28-425 Złota
	Sklep spożywczy „Nasz Sklep” GS „Samopomoc Chłopska”	ul. Klasztorna 2, 28-400 Pińczów
	Sklep spożywczy, Barbara Tulej-Burek	ul. Ogrodowa 2, Chroberz, 28-425 Złota
	Sklep Wielobranżowy. Teresa Cardenas	Chrobrego 54, Chroberz, 28-425 Złota
	Delikatesy GOMEX	pl. Wolności 6, 28-400 Pińczów
	Lewiatan	ul. 7 Źródeł 8, 28-400 Pińczów

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Targowiska w Pińczowie	przy ul. II Republiki Pińczowskiej, przy ul. Armii Ludowej, 28-400 Pińczów
	Piekarnia „Ponidzie”	ul. Batalionów Chłopskich 22, 28-400 Pińczów
	Piekarnia ”SPOŁEM”	ul. Batalionów Chłopskich 56, 28-400 Pińczów
	Ciastkarnia „SPOŁEM”	ul. Batalionów Chłopskich 75, 28-400 Pińczów

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych www.pkt.pl, intercard.net.pl/kontakt, www.sluzbazdrowia.pl, www.wrota-swietokrzyskie.pl, www.centrum.chroberz.info, gminazlota.tbu.pl oraz strony internetowe banków poszczególnych placówek wraz z weryfikacją telefoniczną.

3.3.3. Infrastruktura społeczna

Do infrastruktury społecznej należą obiekty sportowe i centra kulturalne, powstałe na danym terenie niezależnie od rozwoju turystyki. Mogą one jednak stanowić dodatkową ofertę sportowo-rekreacyjną i rozrywkową. Ten dział obejmuje także usługi świadczone w ramach obsługi ruchu turystycznego. Są to punkty informacji turystycznej, biura podróży oraz firmy umożliwiające rezerwację miejsc noclegowych, wycieczek i organizację czasu wolnego. W poniższej tabeli (Tabela 34) przedstawiono obiekty infrastruktury społecznej działające na obszarze LGD PONIDZIE.

Tabela 34. Obiekty infrastruktury społecznej znaczące dla turystyki w LGD PONIDZIE

Typ obiektu	Nazwa obiektu	Lokalizacja
Obiekty sportowe i wypoczynkowe	Hala widowiskowo-sportowa w Pińczowie	ul. Republiki Pińczowskiej 42, 28-400 Pińczów
	Pływalnia Miejska „Delfinek”	ul. 7 Źródeł 7, 28-400 Pińczów
	Kąpielisko zorganizowane na Zalewie Pińczowskim (aktualnie nieczynne, z powodu remontów)	przy centrum w Pińczowie (ul. Pałęki), 28-400 Pińczów
	Kąpielisko częściowo zorganizowane na zalewie „Gacki” (w którego skład wchodzi 3 zbiorniki: Gacki, Podkowa i Pompa)	przy dawnym wyrobisku w Gackach k. Leszcz

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

	Stadnina Koni w Michałowie	Michałów,
	Stadion w Chrobrzu	ul. Parkowa 8, Chroberz, 28-425 Złota
	Kompleks Sportowo-Rekreacyjny w Działoszycach	Działoszyce
Obiekty rozrywkowe	Pińczowskie Samorządowe Centrum Kultury	ul. Piłsudskiego 2A, 28-400 Pińczów
	Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Działoszycach	ul. Ogrodowa 6, Działoszyce
	Gminne Centrum Kultury w Michałowie	Michałów
	Samorządowa Instytucja Kultury „KASZTELANIA”	Kije 16, 28-425 Złota
Usługi turystyczne, biura podróży	Firma Turystyczno-Handlowa „Sroka Travel” – organizacja wycieczek, pielgrzymek, zielonych szkół, wczasów i imprez integracyjnych	Pińczów
	Ar-TUR Rezerwacja urlopu – Centrum Rezerwacji Ponidzie	działalność internetowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych: www.pinczow.pl, www.pinczow.com, www.echodnia.eu, www.pinczow.travel,
data dostępu: 15.09.2014r.

4. Analiza wiodących form turystyki wraz z analizą ruchu turystycznego

Z perspektywy analizy potencjałów dla rozwoju turystyki na obszarze LGD PONIDZIE istotne jest rozpoznanie wiodących form turystyki, jakie rozwijają się lub mogą rozwijać się w przyszłości. Rozpoznanie to polega przede wszystkim na poznaniu oczekiwań klientów – turystów – odbiorców oferty turystycznej obszaru, ale także uwzględnieniu opinii ekspertów lokalnych w zakresie rozwoju turystyki. W tym celu, w ramach prac prowadzonych nad niniejszym opracowaniem, przygotowano i przeprowadzono badania społeczne wśród dwóch grup badanych:

- turystów odwiedzających Ponidzie w okresie wakacji (próba n=50, badania ilościowe metodą PAPI¹³²),
- lokalnych ekspertów w zakresie rozwoju turystyki (próba n=19, badania jakościowe – metoda: pogłębiony wywiad indywidualny IDI¹³³).

Na tej podstawie uzyskano opinie między innymi na temat atrakcyjności Ponidzia w oczach turystów i ekspertów lokalnych, poznano dominanty turystyczne obszaru LGD PONIDZIE (zarówno te, na które wskazują turyści, jak i te, na które wskazują eksperci lokalni), zidentyfikowano także niedostatki w zakresie przygotowania obszaru LGD PONIDZIE do obsługi ruchu turystycznego.

Dodatkowo działaniem, ważnym dla przeprowadzanej analizy, jest analiza wskaźników opisujących ruch turystyczny na obszarze LGD PONIDZIE.

Aspekt ten, podobnie jak pozostałe, wskazane powyżej, zawiera się w niniejszym rozdziale.

4.1. Analiza ruchu turystycznego

Przystępując do analizy ruchu turystycznego Ponidzia, warto w skrócie odnieść się do istoty pojęć, jakimi posługujemy się w opisie tego zjawiska.

Ruch turystyczny według A Kowalczyk to „przestrzenne przemieszczanie się ludzi, które jest związane z dobrowolną i czasową zmianą miejsca pobytu i środowiska oraz rytmu życia¹³⁴.”

Analiza definicji samego turysty, przytoczonej przez Główny Urząd Statystyczny, wskazuje na podobieństwo definicyjne z ruchem turystycznym: „turysta to osoba, która znajduje się

---

¹³² PAPI – ang. *Paper and Pencil Interview*. Metoda wywiadu kwestionariuszowego, klasyczna metoda stosowana w badaniach ilościowych. Metoda ta umożliwia bezpośredni kontakt respondenta z ankieterem, co pozwala na znaczące ograniczenie braków danych.

¹³³ IDI – ang. *In-Depth Interview*. Metoda indywidualnego wywiadu pogłębionego, jedna z najpopularniejszych metod badań jakościowych; polega na szczegółowej, wnikliwej rozmowie z informatorem/respondentem, której celem jest dotarcie do precyzyjnych informacji, poszerzenie wiedzy związanej z tematem badania.

¹³⁴ A. Kowalczyk, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2009.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

dobrowolnie i czasowo poza miejscem stałego pobytu i środowiskami, które są związane z codziennym rytmem życia¹³⁵.

W przypadku Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Światowej Organizacji Turystyki termin „turysta” używany jest obok terminu „odwiedzający”. Organizacja Narodów Zjednoczonych dokonuje ponadto jeszcze podziału na: turystę i wycieczkowicza. Rozróżnienie jest na poziomie czasu pobytu na danym obszarze – turysta to osoba, która przebywa ponad 24 godziny na danym obszarze. Kolejne podziały odnoszą się do turysty krajowego i międzynarodowego. Wracając do różnicy pomiędzy turystą a odwiedzającym, warto przytoczyć kryterium rozróżnienia tych dwóch terminów: liczba wykorzystanych noclegów. Tym samym do grupy turystów zalicza się osoby, które korzystają z co najmniej jednego noclegu w wybranej miejscowości bądź na analizowanym obszarze. Odwiedzający natomiast to osoby tzw. „jednodniowe”, czyli niekorzystające z noclegów.

W literaturze przedmiotu jest wiele klasyfikacji ruchu turystycznego. Najczęstsze kryteria podziału to: czas pobytu, wykorzystany środek lokomocji czy rodzaj zakwaterowania. Ważnym zagadnieniem są także motywy wyjazdu¹³⁶. Biorąc pod uwagę cel wyjazdu, W.W. Gaworecki dzieli turystykę na wypoczynkową, kulturalną, sportową, towarzyską, związaną z gospodarką i związaną z polityką¹³⁷. Przytaczany wcześniej A. Kowalczyk, ze względu na motywy wyjazdów turystycznych, rozróżnia turystykę: wypoczynkową, poznawczą (krajoznawstwo), uzdrowiskową, miejską, ekologiczną (ekoturystykę), handlową, kongresową i religijną¹³⁸. Należy podkreślić, że podziały te nie są/nie muszą być rozłączne.

Po wprowadzeniu kontekstowym (definicyjnym) należy przyjrzeć się danym dla obszaru Ponidzia prezentowanym przez Główny Urząd Statystyczny, a odnoszącym się do ruchu turystycznego.

Rozpatrując dane dotyczące liczby polskich turystów przyjeżdżających w obszar LGD PONIDZIE oraz liczby udzielonych im noclegów, można zauważyć znaczne zmiany na przestrzeni lat 2009–2013r.

Liczba turystów pochodzących z Polski wzrosła z niespełna 3 200 do nieco ponad 4 700, co jest zjawiskiem pozytywnym.

Natomiast jako wysoce niepokojące należy odebrać zjawisko spadku udzielanych noclegów na badanym obszarze. Na przestrzeni analizowanych lat liczba udzielonych noclegów uległa wyraźnemu obniżeniu, osiągnąwszy w 2013 roku liczbę 8 648 noclegów – czyli mniej o 4042 noclegów w stosunku do roku 2009. W rezultacie zauważalny jest wyraźny trend utrzymywania się stosunkowo stałej liczby turystów odwiedzających Ponidzie przy równoczesnej rezygnacji z korzystania z lokalnej oferty noclegowej (Rycina 40).

---

¹³⁵ K. Duda-Gromada, *Charakterystyka ruchu turystycznego wokół wybranych zbiorników retencyjnych w Polsce*, „Prace Geograficzne” 2009, z. 121, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków.

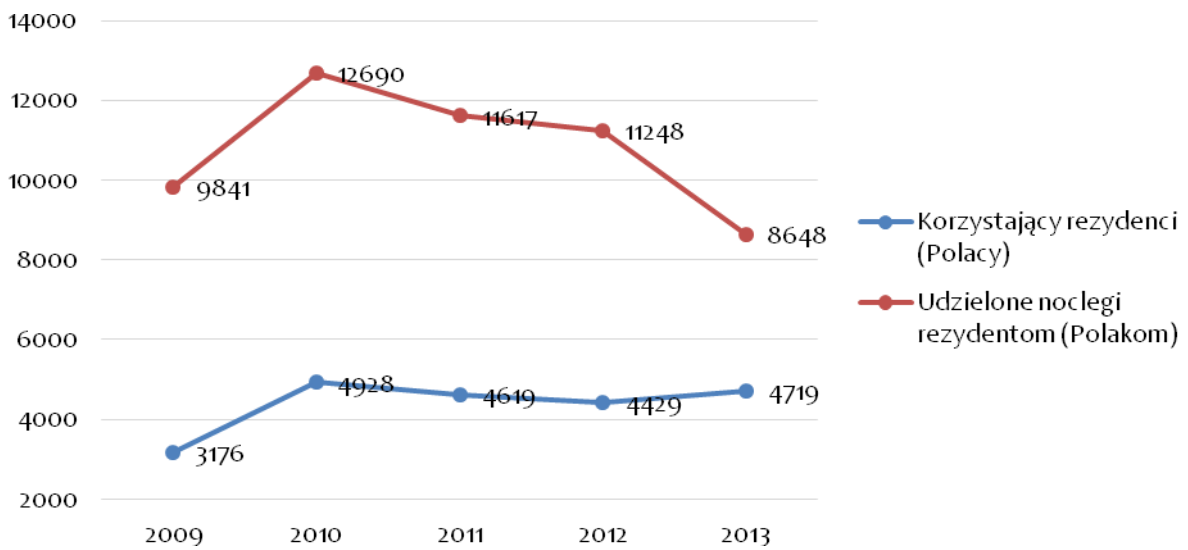
¹³⁶ Tamże.

¹³⁷ W.W. Gaworecki, *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.

¹³⁸ A. Kowalczyk, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2009.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 40. Korzystający z noclegów i liczba udzielonych noclegów rezydentom (Polakom) na obszarze LGD PONIDZIE w latach 2009–2013

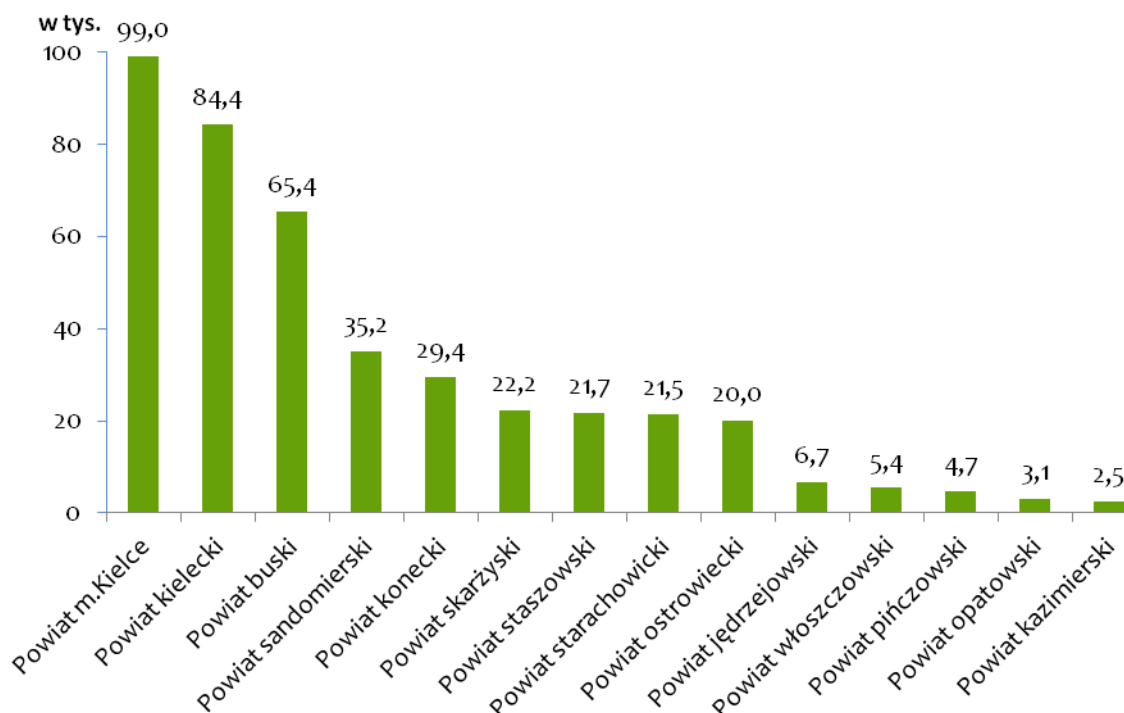

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013r.).

Porównując obszar LGD PONIDZIE (powiatu pińczowskiego) z innymi powiatami województwa świętokrzyskiego pod względem omawianych wskaźników, wnioski nie są korzystnie. Na 14 powiatów regionu obszar Ponidzia znajduje się dopiero na 12 miejscu, zarówno w przypadku liczby odwiedzających go polskich turystów, jak i udzielonych im noclegów. W obu zestawieniach przodują trzy powiaty: miasto Kielce, powiat kielecki i powiat buski. W 2013 roku obszary te odwiedziło ponad 60 tys. polskich turystów (buski – ok. 65 tys.; kielecki – ok. 84 tys.; m. Kielce – 99 tys.), podczas gdy na obszarze Ponidzia wypoczywało zaledwie niecałe 5 tysięcy rodaków (Rycina 41).

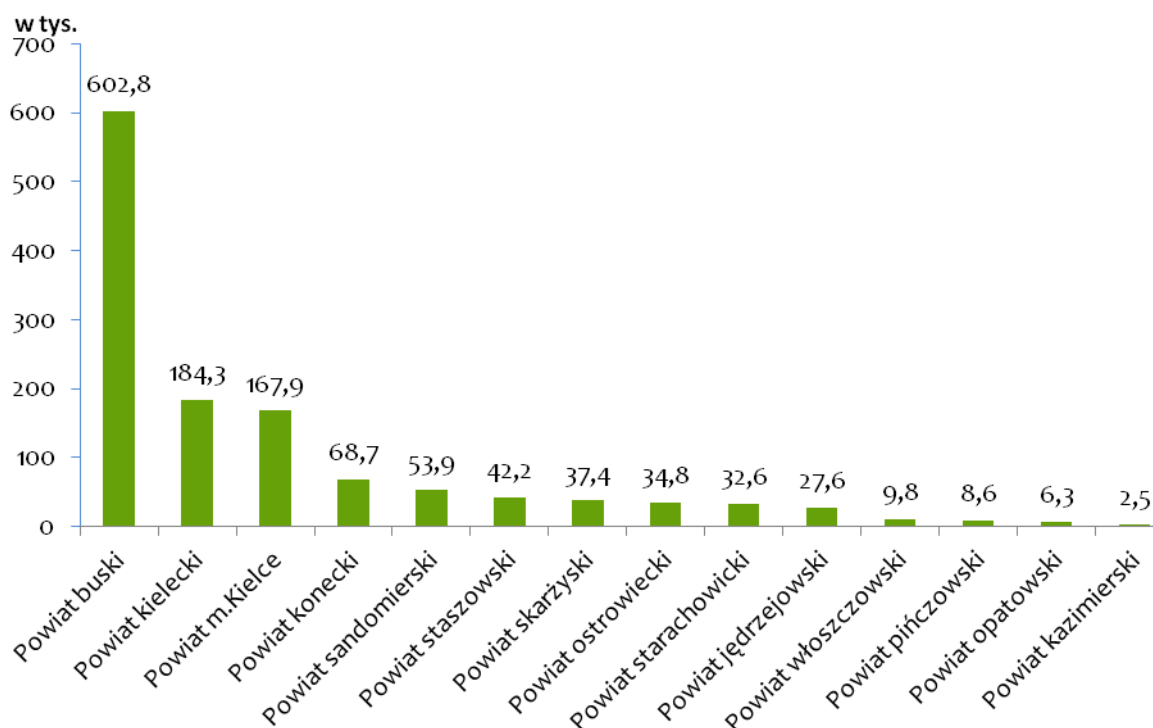
Rycina 41. Liczba korzystających z noclegów rezydentów (Polaków) w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2013 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013r.).

Pod względem liczby udzielonych noclegów polskim turystom na obszarze województwa świętokrzyskiego zdecydowanie przoduje powiat buski. Jest to sytuacja oczywista ze względu na lokalizację ośrodków uzdrowiskowych w Busku-Zdroju i Solcu-Zdroju. Pobyty w ośrodkach tego typu, z uwagi na charakter ofert sanatoryjnych, z natury trwają stosunkowo długo – zwykle do 3 tygodni. W następnej kolejności w regionie widoczne jest oddziaływanie miasta Kielce. Przyjeżdża do niego bardzo dużo turystów (najwyższa liczba spośród wszystkich powiatów), ale w ramach krótkich wycieczek (dużo mniejsza liczba udzielonych noclegów niż w powiecie buskim). Najmniej noclegów spośród wszystkich 14 powiatów w 2013 roku udzielono w powiatach: kazimierskim, opatowskim, pińczowskim i włoszczowskim. Są to obszary, gdzie turystyka ma charakter 1-dniowy (Rycina 42).

Rycina 42. Liczba miejsc noclegowych udzielonych rezydentom (Polakom) w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2013 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013r.).

Analiza ruchu turystycznego, odnosząca się do turystów zagranicznych korzystających z noclegów na badanym obszarze, według danych GUS na przestrzeni ostatnich trzech lat (2011–2013) pozwala na zaobserwowanie bardzo pozytywnego zjawiska – 158-procentowego zwiększenia się liczby turystów, czyli z 83 do 214 osób. Rozpatrując liczbę udzielonych im noclegów, także widoczny jest wzrost (z 200 do 280). Przy czym w roku 2012 zauważa się wyraźne zwiększenie wartości (aż do 447 udzielonych noclegów). Pomimo coraz większej liczby turystów korzystających z noclegów oraz coraz większej liczby udzielanych im noclegów, stopień wykorzystania miejsc noclegowych maleje (Tabela 35). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych jest to stosunek liczby udzielonych noclegów do liczby wszystkich oferowanych miejsc noclegowych¹³⁹.

¹³⁹ Słownik pojęć GUS, stat.gov.pl, data dostępu: 15.09.2014r.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

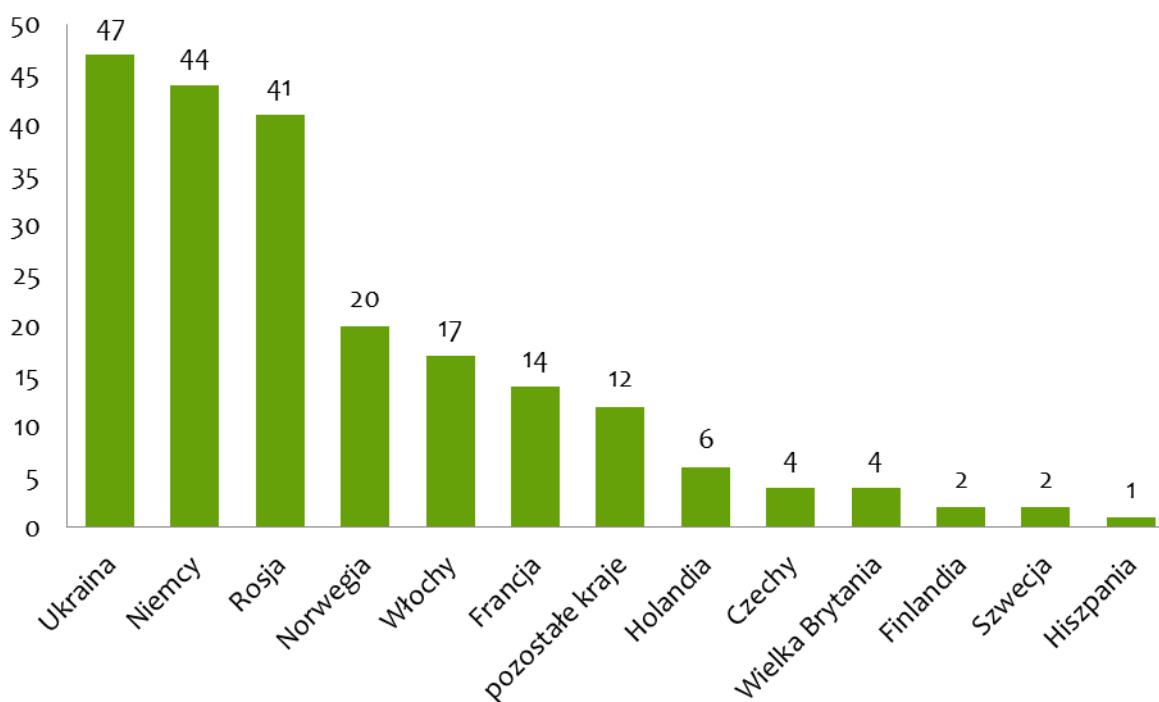
Tabela 35. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów, noclegi udzielone turystom zagranicznym i stopień wykorzystania miejsc noclegowych na obszarze LGD PONIDZIE w latach 2011–2013

Rok	2011	2012	2013
Turyści korzystający z noclegów (os.)	83	106	214
Udzielone noclegi (szt.)	200	447	280
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (%)	16,6	14,0	10,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2011, 31.12.2012 i 31.12.2013r.).

Wśród turystów zagranicznych odwiedzających obszar LGD PONIDZIE w 2013 roku najwięcej pochodziło z Ukrainy (47 osób). W dalszej kolejności turyści zagraniczni pochodzili z Niemiec (44) i Rosji (41). Spośród innych narodowości na Ponidzie przybywali także Norwegowie (20), Włosi (17) oraz Francuzi (14). Z pozostałych państw, wyróżnionych w statystykach GUS, na Ponidziu pojawiały się jedynie pojedynczy przedstawiciele – pochodzili oni z Holandii, Czech, Wielkiej Brytanii, Finlandii, Szwecji, Hiszpanii (Rycina 43).

Rycina 43. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów na obszarze LGD PONIDZIE według krajów pochodzenia w 2013 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013r.).

Biorąc pod uwagę liczbę turystów zagranicznych korzystających z noclegów na obszarze województwa świętokrzyskiego, zdecydowanie przoduje miasto Kielce (ok. 2 tys. osób). Na podstawie tego wskaźnika pozostałe powiaty można podzielić na trzy grupy:

- odwiedzane przez ponad 2 tys. turystów zagranicznych (kielecki, sandomierski, ostrowiecki),
- między 1–2 tys. turystów zagranicznych (starachowicki, skarżyski),
- między 100–1 tys. turystów zagranicznych (konecki, pińczowski, staszowski),
- poniżej 100 turystów zagranicznych (kazimierski, włoszczowski, opatowski, jędrzejowski).

Na tej podstawie obszar LGD PONIDZIE plasuje się na 7 pozycji wśród 14 powiatów regionu (Tabela 36).

Tabela 36. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów i udzielone im noclegi według powiatów województwa świętokrzyskiego w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Turyści zagraniczni korzystający z noclegów (os.)	Udzielone noclegi turystom zagranicznym (szt.)
Powiat kielecki	3 799	7 632
Powiat konecki	288	458
Powiat ostrowiecki	2 804	5 532
Powiat skarżyski	1 423	2 507
Powiat starachowicki	1 588	3 669
Powiat m. Kielce	12 005	26 060
Powiat buski	1372	9 193
Powiat jędrzejowski	8	72
Powiat kazimierski	52	52
Powiat opatowski	42	65
Powiat pińczowski	214	280
Powiat sandomierski	3 626	6 917
Powiat staszowski	164	307
Powiat włoszczowski	44	64
ŚWIĘTOKRZYSKIE	27 429	62 808

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych – Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 31.12.2013r.).

Analizując, w jakim stopniu poszczególne powiaty województwa świętokrzyskiego wykorzystują swoją bazę noclegową, trzeba stwierdzić, że niestety obszar LGD PONIDZIE (powiat pińczowski) znajduje się na końcu stawki. Dodatkowo, na przestrzeni 3 lat (2011–2013) wskaźnik ten zmniejszył się o 5,5%. W 2013 roku obiekty noclegowe na obszarze LGD PONIDZIE zostały wykorzystane zaledwie w 10%, podczas gdy średnia dla województwa świętokrzyskiego wynosiła ok. 31% (Tabela 37). Może to świadczyć o złej jakości obiektów noclegowych, niedopasowaniu oferty do potrzeb turystów, nieskutecznym informowaniu o istnieniu takich obiektów, złym oznakowaniu ich lokalizacji w terenie lub po prostu o małym zainteresowaniu turystów przyjazdem i pozostaniem na omawianym terenie (co może się wiązać ze stale jeszcze niedostateczną promocją regionu).

Tabela 37. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem* według powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2011–2013

Jednostka terytorialna	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (%)		
	2011	2012	2013
Powiat buski	70,3	73,5	68,2
Powiat konecki	23,4	31,7	28,3
Powiat sandomierski	24,2	27,3	27,5
Powiat starachowicki	24,1	23,9	27,3
Powiat m. Kielce	28,9	25,4	24,5
Powiat staszowski	21,2	25,8	20,1
Powiat kielecki	22,4	21,9	19,2
Powiat jędrzejowski	20,5	15,2	17
Powiat ostrowiecki	17,4	16,5	16,7
Powiat skarżyski	17,9	20,2	16,4
Powiat włoszczowski	12,4	15,7	14,4
Powiat opatowski	8,2	7,9	14
Powiat pińczowski	16,6	14	10,1
Powiat kazimierski	0	0	0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	32	32,7	30,8

* stopień wykorzystania miejsc noclegowych – stosunek ogólnej liczby udzielonych noclegów do liczby wszystkich oferowanych miejsc noclegowych (turyści polscy i zagraniczni).

Źródło: Bank Danych Lokalnych – Główny Urząd Statystyczny (stan na 31.12.2013r.).

4.2. Atrakcyjność turystyczna obszaru w opinii turystów odwiedzających region

Poniższy rozdział został opracowany na podstawie wyników badań ilościowych (prowadzonych metodą ankietową wśród turystów). Badani turyści zostali poproszeni o ocenę podstawowych elementów składających się na atrakcyjność turystyczną obszaru LGD PONIDZIE. W badaniu nie koncentrowano uwagi respondentów na całym spektrum zagadnień mieszczących się pod pojęciem atrakcyjności turystycznej danego obszaru. Tym samym poniższej zaprezentowano jedynie te elementy, które zostały poddane badaniu.

Cenną miarą atrakcyjności danego regionu jest liczba osób, które powracają w to miejsce i po raz kolejny organizują w nim swój urlop. Badania przeprowadzone wśród turystów pokazały, że

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

ponad 60% przepytanych przyznała, że wypoczywa na Ponidziu po raz kolejny (minimum drugi). Spora grupa powraca wielokrotnie w region Ponidzia, liczni entuzjaści tego miejsca odwiedzają je po kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt razy. Dodatkowo jak wynika z badań ruchu turystycznego metodą PAPI jeśli chodzi o czas pobytu badanych turystów, to stosunkowo najwięcej z nich wybrało się nad Nidę na okres powyżej tygodnia (32%), samochodem (90%). Ponadto dla tych osób to właśnie wypoczynek był najczęstszym celem wizyty (60%), natomiast jeśli chodzi o towarzyszy podróży to najczęściej była nią rodzina (70%). Takie wyniki dają podstawy do tego, aby wnioskować, że dla pewnej grupy wczasowiczów (głównie stawiających na wypoczynek nad wodą, na łonie natury, z dala od miasta) jest to region spełniający wszystkie (lub większość) ich potrzeb w zakresie oferty turystycznej. Trzeba pamiętać jednak, że jest to pewien określony typ turysty, związanego dużym sentymentem z Ponidziem.

Informacja turystyczna i oznakowanie turystyczne

Jednym z istotnych elementów wpływających na komfort spędzania czasu na danym terenie jest jego oznakowanie oraz jakość i dostępność informacji turystycznej. System Informacyjny na obszarze LGD PONIDZIE jest przez turystów oceniany jako średni lub dobry. Warto jednak podkreślić, że w przypadku sieci oznakowanych szlaków rowerowych oraz pieszych gros respondentów (kolejno 54% oraz 60% pytanym) w ogóle nie podjęło się oceny, ze względu na brak zainteresowania lub brak wiedzy w tym zakresie. Może zatem to świadczyć o tym, że turystyka piesza oraz rowerowa, postrzegane przez lokalnych pracowników branży turystyki jako szczególnie ważne, w oczach samych wczasowiczów nie wzbudzają już aż takiego zainteresowania, gdyż zdecydowana większość z nich nie ma nawet na ten temat własnego zdania. Może to wynikać np. z niewystarczająco wyeksponowanych walorów ukształtowania terenu, sprzyjających tym formom wypoczynku, a także nieskutecznej promocji tych aktywności.

Z badań nad turystami wynika, że prawie dwie trzecie z nich (64%) jako cel podróży wybiera Ponidzie ze względu na wypoczynek (np. plażowanie, grillowanie) i zwiedzanie atrakcji turystycznych regionu. Blisko jedna trzecia respondentów (28%) wspominała o innych celach podróży – najczęściej wymieniane były przejazd kolejką wąskotorową oraz odwiedzenie Muzeum Regionalnego w Pińczowie. Aktywny wypoczynek, rozumiany jako korzystanie ze szlaków pieszych, rowerowych, kajakowych został wybrany jedynie przez co piątą osobę (20% badanych), a sport ekstremalny przez 16% ankietowanych. Zatem analizując preferencje turystów, można stwierdzić, że **aktywny wypoczynek jest istotną, ale nie kluczową w tym regionie formą spędzania urlopu**, co automatycznie przekłada się na oczekiwania wczasowiczów względem oferty turystycznej i infrastruktury. Z rozmów z kluczowymi pracownikami instytucji znad Nidy wynika, że turyści odwiedzający Ponidzie nade wszystko cenią sobie spokój, ciszę i możliwość odetchnięcia od wielkomiejskiego szumu.

Największe atrakcje Ponidzia zdaniem turystów

Biorąc pod uwagę deklarowany przez turystów cel podróży do Pińczowa i okolic, ciekawe wydaje się zestawienie największych atrakcji Ponidzia stworzone przez ankietowanych. Najczęściej wspomniano **spływ kajakowy Nidą** oraz samą **rzekę Nidę** jako główną atrakcję. Drugim najczęściej wymienianym atutem regionu jest tzw. **Ciuchcia**. Często polecanym miejscem jest również **kaplica św. Anny na Wzgórzu Klasztornym** oraz **Zalew Gacki i zalew w Pińczowie**. Nieco rzadziej wymieniano Aeroklub, jako miejsce unikatowe w skali kraju, a także synagogi, pałac

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

w Chrobrzu oraz znane i lubiane lody na rynku pińczowskim („Lody Barański”). Jako atrakcję regionu często wskazywano również warunki przyrodnicze (czyste powietrze, piękne lasy). Widać zatem, że za najbardziej charakterystyczny oraz w największym stopniu przyciągający element obszaru LGD PONIDZIE turyści uznali rzekę Nidę oraz spływy kajakowe, mimo iż sami najczęściej spędzają czas nad zalewami lub wypoczywając mniej aktywnie (np. grillując). Kapliczka Św. Anny wydaje się być najbardziej rozpoznawalnym oraz najpopularniejszym zabytkiem Pińczowa i okolic. Ponadto dla turystów istotne są elementy stricte kojarzone z okresem wakacji, czyli lodziarnia oraz bliskość przyrody.

Można zatem podsumować, że turyści odwiedzający obszar Ponidzia postrzegają go jako teren zawierający wystarczającą liczbę atrakcji, które pozytywnie urozmaicają wypoczynek. Trzeba jednak zauważyć, że znajomość zabytków oraz lokalnych atrakcji turystycznych wśród badanych turystów była dość znikoma i ograniczała się do krótkiej listy najpopularniejszych miejsc. Brakowało na niej jednak innych obiektów wartych zobaczenia i stanowiących cenne zasoby lokalnego bogactwa kulturalno-turystycznego.

Respondenci otrzymali listę atrakcji turystycznych znajdujących się na terenie LGD PONIDZIE i określali, które z nich odwiedzili, które znają jedynie ze słyszenia, a których w ogóle nie kojarzą. Największy odsetek turystów był nad Zalewem Gacki oraz nad zalewem w Pińczowie (kolejno: 60% oraz 50%). Spory odsetek również słyszał (14%) oraz był (38%) w Ogrodzie na Rozstajach. Ciekawy jest rozkład odpowiedzi dotyczących spływów kajakowych, w których uczestniczyło 36%, a słyszało, jednak nie uczestniczyło aż 46%, co może świadczyć o tym, że jest to rozpoznawalna atrakcja Ponidzia, jednak spora grupa wczasowiczów nie jest nią zainteresowana.

W poniższej tabeli przedstawione są wyniki dla 5 najbardziej rozpoznawalnych atrakcji Ponidzia.

Tabela 38. Najbardziej rozpoznawalne atrakcje turystyczne Ponidzia

Atrakcje turystyczne	Nie słyszał/a	Słyszał/a, ale nie był/a	Był/a
Zalew Gacki	20%	20%	60%
Zalew Pińczowski	26%	24%	50%
Ogród na Rozstajach	48%	14%	38%
Spływy kajakowe po Nidzie	18%	46%	36%
Kapliczka św. Anny (Pińczów)¹⁴⁰	46%	18%	32%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania PAPI z turystami n=50

Najmniej rozpoznawalne obiekty to architektura sakralna – kościół św. Piotra i Pawła w Sancygniowie, kościół św. Jana Chrzyciela w Zagości Starej, kościół drewniany pw. św. Jakuba

¹⁴⁰ 2 osoby nie udzieliły odpowiedzi, stąd procenty nie sumują się do 100. Braki danych nie zostały uwzględnione w analizie.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Apostoła w Probołowicach, kościół Trójcy Świętej w Działoszycach, a także Drukarnia Ariańska w Pińczowie. Można zatem przypuszczać, że są to obiekty niewystarczająco wypromowane i wyekspozycjonowane w lokalnej ofercie turystycznej.

Tabela 39. Najmniej rozpoznawalne atrakcje turystyczne Ponidzia

Atrakcje turystyczne	Nie słyszał/a	Słyszał/a, ale nie był/a	Był/a
Kościół św. Piotra i Pawła w Sancygniowie	82%	10%	8%
Kościół św. Jana Chrzciciela w Zagości Starej	84%	8%	8%
Drukarnia Ariańska (Pińczów)	82%	12%	6%
Kościół drewniany pw. św. Jakuba Apostoła w Probołowicach	82%	12%	6%
Kościół Trójcy Świętej w Działoszycach	82%	12%	6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania PAPI z turystami n=50

Infrastruktura turystyczna w postrzeganiu turystów

Jeśli chodzi o infrastrukturę turystyczną dostępną na obszarze LGD PONIDZIE, to jest ona oceniana stosunkowo wysoko.

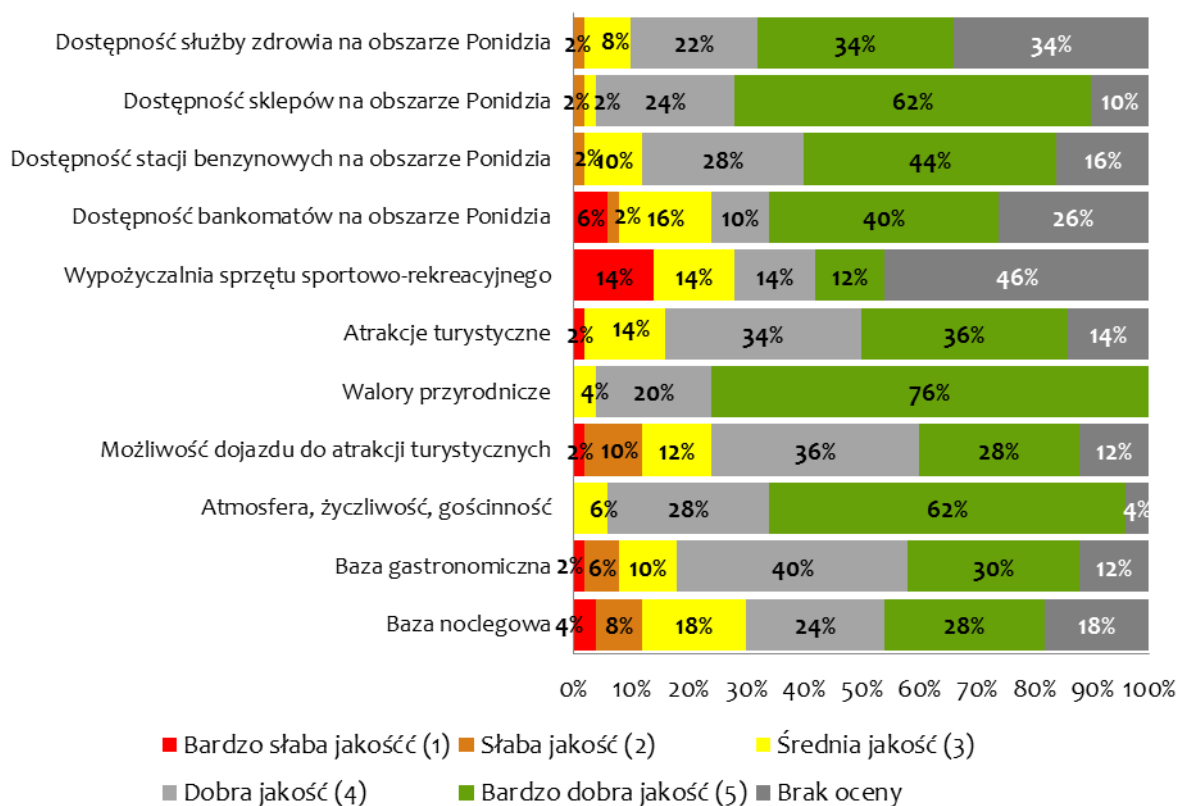
Najsłabszym ogniwem wydają się być wypożyczalnie sprzętu sportowo-rekreacyjnego, które ocenione zostały za ledwie przez 64% badanych (pozostała część nie miała zdania). Spośród osób, które udzieliły odpowiedzi, 14% wyraziło opinię negatywną, a kolejne 14% uznało poziom lokalnych wypożyczalni za średni. Podobny odsetek respondentów określił jakość tych punktów jako dobrą, a 12% pytanych jako bardzo dobrą.

Walory przyrodnicze zostały ocenione przez turystów bardzo wysoko, podobnie jak atmosfera i gościnność lokalnej społeczności. Aspekty związane z dostępnością sklepów, służby zdrowia, stacji benzynowych i bankomatów są postrzegane jako wystarczająco dobrej jakości i spełniające potrzeby turystów.

Wczasowiczom brakuje rozbudowanej i atrakcyjnej bazy noclegowej – co trzeci badany określił ją jako bardzo słabą, słabą lub średnią. Zadowolona z możliwości zakwaterowania jest ponad połowa pytanych (52%). Nieco lepsza sytuacja jest z bazą gastronomiczną – 8% uznało ją za bardzo słabej lub słabej jakości, natomiast 10% za średnią. Zdecydowana większość jednak (70%) uznała ją za dobrą lub bardzo dobrą. Wykres poniżej prezentuje ocenę poszczególnych aspektów oferty turystycznej.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Rycina 44. Ocena badanych turystów dotycząca jakości poszczególnych aspektów oferty turystycznej obszaru LGD PONIDZIE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania PAPI z turystami n=50

4.3. Potencjalne kierunki rozwoju turystyki na badanym obszarze – rekomendacje wraz z wnioskami

Poniższy rozdział został opracowany na podstawie wyników badań jakościowych (prowadzonych metodą indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami lokalnych instytucji/ekspertami w dziedzinie turystyki).

Eksperti lokalni badani przy pomocy indywidualnych wywiadów pogłębionych za najważniejsze czynniki wyróżniające Ponidzie uznali walory przyrodniczo-krajobrazowe, rzekę Nidę, czyste powietrze, geograficzne położenie terenu oraz zjawiska krasowe, które można zoabserwować na tym obszarze. Opinie te są spójne z wypowiedziami turystów, którzy jako najmocniejsze strony regionu wymienili spokój, ciszę i stosunkowo mały ruch turystyczny. Ponadto: przyrodę, w tym świeże powietrze i dobry klimat.

Powyższe elementy należy więc traktować jako podstawowe przewagi regionu oraz oprzeć na nich działania dążące do rozwoju turystyki na obszarze LGD PONIDZIE.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

O potencjalne kierunki rozwojowe zostali zapytani zarówno badani turyści, jak i pracownicy kluczowych instytucji z obszaru LGD PONIDZIE (eksperti loklani). Z perspektywy turystów w pierwszej kolejności powinna zostać **ulepszona, rozbudowana baza noclegowa** w regionie Poniidzia. Często wspomniano o potrzebie **rozwoju kempingów oraz gospodarstw agroturystycznych**. Turyści dostrzegli także potrzebę **zagospodarowania terenów nad zbiornikami wodnymi**, aby były dostosowane do typowego wypoczynku plażowego. W następnej kolejności zauważyli **konieczność polepszenia ścieżek rowerowych**, zarówno pod względem ich rozbudowy, jak i pod kątem bezpieczeństwa. Turyści wspominali również o potrzebie ulepszenia infrastruktury drogowej i tzw. infrastruktury towarzyszącej, rozumianej jako ławeczki, kosze na śmieci czy place zabaw dla dzieci.

Rycina 45. Rekomendowane przez turystów działania w zakresie rozwoju turystyki na obszarze Poniidzia

Eksperti loklani dostrzegli konieczność rozwoju branży turystycznej nad Nidą w czterech zasadniczych obszarach/formach turystyki: **wypoczynkowej, kwalifikowanej, agroturystyki oraz turystyki alternatywnej**.

Rycina 46. Proponowane kierunki rozwoju turystyki na obszarze LGD

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Turystyka wypoczynkowa jest rozumiana jako odpoczynek nastawiony na relaks, korzystanie z lokalnych walorów przyrodniczych, spędzanie czasu z rodziną i bliskimi (np. grillowanie, plażowanie). W tym przypadku istotne jest zapewnienie wystarczającej bazy noclegowej (w szczególności kempingowej i agroturystycznej).

Drugim przyszłościowym kierunkiem, zdaniem pracowników instytucji z obszaru LGD PONIDZIE (ekspertów lokalnych), jest turystyka kwalifikowana, czyli zorientowana na aktywny wypoczynek – np. kajakarstwo, wycieczki rowerowe, piesze. Ten rodzaj wypoczynku wymaga rozległej i atrakcyjnej sieci ścieżek oraz szlaków z odpowiednim oznakowaniem i zachowaniem standardów bezpieczeństwa.

Trzecim istotnym dla regionu typem turystyki jest agroturystyka, która zdaniem respondentów (ekspertów lokalnych) jest wciąż niedostatecznie rozwinięta, a poszczególne gospodarstwa agroturystyczne są rozlokowane nierównomiernie na obszarze LGD PONIDZIE (np. w Michałowie nie ma żadnego). Aby ta baza noclegowa mogła się prężnie rozwijać, należałoby skupić się na działaniach dążących do stworzenia przyjaznych warunków do zakładania gospodarstw agroturystycznych, a także współpracy między właścicielami, tak by stworzyć spójną i różnorodną ofertę dla turystów.

Przedstawiciele kluczowych instytucji na obszarze LGD PONIDZIE (eksperti lokalni) szanse dla turystyki alternatywnej widzą w sprawnie działającym Aeroklubie, rozpowszechniającym paralotniarstwo. Lokalne uwarunkowania geograficzne (krajobraz oraz warunki aerodynamiczne) oraz zaplecze sprzętowe dostępne na terenie Pińczowa jest silnym punktem, przyciągającym entuzjastów tego niszowego sportu z całej Polski.

Badani eksperci lokalni w trakcie rozmów na temat potencjalnych kierunków rozwoju regionu wskazywali, że rozwój turystyki nie jest możliwy bez **wzajemnej kooperacji wielu podmiotów i instytucji**. To od wspólnych działań władz samorządowych poszczególnych gmin, przedsiębiorców oraz społeczności lokalnej zależy wyznaczenie kluczowych kierunków przyszłych działań i sukces strategicznych planów rozwojowych.

Eksperti lokalni, zapytani o to, na jakie aspekty prorozwojowe położyliby zwiększony nacisk w przyszłości, gdyby zostali hipotetycznie szefami LGD PONIDZIE, odpowiadali dość zgodnie. Na podstawie ich odpowiedzi można wyróżnić **cztery główne kierunki rozwojowe**, które należy wyznaczyć i podjąć się w ich ramach realizacji konkretnych zadań. Są to:

1. **Stworzenie nowych produktów turystycznych bądź inwestycja w już istniejące.**
2. **Usprawnienie promocji i informacji.**
3. **Rozbudowanie bazy turystycznej.**
4. **Integracja działalności samorządów w zakresie rozwoju turystyki.**

4.4. Strategiczna analiza zasobów i otoczenia obszaru LGD PONIDZIE wykonana techniką SWOT wraz z wnioskami

Na podstawie wypowiedzi ekspertów lokalnych (przedstawicieli kluczowych instytucji z obszaru LGD PONIDZIE), uzyskanych w ramach przeprowadzonych badań społecznych (badania jakościowe – pogłębione wywiady indywidualne), przygotowano analizę strategiczną dla obszaru LGD PONIDZIE, zawierającą syntezę kluczowych czynników wpływających i mogących wpłynąć na rozwój turystyki w regionie. Użyto do tego celu techniki SWOT, polegającej na identyfikacji zasobów wewnętrznych obszaru LGD PONIDZIE oraz wskazaniu zewnętrznych oddziaływań w kontekście rozwoju turystycznego. Wyniki podzielono na 4 kategorie:

- Mocne strony, atuty, czyli pozytywne czynniki wewnętrzne, które należy wzmacniać, gdyż mają wpływ na ocenę badanego problemu;
- Słabe strony, wady, czyli negatywne czynniki wewnętrzne, które należy eliminować, gdyż mają wpływ na ocenę badanego problemu;
- Szanse, okazje, czyli pozytywne czynniki zewnętrzne otoczenia, które należy wykorzystać, gdyż mogą stać się impulsem do rozwoju i będą niwelować występujące trudności i problemy;
- Trudności, zagrożenia, czyli negatywne czynniki zewnętrzne, których należy unikać, gdyż postrzegane są jako bariery i przeszkody dla efektywnego rozwoju turystycznego regionu.

Ponadto kategorie analizy wewnętrznej wsparło wynikami badań turystów (badania społeczne ilościowe).

Mocne strony, atuty obszaru LGD PONIDZIE

Do najmocniejszych stron obszaru LGD PONIDZIE badani eksperci lokalni zaliczyli:

- Walory krajobrazowo-przyrodnicze – w tym czyste powietrze, rzeka Nida,
- Historyczne miasto Pińczów, zabytki obszaru LGD PONIDZIE, stanowiska archeologiczne,
- Przystań kajakową na rzece Nidzie,
- Ponidzie jako alternatywę wypoczynku na weekend,
- Michałów – jedną z najlepszych stadnin koni w Europie,
- Aeroklub,
- Bardzo dobre warunki do zakładania gospodarstw agroturystycznych – bliskość rzeki Nidy, obszary chronionego krajobrazu, ukształtowanie terenu, wiejski charakter obszaru sprzyjający rozwojowi agroturystyki,
- Dobrze rozwiniętą ofertę z zakresu uprawianie sportów wodnych – możliwość korzystania ze spływów kajakowych,
- Możliwość poznania lokalnego folkloru, zespołów muzycznych, produktów lokalnych/regionalnych.

Słabe strony, wady obszaru LGD PONIDZIE

Do najsłabszych stron obszaru LGD PONIDZIE badani eksperci lokalni zaliczyli:

- Słabą infrastrukturę drogową – w tym słaby dojazd do poszczególnych obiektów turystycznych oraz brak sprawnej komunikacji transportowej,

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- Słabą infrastrukturę noclegową – niski standard oraz mała dostępność (liczba miejsc noclegowych),
- Niewystarczająco rozwiniętą turystykę aktywną – w szczególności niewykorzystany potencjał działalności Aeroklubu,
- Niezagospodarowaną przestrzeń wzdłuż Nidy – w tym niezagospodarowanie plaży, brak deptaku/parku/bulwaru w pobliżu Nidy,
- Słabo działającą informację i promocję regionu – brak rozreklamowania tego, co jest do zobaczenia, brak przewodnika po powiecie pińczowskim,
- Trudność lub po prostu nieumiejętność zatrzymania turysty na więcej niż 1 dzień na terenie Ponidzia,
- Niewystarczającą współpracę międzyinstytucjonalną na obszarze LGD PONIDZIE,
- Brak inicjatyw oddolnych, włączających/angażujących lokalną społeczność w rozwój regionu,
- Brak nowych inwestycji na obszarze LGD PONIDZIE – problemy z pozyskiwaniem inwestorów.

Ponadto z badań ankietowych przeprowadzonych z turystami odwiedzającymi w sierpniu 2014 r. obszar LGD PONIDZIE wynika, że najważniejszą słabą stroną obszaru jest:

- słabe zagospodarowanie obszarów wodnych, terenów wokół zbiorników wodnych.

W następnej kolejności badani turyści, mówiąc o słabych stronach, wymienili:

- zanieczyszczoną wodę,
- zbyt małą ilość atrakcji turystycznych,
- słabą dostępność atrakcji turystycznych (obiektów).

Turystom dokuczają także niski standard lub wręcz brak zaplecza sanitarno-higienicznego na terenie Ponidzia.

Szanse, okazje zewnętrzne wspierające rozwój turystyki

Do zewnętrznych szans i okazji badani eksperci lokalni zaliczyli:

- Współpracę z innymi ośrodkami turystycznymi (przykładowo miejscowościami uzdrowiskowymi Buskiem i Solcem), także z centrami informacji turystycznej, biurami podróży, jak również współpracę między samorządami,
- Pozyskanie funduszy zewnętrznych na rozwój turystyki w regionie, w tym pozyskiwanie zewnętrznego kapitału – inwestorów – w celu zagospodarowywania terenów pod kątem turystycznym,
- Wzrost znaczenia obecności w nowych mediach – w tym wirtualne spacery, wystawy multimedialne etc. Rozwój technologii IT w turystyce (GPS, aplikacje na telefony komórkowe, interaktywne i multimedialne przewodniki, nowe formy prezentacji),
- Wykorzystanie internetu jako źródła promocji, sprzedaży i dystrybucji oferty turystycznej,
- Rozwój agroturystyki z „prawdziwego zdarzenia” – bazowanie na trendach i dobrych przykładach zaczerpniętych z innych regionów Polski i zagranicy,
- Trendy w turystyce związane z powstawaniem parków tematycznych,
- Wzrost popularności turystyki aktywnej – paralotnie, wyprawy rowerowe, kajaki, jazda konna,
- Turystykę sentymentalną – szukanie korzeni przez turystów pochodzenia żydowskiego,
- Wzrost popularności turystyki nastawionej na doświadczanie, przeżywanie, testowanie,

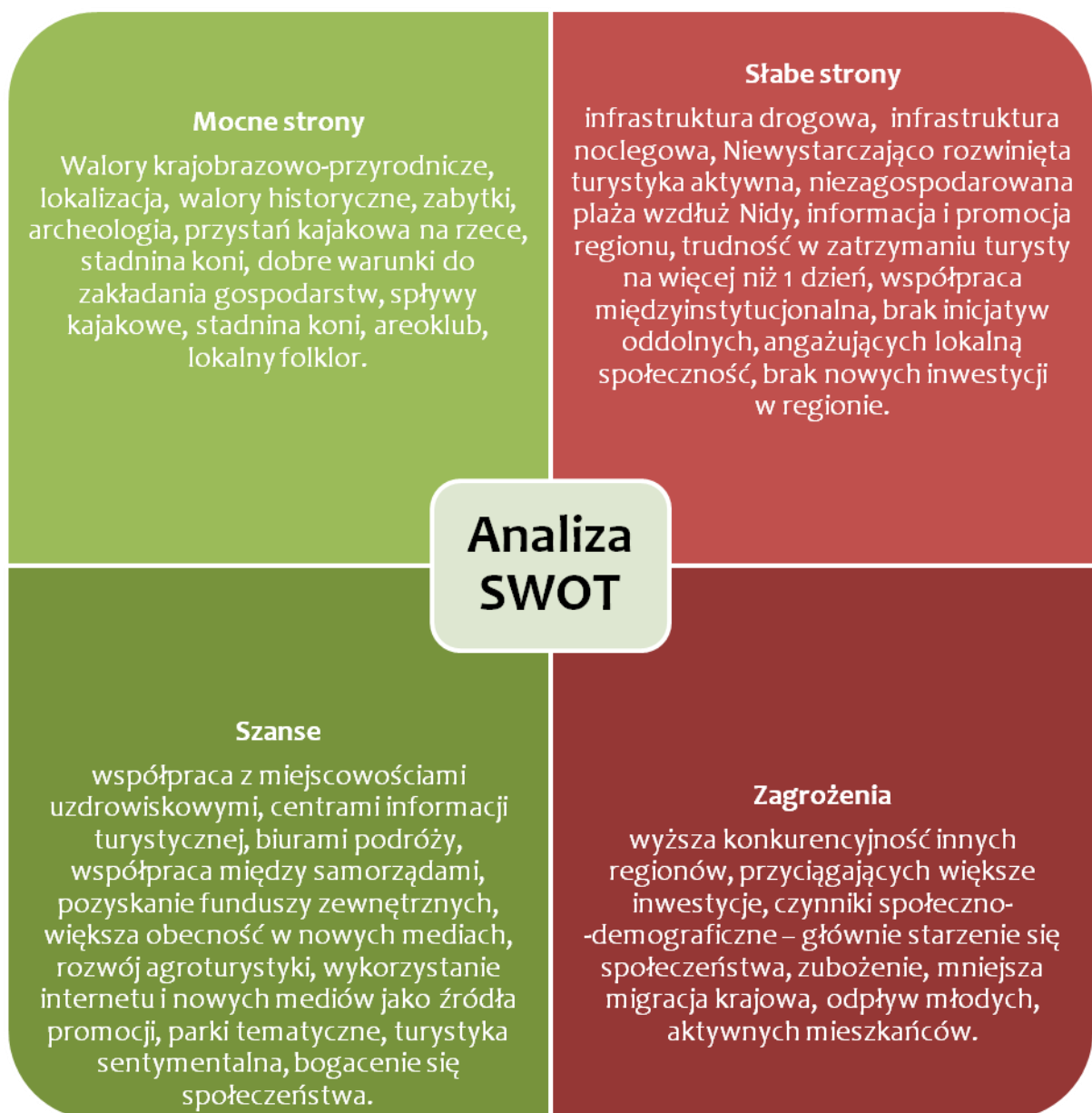
Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- Bogacenie się społeczeństwa – częstsze wyjazdy, kilka razy do roku, wypadki na tzw. długie weekendy – zmiana stylu życia.

Trudności, zagrożenia zewnętrzne mogące oddziaływać negatywnie na rozwój turystyki

Do zewnętrznych trudności i zagrożeń badani eksperci lokalni zaliczyli:

- Atrakcyjność i wyższą konkurencyjność innych regionów lub gmin/powiatów, przyciągających większe inwestycje oraz zewnętrzne fundusze na rozwój regionalny i lokalny,
- Konkurencję ze strony innych ośrodków turystycznych,
- Czynniki społeczno-demograficzne – głównie starzenie się społeczeństwa, ubożenie, mniejszą migrację krajową.
- Odpływ młodych, aktywnych mieszkańców.

5. Rekomendacje dotyczące rozwoju turystyki na obszarze Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Niniejszy rozdział ma charakter podsumowania, prezentuje on bowiem w skrócie główne wnioski, jakie wynikają z przeprowadzonej analizy potencjału turystycznego obszaru LGD PONIDZIE. Dodatkowo, w rozdziale tym, zwrócono uwagę na rekomendacje rozwojowe, jakie mogą być inspiracją dla twórców przyszłej strategii rozwoju turystyki na obszarze LGD PONIDZIE.

Analiza potencjałów turystycznych Ponidzia pozwala na wyodrębnienie tychże w kilku obszarach.

Obszar pierwszy dotyczy **potencjałów wynikających z uwarunkowań przyrodniczych, społecznych oraz gospodarczych**. Rozdział 1 opracowania (Analizy potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE) szczegółowo opisuje poszczególne potencjały w podziale na wskazane trzy grupy, stąd też poniżej, zostają one jedynie wymienione. Dokonując dalszej analizy warto pamiętać, iż prezentowane potencjały nie oznaczają wskazania wszelkich uwarunkowań przyrodniczo – społeczno – gospodarczych obszaru LGD PONIDZIE. Jest to rzeczywisty, ekspercki wybór, poparty uzasadnieniem (Rozdział 1). Z punktu widzenia planowania rozwoju turystycznego na obszarze Ponidzia warto sugerować się propozycjami konkretnych działań / rozwiązań jakie autorzy opracowania zaproponowali przy opisie każdego z potencjałów (Rozdział 1). Dodatkowo kolejność prezentacji poszczególnych potencjałów nie jest przypadkowa – autorzy w opracowaniu zasugerowali skalę ważności poszczególnych z nich, co również może być ważną wskazówką dla twórców przyszłej strategii rozwoju turystyki Ponidzia.

Potencjały wynikające z uwarunkowań przyrodniczych:

- rzeka Nida,
- unikatowa budowa geologiczna,
- Delta Śródlądowa Nidy,
- obszary chronione,
- zbiorniki wodne,
- naturalne punkty widokowe,
- warunki klimatyczne i niskie średnioroczne opady.

Potencjały wynikające z uwarunkowań społecznych:

- niska gęstość zaludnienia oraz wysoki udział ludności zamieszkujących tereny wiejskie,
- lokalnie kształcone kadry do obsługi ruchu turystycznego,
- jeden z najbezpieczniejszych terenów województwa świętokrzyskiego,
- liczne imprezy kulturalne - zarówno te odwołujące się do lokalnych tradycji jak i o uniwersalnym charakterze.

Potencjały wynikające z uwarunkowań gospodarczych:

- wapień pińczowski – „pińczak”,
- kolejka wąskotorowa,

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- ser kozi zakamieński, olej z Inicy, suszona damacha, zalewajka świętokrzyska i prazoki,
- mięta i melisa jako lokalne uprawy ziół,
- rolniczy charakter obszaru.

Generalnie Ponidzie to obszar bogaty w potencjały turystyczne wynikające głównie z uwarunkowań przyrodniczych i gospodarczych, wydatnie wspartych potencjałami o rodowodzie społecznym.

Obszar drugi (Rozdział 2) prezentuje potencjały należące do kategorii **instytucji otoczenia gospodarczego**, czyli podmioty których rolą jest **stymulowanie rozwoju gospodarczego na danym obszarze – w tym rozwoju w zakresie turystyki**. W celu wyłonienia tychże potencjałów poddano analizie 13 podmiotów należących do tzw. instytucji otoczenia biznesu a działających na obszarze Ponidzia. Przy wyborze kierowano się głównie lokalnym działaniem i rozpoznawalnością wizerunkową tychże. Analiza została przeprowadzona w oparciu o dostępne źródła danych odnoszące się do działalności podmiotów oraz badania społeczne (metoda badawcza: pogłębione wywiady indywidualne), przeprowadzony w ramach niniejszej analizy, z 19-stoma przedstawicielami Ponidzia, lokalnymi autorytetami dla rozwoju turystyki (przedstawiciele gmin, organizacje zajmujące się turystyką, przedsiębiorcy działający w branży turystycznej).

W badaniu pytano m.in. o dokonanie oceny działalności następujących instytucji, w tym otoczenia gospodarczego, Ponidzia: Cech Rzemiosł Różnych w Pińczowie, Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Pińczowskiej, Towarzystwo Przyjaciół Ponidzia, Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kije, Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów, Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego, Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach - Powiatowy Zespół Doradczy w Pińczowie, Zakład Doskonalenia Zawodowego w Pińczowie, Eko-Zasada Stefan Zasada, Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne Ponidzie, oraz Powiatowy Urząd Pracy, Urząd Miejski w Pińczowie i Świętokrzyska Izba Rolnicza.

Wyniki zostały zawarte w Rozdziale 2 niniejszej analizy. Bieżąco zaprezentowane zostaną jedynie uogólnione oceny w podziale na typy instytucji otoczenia gospodarczego. Należy pamiętać, iż ocena wpływu została przygotowana w oparciu o wyniki badań społecznych, tym samym jest to uogólniona opinia ekspertów lokalnych. Poniżej zastosowano skalę wpływu na rozwój turystyki na Ponidziu (skala narastająca): niewielki, umiarkowany, umiarkowanie wysoki, wysoki, kluczowy.

Instytucje samorządu gospodarczego:

- Cech Rzemiosł Różnych w Pińczowie – niewielki wpływ.

Agencje rozwoju regionalnego i lokalnego:

- Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Pińczowskiej – umiarkowany wpływ.

Fundacje i stowarzyszenia:

- Towarzystwo Przyjaciół Ponidzia – wysoki wpływ.
- Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kije – umiarkowany wpływ.
- Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów – wysoki wpływ.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu – umiarkowany wpływ.

Ośrodki szkoleniowo-doradcze:

- Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach – umiarkowanie wysoki.
- Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach – niewielki wpływ.
- Eko-Zasada Stefan Zasada – umiarkowany wpływ.

Instytucje zrzeszające przedsiębiorców:

- Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne Pondzie – kluczowy wpływ.

Inne ważne instytucje:

- Powiatowy Urząd Pracy – niewielki wpływ.
- Urząd Miejski w Pińczowie – wysoki wpływ.

Opierając się na wynikach badań jakościowych przeprowadzonych z pracownikami kluczowych instytucji z obszaru LGD PONIDZIE, można wysnuć wniosek, że największy wpływ na rozwój turystyki ma Stowarzyszenie Turystyczno-Agroturystyczne Pondzie. Drugim w kolejności podmiotem jest Towarzystwo Przyjaciół Ponidzia. Na trzecim miejscu pod względem realizacji działań przynoszących pozytywny wpływ na rozwój turystyczny obszaru LGD PONIDZIE znalazł się Urząd Miejski w Pińczowie, a na czwartym Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Gminy Michałów. Według badanych najmniejszy wpływ na rozwój turystyczny regionu mają instytucje powiązane z rynkiem pracy i tradycyjnym rzemiosłem. Badani mieli trudności ze wskazaniem wielu innych, niż wymienionych w badaniu instytucji, wpływających na rozwój turystyki na Ponidziu. Organizacjami pojawiającymi się wśród spontanicznych odpowiedzi badanych były: Lokalna Grupa Działania PONIDZIE oraz Aeroklub Regionalny w Pińczowie (jako unikatowa organizacja w skali kraju).

Niewątpliwie zastanawiającym jest jedynie umiarkowany wpływ na rozwój turystyki Lokalnej Organizacji Turystycznej Ziemi Pińczowskiej, organizacji która z racji stawianych celów winna maksymalnie aktywnie i kompleksowo zarządzać turystyką na obszarze powiatu pińczowskiego. Warto projektując przyszłe działania strategiczne, w obszarze rozwoju turystyki, dokonać szczegółowego przeglądu dotychczasowej jej działalności i przeprowadzić weryfikację powodów tak niskiej jednak oceny.

Obszar trzeci (Rozdział 3) prezentuje potencjały należące do kategorii **zasobów turystycznych**. To wielce pojemna kategoria ponieważ obejmuje zarówno **walory turystyczne, dostępność komunikacyjną oraz zagospodarowanie turystyczne**.

Walory turystyczne dzielą się na walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze; dodatkowo (z uwagi na charakter obszaru) wyróżniono także walory wynikające z funkcji rolniczej oraz walory wynikające z historycznej i współczesnej funkcji przemysłowej.

W przypadku pierwszych (walory przyrodnicze) w Rozdziale 3 szczegółowo omówiono szereg z nich pokazując, iż obszar LGD PONIDZIE zdecydowanie powinien dokonywać identyfikacji potencjałów dla rozwoju turystyki właśnie w oparciu o nie.

Kolejno walory pozaprzyrodnicze również stanowią mocny fundament dla rozwoju turystyki.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Należy jednak pamiętać o podstawowej zasadzie jaka rządzi turystyką: walor to magnes dla turysty, ale waloru nie można sprzedać. To co turysta kupuje, za co płaci i za co chce zapłacić, to produkty turystyczne. Produkty turystyczne to obszar, który czeka na poważne zagospodarowanie na Pomidziu. Projektując przyszłą strategię rozwoju turystyki bezwzględnie należy zastanowić się nad kreacją i wdrożeniem produktów turystycznych Pomidzia.

Dla Pomidzia ważne są także walory wypływające z funkcji rolniczej. Decydują one bowiem o możliwości wypoczynku i rekreacji w krajobrazach wiejskich, w gospodarstwach agroturystycznych. Pozwalają na podpatrywanie pracy rolnika lub nawet pomaganie przy nieskomplikowanych pracach gospodarskich, zapoznanie dzieci ze zwierzętami gospodarskimi, uprawianie wędrowek pieszych, rowerowych, konnych na obszarach o ekstensywnym zagospodarowaniu i użytkowaniu turystycznym, spożywanie posiłków ze zdrowej żywności wyprodukowanej na terenie gospodarstwa, zakupu produktów wytworzonych w gospodarstwie rolnym (mleka, sera, jaj, miodu, owoców i warzyw), zapoznanie się z kulturą ludową obszaru, obyczajami, obrzędami, tradycyjnymi obchodami świąt, a także okazja do zakupu pamiątek regionalnych – produktów miejscowego rzemiosła, podpatrywanie pracy rzemieślników. Te walory są na Pomidziu silne i w oparciu o nie rozwija się agroturystyka. Warto jednak, planując strategię rozwoju turystyki Pomidzia, wyraźnie wskazać na działania wzmacniające rozwój turystyki wiejskiej, zwłaszcza w aspekcie pokazywania osobom decydującym się na taka działalność, w jaki sposób, ciekawie, wszechstronnie ją prowadzić, nie ograniczając się tylko do oferowania noclegów czy standardowego wyżywienia.

Walory wynikające z historycznej i współczesnej funkcji przemysłowej to niezwykle istotny wyróżnik dla Pomidzia, jednakże wysoce niedoceniany. Stale brak jest pomysłu na kompleksowe budowanie produktu turystycznego opartego na wielowiekowej tradycji eksploatacji wapieni, ale przede wszystkim ich obróbce. To potencjał niewykorzystany.

Dokonując analizy zasobów turystycznych Pomidzia przeprowadzono także poszukiwanie potencjałów turystycznych na poziomie dostępności komunikacyjnej obszaru. W efekcie stwierdzono, iż jest to obszar zaniedbany. Tak jak dostępność komunikacyjna, w skali dotarcia turysty do Pomidzia, może być poza bezpośrednim wpływem lokalnych organizacji zajmujących się rozwojem turystyki czy nawet gmin obszaru LGD PONIDZIE, tak już dostępność komunikacyjna wewnątrz obszaru, pozostaje w pełni w gestii lokalnych władarzy. Mówimy tutaj bowiem o szlakach pieszych znakowanych, szlakach rowerowych znakowanych, szlakach konnych znakowanych czy szlakach wodnych znakowanych. Obszar LGD PONIDZIE dysponuje zaledwie 1 znakowanym szlakiem turystycznym, o całkowitej długości ok. 11 km. Jest to szlak pieszy im. W. Żelichowskiego, wyznaczony przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Szlak ten jest zarośnięty, rzadko odnawiany (odmalowywanie oznakowania, przecinki krzaków, usuwanie zwalonych drzew blokujących przejście). Generalnie występuje ogromny deficyt wytyczonych i oznakowanych w terenie szlaków pieszych, ale także bezpiecznych szlaków rowerowych przebiegających poza głównymi drogami z ruchem samochodowym czy konnym. Jest to zaniedbany fragment infrastruktury turystycznej, jakże ważny i podstawowy dla podnoszenia atrakcyjności każdego z obszarów z aspiracjami do rozwoju turystyki. Niewątpliwie należy tego typu zadania rekomendować jako priorytetowe przy tworzeniu strategii rozwoju turystycznego Pomidzia.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

Zagospodarowanie turystyczne składa się z trzech podstawowych elementów: infrastruktury turystycznej, paraturystycznej oraz społecznej. W przypadku infrastruktury turystycznej wyróżniamy: bazę gastronomiczną, noclegową i bazę towarzyszącą. Poszukując potencjałów dla rozwoju turystyki na Ponidziu można je znaleźć w bazie towarzyszącej – przykładowo przystań kajakowa na rzece Nidzie, to mocny potencjał dla rozwoju turystycznego obszaru. Baza gastronomiczna i noclegowa niestety nie pozwala na wyłonienie potencjałów dla rozwoju turystyki. W obu przypadkach obserwujemy wielkie deficyty. W Rozdziale 3 zostały szczegółowo omówione poszczególne zjawiska, jednakże to, co wyraźnie należy rekomendować jako przeszłe działania strategiczne dla Ponidzia to rozwój bazy noclegowej. Wsparciem dla tej rekomendacji jest z pewnością raport z badań społecznych przeprowadzonych w ramach niniejszej realizacji, warto odnieść się także do tego opracowania.

Wyraźne potencjały dla rozwoju turystyki odnajdujemy na Ponidziu w poszczególnych elementach infrastruktury paraturystycznej czy społecznej. Ważne, aby o nich po prostu pamiętać, myśląc o rozwoju turystycznym obszaru – przykładowo to wyposażenie w instytucje ochrony zdrowia, obiekty pocztowe i telekomunikacyjne czy instytucje bezpieczeństwa publicznego. O potencjale Ponidzia w zakresie rozwoju turystyki świadczą także dwa działające Punkty Informacji Turystycznej.

Obszar czwarty (Rozdział 4) pozwala na wskazanie potencjałów dla rozwoju turystyki wynikających z **analizy wiodących form turystyki oraz ruchu turystycznego** na obszarze LGD PONIDZIE. W tym aspekcie warto zauważyć, iż na przestrzeni ostatnich lat liczba turystów, pochodzących z Polski, nieco wzrosła, co jest zjawiskiem pozytywnym. Wysoce jednak niepokojące jest zjawisko spadku udzielanych noclegów, w tym samym okresie, na obszarze LGD PONIDZIE. Mówimy tutaj o spadku znaczącym: w 2013 roku liczba udzielonych noclegów to 8648 (wg danych GUS), czyli mniej o 4042 noclegi w stosunku do roku 2009. W rezultacie, zauważalny jest wyraźny trend utrzymywania się stosunkowo stałej liczby turystów odwiedzających Ponidzie przy równoczesnej rezygnacji z korzystania z lokalnej oferty noclegowej. To tylko potwierdza wcześniejszą rekomendację, iż baza noclegowa Ponidzia wymaga poważnej rewizji. Sugeruje także potrzebę tworzenia lokalnych produktów turystycznych stanowiących „magnesy” dla turystów - powody pozostania na Ponidziu więcej niż parę godzin.

Wartościową wskazówką, dla przyszłej strategii rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE, może być sięgnięcie do opracowania Strategii Rozwoju Turystyki i Agroturystyki w Powiecie Pińczowskim. Pomimo, że opracowanie było wykonane w 2003 r. wiele celów, jak i konkretnych propozycji rozwiązań, może być nadal aktualne dla Ponidzia. Wynika to z faktu, iż części z nich nie podjęto realizacji bądź realizacja ich nie została jeszcze w pełni zakończona. Wyniki badań społecznych przeprowadzonych zarówno z turystami odwiedzającymi Ponidzie w sierpniu 2014 r. jak też ekspertami lokalnymi, wskazują na potrzebę rozwoju turystyki Ponidzia w kierunkach proponowanych właśnie we wspomnianym dokumencie strategii. Przykładowo, ówczesnie proponowanymi obszarami strategicznymi dla rozwoju turystyki były:

- turystyka aktywna – jako paralotniarstwo i lotniarstwo oraz turystyka piesza / rowerowa / konna / kajakowa,
- turystyka przyrodnicza – ornitologiczna,

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- turystyka historyczno – kulturowa,
- agroturystyka i ekoagroturystyka,
- turystyka kulinarna.

Na każdą z tych form zwracali uwagę badani, jako ważną dla rozwoju Ponidzia dzisiaj i w przyszłości. Również bieżące rekomendacje ekspercie, zawarte w treści Analizy potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE, są bliskie omawianym propozycjom, uszczegóławiając je znacznie i pokazując w oparciu o bieżące trendy i mody panujące w turystyce w Polsce i na świecie.

Podsumowując warto zaprezentować bieżące rozumienie turystyki i w tym kontekście wskazać na **obowiązujące obecnie na świecie trendy i mody „turystyczne”**. Z pewnością warto rekomendować poniższe zasady jako podstawę dla tworzenia strategii rozwoju turystyki dla obszaru LGD PONIDZIE na najbliższe lata.

Tam sami należy pamiętać, iż turystyka to ogół czynności osób podróżujących i przebywających w miejscach znajdujących się poza ich zwykłym otoczeniem przez okres nieprzekraczających 12 miesięcy, w celach wypoczynkowych, służbowych lub innych, z wyłączeniem podróży, których głównym celem jest podjęcie pracy zarobkowej. Uczestnikami turystyki są odwiedzający. Określenie to dotyczy każdej osoby podróżującej do miejsca znajdującego się poza jej zwykłym otoczeniem, na czas nie dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy, jeśli podstawowym celem podróży nie jest podjęcie działalności zarobkowej wynagradzanej ze środków pochodzących z odwiedzanego miejsca. Kategoria „odwiedzający” (krajowi i międzynarodowi) dotyczy turystów (tzn. odwiedzających, którzy przynajmniej przez jedną noc korzystali z miejsc zbiorowego zakwaterowania lub indywidualnego zakwaterowania w odwiedzanym miejscu) i odwiedzających jednodniowych (beznoclegowych)¹⁴¹.

Współczesne rodzaje i formy turystyki, ze względu na motyw podejmowanej podróży, to:

- turystyka poznawcza:
  - turystyka przyrodnicza (w tym: turystyka ornitologiczna, turystyka polarna, turystyka safari, geoturystyka),
  - ekoturystyka,
  - turystyka kulturowa,
  - turystyka etniczna (w tym: turystyka sentymentalna),
  - turystyka festiwalowa,
  - „fanoturystyka”,
  - turystyka kulinarna,
  - turystyka krajoznawcza,
  - turystyka lingwistyczna,
  - turystyka wolontariuszy,
- turystyka wypoczynkowa:

---

¹⁴¹ P. Łysoń, 2011, Turystyka w 2010 r., GUS, Warszawa.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- agroturystyka,
- turystyka morska,
- turystyka rozrywkowa,
- turystyka handlowa,
- turystyka zabawy (clubbing, party tourism),
- turystyka erotyczna,
- turystyka kwalifikowana (specjalistyczna):
  - turystyka piesza,
  - turystyka rowerowa,
  - turystyka jeździecka,
  - turystyka narciarska,
  - turystyka speleologiczna,
  - turystyka żeglarska,
  - turystyka kajakowa,
  - turystyka nurkowa,
  - turystyka przygodowa (w tym tramping turystyczny i trekking turystyczny),
- turystyka zdrowotna:
  - turystyka uzdrowiskowa,
  - turystyka spa i wellness,
  - turystyka medyczna,
- turystyka biznesowa:
  - indywidualne podróże służbowe,
  - turystyka targowa,
  - turystyka korporacyjna,
  - turystyka kongresowa,
  - turystyka motywacyjna,
- turystyka religijna¹⁴².

Rozwój oraz kształtowanie się współczesnych zjawisk turystycznych na świecie, zachodzi pod wpływem wielu różnorodnych czynników (uwarunkowań), pomiędzy którymi zachodzą różnego rodzaju relacje (poszczególne determinanty wzajemnie się uzupełniają, przenikają i oddziałują na siebie). Generalnie czynniki rozwoju (kształtowania) współczesnej turystyki światowej, można podzielić na dwie zasadnicze grupy, a mianowicie: determinanty zewnętrzne – egzogeniczne (uwarunkowania wynikające ze zmian w międzynarodowym otoczeniu politycznym, gospodarczym oraz społecznym poszczególnych państw), a także determinanty wewnętrzne – endogeniczne (uwarunkowania w obszarze turystyki, związane m.in. z rozwojem infrastruktury i usług turystycznych).

Bezpośrednie znaczenie dla wielkości i struktury ruchu turystycznego mają czynniki wewnętrzne (endogeniczne), które mieszczą się w ramach szeroko rozumianej sfery turystyki. Można je podzielić na czynniki ze strony podaży turystycznej oraz popytu turystycznego.

---

¹⁴² R. Faracik, W. Kurek, M. Mika, E. Pitrus, D. Ptaszycka-Jackowska, 2007, Rodzaje i formy turystyki, [w:] Kurek W. (red.), Turystyka, PWN, Warszawa.

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- czynniki podażowe – w ramach podaży turystycznej na wzrost liczby podróży turystycznych ma wpływa zagospodarowanie turystyczne i związany z nim rozwój usług turystycznych; infrastruktura turystyczna jest jednym z podstawowych elementów atrakcyjności turystycznej obszarów recepcji turystycznej – jej rozwój ilościowy i jakościowy przyczynia się także do pobudzenia popytu turystycznego mającego źródło w potrzebach turystycznych.

Z punktu widzenia podróży turystycznych duże znaczenie mają współcześnie:

- rozwinięta sieć bazy noclegowej, szczególnie zróżnicowanych pod względem standardu hoteli,
- nowoczesne kompleksy urządzeń rekreacyjnych, np. w postaci nadmorskich ośrodków wypoczynkowych,
- rozwinięte systemy urządzeń do uprawiania narciarstwa,
- wysokiej klasy ośrodki turystyki zdrowotnej, związanych ze świadczeniem usług służących odnowie biologicznej,
- atrakcje turystyczne, w postaci parków rozrywki i parków tematycznych,
- nowoczesne środki transportu, służące nie tylko do przewozu osób, ale jak w przypadku morskich statków wycieczkowych, stanowiące same w sobie cel podróży turystycznych,
- nowoczesne centra biznesowo-konferencyjne,
- wydarzenia o charakterze kulturalnych (np. festiwale), sportowym (np. igrzyska olimpijskie) i rozrywkowym (np. uliczne zabawy karnawałowe),
- rozwinięte systemy dystrybucji usług turystycznych odbywającej się za pośrednictwem biur podróży.

W ramach czynników podażowych istotną rolę odgrywają ponadto: rozwój sprzętu turystycznego i specjalistycznego oraz rozwój prasy turystycznej, a także działalność różnych stowarzyszeń i organizacji turystycznych.

- czynniki popytowe – cechy współczesnego popytu turystycznego. Na charakter potrzeb oraz motywacji wyjazdów turystycznych największy wpływ wywierają współcześnie przemiany społeczne w krajach wysoko rozwiniętych, w tym przede wszystkim dotyczące wartości i stylu życia. Wzrost zamożności i zasobów czasu wolnego powoduje, że coraz więcej osób może rozwijać swoje upodobania hobbistyczne i zamiłowania twórcze itp.; coraz częściej turyści kierują się nie jednym, lecz kilkoma motywami wyjazdu turystycznego. Współczesny turysta chętnie wybiera mało uczęszczane szlaki turystyczne, a także chce mieć coraz więcej różnych możliwości wyboru form spędzania czasu w trakcie wyjazdu turystycznego.

Podając za Lickorish, Jenkins 2001; Weiermair, Mathies 2004, motywacje współczesnego turysty charakteryzują się:

- indywidualizmem,
- poszukiwaniem różnych możliwości spędzania czasu wolnego,
- potrzebą wysokiej jakości wypoczynku i usług turystycznych,
- częstszymi wyjazdami turystycznymi,
- szybkimi i spontanicznymi decyzjami o wyjeździe,
- dbałością o własne zdrowie,
- poszukiwaniem autentyczności,
- poszukiwaniem przeżyć emocjonalnych i estetycznych,

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- poszukiwaniem nowych miejsc wypoczynku,
- podatnością na wpływ mediów i środowiska społecznego (naśladownictwo).

Podając za Weiermair, Mathies 2004, współczesne przemiany w zakresie kierunków popytu turystycznego koncentrują się wokół:

- wzrost roli wypoczynku aktywnego w kontraście do tradycyjnego (biernego) wypoczynku nad wodą,
- wzrost popularności turystyki na obszarach wiejskich (szczególnie wśród ludności miejskiej), w bliskim kontakcie z przyrodą,
- wzrost znaczenia czystego środowiska przyrodniczego jako wartości dla podróżujących („ekologizacja” niektórych komercyjnych form turystyki),
- zatarcie granicy między rekreacją a sportem,
- moda na aktywny wypoczynek połączony z przygodą powoduje, że tradycyjne dyscypliny sportowe i formy rekreacji coraz częściej ustępują miejsca ich odmianom nietypowym lub ekstremalnym,
- wzrost znaczenia doznań estetycznych, jak również emocji w doświadczeniu turystycznym,
- komercjalizacja tradycyjnych (np. trekking) oraz elitarnych form turystyki, związanych np. ze wspinaczką górską (alpinizm, himalaizm), spowodowana postępem technicznym w sprzęcie sportowym i specjalistycznym,
- rozwój masowych podróży na obszary mało sprzyjające człowiekowi (np. regiony okołopolarne, pustynne czy tropikalne),
- coraz wyraźniej ujawnia się nurt podróżowania w poszukiwaniu przyjemności, określane często jako „turystyka hedonistyczna”,
- dynamicznie rozwijająca się turystyka wellness i spa, co wynika ze wzrostu znaczenia zdrowia, dbania o własną kondycję psychofizyczną oraz dobre samopoczucie, jako motywu podróży.

Ponadto obserwuje się trend rozwojowy w zakresie turystyki alternatywnej. Jest to rozwój podróży nastawionych na bliski kontakt z przyrodą, poznawanie kultury odwiedzanych miejsc i nawiązywanie bliskiego kontaktu z mieszkańcami tych terenów. Wyjazdy takie mają zazwyczaj charakter indywidualny lub są organizowane w małych grupach. Podróże odbywają się z dala od dużych centrów turystycznych oraz nastawione są na poszukiwanie autentyczności w kontakcie z przyrodą i kulturą odwiedzanych społeczności. Podróże te to podróże osób o specjalnych zainteresowaniach, wysokim poziomie edukacji oraz właściwym przygotowaniu do podróży. Rozwój turystyki alternatywnej wynika przede wszystkim ze wzrostu świadomości negatywnych skutków rozwoju turystyki, a także „zmęczenia” tradycyjnymi formami turystyki masowej.

Zdecydowanie należy mieć na uwadze, że przemiany dokonujące się w zakresie organizacji i potrzeb wypoczynku w turystyce sprawiły, że współczesny turysta (za: Boniface, Cooper 2001):

- jest doświadczony, wyrobiony, a przez to bardziej krytyczny,
- dokonuje porównań,
- myśli niezależnie,
- jest wymagającym klientem,
- wymaga wysokiej jakości usług za przystępną cenę,

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

- podąża za słońcem (ang. sunluster),
- poszukuje nowych miejsc, które go zainteresują,
- poszukuje przygody (ang. wanderluster),
- jest nastawiony na czerpanie przyjemności,
- chce się bawić,
- chce aktywnie spędzać czas,
- docenia wartość środowiska przyrodniczego,
- jest zainteresowany zróżnicowaną ofertą turystyczną,
- szybko podejmuje decyzję o podróży¹⁴³.

Przystępując do myślenia o strategii rozwoju turystyki Ponidzia koniecznie należy spojrzeć także na turystykę jako zjawisko na które oddziałują trendy i mody o międzynarodowym (globalnym) rodowodzie. Trendy te są w pełni obserwowalne w turystyce w Polsce, ale i Polacy ulegają im będąc turystami poza granicami naszego kraju. Bez względu gdzie owi turyści są i poszukują turystycznych wrażeń myśląc o rozwoju turystyki musimy być świadomi współczesnych oczekiwań. Tym samym za najważniejsze kierunki rozwoju turystyki obecnie należy uznać:

- wypoczynek związany z wodą i słońcem – wypoczynek „3xS” (ang. sun, sand, see),
- podróże poznawcze, związane ze zwiedzaniem określonych miejsc, najczęściej w formie wycieczek autokarowych (tzw. podróży objazdowych),
- podróże biznesowe,
- uprawianie sportu i aktywnej rekreacji,
- podróże morskie,
- uczestnictwo w zabawie,
- podróże w celach zdrowotnych,
- wyjazdy na wieś,
- wyjazdy w celu robienia zakupów,
- podróże do atrakcji turystycznych,
- odwiedzenie przyjaciół i znajomych.

Przystępując do opracowania strategii rozwoju turystyki obszaru LGD PONIDZIE w formule przeglądu strategicznego, bądź rozpoczynając nowy, integralny proces planowania strategicznego, bezsprzecznie należy uwzględnić, na poziomie przeprowadzania analizy otoczenia zewnętrznego, obowiązujące obecnie na świecie trendy i mody „turystyczne” w celu kreacji rozwiązań turystycznych spójnych z oczekiwaniami współczesnego turysty. Ponadto mniejsza analiza, i zawarte w niej propozycje m.in. komercjalizacji walorów turystycznych, powinna stać się minimum przyczynkiem do strategicznej dyskusji nad rewizją kierunków rozwoju turystycznego Ponidzia oraz podstawą pod tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych. Dodatkowym zagadnieniem, jakie warto rozważyć przy pracach nad wytyczeniem strategicznych kierunków rozwoju Ponidzia (a na które również w analizie zwrócona jest uwaga) to zadbanie o estetykę i czytelność informacyjną centów ośrodków miejskich i wiejskich Ponidzia. Działania te warto realizować poprzez wyznaczenie i zaaranżowanie w przestrzeniach publicznych tzw. węzłów informacyjnych gdzie wstawione będą tablice informacyjne prezentujące m.in.: lokalne

---

¹⁴³ M. Mika, R. Faracik, 2007, Współczesne trendy w turystyce międzynarodowej, [w:] Kurek W. (red.), Turystyka, PWN, Warszawa

Analiza potencjału turystycznego obszaru Lokalnej Grupy Działania PONIDZIE

atrakcje turystyczne, propozycje pieszych / rowerowych / konnych wędrówek, ofertę miejsc noclegowych, etc. Ogromnie ważna jest także aranżacja tego typu węzłów informacyjnych – wizytówki turystycznej Ponidzia. A więc: odpowiednio poprowadzona zieleń, zadbane nawierzchnie, mała architektura (ławki, kosze na śmieci, etc.). Interesującym rozwiązaniem jest lokalizacja w pobliżu miejsca zabawy dla małych dzieci (plac zabaw). To rozwiązanie jakie warto wdrożyć na Ponidziu, jedno z bardzo wielu, jakie autorzy proponują na stronach Analizy potencjału turystycznego obszaru LGD PONIDZIE.

